

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

630154

BUCURA DUMBRAVĂ

BCU Cluj-Napoca
FILRL 0000 00398

HAIDUCUL

TRADUS

DE

TEODOR NICA

EDIȚIA IV-a

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI ȘCOALELOR C. SFETEA
62—64, — CALEA MOȘILOR, — 62—64
1919

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

859.0-31/Dumbrava, Bucur

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ÎNTÂIA

Isvoarele, de cari m'am slujit la studiul vieții lui Iancu Jianu și a timpului său, sunt cele următoare: Aricescu, Ioan Ghika, Heliade Rădulescu, Hurmuzaki, Ionescu-Gion, Iorga, Poboran, (istoria orașului Slatina), Tocilescu, Rangabe, Xenopol, Zallony.

Genealogia familiei Jianu, precum și notițe din viața Haiducului, le datoresc amabilității d-lui Ion St. Cezianu, strănepotul eroului popular.

Material folclorstic am cules din scrierile d-lui F. Marian și din cartea populară a d-lui N. D. Popescu despre Iancu Jianu, în care se găsesc adunate, cu laudabilă sârguință, multe detaliuri și particularități istorice și culturale, care nu le-aș fi putut găsi în altă parte, fiindcă opere culegătoare de acest fel nu există încă în România. In liniile mari m'am și ținut, în descrierea vieții de Haiduc a lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jianu, de felul, cum a descris-o d-l N. D. Popescu, m'am abătut însă acolo, unde istoria sau notiţele mele particulare, m'au luminat într'altfel.

Cele mai preţioase deslușiri, însă, istorice și culturale mi le-a dat d-l Teodor Nica, care într'un mod cu adevărat prietenesc, mi-a pus la dispoziţie tot tezaurul său încă nepublicat, de însemnări și observaţii, adunate de Domnia-sa în curs de mai mulţi ani, privitoare la obiceiurile și la viaţa poporului Românesc.

BUCURA DUMBRAVĂ.

Bucureşti, 1911.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A TREIA

Binevoitoarea primire, pe care a găsit-o ediţiunea întâia şi a doua a traducerii de faţă, ne-a îndemnat să mai scoatem încă o ediţiune.

Graba şi împrejurările, în care a trebuit să apară ediţiunea I şi II, va servi de scuze pentru multe defecte.

La ediţiunea aceasta am ţinut seamă, cu multă recunoştinţă, de toate criticele apărute, precum şi de toate observaţiunile prietenilor, şi, întrucât le-am găsit întemeiate, ne-am grăbit să facem îndreptările cuvenite.

TEODOR NICA.

Bucureşti. 1914.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PREFAȚĂ LA A PATRA EDIȚIE

Măgulitorul fapt că s'a sleit și ediținea a treia de trei mii de exemplare, ca și celelalte două de mai 'nainte, ne-a determinat să scoatem și a patra ediție — aproape neschimbată.

TEODOR NICA.

București, Martie 1919.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din ciucurii florilor de tei se scutură o făinită aurie pe învelitoarea casei boiereşti. Cete de albine mişunau prin frunzişul copacilor, bâzâind împrejurul garoafelor, muşcatelor şi micsandelor, care cu învăpăiată strălucire, împodobiau marginile pridvorului. La fiecare locuinţă Românească, fie o mică căscioară, fie un palat, pridvorul constitueşte o parte arhitectonică caracteristică. El este o prelungire a învelitoarei, purtată de nişte bolţi mici, rotunde de zidărie, aşezate pe stâlpuşori de lemn. Aceste arcuri deschise dau clădirei, fie mare sau mică, o înfăţişare plăcută şi pare că ar voi să vestească că stăpânii casei sunt primitori de oaspeţi.

Cu cât înaintă ziua mai mult spre seară, cu atâta mişcarea albinelor se înteţeă şi adunătoarele de miere se repezeau cu mai mare zor asupra trandafirilor acăţărători dela piciorul ciardacului şi dimprejurul uşei chelarului, aşă încât, din pricina zgomotului lor, cânele cenuşiu, cel mai bătrân al curţii, care dormiă pe pragul pivniţei, îşi ridică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

capul în sus și, hăpăind împrejurul său, se întinse, căscând zgomotos, și 'și scutură sdravăn lățele.

Odată cu scăderea căldurei de peste zi începù și în casă o mișcare mai vie. Slugile, și slujnicele, toți țiganii robi, alergau dela odăile de gospodărie spre casele boierești și, lăsându-și galențele clăpănitoare înaintea ușelor, intrau numai în ciorapi în sală spre a nu face zgomot.

Inlăuntrul casei erà răcoare și miroseà a ceară și a mare curățenie, iar când slugile deschiseră obloanele dela ferestre, un miros dulce de flori de tei străbătù în odăile scunde, spoite cu var.

De pe divanul, unde 'și făcuse somnișorul de după amiazi, se sculă atunci boierul Amza Jianu, un bărbat înalt, în vârstă ca de cincizeci de ani, cu fața osoasă și serioasă. Mustățile lui cărunte erau așezate pe niște buze cărnoase. Intinse feciorului, îngenuchiat pe covor înaintea lui, un picior și apoi altul, ca să-i pună pantofii moi de safian roșu. Se sculă apoi drept în sus și se întinse.

Erà îmbrăcat cu un anteriu lung de mătase vărgată albastru și cu galben, iar peste mijloc erà încins cu un șal de mare preț. Ficiorul îi aduse apoi o giubea de postav cenușiu, care, deși erà vară, erà îmblănită pe de mărgini cu pacele de samur. Un fes civit îi acoperià creștetul capului, și părul lui erà tuns scurt.

Un al doilea slujitor sosì înaintea boierului, aducând dulceață cu apă rece pe o tavă de argint.

Dar ca să mai soarbă și din cafeaua, pe care i-o aduceà un al treilea slujitor, nu mai avù vreme,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiindcă, pe neașteptate, se auziră afară plesnituri de bice, bătaia câinilor și chiotele prelungite ale surugiilor, care străbăteau printre zăngănitul clopoteilor dela cai.

Boierul Amza ieși în pridvor.

In curte sosiau „brașovence" boierești, trăsuri de acele învelite, cum le făsceau Sașii din Ardeal pentru Țara Românească. De supt coviltirile lor lungărețe, de piele neagră, și care acoperiau întreaga trăsură, scoborau acum fete, gătite cu rochi în fețele cele mai deschise, și purtând pe cap niște mici tulpănașe, împodobite cu flori, ieșiau apoi cucoane tinere, îmbrăcate cu malotele de atlas, precum și boieri cu giubele de fețe deosebite, și purtând în cap işlice, care semănau cu niște ciuperci uriașe. Işlicul deși era foarte mare, nu era însă prea greu, făcut fiind din puf îmbrăcat cu postav foarte subțire, sau cu blănițe de mieluşei nefătați. După rangul boierului, vârful işlicului era o bucățică de postav cenușie-albastră sau verde.

La o margine a pridvorului era făcută o deschizătură pătrată prin care ducea o scară jos în curte. Cine se urcă în sus pe această scară, apărea mai întâi numai cu capul deasupra podelei, și era o privelişte foarte hazlie, să vezi, cum ieșiau la iveală, pe aci, unul după altul işlicurile cenușii și negri, clătinate pe capetele boierilor.

Boierul Amza Jianu primi pe musafirii săi, cum era obiceiul, în felul Turcesc, adică ridicând mâna dreaptă în cerc mare, întâiu la gură și apoi la frunte. Soția lui, copiii și ceilalți musafiri, veniți de mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nainte, îl înconjurau, şi pe când poştalioanele zgomotoase se îndreptau spre grajduri în chiotele surugiilor, sus în pridvor se auziau încrucişându-se în mare veselie glasurile boierilor.

Puţin mai în urmă cucoana Catinca Jianu se retrase împreună cu celelalte cucoane în odăile ei, unde li se aduseră dulceţuri şi cafele negre, şi se începù vorba despre soţi şi copii, despre măritişuri, însurători şi dragoste.

Bărbaţii se adunară în odaia boierului, unde slugile le scoaseră îndată încălţămintele, spre a le pune în picioare pantofi moi, fiindcă pe divanurile Turceşti nu se puteà şedeà altfel. decât cu picioarele încrucişate sau lungit.

Fumau tutun aromatic din ciubucele de lemn mirositor, sau, când nu fumau, se jucau, ca să le treacă vremea mai uşor, cu boabele uriaşe ale mătăniilor de chihlibar, ahat sau de sidef, pe cari le purtau totdeauna la brâu. Erau toţi boieri cu moşii mari, vecini şi rude de ale Jienilor, şi în curând se încinse vorba despre nădejdiile şi plângerile plugăriei.

— „Mie mi-a stricat gerul mai toată via", zise Dumitru Jianu, fratele mai mic al găzduitorului. „iarna trecută va rămâneà de pomină".

— „Să mulţumim lui Dumnezeu, că cel puţin avurăm parte de pace", oftă un alt boier, apropiind de buze zarful cu cafea şi sorbind din băutura gustoasă, cu mare mulţumire şi cu mare zgomot.

— „De pace şi de Vodă Caragea", zise scurt Creţescu, un boier cu faţă fină şi slabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ori şade Caragea, ori Hangerliu, ori Ipsilant în scaunul Domnesc al Tării Rumâneşti", zise Dumitu, „tot acea e, tot din Fanar sunt cu toţii la urma urmelor".

— „Ia te uită!" zise Columbeanu, un tânăr frumos, legat la cap cu un taclit de mătase vărgat roşu cu vânăt, în felul cialmalelor. „D-ta vorbeşti ca fratele D-tale Iancu, duşmanul Grecilor !"

— „Asta ne-ar mai trebui !" întrerupse gazda, care de altfel erà scump la vorbă, uitându-se cu asprime la el. „Ajunge un cap sucit într'un neam".

— „Nu face glume sarbede, prietene Columbene", zise Mihai, al treilea dintre Jieni, punând mâna pe umărul lui Amza ca semn de îmbunare. „Nenea Amza are destulă supărare din pricina lui Iancu, şi împreună cu el şi noi ceştilalţi".

Toţi întrebară atunci deodată: „Da unde este frăţiorul D-voastră cel mic acuma? Tot ascuns şade la via lui din Drăgăşani ?"

Amza erà acum aşà de supărat, încât lăsă pe fraţii lui mai tineri să deà răspuns prietenilor. Şedeà cu picioarele încrucişate pe divan şi „beà tutun" din narghileaoa de pe covor, „beà" cu astfel de zor, încât se auzià clocotind apa din carafă.

Mihai Jianu îşi dădù micul fes vânăt spre ceafă şi scărpinându-se pe frunte zise: „De! Iancu a fost aşà de mult răsfăţat de părinţii noştri, Dumnezeu să-i odihnească, încât el n'a învăţat să-şi pună nici un frâu la gărgăunii lui şi la toate poftele".

— „O inimă de înger", adăogă Dumitru, „dar cu cap de drac".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Numai cu urșii din pădure se simte în ale sale", urmă Mihai. „Se înțelege, că urmând astfel nimic nu se va alege din moșiele lui. Cîcașii lui s'au făcut cu toții tâlhari".

— „Și cu mintea lui cea ageră ar fi putut să fie un minunat gospodar!" oftă Dumitru.

— „Dar cine ar puteà să-l înduplece la așà cevà?" zise Mihai.

— „Vre-o fată frumușică", răspunde zâmbind boierul cel bătrân, „ca, de o pildă, mititica Ileana Golfineanu. Pre cinstea mea! când s'a scoborît adineaori cu mamă sa din trăsură, mi-a lăsat gura apă, cu toți perii mei cei albi! Din opt copii, câți au fost, a rămas ca singură în viață, și prin urmare trebuie să aibă și o zestrișoară frumoasă".

— „Dar tot nu ne-ați spus" începù iarà vorba Cretescu, „dacă Iancu e la Drăgășani, sau aci, la moșia lui de lângă Caracal?"

— „Este aici", răspunse Dumitru, „și tocmai am trimis să-l aducă, am trimis chiar pe prietenul lui, pe Slugerul Tudor Vladimirescu, care a venit în treacăt, să cerceteze pe Anița".

— „Cum, Tudor este aici?" întrebarà toți musafirii cu mare interes.

Numai Columbeanu se scuturà și făceà par'că-i clănțăniau dinții în gură: „Brr! Doamne, iartă-mă!"

— „Ce va să zică asta?" întrebă Dumitru Jianu mirat. „Eu credeam, că voi sunteți prietenii cei mai buni; n'ai dus tu zaherelele lui Vladimirescu la Dunăre, în vremea răsboiului?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ba da. — Tocmai. — Dar ce am văzut eu acolo, n'am să mai uit nici în ceasul morții".

Toți tăbărîră atunci pe Columbeanu, să le spună, ce-a văzut.

— „In toamna trecută", începù el să povestească, „Kutusoff era, cum știți, înaintea Giurgiului, și Vladimirescu cu pandurii lui era cu el. Pe mine mă trimisese Banul Bibescu cu douăzeci de care, încărcate cu zaherele ca să i le duc lui Tudor. Rușilor le mergeà rău, erau aproape nimiciți după cinci ani de luptă cu Turcii, fiindcă întăririle nu sosiau niciodată la vreme. Marele Napoleon zăpăcise toată lumea și o ținea cu privirile ațintite asupra sa".

— „Slavă și mulțumită lui Dumnezeu, că însfârșit gerul, focul și Țarul l'au biruit și pe acel Napoleon astă iarnă", zise un pricten al Rușilor.

Columbeanu urmă: — „Tudor era atunci foarte amărât din pricina isbânzilor din urmă ale Ienicerilor. Dumneavoastră îl cunoașteți. Pe acest om nu l'a văzut nimenea râzând, numai când pleacă la luptă, începe să cânte și să joace. De multă vreme Rușii și cu pandurii noștri n'avuseseră, decât o înfrângere după alta. Când am sosit cu însărcinarea mea, în tabără și când întrebai, unde aș puteà găsi pe Slugerul Tudor, mi se răspunse, că este de vale, la Dunăre, unde face judecată la patrusprezece Sârbi, cari treceau în fiecare noapte dincoace de Dunăre, ca să iscodească și să facă furtișaguri, și pe cari, însfârșit, pusese mâna. Mă dusei devale la malul Dunării. Din dăpărtare încă văzui o mulțime de panduri și auzii un glas înfiorător strigând: „Să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mori, câine, să mori, dihanie!" Mă apropiai, străbătând prin mulțime, și văzui înaintea mea pe Tudor Vladimirescu, cum ridică sabia asupra unui Sârb îngenuchiat cu mâinile legate la spate; o lovitură cu sabia, și capul ras al Sârbului se rostogoli în nisip, iar trupul, despărțit de cap, căzù spre cealaltă parte. Un șiroi de sânge mohorît curgeà de vale spre Dunăre. Și tot astfel Tudor tăià capul la al doilea, la al treilea, la al patrulea, la al cincilea..."

— „Peste putință!" strigau unii din cei de față.

— „La al șaptelea Sârb!" urmă Columbeanu, lovind cu pumnul în divan. „Atunci n'am mai putut să privesc. L'am cuprins cu brațele pe la spate și l'am rugat: „Iartă boierule, pe ceilalți, iartă-i pentru sufletul părinților răposați!" El își mușcă în buză de mânie și mușcă așà de aprig, încât începù să-i curgă sângele pe bărbie în jos, și nu erà chip să se oprească, atât erà de înfierbântat. Toate cârpele de in, care i se dădeau, să se șteargă, se înroșiau una ca și alta. Dădù sabia sa, încruntată de sânge, unui pandur și porunci, ca ceilalți Sârbi să fie bătuți la tălpi. Apoi se dusc în cortul său, fără să se uite măcar la mine. Abia a doua zi dimineața trimise să mă cheme și-mi zise, — D-voastră știți cum vorbește el, scurt și aspru: — „De nu erai omul lui Bibescu, te făceam bucăți!" Privirea, pe care mi-a aruncat-o zicându-mi aceste vorbe, încă n'am s'o uit niciodată! Pe când mă întorceam călare la Craiova, mă scuturau frigurile de groaza celor ce văzusem".

Mătăniile alunecau, sunând, printre degetele fră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mântate ale boierilor și din ciubucuri se stinsese câte unul. Stăpânul casei bătù de trei ori în palme, și o slugă veni cu grabă spre a pune cărbuni, din nou, la ciubucuri.

Crețescu care stà la fereastră, strigă de odată: „Mi se pare că vin!"

Inconjurați de câini, cari îi lătrau cu înverșunare, intrau în curte doi călăreți. Unul purtà uniforma verde închisă de pandur și erà călare pe un cal mic negru de Dobrogea, care împroșcà în toate părțile spumele albe dimprejurul zăbalei sale. Celălalt aveà un cal alb, cu coama sburată în vânt, asemenea unei marame de mătase. Acest din urmă erà un tânăr subțire și înalt, îmbrăcat în haine oltenești. Cioarecii lui strâmți și ilicul erau împodobite cu șireturi negre, cusături alcătuite după izvoade vechi și rare. In cap ave o căciuliță cu fundul rotund.

— „Iancu nu se poate lăsà cu nici un chip de portul țărănesc", zise Mihai dând din umeri.

— „Dar îl și prinde bine de minune", zise Columbeanu râzând.

La intrarea în casă a musafirilor celor noi, li se făcù o primire călduroasă și veselă.

Crețescu își făcù semnul crucii: „Doamne Sfinte, „După cum aud, adicătelea, Dumneata ai pus de gând să te faci în curând pustnic?"

Iancu își aruncă, mândru, capul pe spate și zise: „Codrul nu minte, codrul nu înșală, și în codru 'și pierde afurisitul de ban purtarea lui drăcească. De aceea înțeleptit, codrul nu este loc căutat de oameni".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— „Dacă toți ar gândi astfel..." răspunse Crețescu dând din cap.

Dar Iancu îi scurtă vorba: „Atunci ar fi un soiu de gângănii mai puțin pe lumea asta. Și crede-mă pe mine, nici un copac nu și-ar smulge frunzele, și s'ar boci, dacă s'ar prăpădi chiar toată omenirea".

Crețescu își făcu semnul crurii: „Doamne Sfinte, dar asemenea filosofie nu se învață nici chiar la școala Grecească dela Sf. Sava, din București!"

— „Negreșit că nu, căci dacă ar prinde rădăcini, în scurtă vreme n'ar mai fi nici școli Grecești, n'ar mai fi nici slujbași Greci de ai Visteriei, n'ar mai fi nici arendași Greci și isprăvnicei, n'ar mai fi nici Bei Grecești, sau cum îi chiamă pe toți acei pungași din Fanar, cari se răsfață la noi, se așează pe țară ca mustele pe miere, o sug și apoi o spurcă". Zâmbind urmă cu bătaie de joc: „Liniștește-te și nu te uită așà de speriat împrejur. Rar se întâmplă, ca astăzi, să nu fie nici un cațaon printre musafiri".

Dumitru care auzise vorba batjocoritoare de „cațaon", se apropie de ei: „Ce ai, Iancule, iară cu Grecii? Mai lasă gărgăunii, băiete!"

— „Dacă un om de treabă nu vrea să aibă afaceri cu potlogarii, ziceți că are gărgăuni", răspunse Iancu, ridicând umerii.

— „Destul este să fim noi cinstiți", zise Crețescu. „Pentru faptele altora n'avem să răspundem înaintea lui Dumnezeu".

— „Se vede că ai fost la școala dela Sf. Sava!" strigă Iancu. „Numai acolo ai putut să înveți asemenea întortocheri ale dreptei judecăți. De! Eu, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neștiința mea, judec altfel. Și mai bine decât să vând grâul meu la samsarii grecești, mai bine îl dăruiesc țăranilor. Dar să știi, că nici nu mai calcă pui de cațaon în curtea mea! Ocolesc via mea pe departe, fiindcă știu, că este acolo un butoiu cu păcură și că cel din urmă cațaon, care a îndrăznit să intre în curtea mea să vorbiască de vreo daraveră, a ieșit, iute, afară și în fugă turbată, negru ca dracu. Îl boise bine Alexe, feciorul meu".

Apropiindu-se pe la spatele lor, Vladimirescu puse mâna pe umărul lui Iancu și-i zise: „Fă să răsară fapte din mânia ta. Peste tot lumea se mișcă, oamenii visează de slobozenie și de dreptate, numai noi, Românii, stăm amorțiți și ne lăsăm să fim înjugați ca niște boi la plug!"

Începură acum și ceilalți să fie băgători de seamă la ce se vorbiă. Simțiau, că cei doi prieteni, Iancu și cu Tudor, sosiseră amândoi aprinși și trebuiă prin urmare să fi avut pe drum vreo ceartă, sau cel puțin, să fi urmat între ei pătimașe lămuriri. Furtuna abiă potolită amenință acum să înceapă din nou.

Ei se uitau unul la altul țintă în ochi.

Amândoi aveau fețe hotărîte bărbătești, însă deosebite cu desăvârșire, unul de celălalt. Fața lui Tudor eră mai rotunjioară, roșie și sănătoasă, cu niște sprâncene amenințătoare; gura lui eră serioasă și adumbrită de niște mustăți stufoase, scurte, castanii. Părul lui Jianu eră creț, mustața lui subțire și neagră ca pana corbului, iar în ochii lui, verzui, eră când ziuă și când noapte. La fiecare simțire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nouă îi tremurau nările ca la armăsarii de sânge, dar fața lui de fildeș rămâneà neschimbată. Tudor erà de treizeci de ani, Iancu abià de douăzeci și cinci.

— „Parucicule", zise Iancu, „Domniata ai slujit cinci ani cu Rușii. Invățat-ai la ei, că se poate face ceva pe lumea asta fără putere covârșitoare?"

— „Am învățat, că nu este putere, dacă nu este un conducător. Tocmai de acea m'am dus la Rușii ca să învăț cum se conduce".

— „Dar pe cine vrei să conduci în țara asta ?" îi răspunse Iancu cu dispreț, „pe țăranii hămisiți de foame? pe târgoveții stricați? pe boierii, cărora otrava Grecească le-a pătruns sufletul și i-a molipsit de putreziciune? Și mai ales pe boierii cei mari, cei din plămada nouă, ale căror merite, isvorîte din vreun butoi de scrumbii, de lângă vreo tighea de căsăpie, sau de pe vreun scăunel de pantofar, sunt acuma răsplătite de Vodă Caragea, aproape zilnic, cu caftane de boieri mari. Aceste lepădături vrei să le conduci? Apoi toată această leotă nu vreà și nici nu poate să fie slobodă!"

— „Boier!" zise Tudor, cuvântând rar și apăsat, „boier! din creștet până în tâlpi!"

— „Cine?", zise Iancu aprins.

— „Tu", răspunse Tudor, „fudul, fără răbdare și ușuratic".

Cu ochii învăpăiați se apropie Jianu de prietenul său, dar Tudor își încrucișă brațele pe piept și-i zise: „Eu am plecat, dimpotrivă, de jos, din sat, dela pășune. Am păzit oile tatei și am sgâriat bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chile cu ghimpi pe foi de stejar. Eu vin de jos, sunt dela rădăcina neamului, pe al cărui vârf tu, și alții ca tine, vâjâiți, ca mândrul frunziș al copacului. Eu vin însă de jos, știu ce viețuește acolo, ce mijește în acel pământ, știu ce bogăție zace ascunsă în acea rădăcină copleșită de vitrega soarte. Dar înfigeți odată acolo plugul cel adevărat și la vremea cuvenită, și veți vedeà apoi ce minunat are să încolțească, să crească și să rodească".

— „Plugul dracului! da, acela ar trebuì!" mârâi Iancu.

Sburase veselia și molateca sindrofie, ce domnise înainte de sosirea acestor doi musafiri cu capetele aprinse.

Se mai făcù multă politică, ca de obiceiu, în formă de plângeri bine alcătuite și de pilde, spuse în zeflemea și cu mult haz. Dar pentru o ceartă bărbătească hotărîtă lipsià și puterea și libertatea. Afară de aceasta Amza erà foarte supărat, că băietanul Iancu, îndrăsnise să vorbească astfel în de fața lui și a celorlalți boieri mai bătrâni, și dacă n'ar fi fost Slugerul Tudor, vestitul căpitan de panduri, potrivnicul lui în vorbă, fără îndoială i-ar fi poruncit lui Iancu să tacă din gură.

Dar fiindcă erà la mijloc Slugerul Tudor Vladimirescu, pe care-l deosebise marele Țar Alexandru, după sfârșitul războiului, cu ordinul Sfântul Vladimir și pe care nu puteà să-l dojenească ca pe Iancu, și de vreme ce el găsise de cuviință să steà de vorbă serioasă cu Iancu, erà peste putință pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru Amza, gazda casei, să facă altceva, decât să-şi înghită supărarea.

Atunci Creţescu încercă să schimbe mersul vorbei zicând: „Înţeleg acum, Slugerule Tudor, că poţi să înfierbânţi inimile pandurilor! Cuvintele frumoase, pe care le-ai spus".

Vladimirescu îi curmă vorba cu asprime: „Eu nu spun cuvinte frumoase. Treaba asta o las ciocoilor. Eu spun adevărul, dar ca să-l înţeleagă cine me ascultă, trebuie să nu fie surd, sau să se prefacă a fi surd!"

Creţescu, lăsând-o încurcată, dacă acest răspuns îl privia numai pe Iancu sau şi pe ceilalţi, zise cu diplomaţie: „D-ta ştii multe, fiindcă ai văzut multe în viaţa d-tale, şi de aceea te şi ascultăm totdeauna bucuroşi. Acuma însă, spune-ne ce se petrece la Bucureşti, de oarece vii de acolo. Ce se aude din lăuntru? Ce face Împăratul Napoleon după înfrângerea ce a suferit-o în Rusia?

Cam supărat răspunse Vladimirescu: „Napoleon îşi arată acum colţii Ruşilor şi Nemţilor chiar în Ţările Ghermaniceşti".

— „Iară!" zise Dumitru, „iar au mai fost bătălii?"

— „Vodă Caragea încă nu primise dela Viena ştiri în această privinţă", zise Tudor.

— „Dar d-ta pentru ce ai fost acum la Bucureşti?" îl întrebă un alt boier.

Toţi urmară pilda lui Creţescu, îngrămădind pe Tudor cu întrebări, spre a-l împiedică să urmeze cearta începută cu prietenul său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Am o judecată", mormăi Tudor, „Visteria îmi datorește patruzeci de mii de lei, pe care i-am cheltuit cu pâlcul meu de panduri".

— „Ei și? Nu'ți se plătesc?"

— „Nu mi se plătesc".

— „Și ce ai de gând să faci ?"

— „Am de gând să mă jeluesc Țarului".

— „Așà dară stai rău cu Vodă Caragea?"

Tudor răspunde după o mică tăcere: „Poate. El m'a chemat și m'a firitisit pentru ordinul Sf-tului Vladimir, pe care l'am primit".

— „Cât trebuie să se suciască și să se învârtească un Fanariot ca el", zise Crețescu zâmbind, „ca să-și potrivească treburile cu toții! De Sultanul el este deadreptul atârnător și trebuie să se ferească de a-i pricinui vre-o supărare, dar, Doamne ferește, nici Țarului, și nici chiar atunci, când ar fi făcut războiu Sultanului".

— „Ei, Padișahul s'a făcut pare că n'ar fi având știință de asemenea lucru", zise Dumitru, și le-a dat amnistie la toți, câți au luat parte la războiu.

— „Acuma cred, că Turcii nu vor mai aveà nimica de temut din partea Rușilor, cel puțin câtăva vreme", se amestecă Mihai Jianu în vorbă.

— „Și noi nu vom aveà nimic de nădăjduit", zise Tudor.

— „De nădăjduit?" zise Crețescu deschizând ochii mari. „Prietene Tudor, mă mir de asemenea nădăjduiri! Mai bine de două sute de mii de oameni au fugit din țară în timpul răsboiului din urmă, ca să scape de birurile grozave, pe care ni le-au pus

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rușii pe capul nostru. In București și-au închis optsute de negustori prăvăliile, spre a scăpă de stoarcerile de bani și au trebuit pe urmă să le deschiză iarăși, fiindcă au fost amenințați cu Siberia. Basarabia au luat-o dela Moldova, nouă ne-au cerut două milioane lei despăgubiri de războiu, precum și patruzeci de mii de țărani și optzeci de mii de boi. Iar la plângerea obștească generalul Kutusoff a răspuns, că li se vor lăsă Rumânilor totuși ochii, ca să poată să plângă".

— „Războiul e războiu", răspunse Tudor scurt. „Toate acestea ni le-au făcut Rușii ca dușmani ai Turcilor".

— „Tot astfel ne vor face și altădată. Rușii voesc țara noastră și nici prietesugul nostru, nici binele nostru sau libertatea noastră".

— „Și sunt totuși de aceiași lege cu noi", stărui Parucicul.

— „Prietene Tudor, mult m'așĭ mirà, să n'ai vre-o socoteală încă de descurcat la milostivul nostru Impărat — cu toată amnistia ce a dat-o el pentru toți !"

— „Ca ostaș nu i-a jurat credință niciodată", zise un alt boier cu aprindere, „noi Rumânii avem dreptul, să ne războim cu cine vrem și pentru cine vrem. Inalta Poartă n'are față cu noi, alt drept, decât acela să ne proteguiască".

— „Și acela să ne mănânce", zise Crețescu, „Turcii dau Țării noastre frumosul nume de „Keler al Devletului", — hambarul împărăției Osmanilor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— dar numai Dumnezeu şi Ţara Românească ştiu, ce însemnează asta şi cu cât se plăteşte".

— „De altminterelea", se amestecă Mihai în vorbă. „stai foarte bine, Slugerule Tudor, cu câţiva din Grecii cei mari. Samurcaş, de-o pildă, acest mare învăţat, este prietenul D-tale, nu-i aşă?"

— „Acuma în urmă am şezut la el în Bucureşti", răspunse Vladimirescu.

— „Atunci, la o nevoie, te va sprijini la Ţarigrad?"

— „Poate", zise Tudor scurt.

— „Samurcaş?" întrebă Columbeanu, „dar cum mai merge tovărăşia lui cea de taină, Eteria, însoţirea grecească a prietenilor?"

— „Tot mai cântă ei cântece revoluţionare Greceşti prin Bucureşti? Şi tot se mai închină la proorocul lor, poetul Rhigas? Tot mai visează o mare Impărăţie liberă Elinicească cu comerţie liberă de lămâi?" zise Creţescu în bătaie de joc.

— „Dacă doresc slobozenie în ţara lor, atunci li se cuvine toată cinstea", zise Tudor aspru.

Iancu care tăcuse până acum, se apucă cu amândouă mâinile de cap şi clătinându-se în dreapta şi în stânga zise: „Puternice Dumnezeule! Mai ai tu răbdare să priveşti la această politică scârboasă? Ruşi, Turci, Greci, şi printre ei şi Rumâni de ai noştri vărsându-şi sângele ba pentru unii, ba pentru alţii! Ingenuchiaţi şi călcaţi ca vai de ei, şi totuşi mai flecărind despre libertate! Mare Dumnezeule din ceruri! nu mă pedepsi, dacă, în asemenea vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

muri, copacii mei din codru îmi sunt din zi în zi mai dragi!"

— „Ajunge!" se răstì acum Anza la el.

Dar Cretescu se grăbì a bate pe lancu pe umăr zicând: „Filosof! Filosof fără cărți! Mă făcuși să-mi aduc aminte de un alt filosof, cu cărți, a cărui poveste am păstrat-o anume, ca să v'o istorisesc astăzi". Și întorcându-se spre Vladimirescu: „Poate că-o cunoști? Afacerea cu Logofătul Nicola, grămăticul Marelui Spătar al Măriei Sale".

Tudor răspunse că n'o cunoaște, dând însă răspunsul în felul Turcesc, adică ridicând capul spre spate și plesnind din limbă.

Cretescu își frecă mâinile, căci totdeauna simțiă o mare plăcere, când s'auziă singur pe sine vorbind, și cu grabă începù să istorisească: „Când Măria Sa vodă a numit pe Banul Grigore Spătar Mare, acesta a chemat pe omul său credincios Nicola, cu care se îndeletniciseră împreună la multe învățături înalte și i-a zis: „Logofete, de oarece am ajuns Mare Spătar, să apuci și tu să lingi ceva din fagurul milei Domnești. Te fac polcovnic al poterii din județul Vlașca". Polcovnicul Nicola mulțumì înaltului său protiguitor printr'un logos bine alcătuit și adunându-și, smerit cu mâna stângă giubeaua la piept, apucă cu dreapta mâna Marelui Spătar și-o aduse întâiu la buze și apoi la frunte.

Abia se retrăsese în odaia sa, când premergătorul lui în slujbă se și înfățișă, cu adâncă plecăciune, și-i vorbì astfel: „Arhon Polcovnice Nicola, precum poate îți este cunoscut, înaintea Domniei-tale am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fost cu Polcovnic în Vlașca, pe vremea Marelui Spătar de mai înainte. Milostive Arhon Polcovnice. Domniata ești un om învățat! Îți iubești cărțile și-ți place o viață retrasă. Vinde-mi mie slubja cea nouă în care nu te așteaptă decât osteneală și alergături, trebuie să fii zi și noapte tot călare pe vânt și pe ploaie și dacă ajungi odată în sfârșit acasă, atunci trebuie să mai stai de dimineață și până seara, să judeci pe tâlharii de Rumâni, să le dai pedepse și osânde. Eu îți dau pentru slujba aceasta cincizeci de mii de lei pe an. N'ai decât să îi bagi în buzunar și să stai liniștit acasă".

— „Bine", răspunse semeț Nicola, căruia începuse să-i furnice prin vine numele ostășesc de Polcovnic. „avem să ne mai gândim și apoi te vom chemà".

Începù să cugete: „Vezi! Cincizeci de mii de lei pe an! Ce binevoitor e stăpânul meu pentru mine! Nici n'aș fi crezut!"

A doua zi, când se înfățișă iară stăruitorul, Polcovnicul îi dădù un răspuns respingător.

— „Bine", zise celălalt. „am voit numai să te îndatorez. Arhonda!"

— „Negreșit, negreșit, ești prea îndatoritor!" zise zâmbind înțeleptul Nicola, și mai șiret ca el.

Se duse apoi de-și luă slujba în primire. O casă mare în mijlocul unei curți largi, pridvorul și curtea pline de ciauși și de oamenii lor. Trecură zile și săptămâni. Ciaușii horcăiau prin pridvor și oamenii lor prin umbra copacilor. Polcovnicul ar fi putut să horcăiască și el, dacă n'ar fi început iarăși să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândească loghicește: — „La dracu! Eu șed aici și cheltuiesc banii mei, dar de primit nu primesc nimic. Pentru ce va fi voit pehlivanul acela, care a fost mai înainte polcovnic aici, să-mi plătească mie cincizeci de mii de lei pe an? Trebuie s'o știu asta". Bătù din palme și porunci ciaușului, care se înfățișă, să-i pună îndată șeaua pe cal și porni drept la București unde trimise să-i cheme pe fostul Polcovnic.

— „Știi ce m'am gândit?" îi zise, „tu mi-ai făgăduit cincizeci de mii de lei pe an, — eu îți cer numai douăzeci și cinci de mii, dar să lucrăm împreună".

Celălalt mulțumi prea plecat. Se alcătuì zapisul de tovărășie și amândoi plecară împreună la slujbă.

Când sosiră, fu bucurie mare la vederea Polcovnicului de mai nainte: „Bine ai sosit, stăpâne!" strigau arnăuții, „Dumnezeu să-ți dea sănătate! Erà să înebunim de vreme lungă! Neavând nici o treabă".

— „Așà, ăștia sunt băieții mei", zise noul părtaș la tovărășia polițienească lui Nicola filosoful. „Noi ne înțelegem bine unii cu alții, deși mai gâdilam câteodată pe câte unul, și-l scărpinam mai asprișor. Așa-i, Marine? Ce ziceți voi, Stane, Ioane?"

— „Numai sănătate să fie, boierule! Biciul stăpânului îngrașă sluga".

— „Așà dar acuma la treabă, băieți! Vă sunt caii în bună stare și armele? Să fiți gata pe diseară cu toții!"

Boierii se duseră apoi la masă. După masă își făcură obicinuitul somnișor și se răcorirà apoi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dulceți și cu cafeluțe. Mai pe seară noul ajutor de Polcovnic chemă pe toți ciaușii în casă și le porunci, care în ce sate să meargă dimpreună cu oamenii lor.

Învățatului Nicola i se păreau aceste porunci un fel de halima. El nu puteà să înțeleagă ce noimă aveau.

A douazi însă sosià un ciauș după altul, vestind că din satul cutare și cutare s'au întors oamenii săi cu atâtea și atâtea vite cornute sau de altfel.

Polcovnicul cel de al doilea porunci apoi, ca vitele să fie aduse în alte sate. Pentru Nicola asta erà încă o halima !

Intr'aceea se umpleà curtea cu țărani cari veniau cu genuchiul plecat și cu lacrimi fierbinți să se jeluiască pentru pagubele ce suferiseră, iar Inalta Ocârmuire făceà cuvenita însemnare amănunțită despre fiecare plângere, despre numărul și felul vitelor furate.

Satul se umpluse acum de oameni și cârciumarii aduceau laude lui Dumnezeu și harnicului Polcovnic !

Puțină vreme după aceea sosiră ciaușii cu oamenii, lor aducând vitele ce se furase: boi, vaci, viței și cai și istorisind ce au pătimit în goanele făcute după tâlharii, cari la urmă toți o rupseră la fugă.

Țăranii recunoșteau vitele, și se făcù o mare harababura, până când cel de al doilea Polcovnic porunci la toți, să tacă din gură, căci curtea lui ar fi ajuns un adevărat bâlciu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ai tăi sunt boii ăştia, Creştine?“ întrebă el pe unul, „îi cunoşti tu, cu adevărat?“

— „Cum să nu-i cunosc? Că n'am avut alţii, decât numai ăştia doi bouleni“.

— „Atunci să-ţi trăiască! Vezi tu, băieţii mei ţi i-au găsit. Frumoşi boi în adevăr! Fac cel puţin cinci sute de lei. A zecea parte ar fi prin urmare cincizeci de lei dijma lor. Desleagă-ţi băierile pungulitei, şi să găseşti acolo ceva şi pentru băieţi, căci, de, nici ei nu sunt slugile tale“.

— „Aoleo! Săracul de mine, boierule! Zeu aşà! boii ăştia i-am cumpărat numai cu două sute de lei ,şi dacă aş stà să-i vând acuma nu mi-ar dà nimeni mai mult de o sută cincizeci de lei !“

— „Minţi, câine de Rumân! ori plăteşti cincizeci de lei, ori scutură-ţi căciula şi du-te dracului fără boi !“

Aşà veniau la rând, un ţăran după altul. Multe din vite, se înţelege, nu s'au mai găsit, ca de obiceiu tocmai cele mai frumoase, fiindcă tâlharii apucaseră cu ele drumul cunoscut spre Moldova.

In curs de două săptămâni se petreceau lucrurile astfel în fiecare zi. Dijma ce se adună dela toate vitele furate făceà pentru Polcovnicul cam o mie de lei pe zi.

La vederea acestor coţcării, Nicola, înţeleptul, oftà adânc. Incălecă iarăşi calul, se duse înapoi la Bucureşti, la proteguitorul său, Marele Spătar, şi-i istorisi foarte mâhnit ce rost aveà slujba, pe care i-o dăduse.

— „Eu sunt sărac, stăpâne“, zise „şi cincizeci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de mii de lei sunt bani frumoşi, dar mai bine mă lipsesc de ei!" şi scuturând de două degete margînea blănită a giubelei: „Vroiu să rămâiu sărac, dar curat, cu cărţile mele, la biserica mea, unde am cântat în strană antifoanele, când vii Milostivirea ta la liturghie. Şi voiu găsi oricând pe cât timp îţi va dărui Dumnezeu viaţă, Milostive, un codru de pâine în casa ta înbelşugată, cum găsesc atâţia alţii".

Marele spătar, începù să râză cu poftă, şi-i arătă înteleptului Nicola, cu deamăruntul, cât e de prost, fiindcă toată Oblăduirea Ţării nu este aşezată pe altă temelie, decât pe aceasta: Vodă îşi cumpără scaunul Domnesc pentru câţiva ani dela Sultanul, adică nu numai dela Sultanul, ci şi dela Marele Vizir şi dela toţi ceilalţi Paşi. Dela Vodă apoi îşi cumpără toţi veliţii boieri slujbele lor şi dela cei doisprezece mari boieri divaniţi îşi cumpără slujbaşi cei mai mici slujbele lor—şiaşà mai departe. Firesţe că fiecare mai întâiu trebuie să-şi scoată banii daţi pentru slujbă, apoi trebuie să trăiască şi el şi să mai pună deoparte şi ceva bani albi pentru zile negre. De aceea Marele Spătar trebuie să pună la mezat slujbele de polcovnici, ele se plătesc după judeţe până la o sută de mii de lei. Logofătul Nicola, i-a căzut o asemenea slujbă „ca o prună coaptă în gură", i-a fost dăruită, din curat prietesug şi bunăvoinţă şi el îi dă acum cu piciorul! Da, da, vorba Turcului: „Em chiel, em fudul", — e un calic şi tot e fudul. — Ei, slavă Domnului, Logofătul Nicola poate să fie înlocuit oricând în polcov-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nicie cu altcinevà. Altfel ar fi, se înțelege, dacă el însuși, Marele Spătar, și-ar aruncà slujba la picioarele lui Vodă! Dar oare ar fi aceasta o faptă patriotică ?"

— „Aferim", zise Iancu în bătae de joc, „se vede că Banul Grigore n'a învățat degeaba loghica grecească".

— „Aceasta", zise Columbeanu, ridicând umerii, „este marele sistem de stat Fanariot al „Catahrisisului".

— „Pe rumâneşte se chiamă al tâlhăriei", isbucni Iancu.

— „Sfetarisirile! — Stoarcerile puterilor! — Jaful ocârmuitorilor!" mai traduceau alții.

— „De", zise Cretescu, „dar toate acestea, pe care le înșirați Domniilevoastre, tot nu spun de ajuns! Acea vorbă frumoasă, singură poate să cuprindă, la un loc toate aceste lucruri folositoare". Și ascuțindu-și buzele, cum fac Grecii, cu accent simandicos zise cu glas înălțat și cu un fel de părere de rău politicoasă: „Catahrisis! Catahrisis!"

Toți boierii începură să râză.

— „Dacă râdeți Domniilevoastre", zise Tudor cu obicinuita lui seriozitate, „nici eu n'am de ce să plâng". Și pe când spuneà aceste vorbe, se uità așà de amărît jur împrejur, încât privirile tuturor i se abăteau din cale; numai ochii lui Iancu nu.

— „Eu nu râd", zise el, „căci mi se întoarce rânza pe dos. Eu nu râd, eu plec la codru!"

— „Dă-l dracului de codru!" strigă Tudor, pe care îndărătnicia sumeață a prietenului său îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scoase acumă din răbdări. „Nu cumvà ai hotărît să te faci haiduc, să te întovărăşeşti cu Mereanu?“

— „Şi încă ar fi o meserie mai cinstită, decât acea de Polcovnic“, zise Iancu.

— „Deci, fiindcă nu mai poate fi nici o meserie cinstită în Ţara asta“, strigă Tudor cu glas detunător“, fiindcă la noi toate sunt de vânzare şi politica a ajuns o umblare prin mocirlă, de aceea trebuie acum să ia lucrurile o schimbare. Altă îndreptare nu este cu putinţă decât să alungăm pe Fanarioţi din scaunul Domnesc şi să aşezăm acolo iară Domnitori din sângele nostru, ca odinioară, când un Mihai şi un Matei Basarab domniau cu cinste şi cu dreptate“.

Boierii se speriară la vorbele fiului de mazil din Vladimir.

Iancu, singurul, care îl înţelegeà pe deplin, dar care aveà un mare dispreţ de oameni, zise: „Da, aşà a fost odată, dar acuma nimeni nu are vreme să-şi rupă lanţurile, fiindcă pentru aceasta ar trebuì să se lipsească de somnişorul de după masă, sau să i se stingă ciubucul, — şi Ţara aceasta nu e vrednică de asemenea jertfe.

Cu o privire care lui Columbeanu îi aducea aminte de măcelărirea, pe care o văzuse la malul Dunării, răspunse Tudor: „Bătaia de joc este o armă grecească!“

Iancu scoase un geamăt încet, iar ceilalţi tremurau de frică, nu cumvà să se încăiere cei doi hărţăgaşi. Se auzì însă o bătaie la uşă, şi cu feţele zâmbitoare năvăliră cucoanele, grămadă.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar mare gălăgie, facceți, boieri Dumneavoastră", zise veselă, cucoana Cretescului. „Dece este vorba, mă rog?"

— „De ce poate să fie?", zise o altă cucoană glumeață, „negreșit de fete și de femei! Unde sunt adunați bărbați tineri, iubito!..." și ochii ei catifelați aruncau fulgere jur-împrejur.

— „Dar aici mai sunt și oameni însurați printre D-lor", zise Cretească. „Cât privește pe al meu, nădăjduesc, că nu cumvà..." și amenință drăgălaș cu degetul ei, încărcat de inele.

— „Ce vrei, asemenea lucruri sunt molipsitoare", stărui cealaltă cucoană, „aici sunt mulți burlaci și burlacii sunt primejdioși!"

Cât erau de sfiicioase, pe atunci, și de rușinoase fetele tinere de boieri, cu atât mai limbute se făceau, după ce se măritau. Erà un fel de reacție contra unei creșteri nepotrivite cu firea. Cu vremea obiceiurile Fanarioților și vederile lor câștigaseră o înrâurire asupra întregei creșteri. In viața femeilor jucà rolul principal partea sexuală. Ca fete, ele erau pe lume numai ca să fie frumoase și să deștepte iubirea, iar ca femei, să se păstreze frumoase, ca să nu înceteze de a fi iubite.

Astăzi scânteile din ochii lor aprindeau cu atât mai ușor, cu cât atmosfera din adunarea bărbaților ajunseșe să fie năbușitoare. Afară de Tudor toți ceilalți bărbați se grăbiră să intre în sburdalnica harță de vorbe.

— „O", zise Cretească. „de boierul Iancu, nu mi-e frică deloc că-mi va ademeni pe bărbatul meu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am auzit că dragostea lui nu se întinde mai departe, decât până la unul din plopii aceia, cari stau acolo, înaintea porții".

— „Întocmai ca regele Xerxes al Perșilor", zise Cretescu. „Și acela se îndrăgostise odată de un paltin".

— „Maică Sfântă! Dar cum putea el să-i dovedească iubirea unui paltin?" chihăi Cucoana Voichița.

— „Atârnându-i podoabe de aur pe crăci și spunând la toți, că în acel paltin trăiește un suflet dumnezeiesc".

— „Și nu aveà nicidecum nedreptate", zise Iancu.

— „Poftim!" zise Voichița râzând. „Halal să-ți fie dragostea, boierule Iancu! Să-ți trăiască plopul și să-ți crească înalt!"

— „Ia spune mai bine, Iancule, fiul meu", se amestecă în vorbă un boier mai bătrân, „spune fără supărare, ai aveà de zis ceva împotrivă, dacă acel mlădios plop s'ar preface într'o mireasă cu două brațe molatice și cu o guriță roșie ca o fragă, cu doi ochi de căprioară, adumbriți de sprâncene lungi, și dacă ar aveà și o mamă bătrână cu avere mare?"

— „M'aș împotrivi, cucoane Alecule", fu răspunsul.

Toți râdeau, numai Amza se întunecase la față, fiindcă el ar fi dorit, mai mult, să-l vază însurat pe fratele său cel mic, care tocmai astăzi se purtà mai nesăbuit ca oricând.

Cucoana Cretescului însă nu slăbià din luptă: „Țăranii sunt adunați, să înceapă jocul, fetele au și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ieşit în pridvor, ca să privească la horă. Dacă staţi închişi, aici, se înţelege, că inimile D-voastră n'au să se aprindă. Haide, mai bine veniţi afară!"

Eră praznicul lui Sân-Petru şi în curte se adunaseră ţăranii încet-încet, îmbrăcaţi în hainele lor de sărbătoare. Veniau în cete pe potecuţe înverzite, înaintând cu paşi uşori şi liniştiţi, căci opinca nu îngreunează piciorul, şi piciorul Rumânului este îngust, iar gleznele lui sunt subţiri. Ţăranul şi în deosebi Olteanul, ţine totdeauna capul în sus, chiar şi când stă cu căciula în mână, înaintea stăpânului său. Aceasta face ca înfăţişarea lui să fie plăcută şi cu demnitate.

In curte stăteau bărbaţii şi femeile, în cete deosebite unii de alţii. Bărbaţii aveau cămăşi albe, lungi, strînse în cute împrejurul mijlocului cu brâne de lână roşii sau verzi. Mărginile cămăşilor erau împodobite cu flori meşteşugite, negre şi roşii. Femeile purtau vâlnice crete, lipite de mijlocul lor, subţirel, ca al Tanagrenelor. Poalele iilor, albe ca zăpada, ajungeau până la glezne. Mijlocul îl strângeà un brâuleţ îngust de betelii roşii sau cu alesături de fir. Mânecele crete, care fâlfâiau uşor în vânt, erau cusute cu felurimi de flori în toate feţele, după isvoade vechi. In cap aveau, pe subt marame, un fel de cauc, care le arătară cu o palmă mai înalte, iar maramele, albe sau gălbuie, aşezate pe cauc, erau aduse cu un căpătâiu pe subt bărbie, şi cu celalt capăt lăsat să atârne în jos, pe spate până la genuchi. Fetele aveau flori în cosiţele, împletite strâns de tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toți împreună străluciau ca niște flori de câmp în lumina soarelui pe asfințite.

Când ieșiră boierii în pridvor, toți oamenii din curte își îndreptară privirile în sus, unde printre stâlpișorii îmbrăcați în verdeață, strălucia bogăția veștmintelor boierești și frumusețea fețelor albe ale cucoanelor.

Cât era de neastâmpărată mișcarea sus în pridvor, cât de zgomotos se râdeà acolo și se vorbià, cu câtă lipsă de sfială se întorceau ochii cei frumoși și plini de foc ai cucoanelor, tot atât de cumpătată se înfățișà lumea adunată în curte.

Asemănat unor crăiese stau țărancile, ținând câte un copil în brațe sau de mână, sau având amândouă brațele încrucișate pe piept subt marama albă ca zăpada.

— „Bine ați venit", zise Anza de sus din pridvor. Bărbații ridicară căciulile și răspunseră:

— „Să trăiești, boierule, — bine te-am găsit sănătos!"

— „Unde sunt lăutarii?" întrebă Dumitru, „să zică pentru joc".

Trei țigani, îmbrăcați în giubele lungi de fețe închise, ieșiră din curtea gospodăriei, foarte grăbiți, și după ce se închinară de nenumărate ori înaintea boierilor din pridvor, se așezară în mijlocul curții și începură să cânte, unul din lăută, celalt din cobză și al treilea din naiu.

Câțiva flăcăi înalți și chipoși ieșiră atunci din cetele Oltenilor și prinzându-se de mâini, începură să joace strămoșeasca horă. Lăutarii se așezară în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mijlocul cercului, care, cu paşi măsuraţi, când se lărgeà şi când se strângeà spre mijloc. Erà un cerc luminos de figuri bărbăteşti, în alb, împrejurul sâmburelui întunecat al ţiganilor.

O fată se apropie de horă şi despărţind mâinile între doi flăcăi, se prinse între ei. Mişcarea horei începù îndată să fie mai domoală. Nu se mai jucà „bărbăteşte", ci ca cu nevestele, se făceau adică paşii mai mărunţei. După fata cea dintâiu urmà a doua, apoi intrară şi femeile în horă şi se formà un şir bogat de feţe, toţi strânşi umăr la umăr, iar paşii tuturor se legănau, cum leagănă vântul de seară lanurile de grâu.

După melodia undulată a horei liniştite, urmă ritmul săltăreţ şi scurt al brâului, la care cobzà băzâià mereu ca un bondar turbat. Flăcăii jucau acum „voiniceşte". Săriau şi băteau din picioare, se plecau şi-şi înfigeau călcâiele în pământ, apoi se repeziau iar drepţi în sus, aruncându-şi pletele pe spate; fiecare muşchiu din trupul lor tresărià împreună cu tactul, sau mai bine zis în contra tactului, căci atât jocul cât şi muzica merge în sincope, şi cine nu le simte pe aceste în tot trupul lui, din umeri până în talpe, acela nu poate să nimerească niciodată ritmul unei hore sau al unui brâu. Şi cine n'are muşchii oţeliţi, nu poate s'o ducă la jocurile Românești nici cinci minute.

Tudor stà la marginea pridvorului, privind în curte, şi când se apropià lancu de el îi zise: „Uităte la ei, necredinciosule, — un popor care joacă aşà nu piere!"

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu nu răspunse nimic. Căci, deși își bătea joc cu amărăciune de starea desnădăjduită, în care ajunseseră lucrurile din Țara lui, totuși nu putea să se împotrivească la ritmul plin de viață al jocurilor păstrate din bătrâni, care îi pătrundeau până în măduva oaselor și îi fură inima. Nu putea să nu vadă, câtă putere și câtă demnitate mai erau încă păstrate în jocurile acestui popor, după atâtea asupriri și suferințe. În cântecele și în jocurile unui neam se plămădește, și în ele trăiește sufletul lui.

Vorbele lui Tudor le auzise cucoana Cretescului și băgase de seamă, cum privirea lui Iancu din ce în ce era mai atintită la joc. Ea puse atunci mâna pe umărul drăgălașei Ileana Cosînzeanu și-i zise: „Du-te și tu de joacă".

Și pe când fata ale cărui piciorușe se mișcau încă demult, în tact, sub rochiță, aruncă o privire întrebătoare spre mama sa, înroșindu-se de bucurie, cucoana Cretescului se apropiă de Iancu și-i zise zâmbind: „Așă de frumos nu se leagănă nici un plop la suflarea vântului, cum se leagănă mica noastră Ileana, când joacă brâulețul!"

Îndată ce se prinsese fetica între flăcăi, unda jocului se potolise, iar cercul nuse mai aruncă zbuciumat la dreapta și la stânga, ci pasul se făceă acuma „pe loc", așă încât tot șirul de oameni, se mișcă numai în ritm din când în când într'o parte sau într'alta.

Una câte una se prinseră și țărancele în joc și Ileana jucă întocmai ca și ele, foarte liniștită și ținând capul ridicat în sus, iar ochii plecați în jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In pridvor se auziau numai vorbe de laudă, ceeace făcù şi pe alte cucoane tinere să scoboare, chihăind, în curte şi să se prindă în horă, ca să fie şi ele lăudate.

Când ridică însă Ileana încă odată ochii în sus, Iancu nu mai privià la horă, întorsese spatele spre curte şi vorbià cu Tudor. Deodată se întoarse însă cu iuţeala acea năpraznică, vijelioasă, care erà în toate mişcările lui. Toţi câinii se repeziseră lătrând nebuneşte spre poartă, fiindcă o roată de călăreţi se oprise acolo.

Nările lui Iancu tremurau ca ale unui armăsar, când simte o fiară sălbatică în apropiere.

— „Cine este?" întrebă el uitându-se cercetător, peste capetele lumei din curte, spre drumul de afară.

— „E Cârc Sărdarul Pervanoglu", zise Tudor. „Când trecui acuma prin Piteşti, el erà acolo cu potera lui, urmărind pe haiducul Mereanu".

— „Şi deocamdată jefuià Piteştii, aşà e!" zise Jianu. In aceiaşi vreme sosì o slugă în pridvor şi vestì: Cârc Sărdarul Pervanoglu face întrebarea, dacă boerul Amza vrea să-l primească.

Stăpânul casei dădù din cap cu demnitate: „Să poftească, îmi este bine..."

Iancu însă îi tăià vorba ca un fulger: „Nu vei îngădui doară, ca acel nemernic să calce pragul casei Domnieitale !"

In obrajii lui Amza se vedeà urcându-se o văpaie de mânie, dar el se stăpânì şi de astădată, din cauza musafirilor şi zise, parcă ar fi vorbit un copil fără judecată: „Dar cum aş puteà să fac una ca asta, chiar dacă aş dorì să nu-l primesc pe acest om?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Trimite-i vorbă că n'ai poftă să fii acasă", zise Iancu cu ochii scânteietori.

Amza dădù numai din umeri şi porunci încă odată slugii, să poftească pe Cârc Sărdar înăuntru.

Iancu intră în casă, iar Mihai zise către musafirii dmprejur, oftând: „Cu băiatul ăsta Dumnezeu ne-a pedepsit pentru păcatele noastre".

Amza aşteptă pe Cârc Sărdarul, în capul scării.

Acesta intrase cu cei patruzeci de arnăuţi ai lui în curte.

Soarele apuneà, văzduhul erà înroşit şi pe cer se vedeau mieluşei roşiatici, semn că ziua de mâine va aduce furtună.

Lumea de jos din curte alcătuià o minunată icoană vie şi bogată în fel de fel de feţe, luminate de asfinţitul soarelui. Lefegii din poteră aveau ghebe roşii peste şalvari creţi şi purtau fesuri roşii în cap. Puştile lor lungi le aveau atârnate de-a curmezişul peste spate. Cârc Sărdarul erà muiat în aur. Aveà ceacşiri verzi de mătase şi o cialma bogată cu împletituri de aur învelià capul lui hâd şi respingător. Obrazul lui erà pocit rău de vărsat.

Pomojnicul său, un căpitan cu faţa galbenă verde ca veninul, şi cu nişte mustăţi lungi negre, sărise de pe cal, ca să deà ajutor lui Pervanoglu la descălicat. El îi ţineà scara, iar doi Arnăuţi stăteau la capul calului şi un al treilea îngenuchiase, ca să-i slujiască Cârc Serdarului cu spatele drept scăunel. Un al patrulea Arnăut, împreună cu veninosul Pomojnic îl sprijiniră pe Grecul burduhănos de subţiori, când fu în stare, în sfârşit, să steà pe picioarele lui.

Gâfâind ajunse Pervanoglu sus în pridvor, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când Amza 'l întâmpină cu „bun sosit", el îi scurtă vorba repede și piţigăiat.

— „De! daca Mata, ţinstite boerule, ziţi ca-ti pare bine pentru c'am venito sa te ţertetez, atunti negresit trebuieste să te crez, desi mi s'a parut, ca ai cam stato la îndoiala, daca sa ma primesti sau sa nu ma primesti. Sa nu tagaduesti, fiindca la ochii mei nu scapa nimica nevazuto. Pentru ţe sint io Kirk Sardar. La urma sa pote ca d-ta ai mitusito acuma, iute, — iute dinainte me pe aţel talhar de Mereno. si sa poate sa fie ascunso chiar in haine femeeste acolo printre aţele fete frumusele, care sa gramadesco ca niste mielusei. Nu ar fi re aţesta ascunzatore!" Vorba Grecului vroià să fie glumeaţă, dar înţelesul ei erà o siretenie. Haiducii fiind toţi Români, erau totdeauna ocrotiţi de pământeni, oricând vroiau să se ascunză pe la ei, nici odată nu erau vânduţi.

— „Nu cred că faci bine", zise râzând Mihai, „dacă spui astfel de bănuieli istețe în gura mare. Cârc Sărdarule, căci s'ar puteà să faci pe cineva să se folosească de ele".

Pervanoglu, ale cărui galeșe priviri se lipiseră de grămăjoara fetelor frumușele, se apropie și mai mult de dânsele, și, legănându-se răspunse: „Carnaxi, ai dreptate, boerule, as vra sa fio chiar io singur acum aţela, care sa ma folosesco".

Un slujitor vestì că este dat la masă pentru cină. Amza venì grăbit pe deoparte la Pervanoglu, iar Mihai de cealaltă, și-l poftiră la masă, însoţindu-l până la sofragerie. In treacăt Amza zise aspru lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dumitru: „Să aduci pe Iancu, trebuie să steà la masă cu noi".

Tudor care auzise această vorbă, le zise: „Nu v'aşi sfătui, să faceţi asta".

Dar Amza, care se simţià jicnit în mândria lui de cap al familiei, nu erà de înduplecat. La urma urmei voinţa lui trebuià să fie îndeplinită.

Sofrageria erà scundă şi mai mult lungă decât lată. Pereţii erau spoiţi cu var alb. Pe masă ardeau multe lumânări de ceară în sfetnicile de argint. Pervanoglu se purtà gălăgios şi bădărăneşte, spunând vrute şi nevrute, iar Mihai şi Creţescu îşi dădeau multă osteneală, să le acopere, vorbind şi ei cât se puteà mai tare. Amza tăceà ca de obiceiu. Cucoanele mai tinere râdeau câte odată de glumele prea îndrăsneţe ale Grecului. Cucoanei Catincăi însă nu-i veneà în demână deloc. Fetele nu ridicau ochii din farfuriile lor. Cârc Sărdarul însă nu-şi mai luà ochii dela Ileana Golfineanu.

Dumitru se uità mereu la Iancu, care nu mâncà nimic, şi vedeà, cum împrejurul buzelor lui se zăreà câte odată o tresăltare, iar pe fruntea lui sudori.

Acuma începù să-i pară rău lui Dumitru, că-l silise să vină la masă, văzându-l cât sufere. „Şcoala", îi şoptì el. „Du-te de te plimbă puţin afară".

Dar Iancu n'auzeà, El şedeà pe aceeaş parte a mesei, unde şedeà şi Cârc Sărdarul. Deodată se plecă înainte şi se uità pironit la Pervanoglu.

— „Draco sa te ià!" strigă Grecul la el cu limba îngreunată de băutură şi râzând. „De te-mi impediţi vedere? Si asa nu se vede dechit foarte puţin din aţea te este lucru ţel mai frumos. Abià se vede ghi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul la ateste... „U!“ țipă el, pe jumătate înnecat, căci un pahar plin cu vin îi sburuase, glonț, în față.

— „Afară!“ strigă Iancu sărind în sus, „ieși afară !“

Toată lumea se ridicase, femeile sperioase fugiră din odaie, iar Tudor și cu Dumitru îl apucară pe Iancu de umeiri, de amândouă părți.

Pervanoglu, care rămăsese dintâiu amuțit de hartag, își regăsi iarăși glasul și țipă înțeglat: „Capitane Duța! Sa-l împusti pe ateșc chine, să-l împusti acom indata! Si tota atasta adunatura de Rumuni ticalosi !“

Dar cu mare grabă o rupse Grecu spre ușă țipând pițigăiat de frică, când Iancu, scăpând din mâinile celor ce încercaseră să-l rețină, turbat de mânie și cu pasul rar ca o fiară, se apropia de dânsul. Pervanoglu, răsturnând toate scaunele din calc și împingând la o parte pe toți cei din prejur, ajunse afară strigând mereu : .

— „Caii! Caii!

Lucrurile se petrecuseră cu iuțeala fulgerului așà încât boierii abià pe urmă putură să-și deà seama Aumza, Dumitru și Mihai alergară după Grec, dar degeaba fu osteneala lor să-l liniștească. El făceà spume la gură și tremurà de frică, erà și beat și turbat de mânie. Alergà nebun prin pridvor în sus și în jos, până să-i sosească caii, și înjurăturile lui năpraznice se mai auziau încă și când ieșise în drumul mare, însoțit de poterașii săi.

Amza, stăpânul casei, erà foarte amărît, și nu știà ce să facă. Niminea nu cutezà să-i vorbească. Dintre cucoane nici una nu se mai arătà, se zăvorîseră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu toate în odăile lor. Slugile înspăimântate vorbiau numai şoptind în sofragerie.

Erà lună ca ziua şi Amza umblà în pridvor în sus şi în jos, ţinându-şi amândouă mâinile pe spate încleştate sub giubea. Alergà frământat, de-i sburà anteriul şi i se băteà de glezne.

—„Ne mai pomenit!“ ziceà el mereu. „Nu s'a mai văzut un asemenea lucru! Să îndrăznească el, să facă una ca asta în casa fratelui său celui mai mare!“

Deodată se oprì hotărît şi porunci: „Să vină Iancu aici, acuma, îndată să vie!“

— „Te rog“, zise Creţescu, „lasă, nu tocmai acum, prea sânţeţi întărâtaţi amândoi“.

— „Nu! fără nici o întârziere! Să vie îndată Iancu aici!“ strigă Amza. „Asemenea faptă nu o pot lăsà nepedepsită! Ce îndrăzneală! In casa mea!“ — Nu mai găsià alte vorbe şi repetà mereu tot astea.

Mihai voià tocmai să intre în casă, când se întâlnì cu Dumitru piept în piept.

— „Unde este Iancu? Ai fost la el?“

— „Am fost“, răspunse celălalt frate, ridicând din umeri: „De! Nu trebuià să stăruiască, să vină la masă!

— „Dar iartă-mă, frate, iartă-mă!“ răspunse Mihai „nici toate nazurile acestui băiat nu pot fi ţinute în seamă!“

— „Eu am dreptul să primesc în casa mea pe cine vreau eu!“ strigă Amza, bătând din picior. „Pe cine vreau eu! şi cum vreau eu!“

— „Da, da, negreşit, nene“, căută Dumitru să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liniștească, „D-ta ești capul familiei noastre și noi, Mihai și cu mine, deși oameni însurați și cu copii, nu ieșim din vorba D-tale. Și Iancu are cea mai bună voință, însă..." el se scărpină pe frunte, „pricina aia cu Grecii îl face să-și pearză sărita, și îndată îl prind un fel de friguri..."

— „Dacă e nebun, atunci locul lui este la Mahamoc, iar nu în casele noastre", zise Mihai, iuțit.

— „Adu-l încoace", porunci Amza iară.

După puțin timp se auziră pașii, iuți și ușori ai lui Iancu prin sală, îndreptându-se spre pridvor. Era galben ca lumânarea de ceară, și ochii lui aruncau scântei.

— „Imi pare foarte rău, nene Amza", zise el, „că ți-am pricinuit această supărare, dar la oricare alt prilej ca acesta, tot astfel are să se întâmple. Eu nu le fac temenele acestor stârvuri din Fanar".

— „Așa?" strigă Amza, „adică tu-mi dai povețe? N'ai vreà cumvà să-mi spui, că o țară poate să fie fără ocârmuire? Acești oameni sunt astăzi ocârmuirea noastră și eu am trebuință de ei, fiindcà am nevastă și copii, am casă și moșie, și n'am vreme să umblu, hoinar, prin păduri, după năluci!"

— „Înțeleg", răspunse Iancu, „dar atunci nu mă chemà pe mine din pădure, să stau în fața lor".

— „Iți jur, că n'am s'o mai fac!" strigă Amza. „Rămâi acolo, unde este locul tău, cu lupii și cu urșii. Te opresc să mai calci în casa mea! Ai înțeles?"

Dumitru ar fi vroit să zică cevà, dar Amza îi tăià vorba: „Tine-ți gura! aici eu sunt stăpân! Să se ducă! Să plece!" Iancu plecă repede pe scară în jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incet îl întrebă Mihai pe Tudor, cel scump la vorbă: „N'ai putut să-l faci să înţeleagă?"

— „N'are răbdare!" fu răspunsul lui, mânios, „vreà să le ia toate 'n coarne".

* * *

Iancu se duse la grajd. Două felinare cu lumânări de seu revărsau o lumină turbure în grajdul scund şi deşteptau pe ici, pe colo, câte o licărire, ca de oglindă, pe spinările cailor, înşiraţi la iesle. Numeroşii vizitii şi ţigani încetară îndată vorba, cum intră tânărul boier în grajd.

— „Calul meu!" porunci Iancu.

Cu mare zor se repezì o slugă între cai, dar tot atât de repede se rostogolì înapoi, fiindcă armăsarul bălan, pe care voise să-l apuce de căpăstru, începù să asvârle, nechezând.

— „Lasă-l în pace, nătărăule", zise Iancu şi se apropiă singur de nebunul său de bălan.

In acelaş timp fu deslegat şi murgul de alături. Omul, care-l deslegă, fu recunoscut de agerul ochiu al lui Iancu că erà unul din Arnăuţi.

— „Tu ce mai cauţi aici?" strigă Iancu la el. „Ori te-a lăsat stârvu ăla de Grec, ca iscoadă în urma lui?"

— „Ba nu, stăpâne", încercară unii din oamenii curţii să-l liniştească, „i se rupsese chinga dela şea şi a trebuit să i-o coasă Dincă, curelarul nostru".

— „I s'a rupt chinga! Vorbă să fie..." mormăi Iancu, aruncându-şi singur şeaua, cu dibăcie, pe spinarea îngustă a bălanului, — „Ticăloşie!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Iute și în tăcere, își încăpestrì și Arnăutul calul său.

— „Incotro a apucat afurisitul lui de stăpân?" întrebă Iancu.

— „Spre Caracal, boierule", răspunse vătaiul grajdurilor.

Un țigan sosì în fuga mare: „Trăsura cucoanei Maria Golfineanu! Coniţa vrea să se întoarcă la Caracal".

— „Tine-ți gura, dobitocule!" strigă Iancu la el.

Țiganul se rugă de iertare. Nu știuse, ziceà, că boierul erà acolo, căci n'ar fi îndrăznit să vorbească așà de tare.

Intr'acea Arnăutul scoase calul său afară din grajd cu mare grabă.

* * *

Bătrâna cucoană Maria Golfineanu, a căreia față galbenă, cu ochii scufundați, erà îmbrobodită cu o maramă neagră, în felul cum obicinuesc a purtà călugărițele, stăruià să plece din curte cât mai grabnic, căci după vijelia, care bântuise casa lui Amza o coprinsese o neliniște superstițioasă, parcă ar fi fost dânsa pricina nenorocirei ce se întâmplase.

— „Ileana și cu mine am venit într'un ceas rău", zise ea rudei și prietenei sale Catinca Jianu, care însă nu voià să împărtășească această părere, și care aruncà toată vina pe cerbicia cumnatului său celui mic.

— „Dumnealui, bărbatul meu, a făcut, după moartea părinților săi, tot ce a putut, ca să domes-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ticească pe acest băiat sburdalnic, şi l'a lăsat, timp de trei ani de zile, în Craiova, la curtea banului Dumitru Bibescu, care este un bun prieten al casei noastre, pentru ca să înveţe acolo obiceiuri bune şi purtări frumoase, să se cioplească în mulţimea de oameni, cari umblă în casa unui boier aşă de mare. Degeaba însă. Şi ce-a fost şi mai rău, el îl jucă pe toţi pe degete, când voiă să fie drăguţ, şi cu glasul lui, — cântă minunat, — se furişă în inimile tuturor".

Cucoana Maria oftă. La bătrâneţele ei amărâte ar fi fost o mare mângâiere, să poată face un asemenea ginere.

Cucoana Catinca îi găcise gândul. „De, cine ştie, cum vor mai veni încă lucrurile!" o mângâiă dânsa şi urmă: „Cearta de astăseară nu s'a iscat, credeme, numai din pica, ce o are lancu pe Greci, ci s'a iscat mai ales pentru Ileana. Inebunise Cârc Sărdarul, uitându-se la fata D-tale, n'am văzut numai eu asta, ci au văzut'o toţi ceilalţi".

Cucoana Maria oftă iarăşi.

Apoi îşi luă rămas bun şi mama cu fata plecară la Caracal, unde şedeau, şi care nu erà departe. Inlăuntrul trăsurei erà întuneric, numai pe ferestre se vedaeu afară în lumina lunei, cum alergau parcă, unele după altele gardurile şi copacii. Ileana şedeà puţin plecată înainte, pare c'ar fi voit să iasă din cutia întunecoasă şi să se bucure de noaptea de vară. Ochii mamei erau pironiţi la profilul drăgălaş al feţei, pe care razele lunei par'că-l desemnau cu un condeiu de argint. Despre întâmplarea din casa lui Jianu nu se făcù nici vorbă. Tânăra fată în de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obște nu îndrăsneă să spună ceva, fără ca mama ei să fi deschis mai întâiu vorba. Dar în sfârșit nu se mai putu stăpâni, și cu mare sfială întrebă: „Mamă, de ce este boierul Iancu altfel, decum sunt frații săi ?“

— „Nu este treaba femeilor“, îi răspunse mama, „să judece cum sunt bărbații“.

Și Ileana trebui să se mulțumească cu această maximă de supunere. Ea tăcu iarăși îndelungat. Gândurile ei însă sburau și rătăciau pe departe, așă departe, cum nu se mai avântaseră, de când eră ea pe lume. Zarea acestei vieți de șeasesprezece ani se mărginise până acum numai la ulucile grădinii celei mari dimprejurul casei părinților săi, așă precum se cuvine pentru o fată de boier. Și casa ei părintească eră foarte retrasă. Pe tatăl său Ileana nici nu-l cunoscuse, fiindcă ea se născuse după încetarea lui din viață. Frățiorii și surioarele ei se duseseră pe rând, unul după altul, la peretele bisericii Sf. Treimi spre odihna de veci. Mama ei trăiă numai pentru pomenirea răposaților săi și lăsase pe fata cea din urmă ce-i mai rămăses, să crească de tot retrasă, până când se găsi deodată față 'n față cu ea, ca înaintea unui piersic înflorit peste noapte. Atunci scrise verișoarei sale Catinca și începù să lege iarăși iețele de prietășug, pe care le rupsese de mulți ani.

Acuma când abiă începuse Ileana să iasă și dânsa în „lume“, — se cutremură de ce văzuse. Ședeă gânditoare și-și încordă toate mințile, ascultând — ce ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deodată zise: „Mamă, auzi par'că un tropot de cal ?“

— „Sunt caii noştri“, răspunse cucoana Maria Golfineanu.

Dar Ileana se plecă iar înainte, ascultând, tot câte puţin mai mult înainte, ca să nu bage de seamă mama ei, şi când putù să scoată capul pe fereastra trăsurii, văzù la lumina lunei, prin norul de praf ce se ridică după trăsură, un călăreţ îmbrăcat în haine albe cu un cal bălan. Inima ei se sbuciumă deodată foarte puternic, aproape dureros, şi apoi se oprì de a mai bate. Ea se lăsă iar pe scaun înapoi, încetişor — şi numai întrebă nimica.

Caracalul erà depărtare cale de un ceas dela moşia lui Amza. Pe atunci un oraş Rumânesc de provincie se deosebeà de un sat numai printr'aceea, că erà mai întins, aveà mai multe biserici şi vre-o câtevà case boiereşti. De altmintrelea erà tot ca şi un sat, o grădină bogată de arbori, aşezată între holde şi livezi, printre ale căror spice şi flori se pierdeau casele de pe la margini. Uliţele erau scofâlcite şi brăzdate, şi, după vreme, pline de praf sau de noroiu.

Zăngănind din clopoţei, poştalionul cu cinci cai al cucoanei Maria intră în oraşul luminat de lună şi scufundat în somn, înaintând până se oprì la zidul văruit al unei curţi boiereşti. Cele trei slugi bine armate săriră de pe capră şi de pe jilţul din dosul trăsurii şi începură să sgâlţâie la poartă. Trebuiră să strige cam multişor, fiindcă nu se aşteptase cuconiţele pe astăseară, şi oamenii din casă dormiau duşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In curte crescuse iarba mare, fiindcă rar se ieșiă și se intră pe porți. Casa albă boierească erà străjuită de niște tei înalți.

Cucoanele se dădură jos din trăsură și intrară în casă. Curând după aceea domnià iarăși o liniște adâncă în curte. Dar călărețul îmbrăcat în alb și cu calul bălan, pe care-l zărise Ileana la lumina lunei și-l recunoscuse, se țineà tot pe lângă poartă, în umbra copacilor. Părea că ascultà la cevà, deși nu se mișca nimica, nici măcar frunzișul copacilor.

Deodată se auzì din lăuntrul casei un țipăt pătrunzător, un țipăt de femee. Părea că-l așteptase sau îl presimțise călărețul din afară. El își întoarse, cu o repede mișcare, bălanul în loc și cu o singură opintire, sări peste zid, din mijlocul drumului, strângându-și capul și umerii la un loc și străbătând printre crăci, drept în mijlocul curții. Apoi se repezì în dosul caselor, dând peste o ceată de femei, care, speriate, voiau să fugă de el: „Eu sunt Iancu Jianu!“ strigă la ele. „Ce s'a întâmplat? Am auzit un țipăt !“

— „Doamne, Dumnezeule! Milostive boierule“, începù una dintre femei să se bocească, „tâlharii ne-au răpit pe cuconița noastră — din casă! Trebuie să fi fost ascunși în odăi. Abià se retrăseseră cucoanele la odihnă, când auzirăm și noi strigătul. Am alergat la iatacul cuconiței Ileana, — fereastra erà dată în lături, zăbrelele erau rupte — odaia goală !“

— „Unde sunt oamenii? Slugile?“ strigă Iancu cu asprime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „In grădina de pomet, — într'acolo i-a văzut vizitiul pe tâlhari fugind".

Jianu şi sărise de pe cal şi începuse să alerge spre grădina de pomet, când se întâlni faţă în faţă cu slugile — erau şase — care aduceau pe o altă slugă plină de sânge.

Iancu află că vizitiul, care prinsese cel dintâiu de veste şi se luase după tâlhari, ajungându-i tocmai când se urcau pe o scară, ca să treacă zidul, iar când se apropiase de ei, cel din urmă îi înfipse un cuţit în piept. Până să sosiască celelalte slugi, tâlharii se făcuseră nevăzuţi.

— „Unde?" strigă Iancu bătând din picior. „N'a putut să sboare în cer? Nătărăilor! Ce este dincolo de grădină?"

— „Mai sunt alte grădini, boierule, — şi ziduri".

Iancu şi încălecase din nou: „Deschideţi-mi poarta de grabă!" le porunci el, şi ca o năluca sbură afară.

Ca un turbat străbătù prin ulicioarele sucite, printre grădinile caselor şi bordeielor, cufundate în somn, şi, înconjurând într'un cerc larg toate proprietăţile dimprejurul casei Golfinenilor, ajunse la marginea orăşelului, unde se află cea din urmă cârciumă, o cocioabă de pământ, învelită cu stuf răpănos. El smulse un par din umbrarul de alături, şi începù să isbească cu el în uşă.

Supărat, dar grăbit, deschise uşa un om, îmbrăcat cu şalvari de abà.

— „Ascultă, Bulgarule", îi zise călăreţul, „trebuie să fie trecut pe aici nişte Arnăuţi din poteră,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu o fată, pe care au răpit-o! Incotro au apucat, spre Olt la vad?"

Cârciumarul, pe care-l amăgià portul țărănesc al lui Jianu, îi răspunse mojicește: „Da ce știu eu?"

— „Trebuie să știi!" strigă Iancu la el, cum numai un boier știe să strige, și o pereche de palme zdravene răsunară pe obrazul Bulgarului, „Eu sunt Iancu Jianu !"

Indată căzù cârciumarul în genunchi și sărutà vârful cismelor lui Jianu, zicând: „Da, milostive boierule, au trecut pe aici niște Arnăuți din poteră, unul țineà în brațe, pe oblâncul șelei, o ființă omenească".

Iancu își întoarse bălanul și o luă, în goana mare, învelit în praful argintiu, în spre Olt. Calul pareà simțià groaza sălbatică a stăpânului său, și-l duse ca un fulger, până la malul apei.

Un cearcăn de aburi se așezase împrejurul lunei, și micșorà lumina ei. Zăduful creșteà. Calul și călărețul erau scăldați în sudori. La coliba dela vad se oprì Iancu o clipă, căutând să zărească ce erà dincolo, la celalț mal al râului. El zărì, cum podul plutitor tocmai ajungeà la mal și cum o ceată de călăreți ieșiau la țărm. Dincolo așteptà o butcă care, înconjurată de Arnăuți, pornì îndată înainte.

Ar fi trebuit cel puțin o jumătate de ceas, până să se întoarcă podul înapoi. De aceea, fără a mai stà pe gânduri, Iancu își îndreptă calul în pânza de apă, latà și strălucitoare, care se scurgeà la vale cu o domoală gorgăială. Bălanul înotà sforăind și strănutând, îndreptat de stăpânul său prin strângeri cu pulpele sau din căpăstru. Iancu-i țineà ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pul în sus și se ridică în scări, urmând cu ochii lui de șoim drumul, pe care-l luaseră Arnăuții. Era drumul mare, care duce spre miazănoapte la Slatina.

Jianu ajunse la celălalt mal.

La stânga și la dreapta se întindeau livezi largi, din care se înălță în văzduh țârâitul greerilor, acum crescând și acum scăzând. Mii și mii de flori împrăștiau un miros, aproape înnecător, în căldura nopței, din ce în ce mai întunecoase.

Va fi alergat bălaurul vre-o două ciasuri și mai bine, și acum răsuflă greu prin nările lui largi, Iancu însă nu ținea seamă. O lumină slabă roșiatică străbătù deodată văzduhul. Un vânt începù să mâne înaintea sa un nor, bine mirositor, pe deasupra livezilor. Greerii încetară cântarea lor. La lumina fulgerului celui de al doilea, se văzură niște nori negri amenințători și la al treilea fulger se cutremură văzduhul de tunete și o vijelie îngrozitoare, însoțită de ploaie în șiroaie, se deslănțuì pe toată valea Oltului.

Iancu se plecase, și se lipise de gâtul calului, sfâșiindu-l mereu înainte sălbatic și nebunește, împotriva vijeliei. Printre necontenitele tunete cădeau din cer puhoaie de apă, care la lumina fulgerelor părea văpsite trandafirii. Trosnituri îngrozitoare, asemănate cu acele ale unor ziduri, care se surpă, răsunau la urechile lui Iancu. Dar el tot sileà pe sărmanul său cal înainte. Deodată acesta căzù în genuchi de oboseală.

Iancu sărì jos, se plecă spre el, și îl pipăì la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inimă. Ea nu se mai sbăteă. Calul se lăsă într'o dungă şi-şi întinse picioarele.

Atunci Iancu aruncă frâul pe coama credinciosului animal, cu o înjurătură, şi începù să alerge înainte pe jos. Dar curând pierdù drumul. Ajunse în nişte livezi cu iarbă mare, udă şi încâlcită, prin care puteă să înainteze numai cu mare greutate. Umbletul lui erà acuma ca acel al unui om stăpânit de un vis greu şi curând înţelese Iancu, că acest umblet erà fără de folos.

Se munceà totuşi să înainteze, numai fiindcă nu puteà să se oprească. Vijelia dimprejurul lui nu mai înceta, şi el nu mai puteà să găsească drumul, înainte de ce se va lumină de ziuă.

După multă orbecare se lovì de un gard. Pipăì cu mâna dealungul gardului, găsì o portiţă: o deschise, şi văzù la lumina unui fulger, în curte, o căsuţă ţărănească. Bătù în uşă, şi la întrebarea, ce i se făcù dinăuntru, el răspunse: „Un creştin, care s'a rătăcit". Atunci uşa se deschise.

In casă toţi oamenii erau deştepţi şi se închinau prin întuneric. O lumânărică galbenă de ceară lăcăreà slab prin odaie, ca un ochiu care se stinge. Erà lumânarea dela Sf. Inviere, care se aprinde spre apărare când este vreme tare.

Iancu se aşează pe un scăunel, pe care îl îmbiă gazda şi o femeie, îi zise punându-i mâna pe spate: „Nu vrei să desbraci hainele astea ude?"

— „Nu pot să stau, trebuie să merg înainte!" răspunse Iancu răguşit. „Cum se chiamă satul vostru ?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— „Isvoru. Da unde vrei să mergi pe asemenea vreme ?"

Iancu nu răspunse nimica, ci, sprijinindu-şi capul pe amândouă mâinile, gemù: „Isvorul!" — Acest sat erà foarte mult abătut din drumul, care duceà la Slatina.

— „Aveţi un cal ?"

— „N'avem", răspunse ţăranul.

— „Dar are altcineva în sat ?"

— „A fost strângătorii de biruri pe la noi", zise ţăranul cu glas încet, „şi fiindcă n'am avut bani, ne-au luat caii şi boii".

Tunetele se urmau, bubuind, şi ploaia vâjâià împrejurul bordeiului.

Până să se lumineze de ziuă, Iancu trebuià să rămâe acuni aici. Să mai rătăcească pe jos, pe vremea asta cumplită, n'aveà înţeles. Şi de când se oprise din mişcare, şi nu mai puteà să facă nimic alta, decât să şadă în întuneric şi să lasă să curgă şiroaiele de apă pe trupul său în jos, se aprinseră toate flăcările Gheenei de mânie, care chinuià răsvrătitul lui suflet. Isbucnise acuma în el o simţire, care până acum nu o mai cunoscuse. Teama pentru Ileana deşteptase deodată ca prin nişte biciuri de foc, dragostea în inima lui mândră. Numai după ce ochii spurcaţi ai lui Pervanoglu se opriseră asupra acestei fete, numai atunci o văzuse el. Ştià că acest Cârc Sărdar nu cunoşteà nici o altă lege, decât desfrânata lui poftă trupească. Din Fanar se adusese, cam de o sută de ani, de când erau Domni Greci, şi molima părerii josnice, că femeia este făcută pe lume numai pentru mulţu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mirea poftelor bărbăteşti, şi ei nu i se dădeà altă băgare de seamă, decât spre a i se cunoaşte farmecele trupeşti şi a le gustà. De acì urmià şi veşnica neîncredere a bărbaţilor unul faţă de altul.

Spre apărarea cucoanelor de vre-o călcare, Iancu Jianu însoţise, călare, trăsura Golfinencelor până la Caracal, având teamă, că Pervanoglu, chiar dacă ar fi fost numai din răzbunare pentru ruşinea ce o pătise, va încercà să pună mâna pe tânăra fată, la întoarcerea lor în noaptea aceea la Caracal. Negreşit că Arnăutul care întârziase — învederat din porunca Grecului — în curtea lui Amza, erà să-l vestească de plecarea lor. De aceea aşteptase Iancu, pe urmă, câtva timp la poarta Golfinencei, şi avusese dreptate să bănuiască. El scrâşnià acum din dinţi, de-l dureau fălcile. Pe când trecuse însă Oltul în înot, ceata blestemată ajungeà la caleaşca Grecului, care aşteptà pe celalt mal şi-i aruncase prada în braţele lui. Iar ceace vedeà acuma Iancu în sufletul său, îl făceà aproape să înnebunească.

Imprejurul bordeiului ploaia băteà mereu. Ţăranii se închinau cu glasul pe jumătate. Erau doi bărbaţi şi două femei, şi când femeile, făcând mătănii atingeau cu fruntea lor lutul, cu care erà lipită casa pe jos, se auzeà un zgomot tăşit.

Deodată se ridică un glas de copil dintr'un colţ :

— „Mi-e foame, maică!" şi un al doilea copil începù să plângă.

— „Tăceţi, drăguţii mamii, acum se face ziuă", le răspunse o femeie, dibuind prin întuneric pe lângă Iancu, spre a ajunge la coltul unde erau ghemuiţi copilaşii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Da, și apoi dimineața ne spui că vine acușica seara, și noi tot nu căpătăm nimica de mâncare", se jeluì copilul.

— „Da nici mama și tata n'au ce să mănânce", îi mângâiă femeia.

— „O Doamne, mare Dumnezeule, fie-ți milă de noi!" zise o altă femeie, „și strânge-ne de pe pământul ăsta!"

— „Taci din gură, babo!" strigă unul din bărbați la ea.

— „Ba nu tac!" răspunse femeia, „nu tac! Voi vă rugați la Dumnezeu pentru viața voastră! Dar, nici un câine n'ar dorì să aibă o astfel de viață ca a noastră!"

Lumina unui fulger străbătù prin toate crăpăturile ușei, și pe deasupra casei se auzì un tunet asurzitor.

Bărbații, femeia cea tânără și copiii își făcură cruce, speriați.

Baba însă urmă cu glas răgușit: „Te-am auzit, Doamne Dumnezeule! Ia trăsnește casa blestematului de ciocoiu, care ne suge măduva din oase! Din holda ce o muncim, nici un bob nu ne lasă să folosim. Copilașii ne stau goi, fiindcă plătim, plătim, — plătim pentru casă, pentru fum, pentru albine, pentru păsiune, pentru oile fătate. Și'ntr'o zi ne va cere plată și pe aer și pe soare, ba și pentru ca să putem umblà în zdrențe și ca să putem murì de foame! Mai știi, ne-o cere vamă și la intrarea Raiului! Christoase Dumnezeule, tu, care ai zis, că cel care a fost mai necăjit pe pământ, e 'n cer mai fericit, mai dă din cerul ăla și ciocoiului și dă-ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din aie pământului, şi la de alde noi! Înfundă gura popii, mincinosului, cu bucuriile cereşti, şi dă-ne nouă, în schimb, o bucăţică de pâine! Ia-ţi şi cerul şi cuvântul, şi mai lasă-ne pământul!"

Aşà blestemà baba necontenit prin întunericul nopţii vijelioase. Nimeni numai cutezà să-i spunà o vorbà de împotrivire, pe toţii îi cuprinsese groaza, văzând cearta babei cu Dumnezeu şi cu Fiul lui.

Iancu zise atunci cu glas tare şi aspru: „De ce, voi bărbaţii, nu vă luaţi puştile voastre şi nu vă duceţi în codru ?"

Ţăranii tresăriră.

— „Dar cine eşti d-ta, boierule?" întrebà unul cu sfială.

Bătrâna deschise uşa.

In slaba lumină a amurgului de dimineaţă, văzură atunci oamenii, şezând pe vatra lor, un om cu o faţă galbenă ca ceara, croită îndrăsneaţă, cu nişte ochi aprigi şi scânteietori.

Câtăva vreme ei se uitară la el în tăcere. Apoi ţăranul cel bătrân şi slăbănog zise: „Gândeam că eşti Mereanu".

Buza lui Jianu se ridică deasupra colţilor, ca într'un fel de zâmbet, şi el zise: „Incă nu!"—Apoi se sculă în sus, îşi întinse mădularele înţepenite, scoase un ban de aur din chimir, pe care-l dădù ţăranului celui mai bătrân, şi, păşind peste prag, se făcù nevăzut prin ceaţa ce pluteà alburie, fărămită, pe deasupra livezilor.

* * *

Când răsări soarele, negurele se împrăştiară, şi câmpurile se vedeau în toată jalea, ce o înfăţişau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acuma. Toate drumurile și potecile erau acoperite cu un zmârc lipicios, și Iancu în scurtă vreme era stropit cu noroiul lutos până la brâu. Sute de gânduri se încrucișau prin capul lui: Slatina era încă departe, locurile erau pustii, cine știe, dacă era să mai găsească un cal, în vre-un sat și ce fel de cal? Așă dar, mai bine înapoi la moșia dela Caracal. Dar ticălosul de Pervanoglu într'aceea ajungeà tot mai departe și câștigà tot mai multă vreme, spre a ascunde pe nenorocita fată în vre-un cuib retras! Iancu gemù adânc și pornì iarăși înainte.

Trebuià, înainte de toate, să deà în drumul spre Slatina. Drept în față, se vedeà în depărtare o fâșie de negură rămasă, pe care soarele încă n'o biruise, acolo trebuià să fie Oltul. Apucă drept într'acolo peste țarini și peste gloduri. Uneori se cufundă până la glezne în pământul înmuiat. In sfârșit, iată că dădù peste o fâșie lată de noroi: erà drumul, pe care-l căutase și pe drum zări, într'o mică depărtare, un om călare, care duceà și un alt cal de căpăstru.

In lumina argintie, prin care-și revărsase dimineața farmecul său pe câmpiile Rumâniei, se par toate figurile mai mari decât sunt. Se văd foarte de departe și astfel recunoscù Iancu îndată pe celălalt drumeț, și fu de asemenea recunoscut de el îndată. Călărețul erà țiganul Alexe, sluga lui credincioasă, care, îndată ce se apropià, descălică, și luând mâna stăpânului său, o duse la buze și la frunte.

— „Slavă Domnului! că te-am găsit, boierule!" zise el și istorisì în grabă: „Am fost eri la Caracal, stăpâne, ca să-ți cumpăr pe șargul. Când pornii pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la miezul nopții, ca să ți-l aduc, precum ai poruncit, la răsăritul soarelui, în curtea boierului Amza, trecui pe lângă curtea cucoanei Maria Golfineanca. Acolo toate slugile alergau, jelindu-se, în toate părțile, și aflaiu nenorocirea ce se întâmplase. Aflaiu că d-ta, stăpâne, te-ai pus pe goana tâlharilor. Căutaiu să-ți dau de urmă. Bulgarul dela cârciuma din marginea orașului te văzuse apucând spre Slatina. Dar nu putuiu să trec râul, decât după ce se mai așează vremea. Mulțumesc lui Dumnezeu și Maicii prea curate, că însfârșit te-am găsit!"

Iancu dădù numai din cap, erà obișnuit cu pătrunderea și cu iscusința lui Alexe.

— „Bălanul a rămas astă noapte lungit", zise el, și această vorbă îi ajungeà lui Alexe, ca să înțeleagă mulțumirea stăpânului său. „Acum înainte spre Slatina!" Dădù pinteni calului și porniră în goana mare.

Când se înălțase soarele, cei doi călăreți ajungeau în Slatina.

Orașul erà așezat pe dâmburi, acoperite de grădini, și văgăunile de printre ele slujeau drept uliție. Pe marginile grădinilor erau garduri, cele mai multe gata să pornească de vale. Slatina înfățișà a paragină, ca orice oraș, în care Turcii avuseseră conace.

Arșița soarelui de amiazi coceà ca un cuptor, prin ulicioarele verzi, acum pustii de orice suflare omenească.

Când cârmiră călăreții la un colț, ei se întâlniră cu un Arnăut, pe care Iancu îndată îl cunoscù că erà acela, care rămăsese aseară înapoi, în curtea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Amza, după plecarea Cârc Sărdarului. Cu iuteala gândului aruncă Iancu frânele calului său peste mâinile lui Alexe, așă încât țiganul abiă avù vreme să le apuce, înainte de ce s'o rupă șargul la fugă, speriat de zmucitura pe care o primise.

Cum sări Iancu de pe cal, făcù numai doi pași, prinse furios pe Arnăut, înhățându-l de gâtlej, și-l aruncă jos la pământ, înainte ca acesta să poată să se apere.

Pumându-i genunchiul în piept și apucând cu mâna stângă, ca într'o ghiară, amândouă mâinile Arnăutului, Jianu trase, cu dreapta, cuțitul din brâu și-l înfipse în umărul omului.

— „Câine! câine spurcat", sbieră la el, „unde este fata, pe care ați răpit-o ieri? Unde e?" și la fiecare întrebare cuțitul lui se înfigeà din nou în trupul Arnăutului, culcat la pământ. „Dihanie zemislită în Iad, spune! Ori îți smulg limba din gură!"

Arnăutul însă erà pe jumătate mort de spaimă și de dureri și ochii îi eșiră din orbitele lor.

Alexe se apropiă de Iancu, cu sfială, și zise încet :

— „Stăpâne, îl omori înainte de a-ți răspunde".

— „Da, ai dreptate!" Iancu se sculă în sus și mai dând Arnăutului lungit o lovitură cu piciorul în coaste, îi strigă: „Spune, nemernicule, spune pentru cine ați răpit fata?" și se plecă, încruntând sprâncenele sălbatic. „Pentru cine?" Timù răsuflarea, ca să înțeleagă îngăimarea Arnăutului, care începuse să tragă de moarte,

— „...Pervanoglu..."

— „Tâlharule!" țipà Iancu înecat, călcându-l cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

picioarele. „Unde e acum acea dihanie spurcată?“

Dar Arnăutul nu mai răspunse nimic — murise.

Deodată pătrunse un vaiet lung de muiere prin văzduhul liniştit: „Aoleo...o...o...o!“ şi apoi iarăşi: „Aoleo...o...o... !“

— „Stăpâne“, zise Alexe în taină, „ne-a văzut o femee de după gard. Auzi cum strigă?“

— „Aoleo...o...o!“ se auzì a treia oară, „Săriţi oameni buni! îl omoară! îl omoară! Ajutor!“

— „Haide, stăpâne, să plecăm“, zise Alexe zorind, „femeea aceea ridică mahalaua. Vino, stăpâne, pentru numele lui Dumnezeu! Haidem! s'a făcut ziua mare, şi dacă te vor prinde, n'ai folosit nimic !“

— „Să fie a dracului!“ scrâşnì Iancu, sărind în şea, drept de jos, cum 'i erà obiceiul, fără să întrebuinţeze scările, cu o singură mişcare. Amândoi se făcură nevăzuţi, tocmai când o gloată de oameni soseà la cotitura uliţei din dos.

— „Pe aici!“ strigă Alexe şi sări cu surul lui sprinten peste un gard înalt de cătuşnică şi ciritiş.

Jianu îl urmă printre grădinile de poame, până ajunseră în vârful dealului.

Când apucaseră sus pe coamă, se auzì în valc o împuşcătură.

— „Ne urmăresc!“ zise Alexe.

— „Pe cale greşită“, răspunse Iancu. „De aici însă trebuie să ne despărţim, urmele unui cal se găseşte mai greu, decât dacă sunt doi cai împreună. Tu s'o ieai de vale la podul umblător şi eu am să trec Oltul, în înnot, mai pe din sus“.

— „Cum poruncesti, stăpâne“, răspunse ţiganul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și apucă, cu surul lui mărunțel, în buiestru, de vale la stânga, pe când Jianu o luă la dreapta.

La poalele șirului de dealuri erà o pădurice de sălcii, pe la spatele cărora curgeà Oltul, lucitor, în albia lui largă. Și iară mai săvârși Iancă îndrăsneața faptă, pe care o făcuse cu o seară mai înainte, iară trecù Oltul de-a curmezișul, printre undele clocotitoare, ce curgeau cu repeziciune la vale, deși tremurà de frică calul cel nou, care nu cunoșteà încă primejdioasele obiceiuri ale stăpânului său.

II

Pe șirul lung de dealuri, care se întinde dela Miazăzi spre Miazănoapte, pe malul drept al Oltului, și la poalele cărora este așezat orășelul Drăgășanii, creșteau și se coceau strugurii în viile sădite și lucrate aici în Oltenia de mai bine de o mie de ani. Cerul este așà de blând, încât viile n'au nevoie să fie îngropate nici iarna.

Colo sus, pe un vârf, erà o căsuță mică, o cotcă albă, a cărei învelitoare neagră, de șindrilă, se sprijinea în față, pe niște stâlpi subțiri, albi ca spuma laptelui. O pădurice de trandafiri, roșii ca focul și foarte mirositori, creșteau împrejurul pridvorului și împodobeau coltul casei spre Miazăzi.

Erà locuința lui Iancu Jianu.

Casa, trandafirii, nucii împrăștiați, ale căror cununi rotunde se înălțau peste rândurile de viță și peste gardurile vii, toate zăceau, ca fermecate, de arșița grea a soarelui. Zărea și lunca întinsă a Oltu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

lui erau acoperite cu un zăbranic cenușiu de ceață. Dulăul din curte, gălbuiu, se retrăsese în bârlogul lui, spre a se apără de dogoarea soarelui. Deodată însă se repezì afară, zârnăind lanțul. In aceași clipă sărì și Alexe din ușă, se aplecă spre câine și-o porunci să tacă. Își îndreptă apoi privirea prin văzduhul tremurat, spre intrarea viei, o portiță de șipci așezată în gardul verde, la care se oprise un călăreț.

Alexe se repezì spre întâmpinarea lui și-i zise: „Vă sărutăm mânile, boierule Dumitre!"

Dumitru Jianu, — căci el erà — oftă: „Off! însfârșit am găsit drumul. Mor de căldură".

Șiroaie de sudori îi curgeau de pe tâmple în jos.

— „Mulțumesc lui Dumnezeu, că ai venit, boierule", răsuflă țiganul, „eu mă topesc de frică pentru cuconul Iancu, aici, în singurătatea asta".

— „Mi-ai trimis vorbă că e bolnav. E mai bine acum?"

— „Tocmai a ațipit", răspnse Alexe, și suspinând adânc: „of!" zise, „de zece ori am crezut, în aceste două săptămâni, că-mi moare pe brațe! Și acum, boierule, milostivește-te și descalică aici, în umbra nucului ăstuia. Boierul nostru are somnul foarte ușor, și-mi e frică, că ne aude, dacă intrăm în casă". Țiganul dispărù și se întoarse apoi în grabă, aducând câteva perini, pe cari le puse pe iarbă, o doniță cu apă răcită și un ștergar de pânză de in. Apoi ajută boierului să se desbrace de hainele de pe deasupra, până rămase numai în cămașă, îi turnă apă pe cap, pe gât și pe mâini și-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dădù ştergarul, să se svânte. Apoi îi scoase imineii din picioare şi-i puse pantofi uşori.

Toate acestea fură făcute liniştit şi cu mare îndemânare, cu acel simţ de slujire, care ghiceşte dorinţa şi trebuinţele înainte de a fi spuse, simţ, pe care îl au Ţiganii într'un fel deosebit de desvoltat.

După ce se răcorise boierul Dumitru astfel pe din afară, i-aduse Alexe şi o dulceaţă cu apă rece, spre a se răcorì pe din lăuntru. Apoi fratele mai mare al lui Iancu zise cu un suspin adânc de mulţumire trupească: „Of! Pe ferbinţeala asta să vie cineva călare în sus aici, nu e glumă! Trăsura am lăsat-o în Drăgăşani. Când ne-am apropiat de oraş, am pus să scoată şi clopoţeii dela cai, ca să nu trag băgarea de seamă asupră-mi. Tu m'ai rugat să vin fără ca să se ştie. Da, da, îmi închipuesc pentru ce! Istoria din Slatina, am aflat'o şi noi!" şi clătinând din cap: „Pare că nu ştiu ce duh necurat a intrat în Iancu!"

— „O, Doamne sfinte!" se văită Alexe încet, „numai de mi s'ar face sănătos! De două ori în douăzeci şi patru de ciasuri, aprins cum era, cu sângele clocotind s'a aruncat în Olt şi l'a trecut înnot! Maica Domnului! ce mai călărit fuse şi aceia! Când a sosit boierul Iancu aici, îi clănţăneau dinţii din gură, — tot veninul i se revărsase în vine. Îl scuturau frigurile, şi trei nopţi de-a rândul s'a sbătut în aiurare!" Ţiganul se luă cu mânele de cap: „Groaznic lucru! Am aprins făclia dela Paşti, şi după ce Maica Domnului şi ceilalţi Sfinţi mi-au ascultat rugăciunile mele fierbinţi, în sfârşit s'a mai liniştit boierul Iancu. L-am răcorit mereu cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apă rece fruntea şi vinele celc mari dela mâini. Ardeà ca un jăratec, boierule milostive! N'avea nici un pic de somn, şi nu vrea să ia nici o bucăţică, cât de mică, în gură. Of! of! of!" — încheiă ţiganul povestirea sa. Deodată însă îşi întoarse capul ascultând spre casă. Se repezì într'acolo şi intră în casă.

Dumitru îşi făcù de câteva ori cruce şi zise încet: „Doamne, Doamne! Frumoasă istorie mai fù şi asta!"

Alexe se întoarse înapoi şi, îngenuchind înaintea lui Dumitru, îi sărută picioarele rugându-l încet: „Stăpâne milostive, iartă pe robul tău, fie-ţi milă de groaza lui şi să nu cumva, să-i spui boierului Iancu, că te-am chemat eu aicia".

— „Adică nu ţi-ar fi dat voie să mă chemi? Ce?" îi tăiă Dumitru vorba. „Fii pe pace! N'am să-i spui nimica. Dar pot să-l văd acum?"

Alexe dădù din cap, se repezì afară, de sub umbra nucului, în văpaia soarelui, şi rupând o foaie uriaşă de brustur, adumbrì cu ea capul cel tuns scurt al boierului Dumitru, pe tot drumul dela nuc şi până în casă.

Iancu zăceà în pat şi când intră fratele său, se uità la el cu ochii mari şi aprinşi.

— „Alexe îmi spuune că D-ta ai venit din pricina întâmplării din Slatina?" zise el cu repeziciune, deşi glasul lui erà încă slab şi fără putere.

— „Aşà este", răspunse Dumitru, aplecându-se, după obiceiul de atunci, asupra fratelui său mai mic şi sărutându-l pe frunte. Se înţelege, noi am jurat că nu se poate să fi fost tu. — Insă...."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ba eu am fost! Puteți să spuneți ori și cui. Pe ticălosul acela de Arnăut l-am omorît, ziua nămiaza-mare în dreptul caselor lui Costică Popescu", răspunse Iancu. Un fior trecù printre sprîncenele lui și întrebă zorit: „Găsitu-s'a fata?"

Dumitru aruncă capul spre spate drept semn: că nu s'a găsit.

Iancu închise ochii. „Și mamă sa? nu face nimic ?"

— „S'a stins, săraca, ca o făclie de ceară, în care ai suflà", fu răspunsul.

— „La dracu!" strigă Iancu cu glas devenit acum deodată puternic. „Și ce faceți voi?" Iar când zări pe Alexe, speriat, în ușă, strigă la el ridicându-se repede în sus în pat: „Ce mutră faci? Crezi tu, că am să mai gogesc aici în lenevire? Să nu zici o vorbă! Eu nu sunt muiere! „și învingând ameteala, ce-i veni după mișcarea așà de zbuciumată, zise iarăși fratelui său: „Va să zică nimenea nu cutează măcar să ridice un deget, dacă i-a venit poftă unui cataon, să ne răpească femeile noastre? Firește, pentru aceea îi poftiți la voi pe acei câini și le deschideți casele voastre!" Puterile lui Iancu nu erau însă atât de mari, cât erà mânia lui. Se făcuse alb ca tibișirul, și trebuì să se lase înapoi pe căpătâiu.

— „Iubite frate!" zise răbdătorul Dumitru apoi liniștit, „acuma ascultă-mă și pe mine. Fata nu se știe unde este. Mama ei a murit. Plângerea, pe care ar fi putut s'o facă cucoana Maria la Divan, noi n'avem cădere s'o facem, deșl suntem cevà rudiți mai pe departe. Și plângere împotriva cui? Im-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potriva unui desmerdat al Domnitorului, împotriva Cârc Sărdarului Pervanoglu? Orce om cuminte, care ştie cum merg lucrurile la noi, trebuie să înţeleagă, că un asemenea pas ar fi o curată pierdere de vreme. Nu numai că n'ar aveà nici o urmare asemenea plângere, ani de zile, dar încă ar face pe jeluitori neplăcuţi, ar ştirbì vaza şi trecerea lor, dacă n'ar primejduì chiar şi siguranţa lor. Şi toate acestea, ţi-o spun încă odată, fără nici o isbândă. Chiar şi dacă am isbutì, ce ar mai însemnà aceasta în cazul de faţă? Dragă Iancule, să spunem lucrurile ritos, cum se cuvine între bărbaţi. Când stà în puterea ta s'o alegi de soţie pe Ileana Golfineanu, în frăgezimea şi curăţenia ei, n'ai preţuit-o, şi acum când nu mai poate să fie soţia ta..."

Un fel de muget înnăbuşit străbătù printre dinţii încleştaţi ai lui Iancu întrerupând pe Dumitru. Mâna lui cea lungă şi slabă se adună încet, strângându-se în pumn pe cearceaful alb al patului. „Ajunge!" zise el, cu glas stins. „Ce înţelegi D-ta sub acest cuvânt drept şi dreptate şi ce înţeleg eu, sunt lucruri cu totul deosebite unul de altul, deosebite ca focul de apă. Despre aceste să nu mai vorbim".

A trebuit iubirea cea caldă de frate a lui Dumitru şi cruţarea ce o datorà stărei, în care se găseà Iancu, pentru ca să se stăpânească. Dumitru, care erà privit în tot judeţul, ba chiar în toată Oltenia, ca o pildă de om drept, ale cărui vorbe şi poveţe erau primite de toţi cu supunere, tocmai el trebuià să sufere, ca un băiat tânăr ca Iancu, să-i spună, că, la o adicătelea, el nu ştie ce este drept şi ce e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dreptatea! Cum ar mai fi putut cinevà să iea în nume de rău lui Anuza, fratelui celui mare, care erà înzestrat dela fire cu mai puțină răbdare, dacă se arătà aspru față de Iancu!

— „De vreme ce nu mai avem nimic de vorbit", zise Dumitru cu mândrie, „me voiu întoarce acasă".

Iancu nu făcù nici o mișcare.

— „Rămâi cu bine!" zise Dumitru, și din pragul ușei se mai uità încă odată înapoi: „Casa mea, se înțelege, că rămâne oricând deschisă pentru tine".

Afară Alexe se repezì cu ochii plini de lacrimi la mâna lui și-i zise șoptind: „Boierule, bunătatea D-tale este ca aurul cel mai curat! Vai, dar mare frică am pentru stăpânul meu".

— „Ingrijește de el", îi zise Dumitru cu stăruință, „și să rămâie liniștit aicea la vie. Cu cât mai ascuns, cu atât mai bine! Noi vom încerà toate chipurile, ca să-l împăcăm pe Cârc Sărdar și să mitușim nesăbuita faptă săvârșită la Slatina. Deocamdată nu se poate vorbì nici o vorbă cuminte cu stăpânul tău. Trebuie ca vremea să-i așeze mintea iarăși înapoi în scaunul ei".

* * *

A doua zi noaptea sosì argatul, care-l chemase pe boierul Dumitru din Caracal și care rămăsese apoi în Drăgășani, după povața lui Alexe, ca să iscodească, dacă nu cumvà s'arată potera. El vestì cu mare zor: că a sosit Căpitanul Duțu cu zece arnăuți în orășel.

Iancu sărì din pat. Vestea aceasta îl făcù sănă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tos. De când se mai întremase, nu mai avea răbdare să şeadă în pat şi trecerea vremii fără rost îl chinuiă, iar când Alexe începù să se roage cu sfială, să se păzească, ca să nu cază în mâna duşmanilor, Iancu strigă la el: „Du-te la Dumitru, păcătosule, dacă 'ţi e frică".

Ţiganul începù să plângă din adâncul sufletului.

Iancu îşi repezi pletele spre spate, şi lărgind pieptul, zise, de astădată mai blând: „Ei, mă simt mai bine acuma! Haide să curăţim armele şi să le ducem sus în foişor. Aici în casă nu putem să rămânem. Aici ne pun la fum".

Pe creasta dealului în apropiere de casă, erà un nuc bătrân de vre-o sută de ani. Intre ramurile lui, în inima bogatului frunziş, aşezase Alexe un cuib de scânduri, pe care Iancu îl numeà foişorul lui. In această ascunzătoare de verdeaţă îi plăceà să se lungească, ascultând bâzâitul albinelor şi ciripitul păsărilor. Din când în când rupeà câte o fruză lucitoare şi frumos brăzdată din nuc şi o frecà între degete spre a gustà mirosul ei aromatic şi răcoritor. Când se ridică pe un genunche şi despărţià cu mâna desişul crăngilor, aveà o minunată priveliştе înaintea ochilor săi. Se vedeau mai întâiu viile, pe coasta repede, cu gardurile lor zbârlite, alcătuite din tot felul de spini înfloritori, apoi mai la vale, un brâu de grădini cu pomi roditori şi, în dreapta, oraşelul Drăgăşani, din a cărui bogăţie de verdeaţă se înălţau trei-patru turnuri de biserici, învelite cu tinichea strălucitoare. Mai jos se întindeà, lin în lunca largă, Oltul străbătând-o din Miazănoapte spre Miazăzi. De cealaltă parte a râului se ridică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

malul înalt și încununat, pe creastă, cu întinse păduri.

Lui Iancu îi erà dragă această priveliște, pe care o cunoșteà și acoperită de zăpezile iernei, și presărată cu zăpada florilor de pomi, atât îmbrăcată în verdeața verei, cât și învăluită în fețele de foc ale toamnei. Îi erau deopotrivă dragi dealurile, ale căror coame șerpuite pe marginea cerului, cât și Oltul, care se întindeà, strălucitor, în depărtare. El iubeà pacea roditoare de jur împrejur, și de multe ori, în nopțile cu lună, ziceà din frunză, — iar Alexe, care-l ascultà, erà fericit.

Astăzi însă se sfârșise cu liniștea boierului. El prefăcuse cuibul său într'o mică cetate. Puști, pistoale, gloanțe și coarne cu iarbă erau atârnate de crengile cele mari, din mijlocul nucului, spre a fi la îndemână.

In aceeași vreme Alexe se făcuse nevăzut într'un colț al viei, prin mărăcinii, ce creșteau pe deasupra răzorului, puțin ridicat, care înconjoară fiecare vie.

Afară de Alexe, de stăpânul său și de vier, nu știà nimenea, că supt cocoașa aceasta de pământ se află o hrubă, a cărei intrare erà ascunsă cu un capac de scânduri, acoperite de tufe de zmeură și de mărăcini.

Când se urcă Țiganul iar în sus, în foișor, la stăpânul său, Jianu îl întrebă: „Toate bine? Toate gata ?"

— „Toate, stăpâne. — Am dat de mâncare și la cai și i am adăpat".

— „Ai pus și șelele pe ei ?"

— „Le-am pus. Nici dracu n'ar bănui că sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acolo în beciu". Apoi adose: „Dar n'ai mâncat nimica astăzi, stăpâne, să-ți aduc ceva de gustat aice".

— „Pe urmă", răspunse Iancu scurt.

— „Pe urmă?" întrebă Alexe.

Dar Iancu nu-i mai răspunse nimic, pândia ațintit și nemișcat printre crengile, pe care le dăduse puțin într'o parte cu degetele.

Nouă călăreți se urcau la deal, prin văgăuna dintre vii. Sosiți la via lui Jianu, se opriră și descălicară. Unul rămase cu caii, iar ceilalți opt pătrunseră, printre spinii gardului, în vie, pe opt deosebite locuri.

Cu băgare de seamă și foarte iute, poteraşii căutară întreaga vie. Unul dintre ei era căpitanul Duță, cel cu fața galbenă ca veninul. El se îndreptă spre casă. După scurtă vreme, veni iarăși afară, șuieră odată, și câte-și opt poteraşi ai lui se adunară din toate părțile lângă el, supt nuc.

— „Nimic?" îi întrebă căpitanul.

— „Nimic", răspunseră ceilalți. „Nicăeri nu se aude sunând pământul a gol. In tot cuprinsul viei nici o urmă măcar de ascunzătoare pe supt pământ".

— „Va să zică", hotărî atunci Căpitanul, scuipând cu dispreț, „ne-a mințit Dobre astăzi, ca și acum patru zile Ivancea, care ne-a dus la curtea lui Iancu Jianu de lângă Caracal, spunându-ne că vulpea este în vizuină, și că n'avem decât să-i punem fum, s'o scoatem".

— „Zău, Căpitane!" se apără Dobre, „fratele lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu Jianu a fost astăzi aici. Oamenii din Drăgăşani l'au văzut cum urcă dealul călare".

— „Ţine-ţi gura!... Acei oameni din Drăgăşani au fost tot aşă de chiori ca voi!" se răsti Duţă la el. „De două săptămâni ne pierdem vremea, şi pentru asta nu ne plăteşte Cârc-Sărdarul nimic. Abiă dacă ne plăteşte pentru isprăvile cele bune ce-i le facem. Dintâiu am trebuit să-i fur pe cireşica cea dulce, iubita lui Jianu. Şi acum îmi cere capul cuconaşului! Pentru această ispravă, firește", adaose el cu un zâmbet mulţumit, „voi fi răsplătit odată, când stăpânul se va fi săturat de ea, şi nu-i va mai trebui, atunci îmi va da mie această pradă drăgălaşă".

Ortacii râdeau cu haz.

Deodată însă tună un glas, de sus din copac: „Răsplata să ţi-o primeşti acum îndată, dihanie!"

S'auzì o împuşcătură, şi Duţă căzù cu faţa la pământ.

Răzbunătorul îl nimerise drept în inimă.

Zăpăciţi de spaimă, Arnăuţii se retraseră. Această clipă îi ajunse ţintaşului de sus din nuc, ca să descarce, cu amândouă mâinile, două pistoale deodată şi să mai culce încă doui vrăjmaşi.

Acum însă trăzniră cinci puşti, îndreptate în sus spre copacul, care aruncase moartea în jos. Gloanţele şuerau, ferfeliţând foile zămoase, şi lovind cu un sunet surd în partea de jos a cuibului şi în crăcile nucului. Printre solzii verzi ai scutului de frunziş se ridicau, şerpuind, limbele cenuşii ale fumului de iarbă, şi lupta ţinù o jumătate de ceas — până ce toţi Arnăuţii erau culcaţi la pământ, fiindcă Iancu, trăgaciul iscusit, puteà să-şi aleagă jertfele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

sale din apropiere, pe când năvălitorii nu vedeau nimic nici deasupra lor, nici în fața lor, nimica alta, decât frunzișul uriaș al nucului, în crângile căruia era ascunsă, undevă, moartea și țintea de acolo în ei.

Când amuți și pistolul celui de al optulea Arnăut, atunci cel de al nouălea de afară de vie, încalică și rupse la vale spre oraș, trăgând după sine întreaga cireadă de cai.

Sprinten, ca o panteră, sări Jianu jos din copac. „Alexe!" strigă el, oprindu-se înaintea grămezei de leșuri și ridicând amândouă mâinile în sus, „Alexe! acuma mi-e bine! Insfârșit mă simt vindecat! Am gustat din răsbunare! Ura mea era groaznic de însetată! Cât pe ací era să pier de văpaia ei. Acuma m'am răcorit, m'am ușurat. Acuma nu voiu să mor de ură, ci vreu să trăiesc din ea!"

Se repezi apoi în casă, strigând: „Haideți, băieți, să mâncăm!"

Alexe și cu vierul, un Țigan bătrân, veniră cu grabă și lancu le porunci: „Aduceți pâine și brânză, o bucățică de pastramă și o dușcă bună de țuică! Mi-e foame acum!"

Dar când luă cea dintâiu bucățică în gură, i se făcu greață, și trebui să înghită în silă. Trebui să-și sprijinească o clipă capul de perete. In urechi i se păreau mereu că aude împușcături de puști.

— „Stăpâne nu e bine niciodată, să începi lupta cu inima goală. Sluga ta credincioasă a cutezat să ți-o spună totdeauna", îi zise Alexe cu sfială. „Și acuma trebuie mai întâiu să beai ceva și apoi să mănânci".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jianu își muşcă buzele.

— „Afurisita aia de boală, ea este de vină", zise el „ai haide, adu încoace!" Şi apucând plosca, ce i-o întinse Alexe, trase o duşcă bună. Îndată începù să-i placă şi mâncarea.

Strânseră apoi rămăşiţele de merinde, şi le puseră în desagii de lână. Alexe aruncă desagii pe umeri şi urmă pe stăpânul său, care rânji când trecù pe lângă mormanul de Arnăuţi morţi sub nuc. Iar Ţiganul îşi făceà mereu la cruci.

Bătrânului vier îi zise Iancu: „Tu vei rămâneà aici. Hrăneşte-te din rodul viei. Şi să ţii casa în bună stare!"

Apoi scoaseră caii din hrubă de sub răzor şi încălicând porniră, încărcaţi de arme. Pe spatele lui Alexe se încrucişau două puşti lungi. Apucară spre Miazănoapte în sus la munte.

* * *

Şoimul şi cu Surul, caii neobosiţi ai Iancului şi ai lui Alexe, alergară toată ziulica, ba de vale, printre petrişuri mărunte, ba la deal spre coaste înalte, cum numai caii Rumâneşti sunt obişnuiţi s'alerge.

Se făcuse noapte, o noapte mai răcoroasă decât în viile dela Drăgăşani, o noapte de munte, care vine repede, ca o pasăre uriaşă, bătând numai din când în când din aripi.

Fugarii se opriră în mijlocul prundişului din matca unui râuleţ, ce curgeà murmurând uşurel, şi lăsară caii să bea. Apa erà lucitoare ca un oţel ferecat, iar frunzişul pădurilor înalte, care îmbrăcau malurile văilor, păreau mai întâiu fără nici o faţă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apoi se întunecau din ce în ce mai mult, până păreau negre.

Deodată Șoimul lui Iancu ridică capul în sus și începù să joace urechile.

Călăreții începură să fie și ei băgători de seamă.

— „Poate a simțit vre-o fiară", șoptì Alexe.

Jianu ascultà.

Nu putură însă să înțeleagă nimic altceva, decât șoaptele ușoare ale râulețului ce treceà prin valea liniștită. Știind însă, că un cal însetat nu se oprește degeaba din băut, așteptau ascultând.

Din deal, de dincolo, se auzì un fel de zgomot ca frângerea unor crăci uscate, apoi o țâncăneală ușoară, ca loviturile unui fier de o piatră. Nu mai încăpeà îndoială: erà un cal, care scoborà de vale pe acolo. Prin întuneric însă nu se puteà vedeà ce este.

In fundul văii se mai zăreà numai un fel de lumină cenușie, care păreà mai mult să vină din pietriș, decât de sus din cer, dar care ajungeà pentru un ochiu dibaciu, ca să îi vază pe cei doi călăreți de lângă apă.

Să le fi dat de urmă cinevà, așà de curând, nu puteau să creadă, de oarece ei apucaseră binișor înainte și aveau și cai buni. Afară de acestea ei apucaseră deadreptul prin mijlocul pădurilor pustii, fără drumuri și poteci, și trecuseră prin multe ape, spre a urmà apoi cărările de pe coamele împădurite, despărțite în multe părți, și se scoborîseră iar în văi, pe care le trecuseră deacurmezișul.

Iară se auzì țâncănitul de potcoavă, acuma însă chiar printre pietrile prundului. Trebuià să fie un călăreț singuratic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu și Alexe își întoarseră caii în loc și, după ce călătorul se apropiă bine, Iancu îl întrebă cu glas tare: „Încotro 'ți e drumul?"

— „Jianu!" strigă celălalt.

— „Tudor!"

Și amândoi puseră iarăși pistoalele înapoi la oblânc.

— „Unde te duci tu?" întrebă Iancu.

— „Eu fug".

— „Și eu".

— „Vrei să mai mergi înainte astăseară?"

— „E prea întuneric".

— „Acolo, drept înaintea noastră, se închide valea printr'un colț de munte, care vine deacurmeziș. Să poposim de noapte dincolo de acel colț!"

După aceste întrebări și răspunsuri scurte ei înaintară, urmând sfatul lui Tudor, tăcuți pe vale în sus, trecând prin apa, care șopoteă deasupra lespezilor netede și peste pietrele mărunte, ce scârțâiau sub potcoavele cailor lor. După ce ocoliră coltul, care strâmtorează valea, găsiră în dosul lui o braniște cu iarbă bogată. Acolo luară șelele de pe cai, deslegară desăgile și le puseră la un loc apărat, în marginea pădurii, rezimându-se de ele spre a ședeà la masă.

— „Să nu faci foc!" porunci Iancu, când cu ochiul lui ager, văzù pe Alexe, cu toată întunecimea, plecându-se spre a adunà uscături.

— „Da, așà e", întări Tudor.

Țiganul își luă șeaua și traista cu merindele lui și se așeză la depărtarea cuviincioasă de cei doi boieri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe fâşia de cer întunecat, deasupra văii, străluceau două stele curate ca roua. Coastele de munţi se ridicau, jur împrejur, şi la poalele lor, murmurul pârâiaşului făceà să se simtă şi mai mult adâncimea tăcerei dimprejur.

— „Eşti fugar?“ întrebă Tudor cu acea linişte a ţăranului român, care de veacuri a trăit în mijlocul atâtor împrejurări înspăimântătoare, încât nu se mai minunează de nimica.

— „Da şi nu. Eu 'l caut pe Mereanu“, răspunse Iancu amărît.

— „Pe Mereanu ?“

— „Da, voiu să mă fac haiduc“.

— „Ce, ai nebunit?“

Iancu râse cu hohot: „Casa mea de lângă Caracal mi-au prefăcut'o în cenuşă“, şi după un mic restimp adăogă: „Şi pe Ileana Golfineanu au răpit'o!“

— „Ileana răpită — când s'a întâmplat asta?“

— „Când?“ zise Iancu cu batjocură amară „n'ai aflat nimic la Amza?“

— „N'am aflat“, răspunse Tudor. „Des de dimineaţă după ce ai plecat tu din curte, am încălecat şi eu şi-am plecat la Cerneţi“.

Rămaseră apoi câtăva vreme în tăcere. Amândoi erau suflete răsvrătite şi de aceea nu puteau găsi vorbe de mângâiere unul pentru altul, dar ştiau bine, că fiecare împărtăşià simţirile celuilalt.

In sfârşit întrebă Tudor: „Dar de cine fugi tu?“

— „Am ucis nouă Arnăuţi“, răspunse Iancu, „pe unul la Caracal şi pe ceilalţi opt la via mea din dealul Drăgăşanilor“.

— „Bine ai făcut“, întări Tudor scurt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar tu?“ întrebă apoi Jianu.

— „La mine la Cerneți“, începù Tudor să povestească, „sosiră, sunt acum trei săptămâni, un Buluc Basa împreună cu trei Arnăuți, cu o poruncă dela Vodă, prin care mă chemà la București. M'am îmbrăcat atunci cu uniforma rusească, am dat cheile caselor mele părintelui protopop Ioniță, și am plecat cu o căruță spre oraș. Dar boierul Samurcaș îmi trimise un om înainte, îmbrăcat ca cerșetor, care mă așteptà tocmai la intrarea orașului, lângă o cârciumă, și care îmi șoptì la ureche, să las pe însoțitorii mei să se îmbete bine. Făcui așà. Apoi luai hățurile singur în mână, și dusei căruța, încărcată cu flăcăii, cari sforăiau, afară la câmp, unde o lăsaiu în marginea drumului și mă duseiu pe jos la boierul Samurcaș. Dela el aflaiu, că ar fi sosit un trimis din partea Sultanului cu porunca să mă lege și să mă ducă la Țarigrad“.

— „Să te prinză pe tine? Pentru ce?“ zise Iancu tresărind.

— „Nu le-a plăcut, că în războiul din urmă am luptat de partea Rușilor“, răspunse Tudor liniștit.

— „Dar Sultanul a dat amnistie!“, zise Iancu.

— „Ei și?“ răspunse Tudor, fără a se arătà supărat, „acuma fiindcă Rusul are de furcă cu Impăratul Franțujilor, Padișahul n'are trebuință să se mai gândească la amnistie“.

— „Trăsni-l'ar Dumnezeu!“ blestemă Iancu. „Atâta preț are o vorbă de Impărat!“

— „Prietene“, răspunse Tudor, „de când ești tu pe lume? O vorbă dată în politică, se ține numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

atâta vreme, cât nu poate fi călcată fără primejdie !"

— „Ce spui?" zise Iancu batjocoritor, „și tu ai vreă să mă îndupleci să mă amestec și eu în trebile obștești? Pune-ți pofta în cuiu, frate!"

Vladimirescu nu răspunse nimic și amândoui tăcură mai multă vreme, fiindcă știau că vorbele arzătoare ale politicei aprindeau totdeauna între ei certuri înflăcărate. Și aveau destule supărări și destul venin în sufletele lor.

Ședeau prin urmare tăcuți în întunericul pădurei și, sgriburiud binișor de frig, se înveliră mai strâns în ghebele lor.

Într'un târziu întrebă Iancu iară, de astădată mai liniștit: „Ei și ?"

Tudor începù să urmeze povestirea de unde o lăsase: „Se știe că din Țarigrad nu se mai întoarce ușor cineva cu vieață. De aceea m'a povățuit Samurcaș, să-mi schimb portul, sunt acuma îmbrăcat oltenește, cum ai să mă vezi când se va face ziuă, — și m'a mai povățuit tot el, să pornesc îndată spre granița Austriei, dându-mi un pașaport și câteva scrisori către niște boieri mari din Viena. Am de gând să rămân acolo deocamdată".

— „Până când?"

— „Până când voiu puteà să mă întorc fără primejdie".

— „Și acum ești pe drum spre graniță, spre trecătoarea Vâlcanului?"

— „Așà e".

— „Apuci de aci spre Miazănoapte?"

— „Încă nu, mai întâiu trebuie să mă duc la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Târgu-Jiului, la vechiul nostru prieten Vasile Moangă. Prin mijlocirea lui voiu primi, în străinătate, ştirile din Ţară şi lui voiu trimite veştile din lăuntru".

— „Atunci drumurile noastre se despart dimineaţă".

— „De ce ?"

— „Eu mă duc spre Miazănoapte. Voiu să-l găsesc pe Mereanu sus în munte".

Iară se făcù tăcere.

Incetase şi caii să smulgă iarba şi s'o rumege în măsele. Ostenitii de ei, voiau să doarmă.

Tudor zise deodată — „Iancule".

Jianu, care ațipise, lăsând bărbia în jos pe piept. îşi ridică repede capul: „Ce este?"

Dar Vladimirescu îi răspunse liniştit: „Voiam numai să te rog, să vii cu mine până la Târgu-Jiului. Vasile Moangă a fost prietenul tatălui tău. Un sfat părintesc este totdeauna o binecuvântare".

Iancu erà gata să se burzuluiască şi să nu primească propunerea, dar Tudor îi mai zise încă odată: „Te rog, Jiene! ascultă de mine".

Aşà de rar se întâmplà ca Tudor să roage pe cinevà, încât Iancu nu putù să se mai împotrivească.

— „Să viu!" răspunse el.

* * *

Seara târziu, Iancu şi cu Tudor descălicară la casa lui Vasile Moangă. Când intrară la el, boerul bătrân cu barba colilie, deschise largi braţele amândouă şi îi strânse pe amândoi tinerii la pieptul său. Apoi îi mângâie cu mâinile, netezindu-le părul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi zicând iarăşi şi iară: „Iancule! Tudore!! Bucuria ochilor mei! Luceferii mei! Orce împrejurare v'ar fi adus aici, Dumnezeu să binecuvinteze intrarea voastră în casa mea şi să vă deà spor la orice aţi pus în gând să faceţi !"

— „Să te audă Dumnezeu!" zise Tudor cu evlavie.

— „Dar acum, mai întâiu de toate desbrăcaţi-vă, dragii mei!" zise Moangă, a cărui faţă deşl de om bătrân erà rumenă şi sănătoasă şi străluceà de mulţumirea ce o simţeà uitându-se la musafirii săi.

El bătù de câteva ori din palme şi o slugă se arătă în uşă.

— „Ilie, pantofi pentru boieri, ciubuce şi vutcà. Să se facă degrabă cina şi să fie bună, să fie gata şi paturile!" Apoi se întoarse zorit iară la prieteni: „De ce nu puneţi jos armele voastre şi ghebele? Ei, Tudore, astăzi te-ai îmbrăcat şi tu olteneşte ca Iancu!" apoi mai serios: „Nu cumva eşti fugar?"

— „Da, sunt fugar', răspunse Vladimirescu. „Un Capugi-Başa a venit la Bucureşti, cerând să fiu trimis la Ţarigrad".

— „Am înţeles! Viteazul meu! Şi nu mă mir deloc!" zise bătrânul Moangă, cu ochii scânteietori. „Şi încotro ai plecat? Spre Ardeal?"

Tudor îi povestì toate pe scurt.

— „Dumnezeu să te aibă supt scutul lui!" zise bătrânul Moangă. „Pe mine poţi să te bizuieşti, câtă vreme îmi va mai dărui zile Cel de sus. Iţi voiu trimite scrisori prin oamenii mei, cari trec dincolo cu turmele de vite, ca să ştii ce se petrece în ţară şi ce vom fi putut face noi, prietenii tăi. De

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vre-o săptămână au fost și Urdăreanu, Miu și Columbeanu pe la mine. Urdăreanu are un băiat, îți spun, picat din soare! Frumos ca un înger și gata la luptă ca un tăurel! E de vre-o șaptesprezece ani. Tudore, Țara asta nu poate să piară, dacă vă veți adunà voi, tinerii, cu toții într'un mănuchiu!"

— „Dumnezeu să te audă, tată!"

— „Amin! Dar Iancu? el unde merge?" și se întoarse spre Jianu, care până atunci avusese treaba cu descinsul brâului său încărcat de arme.

Cu mirare îl văzù bătrânul, cum ședeà pe jumătate rezemat pe divan și adormise. Nările nasului său subțire se scufundaseră, și împrejurul ochilor se însemnà un cearcăn adânc de oboseală.

— „Lasă-l, tată", șoptì Tudor, „mai bine îți povestesc eu, cum a fost toată întâmplarea, pe el îl prea obosește să ți-o mai istorisească".

Moangă deschise binișor ușa și trecù cu Vladimirescu în odaia de alături, unde se puse masa. Așezându-se pe câte un scaun, Tudor povestì tot ce știà despre Iancu și ce-i mai spusese și el singur astàzi, în timpul scurt, cât făcură popasul dela amiazi.

Moangă ascultă cu capul plecat adânc spre piept. Apoi ridică ochii săi albaștri și împreunând mâinile, zise rugător, dar cu stăruință: „Tudore! Tudore! Să vii curând înapoi! Noi nu mai trăim aici ca oamenii, nici măcar ca dobitoacele! Noi trăim în această Țară, de Dumnezeu binecuvântată și plină de belșug, trăim rău ca în Iad!"

— „Să nu mă părăsiți, și atunci mă întorc curând la voi", răspunse Tudor. „Și boierule Vasile,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe cât timp voiu lipsì eu din Țară, căutând să ne câștigăm simpatiile Puterilor din-lăuntru — și am de gând să fac să pătrundă jeluirile noastre, dacă-mi va ajutà Dumnezeu, până la treptele tronului Austriacesc, ca să audă suferințele, ce le îndurăm noi supt jugul Grecilor, — pe cât timp, zic, voiu lipsì din țară, te rog să-mi ții prietenii mei laolaltă. Pe Iancu ți l-am adus acì, boierule, ca să-l împedicăm de a se amestecà cu haiducii și să ajungă apoi, mai curând sau mai târziu, spânzurat de niscaiva furci de ale Stăpânirii. Puterea lui s'o pună în slujba binelui obștesc și pentru slobozirea poporului nostru".

Moangă clătină din cap îngrijorat și răspunse după câtăva vreme, umplând paharul lui Tudor: „Și haiducii sunt iubitori de Țară. Să nu-mi disprețuești pe acești voinici, care din desnădăjduire se înfrățesc cu codrul, străvechiul prieten al Rumânului. Nici un țăran nu-i dușman al haiducului, și aceasta este un semn bun, poți să fii încredințat. Haiducul nu este un tâlhar, el este un răsbunător. Firește că nu e un om de stat, sau un stratig. Pentru aceasta i-are răbdare destulă. Dar trăiește în el încă sufletul cel vechiu războinic, și mai presus de toate să mi uiți, fiul meu, că în el arde iubirea de dreptate, această scânteie tainică așezată de Dumnezeu în sufletul omului! Haiducul nu vrea dreptate numai pentru sine, o vrea și pentru ceilalți frați ai lui în suferință. El ia dela cel bogat ca să deà celui sărac. Ia însă numai dela acela bogat, care este totodată și un dușman al țărei. Tudore, cei mai buni ostași ai tăi, îi vei găsì odată printre haiduci!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Tată", stărui Vladimirescu aspru și încăpățânat, „Iancu e prea bun pentru..."

Un zgomot din odaia de alături 'i curmă vorba. Podelele scârțâiau, și se auzi un fel de oftat adânc ca din pieptul unui om, care se deșteaptă dintr'un somn profund și vede iară jalea lumei. Puțin în urmă se și văzû figura mlădioasă a lui Iancu în mijlocul ușei. Galben și cu ochii obosiți, privià la cei dela masă.

— „N'am vroit să te deșteptăm, fiule!" zise Moangă. „Dar acuma vino, te rog, să mănânci ceva cu noi".

Iancu se așează la masă, dar farfuria, pe care i-o puse bătrânul înainte, el o dădù într'o parte, clătinând din cap.

— De ieri n'a îmbucat nimic ca lumea", mârâi Tudor.

— „Mi se par toate că au gust de cenușe", zise Jianu, frecându-și ochii cu amândoi pumnii și învingând un căscat. „Ieri la vie, da, îmi erà foame, după ce ucisesem Arnăuții". Și uitându-se la Moangă. „Tudor îți va fi spus, boierule Vasile?" Moangă dădù din cap. „Firește" urmă Iancu „acuma a trecut beția isbândei și ura mea a înflămânzit iarăși! Dar de mâncare n'am poftă".

— „Un pahar de vin roșu însă tot ai să bei, în sănătatea lui Tudor, de rămas bun, căci până-n ziuă el are să treacă granița, schimbat în haine mocănești printre ciobanii mei, apoi poți să te duci să te culci", stărui Moangă cu hotărîre părintească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste Târgu-Jiului se vărsà zgomotos o ploaie rece de toamnă și crăcile încărcate de apă se loviau de ferestre.

Jianu nu se deșteptă decât a doua zi pe la amiazi.

El bătù în palme și îndată se înfățișă Alexe, care așteptà de mult, stârcit înaintea ușei stăpânului său. Întrebat, povestì cum boierul Tudor plecase, când se crăpà de ziuă, îmbrăcat cu o saricà lățoasă și cu o căciulă albă de oaie în cap, înaltă și mare cât toate zilele.

Se auzì o bătaie în ușă și Moangă intrà în odaie.

— „Ai odhinit bine?“ întrebà el vesel.

— „Mulțumesc, da, boierule Vasile“.

— „Laudă și har Domnului! Alexe, iea dă fuga la bucătărie, și spune să grăbească cu mâncarea. Dar să nu vii înapoi în odaie, fiindcă avem să vorbim Grecește“.

Aceasta însemnà: că au să vorbească boierii cevà, ce nu trebuià să auză nimeni. La masă se vorbeà adesea Grecește, ca să nu poată înțelege slugile.

Țiganul ieșì afară. Boierul Vasile se așeză pe marginea divanului, unde dormise Iancu, și îndreptând căldura blândă a ochilor săi în spre ochii lui Iancu: „Așà“, zise, „acum să vorbim“.

Iancu tăcù.

— „Tu știi, fiule, din păținiile tale“, începù bătrânul, „ce noiam de rușine și de nedreptăți s'a grămădit pe Țara ta, și cât de greu o apasă, de aceea îți va fi milă de ea și vei da ascultare glasului ei“.

— „Boierule Vasile“, îl întrerupse Iancu mânios, sprijinindu-se pe palma dreaptă de divan, și ridicând cu stânga părul de pe frunte, „tocmai fiindcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îl înțeleg pe acel glas, de aceea îmi vine să înebunesc! Eu nu-l aud ca D-ta... și ca Tudor și ca ceilalți, cu răbdare și cu nădejde, că are odată să fie mai bine în viitor, când vre-o minune mare se va întâmplă și ne-ar sosi și nouă oștiri nenumărate într'ajutor. Eu nu pot să-mi stăpânesc mânia într'atâta, încât să mă duc ba la Ruși, ba la Austriaci, să mă învețe, cum să lupt, cum să duc pe alții în luptă, cum să-i ocărmuiesc, și ce mai știu eu încă ce să învăț dela ei. S'a săvârșit o nedreptate, care strigă la cer, și eu doresc să văd sânge!" sbieră Iancu. „Sânge! înțelegi D-ta! Sânge! Numai sângele spală acele vedenii îngrozitoare, care mă chinuesc mereu zi și noapte! Tată, încă n'am spus-o la nimeni, n'am putut să deschid gura către nimeni până acum, însă..." și el frământă mâinile așă de tare, încât se vedeau oasele lor gălburii prin pielea arsă de soare, „eu văd necontenit trupul ei alb, care a rămas pentru mine o taină sfântă, și pe care acea dihanie, acel pui de năpârcă... Ah!" Un oftat groaznic îi înecă glasul. Și încleștându-și brațele împrejurul gâtului lui Moangă, 'și ascunse fața pe umerii lui.

Fiorii aceia, cari treceau prin trupul tânărului, îl sguduiau și pe boierul cel bătrân.

— „Fiule..." începù Moangă.

Iancu se ridică repede și 'și înfipse pumnii în tâmplele care-i svâcneau puternic: „Eu nu înțeleg, cum ar puteà fi cineva un bărbat, și să nu înnebunească de un asemenea lucru! De-ar fi murit măcar, ca mamă-sa! Dar gândește-te, auzi, ea slujește ba unuia, ba altuia, spre mulțumirea poftelor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor! Iar eu n'am pe nimeni să mă ajute să o caut! Ar trebui să pot pornì cu o sută de oameni în căutarea ei. Fraţii mei nu vor, Doamne! Doamne!" El încrucişă mâinile pe deasupra capului şi se tăvăliă între perinele divanului încolo şi încoace.

Bătrânul Moangă privea, mişcat, la această furtună sufletească.

Apoi deodată zise cu glas tare: „Tu eşti bărbatul, care va da Tării slobozenia!"

Iancu se ridică în sus şi răspunse cu batjocură: „Nu, nu cum credeţi voi, şi cum m'aţi povăţuit voi de atâtea ori! cu sfătuiri tainice, şi iar sfătuiri, şi nimica alta decât sfătuiri, cum aţi învăţat voi dela Greci! Vorbe, vorbe, vorbe! Numai minciuni goale! Tot aşteptând să vie ceasul cel bun! Orcare ceas e bun, boierule Vasile, ca să străbat cu o mână de haiduci, ca un fulger, în casele ticăloşilor acelora de asupritori! Răsbunare! Răsplată ! — fapte — nu politică! Ii voi face eu să tremure, eu singur, eu, Iancu Jianu! Dacă este un Dumnezeu în ceruri!"

— „Şi dacă vor trimite puteri covârşitoare împotriva ta! Şi dacă te vor prinde şi te vor spânzurà?" întrebă Moangă.

— „Pe mine?" zise Iancu râzând, — „pe mine? în codru? cu Şoimul meu? Tată, pe mine mă cunoaşte cerul şi tot văzduhul Olteniei, mă cunosc copacii, toate rîurile şi toate drumurile. Nici unul nu m'a vândut vreodată! Am crescut împreună cu vulturii! Ca şi ei ştiu să mă reped la pradă, şi dacă sunt urmărit, ştiu să mă ridic în sus, la munte! Haha! aşà am pus de gând să mă lupt cu ei!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi un hohot de râs uşurător isbucni din pieptul lui cel lat.

Ochii albaştri ai bătrânului Moangă scânteiau, când răspunse: „Zău, dacă n'aşi fi de şeaptezeci de ani, aş plecă şi eu cu tine, Căpitane!"

Vorba asta îi plăcù lui Iancu. El se mai liniştì.

După vre-un ceas, şedeau împreună la masă, faţă 'n faţă şi mâncau.

Alexe bărbierise pe stăpânul său cu mare băgare de seamă şi-l îmbrăcase. De oarece hainele lui Iancu aveau trebuinţă de o curăţenie zdravănă, Moangă îi împrumutase lui Iancu haine din ale sale. Pădureţul găseà, că-i şade ciudat cu anteriul de mătase, încins peste mijloc cu un şal, şi cu fermeneaua îmblănită. Moangă însă se uità la el cu mulţumire. Tot aşà de mirunat, cum îl prindeà portul ţărănesc de munte, tot atât de falnic arătà în hainele boiereşti.

— „Mă mir, cum puteţi purtà aceste poale floşcăitoare împrejurul genunchilor!" zise Iancu.

— „Ei! la călărit punem fuste mai scurte!" răspunse Moangă râzând, „ca să nu pătim ca Turcii, cari câteodată, în mijlocul luptei, îşi spintecau hainele de pe trup, fiindcă vântul le umflà ca pânzele unei corăbii".

— „Ai văzut D-ta asta vreodată?"

— „Da, am văzut-o, sunt acum câţiva ani, când Pasvantoglu, Paşa acela răsvrătit dela Vidin, îşi trimisese cetele lui sălbatice asupra Târgu-Jiului". Ochii bătrânului se întunecară. „Toată Oltenia se prefăcuse atunci într'o pustie. Craiovei noastre îi dădură foc din patru părţi, aşà încât fumul întu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

necase soarele. Şi celor, cari scăpau din flăcări, Turcii le tăiau nasurile şi urechile. Sultanul nu puteà să facă altceva, decât să ameninţe, şi îndată pe urmă, să ierte iarăşi. — fiindcă Pasvantoglu erà foarte tare. Paşii din cetăţile de peste Dunăre, acei cari ar trebuì să apere Impărăţia, şed ca nişte spini otrăvitori, înfipţi în carnea Impărăţiei ca şi într'a noastră".

— „Spinii, cari stau înfipţi în carnea noastră, sunt aşà de mulţi, de nici nu se mai poate numărà!" zise Iancu posomorându-se la faţă.

— „De aceea avem cleşti, ca să-i scoatem!" răspunse Moangă. „Da, uită-te la mine, fiule! Şi tu eşti un astfel de cleşte! Eu am credinţă în tine, eu, moşneagul de şaptezeci de ani, care am văzut în vieaţa mea nespus de multă jale, eu am încă credinţă, şi fiindcă cunosc oameni ca tine, Iancule, şi ca Tudor! Ciocneşte paharul cu mine, Jiene, şi goleşte-l întru îndeplinirea visurilor lui Moangă cel bătrân!"

Ei ciocniră paharele.

— „Ascultă, Iancule", zise apoi boierul şi sprijinindu-se cu amândouă mâinile de masă, se apleacă spre musafirul său şi se uită cu ochii săi senini, drept în faţa lui îndrăsneaţă. „Tu ai pus de gând să cureţi mulţi, foarte mulţi din duşmanii Ţărei noastre. Oricât de mulţi vei puteà curăţì tu, tu voinic singur şi cu o mână de haiduci!"

Iancu dădù din cap. „Dar eu vroiu să găsesc fata!" zise el printre dinţi.

— „Cine n'are însă puterea de partea lui, trebueşte să lucreze cu şiretenie".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sprâncenele lui Iancu se încruntară cu mânie.

Boierul bătrân își ridică atunci capul argintiu cu mândrie în sus și zise: „Îndrăsneala oarbă nu e vitejie, ci numai un fel de joc de copilandru, un c faptă săbuită de bărbat. Tu ai ucis pe cei nouă Arnăuți. Și acum, când pleci în codrii, va trebui să-ți pierzi vremea mai ales, ca să te aperi împotriva poterei. Vine apoi și iarna, când haiducul nici nu poate să iasă din bârlogul lui înzăpezit".

— „Eu n'am vreme să aștept!" îl întrerupse Iancu, care-și mușcă buzele și fără astâmpăr mișcă din picioare, supt masă, în dreapta și 'n stânga.

— „Nici nu trebuie să aibi", zise Moangă. „Peste câtevă săptămâni poți să-ți alegi jertfele tale și încă să fii liniștit și fără nici o teamă din partea oamenilor Stăpânirii! Te rog să mă asculți. Ca haiduc nu vei puteà face acuma în curs de câteva luni, vre-o mare ispravă, și eu nu cred că vei puteà înduplecà nici pe Mereanu, sau pe vre-un alt vătaf de ceată, să umble, în vreme de iarnă, adulmecând după Cârc Sărdarul. Așà fără minte nu sunt oamenii aceștia. Când își pun vieața lor în joc, vor să aibă cel puțin nădejdea, că vor isbuti. Trebuie să aibă putința de a se ascunde în grabă, la primejdie, și să se facă nevăzuți. Iarna omul nu poate trăi în pădure, iar zăpada te vinde, blestemata, fiindcă păstrează urmele. Ca boierul Iancu Jianu, mai ales, nu te vei puteà apropià de Pervanoglu și de prada lui nefericită și nici nu găsești, precum singur mi-ai spus, destui oameni, cari să fie în stare să te ajute cu isteține și cu credință. Stai mai bine locului!" — se oprì Moangă din povețele sale stă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ruitoare, și apucând pe Iancu de brațul drept, adăogă cu blândețe: „Eu nu vorbesc astfel, numai ca să te chinuesc, fiule. Dar voiesc să trag urmare ajungi, mai curând pe altă cale, nu ca haiduc, și nici ca frate al Jienilor, și poți să începi, de îndată, cercetările tale!"

— „Adică cum?" întrebă Iancu.

— „Făcându-te însu-ți slujbaș al Stăpânirei", zise Moangă.

— „Vrei să faci glume!" răspunse Iancu supărat.

— „Nu, fiule", urmă Vasile, „Dumnezeu 'mi este martor, că nu! Nu cunoști vorba aceea: „Fă-te frate cu dracu, până ai trecut puntea?" Eu te sfătuesc, să te faci zapciu, până va trece iarna. Ispravnicii, zapcii, și Cârc Sărdarul sunt dușmanii cei mai mari ai haiducilor. Să-i cunoști și tu, să cunoști toate tertipurile lor. Urlă și tu câtva timp cu lupii, ca să poți să-i urmărești apoi cu atât mai aprig. Învață să-i urăști, nu numai ca pe dușmanii tăi, ci ca pe dușmanii Țărei tale! Omul, a cărui ură este vie, nu-și pierde nădejdea! Vezi, fiule, eu sunt sameș în județul Gorj, și de aceea nu scade sfânta mea ură, care face din mine un patriot iubitor de Țară!"

Pe fața lui Jianu începură să joace un fel de lumini, până când el isbucni într'un râs asupra propunerei înfocatului bătrân și a mijlocului ce-i arătă, cum să rămâie bun patriot. „Așà, bun și frumos! Așà dară am să mă fac slujbaș prea cinstit al stăpânirei. Ce ochi mari au să facă frații mei! Ha, ha, ha! Dar, cine are să mă numească, boierule Vasile?"

— „Va face-o prietenul meu și vechiul tău proti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

guitor, în casa căruia ai petrecut trei ani din copilăria ta, va face-o Dumitrache Bibescu, Banul Oiteniei".

— „Ești sigur ?"

— „Sunt sigur de tot. Banul Dumitrache este de-al nostrii. Om în toată puterea cuvântului. Poate să ți-o spună Tudor! Când Banul a fost pus la prinsoare de Turci, înainte de războiu, fiindcă îl pârîseră dușmanii lui la Țarigrad, că ar fi unelta Rușilor, și când Vladimirescu i-a propus să fugă, Dumitrache a răspuns: „Mai bine să piară un om, decât să fie arsă Craiova și robită de Turci!" Da, fiule, poți să aibi încredere în Banul Bibescu. Și el vreà învierea Țărei. Dar e bătrân și nu poate, cum nu pot nici eu să facă alta, decât să aștepte și să aibă nădejde".

— „In cine să aibă nădejde ?" oftă Iancu, adunându-și sprâncenele posomorît.

— „In voi!" strigă Moangă cu putere.

Se sculară dela masă și trecură în odaia de alături, unde Moangă se așeză îndată la masă, ca să scrie Banului. In aceeași vreme Iancu fumă și se uità afară pe fereastră la ploaia, ce curgeà în șiroae.

Boierul Vasile țineà ciubucul în mâna stângă, punându-l jos din când în când, spre a sorbì din ceașca cu cafea, iar cu mâna dreaptă purtà, zorit, pana de gâscă, care scârția ușor peste o mare foaie de hârtie gălbuie. Se înșirau, cu iuțeală, frumușelele slove pe hârtie. Din când în când boierul aruncà câte o sprânceană pe deasupra, sau câte o codiță pe dedesuptul rândului. Erà meșter în scrierea numită ciocoiască.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Odată ridică capul în sus și zise: „Scriu și despre Tudor, și că orice ar voi să-i aducă la cunoștință lui, să trimită la mine".

III.

Câteva săptămâni mai în urmă, Iancu Jianu înaintă spre Craiova, ca zapciu al plășei Balta din județul Romanați, având pitacul de numire în buzunar.

După cele câtevà zile de ploaie rece, ce se lăsase în jos dela munte, acum strălucià iarà soarele, dar verdele de vară al pădurilor se schimbase, iute, în bogatul joc al fețelor de toamnă. Toți copacii păreau îmbrăcați în flăcări. Stejarii alcătuiau o catapiteazmă aurită. Roșu închis străluceà fagul, roșu trandafiriu se înfățișà cornul. Unele din tufe păreau presărate cu flori stacojii. De pe ramurile săltărețe ale mesteacănilor atârnau frunzulițele gălbuie închise, ca niște gălbinași, ținuți în toartă. Chiar prin amurgul serei străbăteà, lucind, lumina fețelor, căci de jos se ridicà o lumină de jeratic dela frunzele, care se scuturaseră în cursul zilei.

Iancu înaintà mereu. Printre vârfuirle înflăcărate ale copacilor, printre crăcile lor, se străvedeà cerul de toamnă al Rumâniei, albastru întunecat. Lumina puternică îi încălzià sufletul, căci timpul, pe care-l petrecuse la Vasile Moangă, la bătrânul cu inimă tânără, îi fusese priincios, și acuma erà iarăși înțelegător de frumusețile naturei. După suferințele sufletești și trupești, prin care trecuse, după setea învăpăiată de răsbunare, a căreia jertfă căzuseră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cei nouă Arnăuți, după singurătatea cea groaznică, în care nu găsise nici un sprijin și nici o stea, care să-l călăuzească, alta decât ura ce-i rodeà sufletul, veneà acum reacțiunea. Și aceasta o datorà prietenului din Târgu-Jiului al părintelui său.

Îi reveniseră iară puterile și se simțeà iară stăpân pe ura sa. Acum vroià să o mânuiască ca pe o sabie ascuțită. Mâhnirea și amărăciunea le ascunsese în fundul inimei sale, ca pe niște fiare sălbatice într'un beciu adânc supt pământ, pentru ca la vremea potrivită, să poată apoi să le asmuțe, ca să pustiască. Această dorință îi dădeà liniștire, și mulțumire pentru puternica lui fire. Numai trebuià să-și arate colții ca un lup prigonit și să muște, chioreşte și fără scop, jur împrejurul său, ci aveà de gând să purceadă după plan anumit, ducând în luptă ura sa stăpânită ca un stratig chibzuit. Ochii lui de vultur râdeau în lumina învăpăiată de toamnă.

In ziua a treia, pe la toacă, ajunse în Craiova care erà înconjurată de bălți cu stufuri șoptitoare, dintre care se zise despre una, că s'ar fi cufundat într'însa o întreagă mahala. Capitala Olteniei se întindeà îmbrăcată în jeraticul asfințitului, și păreà că erà așezată într'un așternut de frunze profirii de toamnă.

Jianu cunoșteà încă din copilărie toate ulițele încâlcite ale Craiovei. Sigur unde vroià să ajungă, trecù prin ulicioarele sucite și strâmbe ale orașului, prin mulțimea de grădini și peste maidanurile, pe cari creșteau bălării înalte de statura unui om, trecù pe lângă bisericile înconjurate de mici cimitire, și din ale căror clopotnițe se auzeà la acest ceas, toaca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de vecernie, bătută cu mare dibăcie de paraclisier, iar după toacă se trăgeau clopotele.

Fără nici o greutate găsi Jianu drumul la curtea Banului Dumitrache. Se vedeà un foişor deasupra porţile boltite, deschisă în zidul alb, ce împrejmuià curtea. Câţiva Arnăuţi de casă şedeau alene, la intrarea în curte, îmbrăcaţi cu fustanele albe ca zăpada, ale căror cute mărunţele se răsfirau în roată împrejurul lor. Aveau în cap fesuri şi purtau iacale, cusute cu fir, având mânecile deschise până sus la umeri. Inlăuntru în mijlocul curţei erà aşezată casa boierească, spoită cu var alb, având ziduri groase de şease cărămizi, iar învelitoarea ei de sindrilà înegrită, eşeà în afară împrejurul zidurilor cu mai mult de un metru, ca să apere ferestrele de viscoleala zăpezilor, de bătaia ploaei şi de arşiţa soarelui. Curtea cea largă erà ocolită de alte clădiri, în care locuiau vre-o optzeci până la o sută de oameni de ranguri deosebite, cari, cu toţii, ţineau „de curtea" Banului Dumitrache. Una din case erà însă goală, fiindcă boierul Dumitrache erà acum în slujba Ţărei, Ban al Olteniei, şi prin urmare cel dintâiu dregător din Ţară după Vodă. De aceea toţi oamenii lui erau împrăştiaţi prin judeţe ca ispravnici şi ca zapcii, ca polcovnici şi ca sameşi. El se întorceau numai după căderea proteguitorului lor, şi se puneau iarăşi supt scutul şi în leafa curţii lui.

Dacă erau închise uşile şi ferestrele locuinţelor pentru „ciocoii" Banului Dumitrache, de cealaltă parte însă a curţii mişunau vizitii, rândaşii, Ţiganii de casă, precum şi copii şi câinii tuturor acestor slujitori. Pe deasupra sburau cete de porumbei din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre curtea gospodărici, și din dosul bucătăriei se auzeà cântatul cocoșilor, lăbăiala gâștelor, croncăneala curcanilor și din când în când, ciocănitul unui meșter fierar. Fiecare curte mare boierească erà o mică domnie pentru sine, cu deosebiți meșteșugari, așà încât oamenii puteau trăi cu săptămânile fără să trebuiască să cumpere cevà de afară.

Dar nu erà îngrijire numai pentru cele trupești, ci erà și pentru cele sufletești. În fund, lipit de casa boierească, în spre grădină în umbra nucilor, erà și un paraclis. Preotul și cu cei doui dascăli locuiau în partea din mijloc a caselor celor mari, alături cu odăile pedagogului și ale coconașilor.

Iar temelia acestei nemărginite bogății a boierilor celor mari, erà scutirea lor de orce fel de biruri. Toate dările se plăteau numai de poporul de râud.

Când intră Jianu în curte, îndată săriră mai mulți slujitori, de-i luară calul în primire și vestiră pe Măria Sa, Banul Dumitrache, că a sosit zapciul plășii Balta din județul Romanați.

Banul ședeà dimpreună cu doi prieteni ai săi în odaia de fumat, pe un divan, lungit între perinile de atlas roșu, cusute cu fireturi. Când intră Iancu, Banul se ridică puțin și i întinse mâna. Aceasta erà o cinste deosebită din partea unui boier așà de mare față cu un slujbaș mai mic al său și atât de tânăr încă.

Iancu însă nu se ameți de această primire prietenească. Se înțelege că, fiind mai tânăr, sărută mâna boierului celui bătrân, dar apoi se așeză într'un jeț de-a binelea, până în fundul lui, deși ținimonia cereà, ca un boier de mâna a treia, în fața unui boier

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de mâna întâia, să se mulțumească numai de a se sprijini pe marginea scaunului.

Prietenii Banului încruntară frunțile și-'și netezeau bărbiile moi ca mătasea, pe care aveau dreptul să le poarte numai boierii cei mari.

Banul Dumitrache zise vesel: „Fiindcă te văd, Iancule, fiul meu, mai întineresc cu câțiva ani! Acuma, după ce ai ajuns să fii zapciu, pot să-ți aduc aminte de strengăriile tale din vremea, când te trimisese fratele tău Amza la curtea mea, și prin care făceai pe chir Evlogie, dascălul din casă să plesnească aproape de necaz, dar care mie, dimpotrivă, îmi făceau uneori mare plăcere!

La învățătură nu erà chip să te înduplece :

„Aritmetiki
„Ke gramatiki
„Ke istoriki
„Ap'edo 'peki ?"

— „Nici n'am avut vreodată trebuință de ea, Măria Ta, ce eram să fac eu cu învățătura?" răspunse Iancu zâmbind.

Banul se lovì cu palma pe genuche: „Da, da, așà este el! N'a avut niciodată trebuință de nimic și de nimenea! Aveà codrul de prieten, și aceasta îi ajunge voinicului! Și când mi se făcù odată dor de el, sunt acum câțivà ani, și am voit să-l văd, am trebuit să trimet o poteră după el! Haha! Prietenii te-au adus atunci pe sus dela via ta din Drăgășani. Îți aduci aminte, zurbagiule?"

Iancu zâmbì, și boierii încă zâmbiră cu toții. Acum înțeleseră pe Banul Dumitrache. Erau și ei patrioți, adică dușmani ai Grecilor, firește însă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acel fel de răsvrătiți „cu răbdare", cari făceau pe Iancu să înnebunească. Și mai știau, că se pusese atuncea mari stăruințe pe lângă răsletul sălbătăcit, când fusese adus din codru, cu sila, la o sfătuire patriotică cu Dumitru Bibescu, precum și că el se întorsese iară înapoi, după ce dăduse acest răspuns scurt: „Indată ce veți fi în stare să alcătuiți oștirea, am să vin și eu, darul vorbei eu nu-l am!"

Acum însă năzdrăvăniile sale din urmă, cu potera, îl făcuseră să vină — ca zapciu.

O potrivise bine Banul Bibescu, și încă și mai bine îi dăduse tânărului cu capul înflăcărat să înțeleagă, cum stau luorurile. Căci nici chiar ziua mare, în odaia de fumat, când puteà cineva să crează, că este numai cu ai săi, nu se puteà vorbì altfel decât în pilde, cu prefăcătorie și cu diplomație, fiindcă nu se puteà știi, dacă pereții n'aveau urechi !

Iancu Jianu înțelese noima și fiindcă erà în toane bune, găsià această comedie hazlie, și se hotărî s'o joace și el.

— „Așà dară, arhonda...." urmă Bibescu, — de odată însă se oprì și se lovì cu palma peste frunte. „Dar, înainte de toate trebuie să-ți împărtășesc ceva foarte neplăcut pentru tine", și începù să-și netezească barba, punând ochii în pământ și plecând puternicul său nas, coroiat, spre piept. „Știi, iubite Iancule, că Luminatul Padișah dăduse poruncă să i se aducă Slugerul Tudor Vladimirescu, legat în lanțuri, la Țarigrad".

— „Vasile Moangă nu ți-a...." începù Iancu.

Dar Banul ridică pleoapele sale greoaie, pentr'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clipă și apoi urmă, fără să dea băgare de seamă la întâmpinarea lui Iancu: „Vladimirescu era la Cerneți și a fugit înainte de sosirea lui Kapugi Basa și a Arnăuților săi înspre Dunăre, unde însă îl ajunseră, îl uciseră și-i duseră capul la Pașa din Vidin. Pașă poate acum să arate Sultanului, că voința Înaltei Porți a fost adusă la îndeplinire și că acel om hain 'și-a primit pedeapsa".

Câtăva vreme tăcută toți boierii, plecând ochii în jos, fiindcă știau, că această istorie nu trebuia să fie crezută, așà cum se spuneà. Scrisoarea lui Vasile Moangă le adusese vestea despre fuga lui Tudor în Austria.

Capugi Basa, pe care-l lăsase Vladimirescu beat tun în căruță, pe câmp lângă București, se întorsese repede la Cerneți, dăduse foc la casa lui Tudor și apoi tăià capul unui țăran, pe care-l întâlni pe malul Dunării, și-l duse Pașei drept capul lui Tudor, spre a-și scăpà căpățâna sa, care ar fi sburat, firește, dacă ar fi îndrăsnit să se întoarcă fără ispravă la Constantinopol.

Patrioții cunoșteau țesătura și Jianu încă o cam gâcì. Patrioții tăcură din prevedere, iar Iancu răsuflà din adâncul pieptului și aruncând capul pe spate zise: „Așà dar astfel află cei mari adevărul! Mulțumesc lui Dumnezeu că m'am născut între cei mici !"

Banul se uità iar la el cu o privire ciudată și jumătate zâmbind. Ridică apoi degetul arătător și zise: „Iancule, Iancule, vezi asta e cusurul tău, că te crezi totdeauna mai mare decât cei mari".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un fulger porni din ochii lui Jianu și obrajii lui se rumeniră ușor.

— „Ce vrei să zici, Măria Ta?“ întrebă cu mândrie.

— „Vreau să zic, că tu prea ești gata să osândești unele împrejurări ale vieții, prin care trebuie mai întâi să fi trecut cineva, ca să fie în stare să judece despre ele. Fără îndoială multe minciuni se spun Sultanului. Dar oare ar puteà să dureze o Impărție fără acest mințit ?“

— „De“, aruncă un boier o vorbă, „în Franța s'a făcut încercarea acum câțiva ani“.

— „Și apoi iute-iute s'au închinat iară, cu toții, omului celui mare, care s'a făcut Impăratul lor“, zise Bibescu zâmbind.

— „Ce Impărat?“ zise mormăind un alt boier cu barba albă, „am auzit că Napolion Bunăparte ar fi un om de rând, cam de felul unui boier de mâna a treia. Cum a putut el să se facă Impărat? Trebuià mai întâiu să fi fost îmbrăcat de un Domnitor, măcar cu caftan de boier de mâna întâia!“

Bibescu începù să râză din toată inima: „Nu, Napolean și-a luat singur Impărăția“.

— „Atunci la Franțuji e ca la Turci“, trase urmarea boierul cel bătrân, cu dispreț, „și la Tarigrad poate să ajungă oarecare barcagiu, peste noapte, mare Vizir“.

— „Dar cel puțin acolo Sultanul îi dă caftanul, nu-i așà?“ zise Banul, vesel, făcând cu ochiul celorlalți. Apoi întorcându-se spre Jianu, urmă: „Orcum ar fi, iubitul meu, turma are trebuință totdeauna de un păstor“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Turma, da", întări Iancu, „însă vulturii sbor singuri!"

— „Bată-te norocul, să te bată, semeţule!" zise Banul Dumitrache, râzând cu hohot. „Ei, eu îţi doresc numai atâta, că în plasa ta Balta să poţi să pluteşti pe deasupra tutulor minciunilor! Atunci vei fi cu adevărat mare şi singur în felul tău, printre slujbaşi!"

— „Aşà am de gând şi eu", răspunse Jianu. „N'am să mă las să fiu mințit de nimenea!"

Banul se uită la el, cu înţeles, şi-i zise: „Atunci poţi să ne fii de mare folos!"

— „Aşà nădăjduesc şi eu", răspunse Jianu scurt.

— „Mai 'nainte de toate", urmă Bibescu liniştit „dă-ţi osteneală să faci ca drumurile să fie iară sigure. Cei cu chică lungă", — aşà se numeau haiducii, fiindcă purtau plete lungi — „ne-au dat mult de lucru", şi adaose apoi şi mai blând: „Da, ce erà să-ţi mai spun! Cârc Sărdar pentru Oltenia s'a numit Costachi Iamandi. Pervanoglu a cerut să fie mutat dincolo de Olt".

Iancu se schimbă la faţă, se sculă şi se duse la fereastră.

Bibescu le aruncă boierilor o privire plină de înţeles şi apoi zise vesel: „Ajunge acuma vorba despre trebi! Mie 'mi-e foame! Nădăjduesc că ni se dă curând la masă. Astăzi am primit nişte icre dela Dunăre şi lămâi de Messina! Am primit şi un butoiaş de măsline de Tesalia, mari şi moi ca prunele!"

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Taftul zapciului erà în satul Obârşia.

Iancu se întocmise binişor în casa cea încăpătoare, cu acoperişul negru, tuguiat, de şindrilă, care i se dăduse spre şedere.

In timpurile acele mobilele unei locuinţe se alcătuiau numai din lucrurile cele mai trebuitoare, spre a puteà fi încărcate, cu iuţeală, când intrau duşmanii în Tară. Giuvaericalele, hainele, blănile şi lucrurile de preţ se puneau grabnic în care şi căruţe, uneori chiar pe samaruri de cai, spre a fi ascunse pe la mânăstiri, prin păduri şi prin munţi, sau spre a fi trecute peste hotar. Lucrurile de preţ se aşezau în lăzi de chiparos, tari şi mirositoare, care în aceaş vreme apărau blănile şi împotriva moliilor. Pentru lucrurile de preţ deosebit, diamanticale, şi hrisoave erau făcute, înăuntrul lăzilor nişte chichiţe tainice.

Dulapuri, mese, console sau paturi sculptate nu erau pe atunci şi nici tablouri artistice pe pereţi. Cât pentru acestea ar fi lipsit mai 'nainte de toate artiştilor, în acele vremuri sbuciumate, chiar şi liniştea trebuitoare, ca să facă cevà de seamă, — şi apoi erà şi crezul, că nu e bine, să fie zugrăvit chipul cuivà, „să se ià umbra". — Bogăţia unei case puteà prin urmare, să steà numai în covoare şi perini de divanuri. De acestea puse zapciul, să i se aducă, unele foarte frumoase, din oraşele turceşti de pe malul drept al Dunării.

Pe cei mai buni negustori îi recomandase cu o scrisoare fratele lui Mihai, care tocmai se aflà cu nişte afaceri la Calafat, şi care se mai îmbià încă fratelui său celui mai mic, să-i vină în ajutor cu fapta şi cu bani, dacă ar aveà cumvà trebuinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

„Este o bucurie deosebită pentru întreaga noastră familie", scrià el, „că Stăpânirea a împărtășit pe unul dintre ai noștri de asemenea cinste. Dacă aș fi știut, că te duci la Craiova, te-aș fi rugat să așterni supunerea mea la picioarele Măriei Sale Banului Dumitrache. El știe, că noi am fost totdeauna cu credință față de Stăpânire".

Iancu își mușcă buzele, și luă însemnările de numele negustorilor de covoare și-i mulțumì pentru dragostea frățească, pentru sfaturile și de banii îmbiați, precum și pentru încredințarea supunerei sale către Stăpânire.

Puțină vreme în urmă sosì în curtea zapciului și fratele său Amza, cu un poștalion de șease cai încărcați cu clopote și cu clopoței.

Obârșia erà în depărtare ca de două ceasuri de Caracal.

Orice asprime dìspărùse din purtarea lui Amza, când ajunse acuma față în față cu Iancu. Se uità cu bunătatea unui părinte la fratele său cel mic și-i zise: „Așà îmi placi, iubite frate! Așà ești vrednic de tine însuți. Acum arată-te vrednic și de încrederea, ce ți-a dovedit-o Banul Dumitrache, ca unui Jian! Nici chiar răposatul părinte al nostru n'ar fi putut să urmeze cu mai mare înțelepciune și cu mai multă bunătate față de tine! Fă-ți dar de-acuin înainte datoria și îngrijește, ca și supușii tăi să și-o îndeplinească pe a lor. Aceasta îți va dà de lucru îndeajuns. Cât privește pe mai marii tăi, nu trebuie să te îngrijeștii. Purtarea lor s'o lași în grija lor". In felul acesta vorbì Amza cam o jumătate de cias, precugetat și serios, acoperind trecutul cu tăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu primi poveţele şi învăţăturile precum şi încrederea, pe care i-o dădeà şi îmbierea cu bani, ce-i făceà acum şi celalt frate, Amza.

La Dumitru se duse să-l vază la moşia sa Corlăieşti, şi când acesta i se uită în ochi şi-i zise: „Abiă îmi vine să cred...", atunci Iancu îi răspunse cu un râs scurt, cu vorbele bisericii: „Crede şi nu cercetà !"

* * *

După o noapte de toamnă, fără vânt, dar rece, se scuturase până-'n-ziuă toată frunza şi erà aşternută pe jos, împrejurul arborilor şi pe drumurui, pare-că erau întinse nişte covoare, cusute cu aur şi cu porfir. După alte două zile sosì şi iarna. Ea începù de vreme şi erà foarte aspră, aşà cum fusese în toţi anii, de când domnià Vodă Caragea. Oamenii au pomenit multă vreme „iernele lui Caragea".

Dar deosebit de nemiloasă fu această iarnă pentru fercheşul de Tache Leţu, pomojnicul zapciului Iancu Jianu. Acest domnişor trebuià să însoţiască acum în toate zilele, pe viscol şi ger, în sanie deschisă, pe mai marele său, străbătând toată plasa. Şi nu-i foloseà nimica nici oftatul, nici mutra ce o făceà, nici tusea care supt uriaşul guler de urs al şubei sale, îi scoteà aproape sufletul, cum spuneà el.

Harnicul zapciu cercetă fiecare din satele plăşii sale şi în ochii lui, verzui, păreau că se întipăresc toate lucrurile ce vedeà — şi vedeà tot! — Dar nu se mulţumeà numai cu văzutul. După ce aflà numărul caselor şi al vitelor, întorceà capul pe jumă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tate spre pomojnicul său, îngropat în blană, şi-i zicea: „Cucoane Tache, însemnează!"

Şi cuconu Tache trebuiă să înmoaie condeiul în călimarele de alamă, cu coadă lungă, pe care le purtă la brâu, şi să aşterne pe o foaie de hârtie numere şi însemnări, pe un ger de 15-20 de grade frig!

Asemenea vieaţă era o vieaţă de câine pentru el.

Dar faţă cu această parte neagră a traiului, atârnă de cealaltă parte în cumpănă: masa îmbelşugată a zapciului şi dărnicia lui. Era în adevăr boier mare, n'aveai ce să zici, unul dintre aceia, de care asculţi bucuros, fiindcă ştiu să poruncească. Oamenii ziceau, că dacă s'ar pierde un ac într'o clae cu fân şi boierul Iancu ar arătă locul unde trebuie să fie, s'ar găsi acul acolo. O poruncă dată cu siguranţă şi cu cunoştinţă de tel, are o putere fermecătoare.

Tache Leţu oftă şi tuşeă, dar admirâ pe mai-marele său, şi începuse chiar să se îndrăgostească de el, când într'o zi Jianu îi zise: „Acuma îmi cunosc plasa. Crapă ouăle corbilor de ger şi aceasta îi face pe oameni iubitori de pace. Hoţilor li e prea frig ca să umble după furtişaguri. Să începem acuma să mergem pe la boieri ca să-i cercetăm!"

Cei şease telegari negri fură puşi la sanie, doi la oişte şi patru înainte. Aceştia trebuiaiu să facă drumul prin zăpada cea mare. Curând ajunseră la câmpuri învelite în haina moale a iernii, care păreà că se împreunează, colo în departare cu cerul, când treceà vre-un strat de nouri, încărcaţi cu fulgi de zăpadă. Alteori Jianu cu pomojnicul său treceau, cu soare, prin pădurile de tufan, încărcate cu soiuri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sclipitoare de ghiață, ca printr'o boltă de cristaluri prin care se întrevedeà, din când în când, cerul cel vânăt. Vântul tăià ca niște cuțite și apusul soarelui se înfățișà roșu trandafiriu.

Ori unde-l duceau pe zapciul telegarii săi spumegânzi, el erà primit cu deosebită dragoste. Împrejurul lui pluteau două farmece: prietesugul Banului Dumitrache, și lupta voinicească cu Arnăuții la Drăgășani, despre care aflase, încet-încet, toată lumea și despre care pretutindenea se vorbeà, în șoapte, îndată ce se urcà zapciul în sanie și plecà în zăngănitul clopoțeilor.

Mai ales femeile se învăpăiau de dragoste pentru el, și nici una n'ar fi vroit să lipsească dela serbarea cea dintâiu, la care poftise Iancu pe toți proprietarii vecini și slujbașii din plasa Balta.

Mamelor le bătea inima pentru fetele lor de măritat, și femeilor tinere, care nu citeau pe atunci cărți, și prin urmare trebuiau să-și născocească, ele singure, poveștile de dragoste, li se arătau vedeniile celor mai mari plăceri închipuite.

Oare nu erà acest zapciu un viteaz desăvârșit, despre care se puteà face visuri? Bărbat frumos și de neam, cu un trecut tainic, sosind, întocmai ca un craiu din povești, în pustiul iernei și deșteptând din somn lumea de prin curțile răzlețite.

De aceea, la ziua hotărîtă, cu tot viscolul ce șuierà năprasnic, sosiau săniile una după alta în satul Obârșia.

In sala bine încălzită a taftului, își primeà Iancu oaspeții. La spatele lui stà Floarea, durdulia lui jupânească de casă, legată la cap cu un tulpan gal-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ben, de supt care se zăreà un colț din părul ei negru ca pana corbului. Ea pofteà cu zâmbete, cu sărutări de mâini, și mângâindu-le cu palma, pe cucoanele ce soseau, rugându-le să treacă într'o odaie deosebită, spre a se desbrăcà de hainele cele groase de pe deasupra și să-și pună celelalte haine în starea cuvenită.

Odaia aveà trei ferestre, împodobite cu muşcate roşii, și îndată începù un ciripit, ca într'o colivie de păsări. De pe desuptul şubelor calde, pentru sănii, eşiau acuma la iveală atlasuri, brocate și catifele, în toate fețele, câte se cuprind în curcubeu. Blănile scumpe împodobeau scurteicile, care, deschise înainte, lăsau să se vadă rochile uşoare de mătase, pe care le adună câte un brâuleț împrejurul mijlocului. Adevărate lucrări de măestrie bizantină, erau paftalele de aur și de argint, împodobite cu pietre scumpe sau cu mărgean trandafiriu. Împrejurul gâturilor frumoase ale cucoanelor atârnau mărgăritare și sclipiau diamante. Printre ele atârnau smaragde mari, zamfire și rubine, ca niște uriaşe picături de rouă.

Cucoanele mai bătrâne purtau la cap tulpane de fețe închise și, pe dedesuptul lor, şuviţe de păr, făcute din mătase neagră, cele mai tinere își împodobiau părul cu mărgele, cu pietre scumpe și cu flori.

Una dintre ele își pusese în cap, cam într'o parte, un fesuleț alb, mic de tot, cu un ciucure lung de aur. Fesul erà aşezat într'o cununiță împletită cu mărgăritare. Din urechi îi atârnau niște lacrime lungi de rubin pălit. Gâtul ei frumos nu purtà nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o podoabă, dar la marginea răscroielii dela rochia, întreţesută cu fir de aur, erau prinse nişte flori de diamanturi mari, din care la orice mişcare a pieptului molatic, la fiecare răsuflare, ieşiau sclipiri luminoase ca fulgerul. Scurteica de atlas cu mărginile de samur, pe care o purtă, strălucià ca o oglindă roşie.

Indată ce se arătă această frumuseţe, câteva cucoane bătrâne începură, după obiceiul vechiu de când e lumea, să se apropie, cap la cap, şi să o judece, vorbindu-şi la ureche. Iar după ce frumuseţea se apropiă, cu pas legănat, de mănunchiul bătrânelor şi le sărută, — la toate. — mâinile îngălbenite, una dintre ele şoptì: „N'are cămaşe supt rochia de mul".

— „Ba are", răspunse alta, „dar o cămaşă străvezie".

* * *

In cele patru colţuri ale sofrageriei se înălţau nori de fumuri, frumos mirositoare din vasele de aramă, meşteşugit lucrate. Imprejurul mesei străluceau feţele musafirilor, înveseliţe de vederea bucatelor, aşezate la mijloc. Toţi lăudau mezelurile, icrele de chefal în ceară, stacojii şi midiele marinate, plăcintele cu carne, sărmăluţele în foi de viţă cu iaurt, bobocii de raţă pe varză, purceii, fripţi întregi, şi curcanii mari cât nişte viţei, castraveţii şi ardeii iuţi ca focul, şi apoi cele trei sau patru feluri de prăjituri, înecate în miere, dintre care unele miroseau a scorţişoară şi a vanilie, iar altele aveau miros de salcâm sau de flori de portocali.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vinul curgeà în râuri. Obrajii tutulor se înroşiau şi limbile tutulor se deslegau, afară de acele ale fetelor, care, vre-o şease cu toatele, se adunaseră împrejurul celor două fiice aşezate ale lui Amza, şi stau sfiicioase ca un şir de păsărele, înşirate una lângă alta. Toate se uitau în farfuriile lor, şi se făceau pare-că n'ar auzì şi n'ar vedeà nimic din cele ce petreceau în jurul lor.

Bărbaţii mâncară şi băură mai întâiu pe nemiluite, iar după ce începură să se simtă sătui şi dincolo de sătui, se puseră să facă curtea cucoanelor, — şi cu mare foc, căci nu erà obiceiu să se vorbească în faţa celuilalt secs de lucruri serioase. Prin urmare, trebuià să se vorbească numai de dragoste, care, firesţe, nu se socoteşte între lucrurile serioase, până nu ţi-ai pierdut pentru dânsa averea, cinstea şi vieaţa. Atunci numai se ia la înţelesul tragic, şi se face observaţia pătrunzătoare, că iubirea, la urma urmelor, totuşi este cea mai mare putere a naturei.

Aşà de departe însă nu ajunseră lucrurile la masa zapciului. Numai unele cucoane aveau presimţirea unei sorţi triste pentru tânărul găzduitor. Ele vedeau primejdia, care-l ameninţà din partea frumoasei Caliopi, care necontenit îl urmăreà cu ochii ei umezi şi scânteietori.

Deşì, sau tocmai pentrucă, el nu se pricepeà la vorbe dulci, fiecare zâmbet al lui Iancu se întipăreà mai mult la femei, decât zecimile de vorbe frumoase ale celui mai încercat furător de inimi.

Ele vedeau în faţa şi în mişcările lui, în felul lui pătimaş, cum îşi aruncă capul pe spate, în tresă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rirea sprincenilor lui, în tremuratul nărilor, în strălucirea dinților lui, când rîdeà, în toate acestea vedeau obiceiurile și urmele vieții lui de mai 'nainte, jumătate sălbatice. Ele simțeau plăcerea femeiască în fața puterii bărbătești.

Simțirea de mulțumire, stârnită prin vin și prin iubire, mai crà încă sporită prin cântecele Țiganilor. In ele se înfățișà topirea și sbuciumul unei inimi rănite printr'un „Ooof!", — scos din adâncul pieptului și care părea că nu mai are sfârșit. La fiecare „of!" boierii întorceau ochii, legănând capul și ascultând buzele. Câte unul dintre ei strigà lăutarului: „Mai oftează odată pentru mine!" Atunci tâlmaciul simțirilor scoteà un șir întreg de oftături, pe când boierul îndrăgostit aținteà ochii sei înduioșați la acea cucoană, care, în acel moment, crà stăpâna inimii lui.

Iancu trimisese o singură dată, pe supt genele lui lungi, o privire zâmbitoare spre Caliopi. După masă însă, când ieși spre a mai da unele porunci, cucoana cea frumoasă se strecură după el în sală, și fără veste se aruncă cu tot trupul ei cald și molatic asupra lui, și, tremurând, își încleștă brațele după gâtul lui.

Iancu aruncă o privire repede la ușa luminată a sofrageriei, care crà dată îndărăt, și de unde se auzeà zorul, cu care slugile își îndeplineau slujbele lor. El smulse pe cucoana Caliopi înlăuntrul iatacului său de dormit. Acolo crà întuneric. Ea își apăsà buzele cu patimă pe gura lui Jianu și se alipì de pieptul lui.

Jianu rămase câtevà clipe nemișcat. Deodată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-2022

însă se smunci din brațele ei și, murmurând ceva, ieșl pe ușă afară.

Cu pași grăbiți trece dealungul sălii, intră în sofragerie și strigă lui Alexe: „Apă de spălat și un prosop! Repede!"

Alexe aduse un lighean de argint, un Arnăut aduse un prosop de cele subțiri cu flori, cum era obiceiul să se întrebuințeze după ce se sfârșia masa, spre a spălà mânele, fiindcă și de ele se slujiau musafirii în mod patriarhal, la mâncare. Un al treilea slujitor aduse un ibric de argint, spre a turnà boierului apă pe mâini într'o razâ subțire. Dar abià udase Iancu vârful degetelor și le duse la mustăți, că strigă: „Apă rece, apă curată! Nu bălăceală deasta, cu uleiu de trandafiri!" Și când vroiau să ducă ibricul afară, Iancu bătù din picior: „Deschideți ferestrele, aruncați apa acea afară! Iți vine să te înneci aici! Voi n'aveți nasuri?"

Și n'aveau, căci nasurile simțitoare se găsesc numai pe o treaptă foarte înaltă de cultură în societatea omenească. Jianu alergà cu această pretenție prea mult înaintea vremii, în care se găsià. Dacă nu supărà pe boieri, mirosul greu din sofragerie, amestecat cu căldură, cărnuri afumate, aburi de varză, de vin și altele, dară mi-te să supere pe slugi!

Când i se aduse lui Iancu apa cea curată, el își puse fața în palme și cerù să i se toarne multă apă pe cap. Apoi se svântă cu prosopul împodobit cu bibiluri, pe care-l ținuse un alt Arnăut, întins pe amândouă brațele. Apoi trase sufletul adânc și zise: „Off !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fusese p'acî să se înece de sulimanul şi de mirosurile cele frumoase ale cucoanei Caliopi!

Plecând, aruncă prosopul Arnăutului, şi trecând prin odaia de fumat şi cea de jucat cărţi, de lângă sofragerie, intră iară în odaia cea mare de primire.

Aproape tot deodată cu el intră, pe altă uşă, şi cocoana Caliopi. Câteva matroane care şedeau pe o canapea galbenă de rips, o mobilă pe acele vremuri neauzit de luxoasă, alcătuită într'un nenorocit fel de stil „Empire", ziseră una către alta: „Mai încape acum vre-o îndoială? El vine din partea stângă şi ea din partea dreaptă, au fost unul în braţele celuilalt".

Jianu trecù însă înainte prin lume şi, ajungând aproape de Caliopi, 'i şopti: „Iartă-mă, frumoaso! Eu mă cunosc pre mine. Primejdia erà prea mare. Am trebuit să fug, fiindcă acî şi astăzi nu este locul"...

Atunci se apropiă de ei nevasta lui Amza Jianu, găsind chipul să le facă la amândoi o întrebare cu glas tare, ca să audă toată lumea. Ea erà virtutea însăşi şi voià să îi scape pe amândoi de clevete, şi îndeosebi pe tânărul său cumnat.

Amza Jianu zâmbià privind din depărtare, şi, mulţumit de cuviinţa şi de tactica soţiei sale, precum şi de succesul ce aveà în societate fratele său, de oarece cucoana Caliopi erà înrudită mai pe departe cu familia Domnitorului.

După ce plecaseră cei din urmă musafiri, în amurgul zilei, după o lungă petrecere cu dansuri şi cu joc de cărţi, Tache Leţu urmă, visător pe zapciu, şi intră în casă. — „Of" zise el. „Ce ar fi vieaţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără femei? Frumoasă, foarte frumoasă a fost petrecerea, boierule Iancu! Parfum de vin și de femei! Parcă pluteà omul printre nori!"

— „Da", — zise Iancu peste umăr, „groaznic!"

Tache Leţu sări în sus ca o viperă, călcată pe coadă, nu puteà să mai zică o vorbă și se uità încremenit la zapciu.

— „Da așà e", zise Iancu încă odată, „groaznică putoare. Eu nu pot să-mi trag sufletul acolo, unde atâţia oameni, înfierbântaţi, îmi ștorpelesc tot aerul".

— „Da însă..." bâlbâi Tache Leţu, pe care acest covârșitor fel de-a înţelege lucrurile altmintrelea, îl zăpăceà și îi răsturnà toate ideile ce le aveà despre poezie și despre dragoste„ — „însă deșteaptă și aprinde toate simţurile".

Iancu își puse mâna la nas.

— „Deschideţi ferestrele!" strigă el, umblând prin toată casa.

Acest om, deosebit de alţii, oprise de a se lipì ferestrele cu fășii de hârtie și cu șuviţe de postav pe din lăuntru, cum erà obiceiul, vechiu și înrădăcinat, îndată ce începeà iarna. Ziceà adeseori, că-i pare că se înnecă neputând să răsufle deajuns, iar Floarea, îngrijitoarea casei, trebuià să-și mântuiască florile sale, trecându-le dintr'o odaie într'alta, când poruncià boierul să se deschidă ferestrele, ca să intre aerul de afară, deși erà frig în casă.

Aerul și pădurea îi lărgiseră plămânii și-i oţeliseră simţurile. Pe oamenii parfumaţi și sulemeniţi, cu nervii lor într'un vecinic tremuriciu, el nu-i so-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

coteà de semenii săi şi, faţă de ei, rămâneà nepăsător.

* * *

Cât timp pomii crăpau încă de ger, şi câtă vreme vitele se prăpădeau de frig, adăpostite rău în grajdurile rápâne ale ţăranilor şi din lipsă de aşternut, — la taftul zapciului din plasa Balta petrecerile se ţineau lanţ.

Iancu dovedeà talente deosebite de gazdă primitoare, şi mâna lui cea dreaptă, Alexe, cu mlădierea obişnuită a neamului său, se preschimbase într'un adevărat vătaf de curte-mare boierească. La amândoi nu le scăpà din vedere nici un unghiuleţ, nici o părticică a gospodăriei, şi sluga înţelegeà pe stăpânul său, fără să-i vorbească, — un dar, care-i făceà pe ceilalţi oameni din casă să se minuneze şi să le fie frică chiar, ca de un tainic legământ neînţeles.

Nimeni nu se mai îndoià că Alexe erà singurul om de încredere al stăpânului său, în cele ale inimii, şi mai cu seamă acum, când îl trimisese Jianu de mai multe ori undeva singur, — precum se bănuià la Soreni, la moşia frumoasei Caliopi.

De acolo venì într'o zi un argat cu o scrisoare din partea boierului Iorgu Soreanu, prin care vesteà pe prietenul său, zapciul, că s'a întâmplat un furt la grajdurile sale, că nişte hoţi i-au furat o pereche de iepe minunate.

Iancu ieşì în pridvor şi zise către cei vre-o treizeci de ciauşi, cari erau adunaţi jos în curte şi cari îşi scoaseră căciulile, când văzură pe zapciu: „Bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ieți, se vede că a venit primăvara". — peste noapte se înmuiase vremea și curgeau picături mari din sloiurile de ghiață, care atârnau, ca niște ciucuri strălucitori, jur împrejurul strașinelor. — „Se face primăvară și încep iar furtișagurile. De acî înainte trebuie să fiți gata cu toții de plecare, ziua și noaptea, să aveți pregătiți caii voștri și armele voastre. Cine nu va aduce la îndeplinire întocmai, porunca ce i s'a dat, primește douăzeci și cinci de bice, iar cine va săvârși vre-o faptă necinstită, sau vre-o mișelie...." un semn făcut cu degetul mai întâiu împrejurul gâtului și apoi, ridicându-se de la ceafă în sus, sfârși cuvântarea.

Ciaușilor li se păreă, că simțiau frânghia împrejurul gâtului și răspunseră toți într'un glas: „Să trăești, stăpâne!"

— „Să trăiți și voi, — câtă vreme veți fi vrednici!" răspunse Jianu.

Apoi încălică și plecă dimpreună cu credinciosul său Alexe la Soreni.

După ce ieșiră din Obârșia și după ce caii trebuiră să mai slăbească din sforăit și din joc, fiindcă înaintau acuma mai cu greu prin zăpada cea mare și moale, așà încât se ridicau aburi din coastele lor, — și după ce ajunseră în câmpul, întins cât vedeai cu ochii, ne mai fiind nici o ureche de om, care să-i poată auzi, zise Iancu: „Acum la lucru!"

— „Ascult, stăpâne", răspunse Alexe, îndreptând o privire scânteietoare la ochii Jianului.

— „La Soreni vom cere să ne deslușească bine despre semnele cailor. Apoi ne ducem în pădure la ascunzătoarea aceea bună și eu rămân acolo, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va fi nevoie, chiar și toată noaptea, iar tu te repezi la moșia mea Olteni și-mi aduci pe frate-tău Dinu Buzatu".

— „Cum porunc̦ești, boierule, așă se va face".

In curtea boierească din Soreni, pe care o prefăcuse moina într'un mare smârc negru, se auzeau numai vaiete și boceli, fiindcă boierul pusese a patra parte din slugile sale să bată pe celelalte trei părți. Când auzi însă, că a sosit Zapciul însuși și că s'a dus deadreptul la locul, unde se săvârșise fapta, atunci Iorgu Soreanu, învelit într'o blană mare, porni și el, clătinându-se, spre grajduri, pe puntea de scânduri, care eră așezată peste marea de moroiu. Din când în când puntea se lăsă șupt povara grosului boier în jos și plesnea în mocirlă.

Vânăt-roșu de mânie, Soreanu făcù descrierea iepelor, șargi amândouă, și chemă toată urgia cerului asupra hoților și a slugilor sale netrebnice. Apoi poftì pe Zapciul, să rămâie de masă la Soreni, acesta însă nu primì.

— „Dacă vroiu să dau de urma hoților, trebuie să mă zoresc", zise el, și îndată plecă cu Alexe pe poartă afară.

Se întinsese o ceață groasă. Drumul ducea la marginea pădurii și acolo, unde se lăsà la vale ca într'o albie. Țiganul o cârmì la stânga și intră în codru.

Fiindcă soarele eră pe asfințite, negurile cenușii roșiatice se întindeau și jucau prin rețeaua neagră a tufișurilor. Stratul de zăpadă, în care se cufundau caii până la piept, se urcà, asemenea unor limbi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

albe, lipite pe trunchiurile copacilor, în sus, în partea despre răsărit, de unde venise viscolul.

— „Cunoşti bine drumul?“ întrebă Iancu.

— „Poţi să mă legi la ochi, stăpâne, şi tot te duc“, zise Ţiganul. „De şease ori am fost pe acî“.

După vre-un ceas şi jumătate Alexe se opri şi descălică. Era aproape de tot întuneric. El încercă cu picioarele împrejur, prin tufişurile uscate, care trosniau frângându-se, până ce piciorul lui se lovi de nişte lemne. Acolo sună a gol, era o mică uşă. Se auzî apoi o scăpărare din creinene, şi puţin în urmă se zări o slabă lumină în gâtlejul unui bordeiu, făcut supt dânibuşorul de pământ. Glasul lui Alexe se auzî strigând de acolo: „Aici înlăuntru, stăpâne !“

Jianu descălică şi ţinând calul de frâu, înaintă într'un fel de beciu, făcut întocmai ca acela dela via lui din Drăgăşani.

— „Bine!“ zise el scurt, „acuma pleacă îndărăt la Olteni“.

— „Acolo, în unghiu este o pătură de cai, stăpâne. Fân sau paie n'am putut să găsesc pe aici, şi nici cetina de brad nu e, că ţi-aşi fi făcut un aşternut. Şi nu ştiu, dacă ar fi cuminte să facem foc. Deşi prin pădure nu se văd pârtii, până acum, totuşi: ce e bine, nu e rău. Fumul adesea a fost un blestemat vânzător“.

— „N'ai să mai taci din gură!“ se răstî Iancu la el, şi atingând cu palma umărul slugei sale credincioase, „crezi tu, îi zise, că eu sunt, în adevăr, cuconaşul de Zapciu, care nu poate dormi decât în pufuri? — Ia porneşte mai curând!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alexe plecă, rânjind de bucurie.

Jianu închise uşa după el, se învălî în pătură, şi adormì în noaptea neagră a ascunzătoarei, pe care o înconjurau pădurile seculare ale Sorenilor, întinzându-se cale de mai multe poşti.

După vre-o opt ceasuri bătù cinevà la uşă. Jianu se sculă, trase zăvorul de lemn şi deschise.

O lumină argintie, a zorilor de dimineaţă, străbătù înlăuntru. Peste noapte negura se prefăcuse în chiţură. Cerul erà limpede şi pădurea erà albă. Dinaintea reţelei încărcate cu cristale de ghiaţă a tufişurilor, ieşiau şi mai mult în vedere figurile întunecate ale lui Alexe şi a fratelui său, precum şi formele cailor, din cari se ridicau aburi.

— „Sărutăm mânile şi picioarele, boierule Iancu", zise Dinu Buzatu, scoţându-şi din cap căciula neagră de miel.

— „Intraţi înăuntru!" le porunci Iancu.

Ţiganii intrară în beciu, aducând şi caii lor cu ei.

— „Ce ţi-a spus Alexe?" întrebă Jianu.

— „Sărutăm dreapta, stăpâne, ne-a spus, să ţinem doisprezece băieţi din ai noştri totdeauna gata la poruncile boierului".

— „Douisprezece băieţi harnici. De aceia cari fură oul de sub cloşcă, fără să cârâiască. Înţelegi?"

Dinu Buzatu rânji.

— „Nu-i nimica de râs acì!" strigă Jianu la el, încreţind fruntea. „Alexe răspunde, cu capul lui, pentru tine, şi tu răspunzi, cu capul tău, pentru cei douisprezece băieţi. Dacă îmi veţi aduce la îndeplinire poruncile spre mulţumirea mea, are să vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meargă bine, dacă nu, pui să vă spânzure. Ai înțeles ?"

Alexe dădeă mereu din cap la fiecare vorbă a stăpânului său și rostogoleă ochii cu adâncă supunere, iar Dinu Buzatu se jură: că să deă Dumnezeu să-i putrezească carnea pe oase de viu, lui și copiilor lui, dacă nu va mulțumi cu desăvârșire pe puternicul său stăpân.

— „Până mâine seară" zise Iancu, „trebuie să fie găsite cele două iepe șargi, care au fost furate din grajdul boierului Iorgu Soreanu și să fie aduse în gropile de nisip dela Dobroteşti, unde am să trimit pe Alexe împreună cu cinci Arnăuți să le iea în primire".

— „Aoleo! valeo! luminate stăpâne", începù Dinu să se vaite cu glas răgușit, din fundul gâtlejului. „Dobroteștii sunt departe, zăpada e încă mare, și cine știe, dacă putem găsi iepile așà de grabă".

— „Cine știe? Tu știi", strigă Ianu, și Țiganul își apără ochii, ridicând brațul, de privirea lui Iancu, pare c'ar fi căzut un trăznet înaintea lui.

— „Laia ta știe totdeauna, unde sunt lucrurile furate. Și eu nu-ți dau voie să stai la tocmeală cu mine, laca!" și îi aruncă un pumn de bani în căciulă. „Cine va fi ascultător, va fi răsplătit. Dar dacă nu vor fi iepile mâine seară în nisipăria dela Dobroteşti, atunci poimâne dimineață atârni de sus !"

Dinu Buzatu căzù în genuchi, apucă tighelul dela haina lui Iancu și-l apăsă pe buzele sale groase și roșii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prin pădurea, împodobită de cristaluri strălucitoare, Iancu se întoarse înapoi acasă.

* * *

In Obârșia toată lumea credeà, că Zapciul petrecuse noaptea în Soreni și Tache Lețu se tăvăleà de râs — în taină însă — de boierul Iancu, care se aratase atât de sumeț și de aspru. Dar în ziua următoare rămase iarăși uimit de hărnicia mai marelui său, când Arnăuții trimiși cu Alexe, aduseră iepele celc galbene la taît.

La rândul lor Arnăuții spuneau și ei, minuni de sgerimea lui Alexe, conducătorul lor de acum. Cum adulmecă el, ca un câine de vânat, pașii vânatului și cum găsește, fără să se înșele, urmele tâlharilor.

Când izbuteà să pună mâna pe un făcător de rele, atunci Zapciul nu știà de milă. Spânzurase chiar doi Arnăuți pentru fapte necinstite.

In județe slujbașii ocârmuirii aveau și o parte din puterea judecătorească, mai ales față cu poporul de rând. Tribunal erà numai unul în București. Dar Divanul nu puteà să fie supărat cu crimele și cu delictele poporului pe jos cu atât mai puțin, cu cât nimenea nu vroià să poarte cheltuielile, ce s'ar fi pricinuit cu aducerea făcătorilor de rele la București și cu trimiterea lor iarăș înapoi.

Așà dar făceau ispravnicii și zapcii judecăți, chiar și Cârc Sărdarul, uneori și pomojnicul polcovnicului, în mărginile, până unde ajungeà puterea lor. Fiecare judecà, după cum îl tăià capul și după cum îl iertuau împrejurările.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dealtmintrelea, în privința aceasta, de mii de ani nu s'a schimbat în lume altcevà, decât forma. — Iancu Jianu se pricepeà însă la judecăți așà de bine, încât plasa lui, în scurtă vreme, ajunsese să fie socotită ca un fel de Raiu, cu privire la liniștea obștească. Oamenii ziceau, că este ca în vremea lui Vlad Țepeș Vodă, care domnise cu atâta străşnicie, încât se istorisià, că puteai să laşi o pungă cu bani în mijlocul drumului mare şi nimeni nu cutezà să se atingă de ea.

Banul Dumitrache Bibescu crà foarte mulțumit de vrednicia protiguitorului său şi tot atât de mulțumit crà şi mai marele lui nemijlocit, Ispravnicul Arghir Mavrachi care aveà patru fete şi pe care înțeleapta lui soție, cucoana Evsevia, îl îndemnà, să mai treacă câte odată pela tânărul boier Iancu, să-l cerceteze prietenește, de oarece de câtăva vreme nu se mai arătase pela D-lor şi nici nu mai făceà petreceri la taft.

Când Chir Arghir intrà cu trăsura în curtea Zapciului, Jianu tocmai ieşià în pridvor.

— „Țe, iara cu țismele de calarito? Iara gata să pleți?“ strigà Mavrachi cu glas ascuțit. „Negresit ca primavara ți-a aprinso sindzele in vine. — Cum? Berzele zbora, rindunițele zbora, si atunci zbora si flacaul nostro şi fațe o raita pela fetele din țara. Țe, nu-i așà ?“

Ispravnicul vorbeà o românească cu cel mai frumos accent grecesc de pe lume.

— „Nu-mi arde nici de berze nici de rândunice!“ răspunse Iancu. „Birul cel nou trebuie să fie împli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nit. Aceasta o știi D-ta, tot așà de bine ca și mine, Arhon Ispravnice".

— „Fireste, fireste ca stio", zise Mavrachi, pe când intrau împreună în odaie. „Tine este mai silitor cu versarea birurilor la Ispravniție, decât boerul Iancu al nostro! Ma trebueste sa bați, Domneata singur, drumurile atele lundzi pentro scoposul atesta ?"

— „Negreșit că trebuie, căci altfel n'aș puteà sosì la vreme cu dările cele multe, care se pot adunà numai încet, cu chiit și cu vai".

— „Te chio, si te vaio?" zise Chir Arghir, care după ce-i scosese o slugă imineii de piele din picioare, rămăsese în ciorapi albi de pâslă și se așezase turcește pe divan. „Te chio si te vaio, prietene Ziene! Poporul tel prosto si fara minte se zelueste totdeuna și nu înteledze trebuințele mai înalte ale politiței".

— „Adică, ce vrei să zici cu asta?" întrebă Iancu,

— „Apoi de! cum sa zico!" răspunse Mavrachi, scărpinându-se în cap supt tichia de postav civit, pe care o purtà pe supt căciulă de blană, pe care o pusese jos pe divan. „Fireste ca țarani si negustori tipa chind se țere dela ei biruri noui. Dara noi, boierii si sluzbasii, noi stim prițina lucrului, nu-i așa? Noi ne intrebam asa dara, te sa faca Voda? El nu este stapun pe capul lui. Inalta Porta țere, haratul la soroc, în fiecare an. Mai țere si dazdiele de primavara si de tomna, ca zaherele, griu, faina, miere, unto, boii si oile; țere și grozniță multime de cherestele, țere si leafa si hrana pentru Ianițari ; țere rusfeturi si plocoane la serbatoare lui Rama-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniara/mdr1901-1932

zan-Bairam. Toate aţeste trebueste sa fie platite, si sa mai de si plocon la fiecare Osmanli, care vine in Tara. Trebueste sa se verse o ploie intrega de blanuri si de ţasorniţe, asupra Pasalelor, Efendilor si aţelor, cari li insoţesco, pana zos la sludzile lor dela grazdur. De multe ori mai ţere inca Inalta Porta, se se faca magazii de grine, in porturile dela Dunare. Si aţeste tote ar fi lucru puţin pe linga ţe mai ţere inca Inalta Porta in vreme de rezboi! Cai, bani si tota indestulare pentru tote ostirile si ţetele, cu care potopeste Tara, fiind aiţe chimpul de lupta cu Rosia si vu Avstria. Si ţe mai ţere Inalta Porta la fiecare schimbare de Domnie din Tara? Trebueste sa fie platite cheltuelile lui Voda, aţela care vine, precum si datoriele la aţela, care se duţe. Si de unde să se ià bani? Vodă ià dela Ocârmuire şi Ocarmuire dela noi".

— „Şi noi luăm dela ţăranî", adăogă Iancu.

— „De undeva trebueste sa vina la urma urmei!" zise Grecul ridicând umerii. „Niţi eu, Ispravnic de Romanaţi, niţi Domneata Zapţiul plasei Balta, nu potem sa schimbam ţeva dela aţosta sistema", urmă el cu filozofia comodă a aceluia, care, el însuşi, nu sufieră de relele, care apasă pe aproapele său.

— „Nu, asta nu putem", zise Iancu Jianu.

Chiar Mavrachi erà încântat, că a făcut din acest Zapciu minunat un cirac al său.

— „Ei, de!" zise el înfierbântat. „Voda Caradza, adevărat, a intreito birurile. Ma, ţe erà sa faca? El a primito Tara intr'o stare forte prosta. Erà datore la Rusi inca mai mult de un milion si zumatate, ca despagobire de rezboi, si in aţelas timp numarul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

birniților scazuse cu doo parțile din trei. Atita lume luasera Rusi cu sine, si alți din oameni fudziseră peste hotar! Si apoi", adăogă Grecul mai încet, prietenește și bătând pe Iancu pe umăr. „Si apoi, Psihi-nu, trebuieste sa traiasca si Voda cu familia lui. Bunavoința la Inalta Porta este trecatore, sint mulți doritori pentru Scaunul Domnesc, si intridzile lor sint nenumerate. Trebueste țineva sa se ingridzesca si sa se apere din vreme, ca sa nu adzunga tersetor sau surghiunit. Impotriva la toate ațeste nu este de chit un singur mizloco de lupta, nu-i așà? Banii! A, ma chiar si bano si preț lui inca este supus la groaznițe schimbari! Toate felurile de monete din tota lume umbla in Țarile Rumunesti: talerul olandezo cu leul, galbenul, talerul dela Maria Terezia, rubla, mahmudeua, dodecaro, funduco, nesfia, dirikli, si cum li mai zițe la tote ațele turtestile! Si tot mai scumpi se fac banii, tot mai scumpi".

Iancu dâdù din cap.

— „Asa dara vezi!" zise Chir Arghir, „si asa cum este cu Voda, este si cu sluzbasi lui! Astezi sintem in sluzbe si Boieri, si muine, prin schimbare Domnului, sau a Banului, sau a unuia divanito boier, potem sa fim remasi pe podouri, cautind acolo puinea nostra. Avem insa familie, sintem soți si parinți! Da, da!"—și făcù cu ochiul șiretește, „și Domnita Zapțiul meu, ațesta fudul, ai sa fii odata așà! Trebuieste sa fim prin urmare prevezatori!"

— „Adevărat", zise Iancu scurt, aruncându-și capul înapoi și privind la musafirul cu o căutătură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luminoasă şi nepătrunsă. „Dar ce se alege de Ţară astfel ?"

Chir Arghir rămase o clipă mirat, dar faţa liniştită a Zapciului îi dădù iarăşi încrederea.

— „Ţara?" răspunse el şi clătinând din cap. pare-că Iancu ar fi pus întrebarea cea mai ciudată de pe lume; apoi râse în sine şi sorbì, spre a-şi pregăti răspunsul, a treia ceaşcă de cafea, pe care o adusese Alexe. „Atit de puţin cunosti Ţara Domitale? Pentru ţe, crezi, ca se rupo ţei din Fanar după tronurile din Moldova si din Ţara Rumunesca? Pentru ca de aiţi numai este nimica de loat?" — şi făcù o mică pauză ritoricească. Ridicând apoi degetul arătător în sus, începù să-l dăscălească pe Iancu într'un ritm didactic, cum erà obiceiul în şcoalele greceşti: „Ţara este o vaca blagoslovita de Dumnezeo! Si ca sa nu perda laptele, trebuieste sa fie mulsa mereo! Apoi rîse cu hohot şi se lovì întâiu pe sine cu palma pe genuche apoi şi pe Iancu deasemenea, bucurându-se de frumoasa asemănare ce făcuse, şi mai zise încă odată: „De aţeea trebueste sa fie mulsa! Chit se muldze mai zdravun, cu atita laptele se faţe mai buno si mai groso. Trebueste sa fie mulsa, mulsa, boierule Iancu!"

Se scutură şi aproape se tăvălià de râs.

Veselia lui ţineà mereu, până şi după ce se urcase în trăsură şi poftise pe Jianu cu stăruinţă, să vină cât mai curând la Caracal. De pe jilţul din trăsură, încă se mai întoarse odată Chir Arghir şi făcând semn cu căciula sa de jder lui Jianu, care stà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în pridvor, îi mai strigă: „Trebueste sa fie mutsa, altfel pierde laptele!“

* * *

Primăvara năprasnică, cum vine ea în Rumânia, spărsese ghiața de pe ape și pornise la vale sloiurile, prefăcând cele mai mici pâraie, ale căror matcă, vara este numai un prundiș uscat, în groaznice puhoaie, care acum se revărsau peste satele și câmpiile Olteniei.

Și la fel cu aceste potoape veniau și birurile de primăvară ale lui Vodă Caragea. Fiecare Domnitor cereà biruri cum vroià, și Vodă Caragea erà un geniu în această privință.

Afară de dăjdiile, pe care le împlineau slujbașii ocârmuirii de prin județe, mai erau și o mulțime de altele, date în arendă la otcupcii Greci.

Odată cu ciocârlanii și tot astfel, în grămezi ca ele, dădeau ocol prin Țară arendașii Visteriei.

Unul din cei mai temuți dintre ei erà Chir Hristofor Cochinis, despre care aflase Iancu, că a sosit în partea de Miazăzi a Romanațului.

Când ieșì Jianu într'o dimineață în curte, i se aruncă la picioarele lui un jidav de țăran și-i îmbrățișă genuchii. Iancu îl cunoșteà, erà Toaderi Prisăcarul din satul Studina.

— „Ce ți s'a întâmplat!“ îl întrebă Zapciul.

— „Boierule, boierule“, oftă țăranul, „Chir Hristofor a fost ieri pe la noi pentru împlinirea dărilor pe vite și pe prisăci. 'I rămăsesem dator ceva din anul trecut, fiindcă anul a fost rău, și n'am putut acoperì nici lipsa de antărț, dajdia fumăritului!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum am dat coşul jos, o spun, boierule, în frica lui Dumnezeu, n'am bani de loc şi nici vitişoare nu mai am, mi-au murit astă-iarnă. Dar Chir Hristofor nu vreà să mă crează. Doamne, mare Dumnezeule!" şi omul se lovì cu fruntea de pământ.

— „Şi pentru ce vii la mine?" întrebă Iancu.

— „Viu la Dumneata, boierule, ca la bunul Dumnezeu!" zise Toaderi Prisăcarul. „Viu pentrucă eşti drept şi ştiu că ai milă de lume. Ai împlinit şi D-ta dăjdii dela noi, darea de fiecare lună, zeciuiala, ajutorul de primăvară, birul pe capete — of! destul erau de grele toate, căci, boierule, eu n'am decât aceste două palme, săracele. — Mai ales birul pe capete este amar de tot, fiindcă jumătate din locuitorii satului Studina au dosit, şi nimenea nu vrea să ţie seama de asta. Ni se face aruncul dării pe numărul de case şi noi, cei rămaşi în sat, trebuie să plătim şi pentru cocioabele părăsite de ceilalţi şi care stau pustii. Dar D-ta eşti drept, boierule, D-ta nu ceri dela noi mai mult decât este porunca dela Stăpânire şi 'ţi este milă de popor. Insă acel blestemat de străin ne cere şi sângele din vine, când numai avem bani să-i dăm! Of! of!"

— „Şi ce vrei să fac eu?" întrebă Iancu.

— „Fie-ţi milă, boierule, vino cu mine, vorbeşte cu Chir Cochinis, spune-i că mi-au murit vitele, pune o vorbă bună pentru mine. Scapă-mă, boierule, scapă-mă! Căci astăzi trebuie să plătesc, să plătesc şi pentru ce n'am!"

— „Scoală 'n sus", zise Iancu.

Omul se sculă. Ochii lui negrii, erau aţintiţi la faţa Zapciului, căutând ajutor. Ca într'o cămaşe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de urzici era băgat nenorocitul de țăran în datoriile, ce creșteau din an în an și care-l dădeau legat cu totul în mâna cămătarilor, cărora era vândut. Toaderi Prisăcarul înfățișa, în acelaș timp, icoana jalei și icoana puterii. Era un tip din acel neam de oameni, care alcătuiește țărănimea Românească, neam care a suferit atât de multe, a trecut prin-tr'atâtea nevoi și totuși a rămas neschimbat.

Iancu se uită gânditor în zare, și într'un sfârșit, îndreptându-și privirile spre Prisăcarul îi zise: „Am să viu".

— „Dumnezeu să te răsplătească", oftă țăranul din adâncul sufletului.

Jianu chemă pe Alexe. „Calul meu! porunci el, „și un cal pentru Toaderi Prisăcarul", — apoi mai dădu, încet, încă o poruncă credinciosului său.

Zapciul și cu țăranul trecură, călări, prin lungul sat Obârșia. De pe casele învelite cu stuf, se auziau berzele tocând din pliscuri, pare că se loviau niște scândurele una de alta, iar ciripitul rândunelelor străbătea văzduhul împrimăvărat. Pe la porțile gardurilor se înălțau sălcii bătrâne al căror frunziș, întinerit, fluturà ca niște zăbranice verzi împrejurul trunchiurilor negre, adânc brăzdate de vremuri. Copiii se jucau prin țărână, sau se legănau pe marginile sghiaburilor îmbrăcate cu mușchiu ale puțurilor cu cumpene. Unde și unde se vedeau în pridvoare femei rezimate de prispă, cu acea înfățișare plăcută, pe care-o au când torc, ținând furca 'n brâu, răsucind firul cu mâna stângă și învârtind fusul cu degetele dreptei. Bărbații erau eșiți cu plugurile la câmp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Afară, deasupra ţarinelor pluteà aerul de primăvară pe d'asupra brazdelor negre, care miroseau a rodnicie.

Toaderi Prisăcarul urmà călare pe Zapciul. Când însă după un drum de vre-un ceas, se zăreà Studina, care se întinde la vale cercuită de păduri, atunci ţăranul, uitând respectul ce datorà boierului, o apucă înainte pe lângă Iancu şi o rupse în fuga mare spre sat.

Deasupra Studinei se vedeà un nouraş lungăreţ şi posomorât.

Ceva mai în urmă ajunsese şi Iancu în mijlocul colibelor, unde, cu totul altfel ca la Obârşia, oamenii mişunau, uitându-se amărîţi unii la alţii, dar tăceau cu toţii. Dintr'o singură casă eşiau un fel de strigăte preulngite şi deasupra unei alte case, de alături, se ridicà un nor de fum gălbuiu, străbătând prin stuful înnegrit al învelitoarei.

Dinaintea gardului câţiva oameni prinseră calul, de pe care sărise Toaderi Prisăcarul.

— „Ce s'a întâmplat aici?“ întrebă Iancu.

Un ţăran bătrân cu pletele albe, ieşindu-i înainte, zise: „A fost Chir Hristofor pe aici cu douăzeci de Arnăuţi şi ne-a cerut iară dăjdiile pe vite şi pe prisăci. Mitana, nevasta lui Toaderi, erà singură acasă. Arnăuţii au legat-o, punându-i căluşi în gură şi au atârnat-o în coşul casei, iar dedesupt, pe vatră, au aprins apoi gunoiu cu ardeiu. Acuma stă, sărmana, întinsă pe masă“.

Iară se auziră vuietele ascuţite.

— „Dar acolo ce mai e?“ întrebă Iancu, arătând spre casa de alături.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Acolo se jeleşte Stanca, nevasta lui Mitrofan", urmă ţăranul cel bătrân, cu vorba rară. „Când a văzut Chir Hristofor, că nu găseşte nici bani, nici vitişoare la Toaderi, i-a afurisit albinele şi a trecut la vecinul său, punând să-l chinuiască pe acesta cu cleştele roşite în foc, până ce a plătit, el, banii în locul lui Toaderi. Mitrofan e aproape mort de chinuri şi de aceea se boceşte Stanca nevastă-sa!"

Oamenii se deteră acum în lături.

Pe pragul casei sale se arătă Toaderi Prisăcaru. Se păreà că capul îi erà prea greu, pieptul lui cel puternic se scufundase, şi umerii lui erau plecaţi înainte.

El întrebă cu glasul istovit: „Şi albinele mi le-a blestemat ?"

Tăcerea tutulor slujì drept răspuns.

Atunci Toaderi ridică pumnii în sus, aşà încât mânecile largi ale cămăşii îi căzură de pe braţele vânjoase şi aruncându-şi capul înapoi, începù să râză. Erà un râs rupt, care păreà că-i sparge pieptul şi care se asemămà mai mult cu un lătrat puternic.

Albinele lui îi erau cea din urmă nădejde şi albinele, care au fost blestemate, nu mai roiesc, lucrează rău şi sunt supuse la toate stricăciunile, aşà că se prăpădesc negreşit în cursul anului.

Aceasta o ştià Chir Hristofor, precum cunoşteà şi cele mai fioroase blesteme, deşì nu erà în stare să vorbească limba Rumânilor, decât într'un fel foarte pocit, şi cu toate că trăià de mulţi ani în ţară.

Toaderi Prisăcarul căzù grămadă pe pragul casei sale şi aveà înfăţişarea unui mort.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bocetele Stancei încetaseră, fiindcă din beregata ei răguşită nu mai puteà eşì nici un sunet.

O suflare uşoară de vânt depărtă norul cel posomorît de pe deasupra caselor, pline de jale.

Iancu stà cu capul plecat în jus spre piept şi calul lui cel negru râcâià mereu pământul cu picioruşul lui subţire.

Ţăranul cel bătrân se apropiă de Iancu şi scoţându-şi căciula îi zise: „Nevoia-i mare la noi, boierule, mâine vine poate chir Hristofor iară, la ceilalţi dintre noi şi n'avem bani, n'avem vitişoare, numai putem nici să facem arăturile. Avem să murim de foame cu toţii şi cu copiii noştri. Dreptate, boierule, iă-ne dreptate!"

Iianu ridică capul în sus şi privì, ţintă, în ochii bătrânului. Acesta îi răspunse şi el cu o altă privire, tot atât de deschisă şi de hotărîtă.

— „Dreptate, boierule!" zise încă odată.

Iancu se ridică în scarile şelei, şi, apăsând pe vorbe, zise: „Chir Hristofor Cochinis este Grec. El e simpatriotul Luminăţiei Sale, al lui Vodă Caragea. Ce face el, eu nu pot să împiedic. Pot să vă dau numai sfatul grecesc: Lingeţi mâna, pe care n'o puteţi muşcà".

Işi întoarse calul şi plecă.

O tăcere de mormânt urmă după aceste vorbe ale lui. Cu ochii înholbaţi de desnădăjduire stau oamenii încremeniţi şi se uitau după el.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Printre crăngile teiului, încă lipsite de frunze, din curtea lui Toaderi Prisăcarul străluceà Craiul nou, îngust ca o seceră.

Toaderi şedeà gheinuit pe scărişoara pridvorului şi-şi acoperise faţa cu palmele.

Deodată simţi o mână pe umărul său. Se uită în sus. Nu putù să vază în lumina nopţii, decât un stat de om, poate erà vreun vecin.

Când acel om îi zise pe nume, Prisăcarul nu puteà să-i cunoască glasul şi cu atât mai puţin, cu cât străinul vorbeà înnăbuşit.

— „Cine eşti tu şi ce vrei?“ întrebă Toaderi cu un glas răguşit.

— „Om bun!“ fu răspunsul. „Ştiu ce s'a petrecut aici în sat şi mai ştiu, că ai de gând, după ce vei fi îngropat pe Mitana, nevastă-ta, să treci cu cele trei văcuţe, ce mai ai şi cu cei şease bouleni peste graniţă în Austria“.

Prisăcarul se sculă încetişor în sus.

— „Dar cine eşti tu?“ mai întrebă el încă odată. „Cum ştii şi de unde ştii? Eu n'am nici o vitişoară!“

— „Vitele tale sunt în pădurea dela Studina, ferite în Valea Hoţilor“.

Speriat se retrase Prisăcaru un pas înapoi, făcându-şi cruce.

— „De unde ştii? — Eu n'am nici o vitişoară...“

— „Nu mai spune, Creştine“, îi tăià vorba necunoscutul. „Crezi că şi eu sunt vreun caţaon? Nu mă cunoşti după vorbă? Nu vezi, că suntem amândoi de acelaş neam?“

Toaderi se încercà să pătrundă cu privirea prin întunecime, dar nu putù să deosibească mai mult,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât umbra tainicului străin, care stă înaintea lui.

— „Ascultă", urmă acesta, „cum a fost cu putinţă ca voi, atâţi, câţi eraţi astăzi din Studina, să nu-l ucideţi pe acel de Dumnezeu blestemat Cochinis ?"

— „Aveà prea mulţi Arnăuţi armaţi cu el", răspunse Toaderi cu glas stins, „şi oamenii cei mai de frunte din sat sunt trecuţi. de mult dincolo peste munţi".

— „Vrei şi tu să faci ca ei ?"

— „Mi-au omorît pe Mitana, vetrişoara mea a rămas rece..."

— „Şi nu vrei să te răsbuni, pentru toate aceste ?"

Ţăranul tăcù. Sufletul lui erà obosit şi zdrobit.

— „Răzbunarea înfierbântă pe om tot aşà, ca şi dragostea", urmă sfetnicul strein. „Ascultă-mă, omule. Ascunzătoarele, unde v'aţi dus voi vitişoarele, le cunoaştem bine, eu şi oamenii mei. Rămâi aici şi răsbună-te. Poţi aveà încredere în mine. Vitişoarele tale vor fi, de acì înainte, tot aşà de apărate aici, în sat, ca şi în cea mai bună ascunzătoare din pădure. Am să te ajut eu şi cu cevà parale, dacă vă legaţi, tot satul, să ţineţi de acì înainte cu mine".

Toaderi Prisăcarul începù să răsuflo din gros.

— „Nu cumva eşti un haiduc?" întrebă el încet, şi în glasul lui se simţeà licărirea unei nădejdi.

— „Ba da, sunt".

— „Cum te chiamă ?"

— „Căpitanul".

Amândoi tăcură apoi multă vreme şi stăteau ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mișcați. Luna se scobora din ce în ce mai jos, ascunzându-se supt perdeaua crengilor de teiu.

In sfârșit, Toaderi Prisăcarul, răsuflând adânc din piept, zise: „Of! o singură dorință aș mai aveà: să văd pe Chir Hristofor înaintea mea, cum l'am văzut pe bietul Mitrofan de colo, din față, să-l văd plin de răni și să-l aud văitându-se. Nu mort, moartea este un chin prea scurt. Aș vreà să-l văd trăind, dar olog și cu oasele sfărîmate — și să trăiască spre a-și aduce tot mereu aminte!“

Străinul se apropiă atunci și-l apucă de mână.

— „Așà vezi! — Ei! Sămânța răzbunării crește repede ca și aișorul, îndată ce cade pe pământ prielnic! Dacă dorești tu, se poate împlinì încă în noaptea asta. Vino cu mine! Dar pe viitor nouă haiducilor, trebuesc să ne fie deschise casele din tot satul vostru! Orcine ar venì în numele Căpitanului, să găsească, oricând, adăpost și ascultare. Te legi tu, pentru tine și pentru toți ceilalți?“

— „Mă leg, Căpitane“ fu răspunsul, eșit din adâncimea unui suflet, greu rănit.

— „Bine, atunci haidem la lucru!“

Trecură prin satul, cufundat în tăcerea nopții și apucară spre pădurea, ce se ridică, asemănat unui perete negru, spre cerul înstelat.

Cum ajunseră între copaci, Căpitanul scoase un șuierat, întocmai ca acel al unui huhurez.

— „Aici“, răspunse un alt glas bărbătesc din apropiere.

— „Am nimerit locul“, zise Căpitanul mulțumit. „Caii. Și înainte !“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Haiducul care aşteptase în pădure, ţinea trei cai gata, de căpestre. Încălicară şi înaintară câtva timp spre miazănoapte. Toaderi Prisăcarul băgă îndată de seamă, că tăiau deacurmezişul limba de pădure, la spatele căreia erau aşezate curţile lui Chir Hristofor Cochinis. Răzbunarea începù să-i încălzească inima.

Pădurea se ridică uşor la deal şi se sfârşià apoi, deodată, la marginea unei văi late şi adâncate, ca o albie. Jos în fundul văii se zăriau clădirile spoite cu var ale „conacului boieresc".

Pe când Căpitanul iscodeà valea, cu ochii lui de râs, cari păreau că văd tot aşà de bine noaptea ca şi ziua, celălalt haiduc îi dădù Prisăcarului arme, o pălărie neagră şi un suman negru şi, scoţând apoi o bucată de cărbune din buzunar, îi ajută să-şi înegrească faţa.

— „Gata?" întrebă în sfârşit Căpitanul.

— „Gata".

Haiducul rămase cu caii, iar ceilalţi doui o rupseră de vale, ca niște năluci, mai negre chiar, decât noaptea însăşi. Deodată se oprì Căpitanul şi şoptì Prisăcarului: „Dacă ţi-e frică, întoarce-te!"

— „Nu mă întorc!" fu răspunsul. Erà glasul răzbunării şi al acelei sălbatice plăceri, pe care o simte omul la goana de oameni. Ea inteţià acum inima pustiită a Prisăcarului.

Curtea lui Chir Cochinis erà cufundată într'un somn adânc. Cei treizeci de Arnăuţi ai lui dormiau şi ei, duşi.

Căpitanul se îndreptă spre grădina de poame, care se întindeà în dosul caselor boiereşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când ajunseră la ulucile țapene, Toaderi șopti . „Câinii".

— „Eu nu mă duc la locuri, pe cari nu le cunosc bine", fu răspunsul, tot șoptit, dar poruncitor.

Căpitanul se urcă pe umerii lui Toaderi, și încălică ulucile, pe vârful cărora era așezat un coperiș îngust de șindrilă în tot lungul lor. Prisăcarul se apucă de piciorul cel atârnat al Căpitanului și, acătându-se cu vârful degetelor dela picioare de uluci, ajunse și el sus. Să făcuse însă un mic zgomot de sgârâiere sau de lovire a scândurilor. Și vre-o urechie păzitoare a unui câine trebuie să fi simțit-o, căci o lătrătură străbătù liniștea nopții.

Cei doui oameni începură a fugi. Lătratul veneà acum dealungul ulucilor. Și dintr'un glas se făcuse două. Deodată însă lătratul se prefăcù într'un hăpăit cu mârâială și apoi amuți.

Intr'acea haiducii ajunseseră aproape de casă și Căpitanul, care într'adevăr cunoșteà bine locurile, se urcă într'un nuc, ale cărui crăngi ajungeau până pe acoperământul casei. De pe nuc ei se lăsară în jos, cu mare băgare de seamă, pe învelitoarea casei și, printr'o răsuflătoare a podului, se strecurară cu grije, înlăuntrul podului, unde se opriră.

Gălăgia celor doui câini, deși încetase deodată, deșteptase însă pe ceilalți lătrători ai casei. Și sosiau acuma câte unul și câte mai mulți odată, din toate părțile curței celei mari, dela bucătării, dela grajduri, dela poartă, unde străjuiau Arnăuții, și la urmă alergà toată haita jur-împrejurul caselor, sfâșiind liniștea nopței cu urlete asurzitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

După ce se mai domoli vârtejul, se auziră şi paşi de oameni prin grădină.

— „Iok, nu e nimica!“ zise un om pe Turceşte, de supt nuc. „Dobitoace proaste“.

Atunci se deschise zângăind o fereastră şi un glas ascuţit se auzi strigând Greceşte : „Te este acolo? Ticalosilor! ţe ?“

— „Nu e nimica, Arhonda“, fu grăbitul răspuns, liniştitor. „Nimica, zău! nu e nimica. — Am căutat pe urma câinilor cu lumânări, cu felinare. Nu s'a văzut nimic nicăiri!“

— „Nimica!“ îngână glasul dela fereastră. „Pentru aţeea hrănesco eu acea leota de caini scumpi, ai? lenesilor! Dupa ţe nu sunteţi in stare sa paziţi singuri, apoi niţi cand va desteapta cainii, tot nu vedeţi nimica! Curţi chiore, ce sunteţi !“

— „Puternice stăpâne“, încercă să-l liniştească un al doilea Arnăut cu glas gros, din piept, cum vorbesc Osmanlîii, „va fi trecut vreun epure prin curte, sau vre-o nevăstuică“.

Grecul de sus trânti fereastra şi-i ocări pe Turceşte: „Ghider, ghider, deveyeh ciuş der“, adică : „El merge, merge, şi-i zice cămilei: ciuş!“ ceeace dovedeşte o leneşe prostie, de oarece, precum se ştie, numai măgarul înţelege vorba înteţitoare. „ciuş“ care se întrebuinţează, la Turci, numai pentru el.

Arnăuţii trecură înainte. Erau obişnuiţi să se schimbe asemenea vorbe, în cursul nopţii, cu Chir Hristofor.

Sus, în pod, Căpitanul şopti lui Toaderi Prisăcarul: „Acum au să adoarmă şi mai greu ca 'na-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inte". Pe când vorbeà cu el, atinse umărul Prisăcarului şi simţise că tremură. „Răbdare, omule", îi zise, „într'o jumătate de cias omorîtorul Mitanei va fi în mânele tale".

Şi după o jumătate de cias, când nici în casă, nici afară nu se mai mişcà nimic, Căpitanul scoase un felinar de supt ghebă, scăpără din cremene şi-l aprinse.

Apoi intrară cu multă băgare de seamă printre căprioreala prăfuită a podului, până ajunseră la o uşă, care erà încuiată. Căpitanul scoase o sticluţă cu untdelemn din buzunar, unse broasca cu o pană de gâscă, şi începù apoi să lucreze, încet şi dibaciu, cu un cârlig. Broasca se deschise.

Se strecurară înlăuntru şi scoborând o scară, ajunseră într'un gang strâmb şi sucit. Dintre uşile de acolo Căpitanul alese una. Erau acum în sala cea mare, care legà toate odăile între dânsele.

După asprimea aerului de Martie, de afară, îi împresură acum întunericul molatic al casei locuite. Iarăşi preumblà haiducul limba de lumină, fără raze, a felinăraşului său împrejur pe pereţi. Apoi se apucă să deschidă, cu grije şi fără zgomot, cea din urmă uşă. Toaderi Prisăcarul îi luminà la mâini. Erau nişte mâini cu degetele lungi, subţire şi osoase şi de o formă aleasă. Degetele se mişcau cu aşà mare dibăcie, încât ar fi putut face cinste oricărui hirurg.

Prisăcarului i se sbăteà inima în piept.

Celălalt deschise broasca, fără să se audă, şi undele de aer, încărcate cu fum de tutun şi de mirosuri orientale, îl loviră în faţă pe cei doi haiduci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

In întuncricul iatacului pâlpâià o candelă cu sticlă roşie, iar în dosul ei străluceau icoanele îmbrăcate cu aur şi cu argint.

Toaderi ridică felinarul în sus, Căpitanul ajunse la patul lui Chir Hristofor. Inainte de a se fi putut deşteptà acesta cum se cade şi de a fi putut face vre-o mişcare, îi şi pusese Căpitanul un căluş în gură, şi 'l legă Prisăcarul cu o frânghie de cânepă peste mâini şi peste picioare. In câteva clipe cei doi oameni, tari ca nişte uriaşi, isprăviseră această lucrare. Din faţa, galbenă ca ceara a lui Cochinis ieşiau, sgâiţi, ochii tâmpiţi de spaimă.

Căpitanul aprinsese lumânările de pe masă, şi începù apoi foarte liniştit să pregătească răzbunarea. Din buzunarele aproape fără fund, ale ipingeli, care păreau că ascund în sine toate uneltele trebuitoare la meseria de haiduc, ieşi la iveală un cleşte, care fu aşezat în jeratecul, ce mai rămăsese în sobă.

Şi pe când Prisăcarul îl mângâià pe Grecul cu acest cleşte înroşite, Căpitanul scormonì şi găsì, prin lăzi şi prin dulapuri, mai multe săculeţe şi pungi pline cu pietre scumpe şi cu bani.

După un ceas haiducii părăsiră iarăşi casa, fără zgomot, cum veniseră, şi tot pe aceeaşi cale. Se lăsară în jos pe nuc şi apoi o rupseră la fugă spre uluci. Tocmai lângă uluci Toaderi se împiedică de un trup moale. Erà unul dintre cei doi câini, care se deşteptaseră mai întâiu, şi cărora Căpitanul le aruncase câtevà bucăţi de carne otrăvită.

A doua zi dimineaţa, Toaderi Prisăcarul trecea, mândru şi cu capul în sus, prin satul Studinka. Ipin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

geaua neagră o aruncase ușor pe umăr și dedesubtul ei ținea un sac în subțioară.

Când se întâlni cu țăranul cel bătrân, care cu o zi mai 'nainte ceruse ajutor dela Zapciu, îi zise:

— „Tată Marine, iacă acì dreptatea!“ și-i arătă o pungă. „Celui de sus i s'a făcut însfârșit milă de noi și ne-a trimes pe Căpitanul de haiduci într'un ajutor!“

* * *

In aceeași dimineață se 'ntorceau, spre marea bucurie a lui Tache Lețu, Zapciul și cu Alexe înapoi la Obârșia, venind despre Soreni. Fără îndoială că boierul Iancu se abătuse dela Studina, peste noapte, pela Soreni.

Puțin după aceea sosì și un lipcan, aducând o scrisoare dela Ispravnicul Arghir Mavrachi din Caracal. El pofteà pe Jianu la o sindrofie în acea seară, în cinstea Cârc Sărdarului Iamandi, fiindcă acesta făcuse o mare ispravă atât pentru județ, cât și pentru toată Oltenia, prinsese pe groaznicul tâlhar Mereanu și'l adusese legat la Caracal.

Curtea lui Chir Mavrache erà mare, plină de gunoaie și de mirosuri urîte. Tot astfel erà și casa lui, înaintea căreia tocmai se așezau douăsprezece hârdaie mari cu leandri, vopsite verde, ca spanacul, și care se scosese acuma din pivniță, unde iernaseră.

Inlăuntru, în odaia de fumat, care nu fusese aerisită niciodată, găsì Iancu un cerc ales de boieri: pe fratele său Amza, pe Iorgu Soreanu și pe Cârc Sărdarul Iamandi, un Grec tânăr, frumos, cu mustață

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neagră și cu sprâncenele îmbinate deasupra unui nas subțire.

— „Ei, însfarsit a catadicsito si boerul Zaptiu se poftească pe la noi", zise gazda casei. „Dar fireste, bre, bre!" adăogă el, privindu-l dintr'o parte. „Ca sa se faca tineva așà de ierches, trebuieste multă vreme! La sore te poți uità, la boierul Iancu, ba!"

Și, în adevăr, Jianu se îmbrăcase cu o deosebită îngrijire. Peste anteriul de mătase, vărgat alb cu galben încins la mijloc cu un brâu scump, țesut cu fir de aur, căderà o giubeà cenușiu-deschisă, îmblănită pe margini cu pacèle late de samur.

Indată ce găsì prilej, Anza Jianu trase pe fratele său mai mic la o fereastră și-i zise, lăsând să alunece o privire, mulțumită, peste toată înfățișarea mândră a Zapciului: „Așà e bine! Dovedește deștăptăciune din partea ta. Dragul meu, când cinevà este următor unei chemări, trebuiește să se îmbrace cât mai bogat, prin aceasta lingușește pe ospătătorul său. Și apoi să scoți pe protivnicul tău, scoate-l afară de tot !"

— „Pe protivnicul meu?" întrebă Iancu.

— „Ei, nu te face!" zise fratele mai mare cu bunăvoință. „Pare că noi n'am înțeles că Mavrachi a pus ochii pe tine pentru fata lui cea mai mare, dar fiindcă boierul Zapciu se lasă greu și vreà să fie rugat, Chir Arghir a apucat prilejul de moț și vreà să-i frece pe Cârc Sărdarul Iamandi pe supt nas. Să vezi îndată, ce halai are să-i facă pentru prinderea acelui tâlhar. Și celuilalt, calicului de Cârc Sărdar, îi lasă gura apă după pungile cu galbeni ale Ispravniculuí.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Fiind patru fete poate să aibă şi el parte de una, zise Iancu nepăsător.

Se auzi atunci Mavrache: „Boierule Amza, fara indoiala ca istorisesti fratelui Dumniitale fapta ţea mare a Chirc Sardarului nostro?"

— „Da, tocmai începusem".

— „Te credeţi Domniavostra? are sa se bucure Banul Dumitrache de vinatul ăţesta minonato?" urmă Mavrache.

— „Foarte mult, negreşit", zise Iancu şi, întorcându-se spre Iamandi: „Cum ai făcut isprava asta, Cucoane Costache?"

Iamandi îşi netezi mustaţa spre a ascunde un surâs de mândrie şi zise: „Ieri nopte, eram pe Olt. din sus de Dragasani, si după multa vreme pe urma talharului. Gona nu erà usora. L'am asuns la Oit tocmai când erà sa treca în Romania mare. Apa veneà forte mare".

— „Evrica, Evrica!" strigă Mavrache, bătând pe Cârc Sărdarul pe spate.

— „Mereanu erà singur?" întrebă Iancu.

Iorgu Soreau se amestecă şi el în vorbă râzând: „Da da, erà singur. Se zice, că are undevà o puică, îndrăcit de frumoasă, la care tocmai petrecuse câteva ceasuri de miere. Tovarăşii lui îl aşteptau dincolo de Olt, şi atunci Chir Costache, dimpreună cu venirea apelor, i-a tăiat drumul. Fireşte, dacă am aveà slujbaşi tot ca Cârc Sărdarul şi ca Zapciul nostru, atunci am trăi în Ţara Rumânească ca în sânul lui Avram!" Şi-şi puse mâinile groase pe umerii lui Iancu, rânjindu-i în faţă.

Râdeau şi ceilalţi, cu toţii, afară de Amza; fiindcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

în tot județul se credeà, că Iancu erà îndrăgostit de frumoasa cucoană a lui Soreanu. Iancu însă făceà haz că lumea puteà crede una ca asta, și se uità, cu conștiința liniștită, în ochii lui Iorgu, fiindcă sărutatul pe care i-l furase pătimașa Caliopi, la serbarea dela Obârșia, nu fusese înapoiat niciodată din partea sa.

Amza Jianu începù să vorbească despre recoltele ce se așteptau. Dar boierul Iorgu n'aveà poftă să lase să scape din mână cârma sindrofiei, și începù iarăși să laude isprăvile Cârc Sărdarului și prietenului său Iancu.

— „De ce n'am fete!" zise el — și urmă o nouă izbucnire de râs. Soreanu, care se credeà glumeț, neîntrecut de altul, urmă râzând grosolan: „Dar pentru ce are cineva prieteni, decât spre a lăsà lor toate bunătățile, pe care el nu le poate aveà însuși. Iaca Chir Arghir și boierul Amza, niște părinți fericiți, cari..."

Amza îl întrerupse din nou, căutând să schimbe vorba, dar Soreanu 'și întepenì mâinile groase în șolduri și-i răspunse: „Frate Amza, ești rușinos și sfiicios, pare că-ai fi o fată mare. Să știi, că sfiala nu mai este acum la modă, cu ea nu mai ajungi departe. Acum se cer cu totul alte însușiri. Am să vă spun eu ce se cere astăzi. Tocmai de curând am auzit o istorie foarte frumoasă, care i s'a întâmplat vărului meu Ioan".

— „Care văr Ioan, Arhonda?" întrebă Iamandi.

— „Ei, care văr să fie?" răspunse Soreanu, dându-și osteneală să ascundă lauda de sine și să spună lucrurile într'un chip cât mai firesc, „Ioan,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ioan Caragea Vodă! Aam, Ha, ha!" şi toată faţa lui se lumină. „Aşà dar, Vodă, cinstiţi boieri, a trimis să-l cheme pe un boier anume Nicu Teleagă..."

— „Ce? boier?" întrerupse Amza ridicând sprincenile.

— „E, hehe!" cucurigì Iorgu. „Se înţelege, că dacă aş fi auzit şi eu că i se zice ăluia boier, aşi fi sbârcit şi eu din nas, înainte de a cunoaşte toată istoria, pe care am să v'o povestesc. Nicu Teleagă este un slujbaş mic, dar un mare hoţ, un hoţ aşà de mare, încât vărul meu Ioan a dorit să-i facu cunoştinţa mai de aproape. Şi când s'a înfăţişat la Curte, i-a ţinut Măria Sa Vodă, vărul meu, un logos, după care oricine altul ar fi trebuit să intre în pământ. Nicu Teleagă însă a rămas foarte liniştit, şi plecându-se, cu un surâs pe buze, răspunse : „Clepto, cleptis, clepti! — Eu fur, tu furi, el fură!"

— „Ne mai pomenit!" strigă Amza. „Fără îndoială va fi primit pentru această obrăznicie dela ciohodar o seamă bunicică de lovituri cu toiagul cel roşu".

— „Aşi! de unde? Nici măcar topuzul vărului meu nu l'a gustat !"

Toiagul, îmbrăcat cu catifea roşie, slujeà la pedepsirea boierilor mai mici, iar boierii mari îi băteà Vodă, singur cu topuzul.

— „Staţi, aveţi răbdare!" urmă Soreanu, râzând şi făcând el însuşi mare chef de povestea sa. „Măria Sa, vărul meu, a fost aşà de mirat, aşà s'a înveselit de vorba ne mai pomenită, a lui Nicu Teleagă, încât... ia gâciţi ce-a făcut? i-a dat caftan de boier!" gâfâì Iorgu. „Caftanul de boier, cu tot şartul, cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se cuvine, adică Nicu Teleagă a încălecat dinaintea Beilicului pe calul de călărie al Măriei Sale şi, însoţit de ciohodarii domneşti şi cu meterhanaua, a fost purtat prin tot oraşul Bucureşti. — Ha, ha, ha! cu sfială ar fi ajuns vreodată la asemenea cinste? Ce?"

Mavrache şi Iamandi stau să plesnească de râs.

Dar Amza simţeă o ruşine nespusă, căci deşi făceă tot ce puteă spre a se pune bine cu stăpânirea, rămăsese totuşi încă un Jianu, şi grosolănia lipsită de tact şi de duh, cu care-şi bătea joc Soreanu de această înjosire a Rumânilor în faţa Grecilor, îi pricinuiă durere. Tresări, când întâlnì privirea fratelui său cel mic, care în tot cursul povestirii se uitase, aţintit, numai la vârfurile iminelor săi galbeni.

Intr'aceea se făcuse vreme de masă şi o slugă murdară poftì pe boieri la mâncare. Acolo Costache Iamandi îăceă curte uscăţivei Evsevia, cu învederata dorinţă de a se face ginerele ei, iar Iancu primeă dela grăsulia Caliopi priviri, când supărate, când ahtiat de galeşe.

Cele patru fete ale Ispravnicului şi cele două cuconiţe Jience nu ridicau ochii de pe faţa mesii.

Un lăutar din taraf făceă un cântec despre prinderea lui Mereanu şi Iancu fu cel dintâi, care-i aruncă un galben în gura cămăşii, cum erà deschisă la piept.

— „Aoleu!" zise Soreanu, când văzù această aruncătură atât de dibace, „n'aş vreà să stau în dreptul puştii D-tale, Jiene!"

Lăutarul urmă, cu foc sporit, să laude pe viteazul Cârc Sărdar şi pe Arnăuţii lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ei, uitasem", zise Iancu, „dar nici Arnăuților viteazului Cârc Sărdar nu le-ar face rău câte o duşcă bună de băutură. — „Alexe!" zise el slugei sale, care stă printre oamenii curții, ce mişunau împrejurul mesii, „du-te şi du-le cevă de băut şi băeților, cari străjuesc pe Mereanu".

Dintre toți musafirii lui Mavrache, Iancu fu cel din urmă care părăsi curtea cu poştalionul său încărcat de clopoței. El duse pe fratele său şi familia lui până la casa lor.

Amza erà amărît, aşà de amărît, cum poate să fie numai un om ambițios, după ce a avut de suferit jigniri din toate părțile societății. Erà supărat pe Cârc Sărdar, pe Soreanu şi pe Iancu, a căruia nepăsare, când aveà prilejul unei însuratori aşà de strălucite, i se păreà o bătaie de joc față de soarte.

— „Fereşte-te de acest lamandi", zise Amza lui Iancu.

— „Da pentru ce să mă feresc? Fiindcă şi-a îndeplinit bine datoria lui? Tocmai aceasta îmi place la el!" răspunse Iancu râzând.

Amza, care nu vroià să vorbească mai respicat în fața fetelor lui, se stăpâni şi tăcù supărat. Tânărul unchiu, pentru care amândouă nepoatele aveau o nemărginită admirație, le mai trimise, glumind, câtevà sărutări cu mâna, pe când mama lor le mânà înaintea sa pe scări în sus, ca pe niște oițe.

Clopoțeii dela poştalionul Zapciului se pierdeau în depărtare şi Caracalul se cufundă iară în somn şi în liniște.

Numai în curtea temniței, înconjurate cu ziduri, erà mare chef şi bucurie din pricina cinstei cu bău-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tura, ce făcuse Zapciul cel binevoitor. Un foc, făcut în mijlocul curții, lumină ceata de Arnăuți, cu ipingelele lor roșii, puși pe chef, iară cealaltă parte a curții, mai ales dealungul zidurilor, era rămasă în întuneric. Din această beznă ieși la iveală un flăcău mohorît, îmbrăcat și el cu mintean roșu, împodobit cu ceaprazuri negre și galbene și care avea în cap un fes civit, al cărui ciucure îi atârnă pe frunte. El intră în casă. Curând după aceea se înfățișă la închisoarea lui Mereanu, spre a schimbă pe Arnăutul, ce rămăsese acolo de pază, bosumflat, și care plecă acum zorit, ca să-și primească, și el, partea cuvenită din vinul de Drăgășani.

Paznicul cel nou zăvorî ușa cu îngrijire, luă felinarul de pe podeala umedă și lumină cu el fața întemnițatului.

Acesta plecase, adânc spre piept, capul său cu chică lungă, cum o purtau haiducii, și aveà dureri mari, fiindcă fusese bătut la tălpi.

Arnăutul se plecă într'un genuche și începù să-i desfacă obielele, pe care, după bătaie, i le purseră, sucit și fără rost, împrejurul picioarelor.

— „Ce vrei să faci?" mormăì sălbatec tâlharul.

— „Vroiu să-ți spăl tălpile cu rachiu de furnică", fu răspunsul.

Celălalt ridică atunci capul și încercă să ghicească, în lumina slabă a închisorii, cine ar puteà fi acest prieten neașteptat?

Aveà niște mâini subțiri, arse de soare, care lucrau cu o nespusă dibăcie. După ce-și isprăvì slujba de Samaritean, necunoscutul scoase o pilă de supt ipingea, și tăiă obezile dela picioarele lui Mereanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Apoi îi zise încet, dar hotărît: „Într'o jumătate de ceas ai să fii slobod. Am să taiu și drugii dela fereastră. Mâine, sau poimâine poți să fii la oamenii tăi, peste Olt. Să te întorci și să calci grajdurile lui Hristofor Cochinis din marginea pădurii dela Studina. Ieri noapte a fost chinuit și jefuit. Acum să-i luați caii. El are zece cai aleși, șease din ei sunt ai voștri, dar patru, cei patru suri cu coamele albe, să-i aduceți în sălcișul dela lacul Dunării Potelu. Ai înțeles?"

— „Am înțeles", răspunse Mereanu, sculându-se încet în sus. Apoi întrebă: „Da cine ești tu ?"

— „Cineva, care vrea binele vostru, și care are și putere să vi-l facă.

După puțină tăcere, în timpul căreia Mereanu sprijinindu-se de pereți, căută să-și găsească din nou cumpăna trupului pe picioarele sale, pline încă de răni, dar acum bine învelite, el zise: „Astăzi e Luni, Vineri, stăpâne, au să fie caii la sălciile de lângă lac".

Vorba „Stăpâne" îi scăpase haiducului fără voia lui, deși nu era obișnuit s'o întrebuințeze.

* * *

Vineri se înfățișă la Zapciul plășii Balta, vătaful de curte al lui Chir Hristofor Cochinis cu jelanie, înștiințând, că stăpânul seu a fost călcat de tâlhari de două ori în curs de trei zile, că a fost schingiuit grozav și a fost jefuit.

Se milogeà, rugându-se de Zapciu, să scape măcar o parte din giuvaericale și caii stăpânului său din ghiarele procleților de haiduci, căci boierul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu e singurul stâlp al dreptății în vremurile aceste de groază.

Boerul Iancu făgăduì, că va face tot ce va stà în puterea lui.

Puțin după aceea Cochinis primì câteva din giuvaericalele date înapoi, precum și doui din caii cei suri. Aceasta erà, — îi trimise vorbă Zapciul, cu părere de rău, — tot ce s'a mai putut găsì în vânătoarea, ce o făcuse după tâlhari.

Din toate părțile începù acum să se ceară ajutor Zapciului, căci se vedeà, că începuse „să lucreze" ceata lui Mereanu, după scăparea lui din temnița dela Caracal. în urma căreia Cârc Sărdarul Iamandi erà cât pe-acì să înnebunească de ciudă. Ceata lui Mereanu lucrà împreună cu alte cete mai mici de tâlhari, cari bântuiau mai din 'nainte județele Olt și Jiu. Numai plasa Balta din Romanați rămăsese scutită de ele toate.

Și, ciudat lucru, se părcà, că tâlharii știau totdeauna foarte bine, unde erà potera și caută să-i calce, și atunci ei erau, totdeauna, alt undeva. Când îi urmăreà prin dealurile împădurite ale Olteniei de mijloc, atunci erau ascunși în bălțile și sălcișurile ostroavelor Dunării, iar când îi căutau la Olt, erau pe la Jiu.

Cârciumarii Greci, arendașii Greci, și la urmă și proprietari Greci, nu mai știau ce să facă.

Cea mai strașnică pază de Arnăuți nu îi sperià pe haiduci. Ei nu făceau omor decât foarte rar, și numai atunci, când erau siliți să-l facă, spre a se scăpà pe sine înșiși. Obișnuiau însă să le scrie, lif-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

telor, câte un răvaş, în carnea şi în oasele lor, spre aducere-aminte.

Nici un grajd nu mai era sigur de ei, şi fiindcă erau cei mai buni cunoscători de cai, căutau numai caii cei mai aleşi.

Pe când sburau însă caii tuturor Grecilor şi ai prietenilor lor, pe atunci se umpleà un alt grajd cu cei mai buni cai de călărie şi cu telegarii cei mai fălaşi, era grajdul Banului Dumitrache din Craiova. Se începuse cumpărările zorite, schimburile şi vânzările de cai ale Banului Bibescu odată cu sosirea unei perechi de cai suri, ale căror coame argintii dădeau ca o spumă în jos pe gâturile lor, mândru încordate. Şi în curând i se dădù Banului Dumitrache porecla: „Giambaşul".

Dar toate firele acestor întâmplări se adunau într'o singură mână, a cărei putere era aşà de mare, fiindcă n'o bănuià nimenea. Iar conştiinţa puterii începù să umple sufletul aceluia, care simţià c'o are, cu un nou farmec, necunoscut lui până atunci.

Urmând sfatul bătrânului Moangă, Jianu se înfrăţise cu dracu, şi în urma acestei cumetrii, pătrunsese adânc în vrejile Ocârmuirii. Prin cele ce văzuse, se sporise setea lui de răzbunare personală şi ajunsese o sfântă furie pentru dreptate şi pentru Tara lui. Dreptatea însăşi luase în inima lui chipul iubitei sale.

In sufletul, ales şi mândru al acestui om, erà înrădăcinat un amestec de însuşiri moştenite dela Daci şi dela Romani: o vânjoasă putere de viaţă, împreunată cu o bogată înţelegere a rostului ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plină de gânduri înalte și largi. In sufletul lui, erà adânc sădită iubirea de dreptate. Că se călcà dreptatea în picioare în Țara Românească și că cei mai buni din Țară, cum erau chiar frații lui, lăsau să se facă aceasta, mulțumindu-se să fie numai ei singuri fără prihană, aceasta făcuse din tânărul Jianu un dârz și mândru disprețuitor al oamenilor, și-l silise să caute singurătatea. Lovitura sorții, pe care o primise acuma în inima lui, îl hotărîse să caute răsbunare.

Dreptate! Această noțiune nu se găsește nicăiri în natura primitivă. In lupta veșnică a puterilor între ele și pentru înrîurirea lor una asupra alteia, nu există decât dreptul celui mai tare. Numai oamenilor le-a trecut prin minte, că puterea poate să fie și nedreaptă. De aceea și luptele lor pentru dreptate sunt atât de înverșunate și, tot din această pricină, lupta e și sfântă pentru acela, care, fără să se gândească la al seu folos, a scris „Dreptate" pe scutul seu. Și pe câtă vreme nu-i scade mânia, pe atâta timp nu se stinge nici nădejdea lui.

Erà cea mai înălțătoare bucurie pentru Iancu, că țineà acuma în mână fulgerile resplătirii. Pedeapsa și ajutorul, atributele Dumnezeirii, acuma le împărțeà și el! — Banii nu mai aveau nici o însemnare pentru dânsul. Puteà să aibă, câți ar fi dorit și având conștiința, că-i întrebuințează numai în folosul altora, el îi luà ori unde-i găsià.

Astfel acele vremuri, în care dreptatea erà mai batjocorită și mai înjosită, născuseră un Apostol al dreptății, însuflețit și îndrăsneț, cum rar a mai stat altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deci Iancu se hotărî, într'una din zile, să atace o autoritate, de care până atunci nu cutezase nimeni să se atingă, să atace pe starețul unei mănăstiri Grecești.

Spre miazănoapte de Caracal, într'o vale împădurită, la marginea unui rîuleț, era așezată mânăstirea Căluiu, una din moșiile cele mari mânăstirești, ale căror venituri erau „închinate" chinovielor de călugări din Palestina și dela Sfântul Munte. Căluiul cu pădurile sale, cu viile, cu morile și cu satele, țineau de Sfântul Mormânt din Ierusalim. Călugări nu mai erau în mânăstire, afară de igumenul, de diaconul, doui preoți și un paraclisier. Erà un fel de bastion bisericesc al chinoviei dela Ierusalim, mai bine zis, un fel de conac negustoresc al călugărilor, un han pentru vechilii lor.

Astfel bogățiile Țării, pe care nu le înghițeau Turcii, se duceau la bisericile cele depărtate. Și fiindcă erà vorba de aur, străinii creștini îl storceau tot așà de aprig, din blagoslovita Țară Românească ca și Mahomedanii !

Fiind însă creștini, și încă preoți, i se păreà lui Iancu, că ei sunt și mai răi, decât Turcii.

Dar el erà atunci singurul care judecà astfel. Nici unul din oamenii epocei nu se gândeà în felul acesta. Biserica erà sfântă și prin urmare nu erà nevoie de cercetare față de faptele ei.

Iancu nici nu aveà de gând, să steà la vorbă cu cineva asupra lucrurilor bisericești. Obiceiul lui erà să gândească singur și apoi să prefacă în fapte roadele gândirilor sale.

De aceea, într'o dimineață, 'i porunci lui Alexe:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

„Vesteşte pe Dinu Buzatu, să fie mâine seară cu băeţii lui în pădurea Căluiului".

— „In pădurea Căluiului?" întrebă Alexe mirat.

— „Da", urmă Jianu, „când am fost deunăzi poftit la masă la acel câine de stareţ, mi-am eşit din răbdări. Pusese pe ţăranii mânăstirii să bată vre-o douisprezece ţărani cu bicele, până le ţâşnià sângele şi apoi să-i încuie în beciu, fiindcă nu mai puteau plăti dările pentru mânăstire. Femeile şi copii acelor nenorociţi au trebuit să se robească, pe luni de zile, la un arendaş vecin, Grec, ca să răscumpere pe bărbaţii şi pe părinţii lor din ghiarele igumenului. Şi acest drac împeliţat urmăreşte tot ce mai au oamenii, până şi pătura, cu care se învelesc şi căldarea de mămăligă. Spune dară lui Dinu, să fie mâine seară, negreşit, deasupra Căluiului.—Ei? ce stai cu gura căscată ?"

Pe faţa arămie a Ţiganului păreà c'ar fi căzut o subţire ninsoare de cenuşă.

— „Stăpâne..." gângâì Alexe. „La mânăstire?... Vrei..."

— „N'ai grijă, n'am de gând să mă călugăresc" zise Iancu râzând şi prefăcându-se, că n'a înţeles bine gândul slugei sale credincioase.

Dar Ţiganului nu-i erà de glumă.

— „Stăpâne", se rugă el cu mâinile ridicate. „nu te atinge de cele Sfinte!"

— „Fii pe pace", răspunse Iancu, „Igumenul ăla nu e sfânt de loc".

— „Dar este unsul Domnului!"

— „Mirul, cu care a fost uns el, mi se pare că nu s'a luat din Cer !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țiganului evlavios i se făcù părul măciucă: „Stăpâne, lucrul ăsta n'are să se sfârșească bine".

— „Deci", zise Iancu, „găsești, că este drept, și plăcut lui Dumnezeu, ca țăranii din Căluiu să fie beliți de vii ?

Alexe, căruia îi intrase până în carne și'n oase morala haiducească de milă și de compătimire pentru cei asupriți, stà acum într'o grea cumpănă.

— „Crezi tu", urmă Iancu, dăscălindu-l cu răbdare, „că tălpile crăpate din bătaie, până curge sângele din ele, dor mai puțin, fiindcă Prea Sfințitul tău de stariț a dat poruncă, să fie oamenii schingiuiți? Crezi tu că foamea încârcește mai puțin mațele oamenilor, fiindcă, rodul muncii lor se mistuește de Sfânta Mânăstire ? Crezi tu, că bunul Dumnezeu a poruncit slujitorilor săi de pe pământ, ca să asuprească pe ceilalți oameni sărmani?"

Bietul Alexe nu găsea nici un răspuns. El știà numai două lucruri: știà că preoții sunt sfinți, și că stăpânul său nu poate să greșească. Mintea lui încremenise în fața luptei dintre aceste două lucruri, el puteà numai să se vaiete iarăși încet: „Milostive, aceasta nu poate să aibă un sfârșit bun".

Ochii de vultur ai lui Iancu, începură atunci să fulgere.

— „Ajunge!" zise el mânios. „Știi că eu nu pot suferì prostia. Spune-i numai lui frate-tău, ce-am poruncit".

Frica de păcat îi mai dădù lui Alexe, încăodată, îndrăzneala de a se împotrivì: „Stăpâne, până astăzi nici un haiduc nu s'a atins vreodată de vreun preot. Băieții vor..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— „Dacă nu vor băieții, du-te dracului cu ei cu tot! Mă duc singur la Căluiu".

Vorba asta prinse.

A douazi dimineața zapciul și cu sluga lui ieșiau, călări, din curte. Boierul Iancu aveà de gând, să mai facă un ocol prin partea de Miazănoapte a plășii sale și seara se opriră la o cârciumă, care stà, singuratică, la marginea cea mai depărtată a plășii.

Cârciumarul se grăbì să facă pentru cinstitul musafir un pat în pridvor, așternând fân proaspăt și punând pe deasupra cele mai bune scoarțe și perini, care le aveà. După cină Iancu se învelì în ipingeaua sà și se culcă pe patul, frumos mirositor.

Alexe se culcase afară, pe o căpiță de fân, din care mâncau caii.

In curând nu se mai auzià nimic mișcând în hanul singuratic. Pe deasupra dealurilor împădurite dimprejur, străluceau stelele pe cerul de primăvară, lipsit de lumina lunei, și aerul de noapte erà încărcat de mirosuri minunate.

După vreun ceas de vreme, Țiganul scoase o legătură de zdrențe de sub șeaua calului și învelì cu ele copitele celor doi cai, cari păreau obișnuiți cu asemenea încălțăminte.

Apoi trecù încetișor, de-a curmezișul curții, se urcă pe o putină de varză, care erà lângă pridvor, și, băgând mâna printre șipci, trase pe zapciul de ipingea.

Acesta se deșteptă și sărì fără zgomot peste marginea pridvorului.

Cu pașii neauziți de nimeni, călăreții se îndreptară cu zor, spre poiana din pădure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După un alt cias Căpitanul de haiduci se oprî împreună cu cei treizeci băeți ai lui la zidul mânăstirii Căluiu, pe care-l sări, la un loc bine cunoscut de el.

Erau acum în curtea dinlăuntru, în mijlocul ei se vedeau, cam nedesluşite din pricina nopții, formele bisericii. La stânga erà stăriția, la dreapta un şir de chilii.

In liniştea adâncă a nopții, se auzeà numai murmurul unei fântâni şi, de dincolo de ziduri, străbăteà vâjâitul râuleţului Căluiul.

In liniştea aceasta însă se ridicau glasuri, carî nu se auziseră în cursul zilei, când curtea răsunà de vaietele şi de tânguirile țăranilor schinguiți, erau glasurile vitejilor de acum două sute de ani, ale Buzeştilor, credincioşii luptători ai lui Mihai Viteazul, cari odihneau acolo, supt o lespede largă de piatră, lângă zidul bisericii.

Cine asculta, în tăcerea nopții, cu sufletul curat, puteà să audă aceste tainice glasuri din curtea mânăstirii Căluiului. Se înțelege dacă erà Rumân, căci glasurile erau din vremea acea când nu se vorbeà încă greceşte în Țară, şi când cei trei fraţi: Radu, Stroe şi Preda Buzescu, „balauri în luptă", — cum îi numeşte poporul în cânteccle sale — slujeau cu credință oțelită pe Domnul lor, strălucit în războaie, luptând împotriva păgânei semiluni. Ei erau din vremea acelor opt ani de domnie ai lui Mihai Viteazul, în cursul cărora peptul lui de leu a stat, neclintit stăvilar, împotriva puhoiului de Turci, până când Mihai a căzut prin vânzare. Un an abià în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmă, la 1602, potopul Ienicerilor a ajuns să lovească — zidurile Vienei.

Despre toate aceste lucruri, povesteau acele glasuri măreţe, tainic, în liniştea nopţii. Iancu înţelegeà ce spuneau, nu doară fiindcă cunoşteà istoria Ţării sale, — aceasta nimeni n'o cunoşteà pe atunci, — ci fiindcă amintirea celor trei fraţi Buuzeşti, rămăsese încă vie la ţăranii din partea locului şi dela ei învăţase şi Iancu s'o iubească.

Haiducii, cari trebuiră să se oprească deodată şi ei pe loc, la spatele Căpitanului lor, credeau, că el ascultă numai la chiliile de dincolo, dacă nu se mişcă cinevà.

Fiindcă Jianu stà pe loc, Alexe îndrăznì să-l întrebe: „Auzi ceva, stăpâne ?"

— „Da, aud", zise Jianu.

— „S'au deşteptat părinţeii cumva ?"

— „Nu, ci s'au deşteptat Buzeştii !"

După acest răspuns, neînţeles pentru Alexe, Căpitanul plecă iarăşi, cu grabă, înainte.

Uşile dela chilia starităţului fură tăiate cu ferestrăul, şi drugii de fier, cari erau aşezaţi pe dinlăuntru, deacurmezişul ca să le întărească, fură scoşi şi suciţi, cu o putere şi cu o îndemânare nemai auzită.

Tocmai înaintea iatacului, unde dormeà starităţul, felinarul Căpitanului descoperì încă o altă piedică: erà un frate, care dormeà acolo spre a păzì pe Prea Sfinţia Sa.

Haiducii se apropiară aşà de uşor pe ciorapii lor de lână, încât fratele dinaintea uşei nici nu-i simţì.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmându-și somnul înainte. Într'o clipă îi puseră un căluș în gură și-l legară fedeleș.

După ce intrară în iatacul igumenului, Iancu porunci fără să-și mai stăpânească glasul prea mult, dar vorbind din gât, cum fac Țiganii, să se aprinză lumânările. Alexe care găsise lumânări, le aprinse la flăcărița candelei cu sticla verde, așezată într'un pahar de argint.

Când se făcu lumină bine în iatac, ei văzură pe părintele Atanasie, șezând îngenuchiat pe patul lui, încremenit, și privind cu ochi sgâiți, la tâlharii, cari îi umpleau toată casa. Aveà înfățișarea unui pitic răutăcios și nevoiaș, îmbrăcat într'un halat cenușiu vărgat cu roșu și căptușit cu pene de puf.

— „Lăsați-mi vieața, dăruiți-mi vieața, boierilor mari!" bălbăià el, tremurând din tot trupul ca o vargă.

— „Aici", zise căpitanul, „numai unul este mare".

— „Atunci iartă, iartă-mă, Măria Ta", miorlăià Prea Sfințitul.

— „Și adică la ce 'ți mai trebuie ție viață?" îi tăià vorba fiorosul haiduc cu barba neagră și cu pletele lungi negre.

Dar igumenul n'aveà poftă, să facă filozofie.

— „Luați tot, luați-mi tot!" se văicărià el.

— „Dacă singur vrei, vom face-o cu plăcere", răspunse Căpitanul. „Dă-ne încoace cheile!"

Omulețul se sucì în pat și scoase de supt căpătâiu o legătură de chei. Pe când se aplecà Căpitanul deasupra lui așà de aproape, încât atingeà cu pletele sale mânile starețului, acesta îi arătà cu degetele uscate cheile încâlcite, iar printre dinții, cari îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tremurau în gură zise: „Aceasta e cheia dela lada supt patul meu... aceasta dela dulapul din zid, de colo, din colţ... aceasta dela sicrinul cu cele trei sărtare..."

— „Mulţumim Sfinţiei Tale", zise Căpitanul şi întorcându-se către băieţi: „Puneţi-i căluş şi legăţi-l de picîorul patului".

Acestea toate se făcură aşà de repede, încât stareţul, intrat în fiorii morţii, nu putù nici să scoată vreun ţipăt.

Băieţii mai pierduseră încă o parte din evlavia lor pentru „cel uns" al Domnului, când îl văzură, cât erà de ticălos în halatul de noapte, şi unul din ei zise celui de alături: „Ce mai stârpitură nevoiaşe".

Incepură să le sclipească ochii la toţi şi cu mare zôr ajutau Căpitanului, ca să scoată din lăzi şi de prin dulapuri banii şi lucrurile de preţ, argintăria şi guvaericalele pe cari le dăruiseră atâtea suflete credincioase, în copilăreasca lor nădejde, că se vor răscumpără, cu ele, de pedepsele faptelor ticăloase, ce le săvârşiseră în vieaţa lor.

Crucile şi evangheliile, împodobite cu pietre scumpe, lancu nu le atinse. El nu erà duşman al semnului şi al cuvântului lui Dumnezeu, erà duşman numai al slujitorului lui cel nemernic.

Atunci, în mijlocul lucrării de jaf, în mijlocul zgomotului, ce se făceà cu argintăria şi cu pungile de bani, în mijlocul scârţâitului cheilor, ce se suciau în broaşte şi al sipetelor ce se deschideau, — se auzì deodată un sunet limpede şi uscat, apoi încă unul şi un al treilea, în restimpuri scurte, şi apoi bătaia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărunțică a toacei, purtată prin curte. Era chemarea la rugăciunea de miezul nopții, la care trebuie să ia parte, în fiecare noapte, toți călugării bine-credincioși.

Haiducii se opriră, toți în starea, cum tocmai se găsiau, aplecați peste vre-o ladă, sau îngenuchiați pe jos și strângând vre-o legătură. Toți își făcură cruce; câte un ochiu se rătăcià și pe la nemernicul, care erà legat de pat și atunci, în locul piticului pipernicit, vedeà iarăși pe igumenul temut, care puteà să arunce groaznice blesteme pe capetele oamenilor.

Această schimbare a simțului evlavios o scurtă lancu repede.

— „Grăbiți-vă!" le porunci. Și împărțind legăturile între ei, păstră pentru sine numai un ghiozdan de safian roșu, în care erau hrisoavele, găsit între odoare. Puse apoi să stingă lumânările și 'și duse băieții săi iarăși înapoi la intrarea casei. Acolo le mai porunci iară șoptind, să se oprească toți pe loc.

Prin pervazul ușei, tăiate, cum erà cu ferestrăul, se puteà vedeà bine afară în curtea întunecată.

Prin bezna nopții înaintau acuma, după ce anunțise toaca și începuse sunarea clopotului celui mic al mânăstirii, trei luminițe slabe, una după alta. Ele veniau din cealaltă parte, dinspre chilii, încetinel, fără raze și prea slabe, ca să arunce lumină de ajuns, plutind numai, ca niște năsturei de aur, prin negrimea nopții. Se vedeau apoi cum se închinau lumânările din mâncle părinților, una către alta, și cum purtătorii lor intrau în biserică.

— „Haideți acum!" zise Căpitanul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A douazi dimineață, pe când Iancu Jianu mai dormia încă în pridvorul cârciumei, unde-l lăsase cârciumarul de cu seară, sosì o slugă dela Mânăstirea Căluiu, în fuga mare, și cerù să vorbiască îndată cu cârciumarul.

Alexe îi eșì înainte dintr'un șopron și zise: „Mă omule, nu strigà așà tare. Măria Sa, zapciul, doarme încă, colo sus".

— „Tocmai după el m'au trimis, frate", șopti zorit, argatul. „S'a auzit că este aici în cârciumă. Pe noi, la mânăstire, ne-au călcat haiducii astănoapte".

— „Ce spui !"

Fiind vorba de asemenea împrejurare, Alexe se învoì să deștepte pe boierul Iancu din somn. Boierul Iancu se milostivì, deși Căluiul nu căděà în plasa lui, să fie următor chemării și să sară într'ajutorul Sfinților Părinți.

In curtea Mânăstirii mișunau Țiganii, slugile și țăranii, parcă erà un viespar; iar înlăuntrul stăriției în iatacul lui, se văità și țipà părintele Atanase, povestind părinților grozăviile ce le suferise la călcarea de astănoapte.

Zapciul cerù să i se istorisească, cu deamănuntul, toate cele întâmplate și stăruì să i se descrie tâlharii, cum erau?

Răspunsul fu: că erau văpsiți toți cu negru pe obraz, ca niște draci. Cine ar fi în stare, să descrie asemenea Scaraoți ?

— „Și ce s'a furat ?"

Innecat de zbuciumare și răgușit de bocete, începù starițul să numere comorile, ce i se furaseră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Și răul cel mai mare, cea mai mare pagubă" țipă el, „este că mi-au luat și ghiozdanul cu hrisoavele Sfintei mânăstiri! Cine o să mi le mai facă la loc! Abiă de câtăva vreme Vodă a voit să supună mânăstirile închinate la un bir, pentru întărirea hrisoavelor lor! Ce credeți, că are să ne ceară acuma, când ne lipsesc hrisoavele cu totul!"

Apoi ridică amândouă brațele în sus, de-i fâlfâiau mânicile cele largi și, amenințând cu toiagul, ferecat cu argint, semnul cinului, înălță fața sa ofilită, înconjurată de o barbă sură, zbârlită, și începù să blesteme pe făcătorii de rele. Se păreà, că acest omulet creșteà din ce în ce mai mare, fiindcă acum se simțià iarăși tare și în apele lui.

Blestemul se întrebuința pe atunci cu mare țirimonie, atât la biserică, cât și la judecăți. Nici un hrisov de danie sau ctitoricesc nu se făceà, nici o danie sau diată, care să nu fi fost „întărită și omologată" cu blestemele cele mai îngrozitoare.

Erau mai multe feluri de legiuiri: „Pravila Impărătească sau Vasilicalele", „Obiceiul Pământului". „Pravila Bisericească" și apoi deosebitele porunci și Hotărîri Domnești, care mereu se schimbau.

Oamenii cu bună memorie puteau să găsiască rostul lor și să iasă la un liman din acest haos, dar nimenea nu erà în stare, să aducă la conglăsuire o condică cu cealaltă. Oricare hotărîre judecătorească se puteà răsturnà, dacă erà privită din punctul de vedere al celeilalte legiuiri.

Nu erà deci mirare, că simțul de dreptate, de statornicie și de vecinicie, care este înnăscut omului, — fiindcă a vroì ceva din tot sufletul, vreà să zică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a vroi cevă pentru totdeauna, — căută scăpare la puterile supranaturale. Unde nu mai folosesc mijloacele omenești, acolo se face apel la cele Dumnezeiești, și fiindcă preoții înfățișau Dumnezeirea pe pământ, ei ajunseră, cu vremea, adevărați meșteri în ale blestemului.

Părintele Atanasie știa pe de rost toate afurisaniile, care se găsiau la sfârșitul hrisoavelor și de aceea încheiă vorbirea sa cu cuvintele îngrozitoare: „În sufletul lui, și o groapă să-i fie săpată, ca să „cază în ea; casa lui să rămâie pustie, și el să rămâie pribeag prin lume, numele lui să fie șters din „cartea celor vii, și să nu se poată găsi între cei „drepți; vieața lui să fie lungă, și fiecare zi spre „chin să-i fie, și la ziua Judecății-de-apoi să nu aibă „parte de a vedeà strălucita față a lui Dumnezeu, ci „foc și cenușe, vânt și vifor să fie partea lui dimpreună cu Iuda Iscarioteanul cel blestemat, și cu „Aric, afurisitul, să steà și să se topească în flăcările Gheneï! Intreit blestem pe capul lui în numele „Domnului nostru Isus Hristos și al celor 308 sfinți „părinți dela Nichea! Amin! Amin! Amin!“

Atât el cât și ceilalți doui preoți, apucară apoi făcliile, pe care le aprinsese diaconul, cum erà obiceiul la această înfricoșată țirimonie, și cu toții întoarseră lumânările cu flacările 'n jos și le stinseră.

Apoi starițul se rugă și de zapciu să îi steà într'ajutor.

In momentul acesta intră călugărul cel netot, care păzise pe igumenul și care dimineața fusese găsit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încătușat și fără simțire dinaintea ușei stăpânului său.

— „Prea Sfinte, Părinte Stariță", bâlbâi el, vânturând mânile sale cele mari. „Ghiozdanul... un om... ghiozdanul cel roșu..."

— „Ce?" strigă igumenul, „s'a găsit?"

Fratele rânjià fericit, dând mereu din cap.

Tocmai atunci intră și hangiul dela cârciuma, unde, petrecuse Iancu peste noapte. Se închină adânc, și având conștiința, că pentru fapta sa bine chibzuită, și pentru iuțeala, cu care o îndeplinise, va fi cel puțin lăudat de zapciul, îi zise: „Milostive boierule, acest ghiozdan l'am găsit supt căpătâiul Măriei Tale, în pridvor, și pentru ca să nu-l cauți, am încălicat îndată și am dat fuga cu el aici".

Întocmai ca o pisică sălbatică, așà sări igumenul în sus, și apucând ghiozdanul de safian, începù să țipe cu glas pițigăiat: „Acesta e ghiozdanul meu! — E ghiozdanul meu".

Cârciumarul se uită întrebător la Jianu.

Iancu se făcuse galben și cu un glas stins zise: „Nu pot să-mi închipuiesc cum a ajuns acest ghiozdan supt căpătâiul meu".

Alexe îi apucă atunci înainte: „Stăpâne, mi s'a părut astănoapte pare-c'așì fi auzit niște pași prin curtea hanului. Poate a fost chiar unul din tâlhri care a pus ghiozdanul..."

— „Supt căpătâiul zapciului?" rânji părintele Atanasie, vârîndu-și obrazul lui răutăcios, de pricoliciu, până supt bărbia lui Iancu. „He, he, dar bine trebuie să fi dormit D-ta, boierule, ca să nu simți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimica. Trebuie să fi dormit mai bine decât mine în noaptea asta !"

— „Negreșit", răspunse Iancu, aruncând capul pe spate, și întorcându-se spre cârciumar: „Cine a mai fost prin curte, după ce am plecat eu?"

— „Nimenea, stăpâne", încredință hangiul, care nu puteă să înțeleagă noima vorbei „nimenea". Îndată ce te-ai sculat, Milostive, eu m'am dus să strâng patul, și am găsit..."

— „Ajunge, ajunge!" cârâi, batjocoritor, starițul, privind cu desfătare la fața galbenă și la sprâncenele încruntate ale zapciului, ale acestui „Vlahos", cu care nu se puteă vorbi „Romeica", cum numeau pe atunci Grecii, încă neliberați, limba lor.

— „Ba n'ajunge", zise Iancu, „căci Sfinția Ta știi tot așà de puțin ca mine, cum a ajuns acest ghiozdan la cârciumă..."

— „He, he", cucurigi igumenul. „De unde știi D-ta că nici eu nu știu?"

Iancu porunci grăbit lui Alexe: „Să te duci îndată la Obârșia și să-mi aduci douăzeci de Arnăuți. Să te găsim la cârciumă. De acolo trebue să luăm urma tâlharilor.

Alexe își îndreptă privirea, îngrijorată, spre pământ, se închină și eșì afară.

— „Și eu", strigă igumenul triumfător, lipind ghiozdanul de inima sa, „eu plec la Caracal la ispravnicie, și de acolo, dacă va fi trebuință, la București".

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iancu Jianu ieși călare din curtea Mânăstirei Căluiului, dar n'apucă nici spre conacul său din noaptea trecută, nici spre Caracal, sau Obârșia. Cu capul plecat în piept, apăsat de gânduri grele, el își înteția calul, ca de obiceiu, strângându-l în pulpe, și înaintă repede, tot mai înlăuntru în pădure, la deal și la vale, până când stufișurile, în care se băgase cu calul erau din ce în ce mai 'nalte și i se agățau pintenii de ele, iar crăcile copacilor din desiș, îl loveau peste obraz și peste ochi asemenea unor bice.

Atunci oprì murgul, ridică capul în sus, și, cu un oftat adânc, privì strălucirea de primăvară a codrului bătrân de veacuri, care-l înconjură. Odată cu ochiul, el simți deschizându-i-se și urechea, care până atunci auzise numai furtuna gândurilor, care clocoteau în sufletul lui.

Iancu începù să-și dea seamă, că văzdulul se mișcà și tremurà aproape de cântarea păsărilor. Cale de multe posti se întindeà codrul, și tot atât de departe se întindeau fluerașele privighetorilor, cântările scurte ale ciocârliilor, și bătăile limpezi și străbătătoare ale cintezilor. Uneori se topeau împreună cântările și fluerările acestor mii și sute de mii de gușulițe și de sufletele, împreunându-se într'o singură cântare de slăvire, căci, pare că erau înțelese între ele, toate cântau deodată și din răsputeri.

Dar Iancu gustă numai o clipă farmecul acesta de primăvară, apoi căzù iarăși înapoi în vârtejul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

gândurilor sale, și nu mai auzeă și nu mai vedeă nimica de prin prejur.

Descălică, slăbi chinga murgului și se trânti pe pământul moale al pădurii.

Rușinea și mânia din pricina întâmplării cu ghiozdanul cel roșu îl munceau. Cum a putut să fie atât de prost! atât de uituc și de nătâng! atât de stângaciu în fața descoperirii, încât să primească, măcar pe jumătate, acea minciună de scăpare dela Alexe, că ghiozdanul ar fi fost strecurat supt căpătâiul lui, pe când dormiă?

Că a ieșit prost în fața igumenului, erà pentru Jianu de o mie de ori mai dureros, decât că a fost descoperit ca haiduc. De ce îl părăsise de astădată prevederea lui cea neadormită? — „Stăpâne, aceasta n'are să se sfârșească bine!" — vorba credinciosului său Alexe îi venì atunci în minte. Începù să blesteme tare: dacă Dumnezeirea ià supt scutul său o astfel de dihanie spurcată, un astfel de suflet potmolit în rele, ca acela al lui Atanasie, atunci un om cinstit într'adevăr, face mai bine să se deà de partea Dracului!—Dar nu!- Dumnezeu nu poate să iubească astfel de răsuciri. Răul trebuie să rămâie rău, în orice haină s'ar înfățișà. Sufletul fără teamă al lui Iancu se împotriveà la șoaptele eresurilor, care domniau în lume pe vremea aceea. Ținta cugetărilor lui fusese numai dreptatea, și asemenea dreaptă a fost fapta lui, când a vroit să pedepsească pe acest lup în piele de oaie, pe acel preot prăparet! Dar atunci pentru ce n'a isbutit?

Fiecare om înțelege lumea și viața după sufletul său. Logica dreaptă, copilărească, a lui Jianu nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoșteà nici o faptă fără cauză, nici o greșeală fără pedeapsă, nici o faptă dreaptă și bună, fără răsplata ei cu bune urmări. Că întâmplările, stârnite de el însuși, îl aduseseră într'o stare atât de falșă, aceasta trebuià să aibă o cauză adâncă. Da! Erà starea falșă, în care se pusese el însuși de atâta vreme, și care iesise la iveală numai astăzi! Mincinna, în care trăise, urlatul, tovărășia cu lupi, frăția cu dracul, jocul de-a zapciul, fiind haiduc! — Mânià începù să clocotească în pieptul lui. Erà sătul de această vicață cu două fețe, de atâta scârbă, ce trebuise să înghită, de răsvrătirea sugrumată și de disprețul, ce trebuià să-l înnăbușească, când slujbașii Stăpânirii, tovarășii lui, pare că ar fi fost și el la fel cu ei, i se arătau în toată goliciunea ticăloșiei lor.

Toată suferința și tot amarul, pe care-l închisese el, silit, în fundul sufletului său, și pe care-l osândise la tăcere, ca nu cumva să-i fure, fără veste, cumpătul și judecata, — toate se deșteptau acuma cu jeluire năprasnică. Se mai împrospătă, încă odată, în sufletul lui și nespusa durere pentru fata ce fusese răpită, și neputința lui, de a aduce ajutor împotriva groaznicei sorți, care o ajunsese pe Ileana, precum și mâhnirea, ce-i mai venià încă din partea fraților săi. Despre Ileana el nu putuse află nimica, cu toate cercetările, ce făcuse necontenit, atât ca Căpitan prin haiducii săi, cât și ca zapciu prin prietenii și credincioșii săi. Deși Pervanoglu se întorsese după șase luni dela Țarigrad, căci se oprise la întoarcere pe la mai mulți Pași de prin cetățile de pe malul Dunări, dincoace de Olt nu cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tezase, răpitorul fetei, să mai pună piciorul, și Ileana nu mai era la el.

Nici o ură însă nu este mai amară, decât o ură adunată, pe vremea până când mai dospește încă. Mânia care se poate revărsă îndată, se uită apoi curând, nu lasă drojdii. Dar mânia înfundată, arde și coace sporinduse, ca puroaiele în carne, și câștigă mereu în amărăciune. I se făceà scârbă lui Iancu, numai când se gândià, că ar puteà să se descurce, spunând minciuni, din daravera cu ghiozdanul roșu și să se mulțumiască și de acì înainte, ca până acuma, cu rolul de „tainică providență". Destul le făcuse până acum pe voie lui Tudor Vladimirescu și bătrânului Moangă. Intâmplarea de astăzi erà un semn al Proniei Cerești și însemnà: Ajungă cu minciuneà!

Deși Iancu, ca mai toți din vremea lui, nu cetise nici odată Sf. Scriptură, totuși își închipuià, printr'o alcătuire proprie a minții sale, că Dumnezeu ar fi o ființă, căreia nu-i place nici un lucru pe jumătate, care „scuipă din gura sa pe cei sălcii", și care ieartă mai ușor unui diavol, întreg, fărădelegile lui, decât unui jumătate-înger neîndeplinirea datoriilor sale. Puteà acuma Dumnezeu să se uite, cât de adânc în sufletul lui, nu mai găsià nici un grăunte fals!

Iancu sări în sus, se întinse și puse degetele arătătoare dela amândouă mâinile supt limbă. Scoase un fluerat pătrunzător, un fluerat haiducesc, care tăià văzduhul până la mare depărtare.

Dar îl auzì numai murgul lui, care ridică capul și ascuți urechile. Pasările tăcură pentru o clipă, spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a începe apoi din nou corul lor puternic, de care se cutremură văzduhul.

Iancu isbucni într'un râs puternic. Cu ochii luminoşi privià codrul înverzit de primăvară. Căzù în genunchi cu amândouă braţele deschise, ca dinaintea unei ibovnice. Codrul, codrul lui iubit, îl aveà iară! Se întorsese iarăşi în singurătatea lui, şi o găsise neschimbată. Ce le păsà copacilor de zbuciumările oamenilor de afară! Ei cresc şi înverzesc şi apoi, când mâna vijeliei le pleacă mândra frunte, se culcă, cu întreaga lor măreţie spre odihnă vecinică şi îşi însoţesc măduva lor mirositoare cu pământul, şi mii de odrasle nouă răsar din nobilele lor trupuri.

Jur împrejurul lui Iancu răsăreà o comoară de frumuseţi. La picioarele uriaşilor copaci şi pe trunchiurile lor străluciau solzii cu cinci colţuri de iederă, şi pe jos pare că erà aşternut un covor de viorele.

Iancu se aruncă iarăşi pe pământ, nu ca să se mai gândiască şi răsgândiască, ci spre a se bucurà de mângâierele lui. Îşi afundă fruntea în bogăţia de mirosuri tari şi curate, ale ierburilor dătătoare de vieaţă, şi nu puteà să se mai sature, uitându-se în feţişoarele florilor şi la puterea uriaşă a bobocilor de viorele, care, în creşterea lor, străbăteau, îndrăzneţi şi biruitori, frunzele cele mai tari şi mai uscate, căzute în toamna trecută.

După ce şezuse îndeajuns, culcat pe faţă, se întoarse pe spate, îşi încrucişă braţele supt cap şi prinse a fluerà ca păsările. Apoi bagând de seamă, că i se făcuse foame, se uità la înălţimea soarelui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Soarele era pe asfinţite. Nu era mirare. El trăise încaodată, în gândul său, un întreg an din viaţa sa, zi cu zi, până se oprise la o hotărîre mântuitoare.

Se sculă, prinse murgul şi căută un isvor, din care băù zdravăn. Trebuiă să-şi înşele foamea. Apoi apucă spre Miază-zi.

Nu mai mişcà nici un vânt, era zăduf. Păsările amuţiseră. Se întindeà întunecimea. Se apropià o vreme tare. Norii, cari se grămădiseră deodată pe cer, începură acuma să-şi verse apele lor în jos asupra codrului împrimăvărat.

Atât de orbitoare erau fulgerile şi atât de aproape deasupra coastei, pe care scoborà acum Jianu, încât calul lui, speriat de luminele ce trăsneau tot mereu, vroià s'o rupă la fugă înapoi. Văzduhul se sguduià de urletul tunetelor.

Iancu dădù capul pe spate şi începù să râză de bucurie. Totdeauna îi plăcuse vremea tare, dar astăzi îndeosebi, vijelia minunată aveà asupra lui o înrîurire mântuitoare. I se păreà că toţi nervii lui se destind, precum şi toţi muşchii, pare că ploaia şi cu tunetele îi mângâiau mădulările. Sufletul lui se descătuşase şi se răsfăţà acuma în lupta elementelor, cu care el se simţeà înrudit. Vântul şi cu apa îl spălau de prefăcătorie, ce trebuise s'o îmbrace, şi de comedia, ce trebuise s'o joace.

* * *

Când sosì Jianu a doua zi seara la taftul din Ohârşia, un strat gros de lut se aşezase, ca o coaje, pe picioarele subţirele ale murgului, precum şi pe cismele călăreţului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alexe eşi, ca o săgeată, dela grajd, şi urmând pe stăpânul său în casă, îngenuchiă cu grabă înaintea lui, ca să-i scoată încălţămintea. Toate acestea le făceà în tăcere şi aşteptând să înţeleagă, în ce fel de toane se găsià stăpânul său.

Şi astăzi se mai cutremurà de blestemele, pe care le aruncase eri igumenul Căluiului, şi se întrebà îngrijorat, ce are de gând oare să mai facă acum stăpânul său, după ce-l vânduse ghiozdanul cel roşu?

Dar Jianu îi spuse, foarte liniştit, întinzându-se pe divan: „Acum voiu să dorm un ceas. Pe urmă să mă deştepţi. E cevà nou p'aici?"

Alexe ţinea într'o mână cismele boierului, iar pe cealaltă mână erà aruncată gheba lui, împodobită cu minunate ciaprazuri negre, cum se poartă la Olteni. Deşi ploaia nu putuse să străbată prin abà, adăogase însă mult la greutatea ei.

Stând înaintea stăpânului său, ca un slujitor bine strunit, Ţiganul îşi făcù darea de seamă: „N'am adus, cuconaşule, aseară pe Arnăuţii din Obârşia, fiindcă Milostivirea ta ţi-ai răsucit mustaţa cu mâna dreaptă, când mi-ai dat porunca, şi aceasta însemnà că nu trebuie să fie îndeplinită".

— „Aşà este", întărì Iancu. „Şi?"

— „M'am dus la băeţii noştrii. Am cerut dela Dinu, fratele meu, să-mi deà toată prada, şi am dus-o, împreună cu el, la ascunzătoarea din pădurea dela Soreni. Trebuià să mai fi dat cevaşilea înapoi?"

— „Nu", zise Iancu râzând, „nu mai dăm nimic înapoi".

Şi când ochii cei scânteietori ai lui Alexe se des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiseră mari, vroind să facă o altă întrebare. Iancu adaose căscând: Lasă-mă acum să dorm mai întâiu".

Tache Leţu se miră, încă odată mai mult, de nepregetul zapciului, când acesta, după cină şi după ce mai lucrase câtva timp singur în cantilerie, se porni iară cu Alexe la drum. Arnăuţii erau obicinuiţi cu acest vino-dute al stăpânului lor la orice vreme, noaptea ca şi ziua. Pârvu, cel mai vrednic dintre ei, puse şeaua şi căpăstrul Şoimului, cel mai iute cal al stăpânului său şi Alexe puse pistoalele cele grele în pungile dela oblânc.

După ce încălică Jianu, îi zise lui Tache Leţu, care stă în pridvor: „E răcoare acuma după vreme tare de ieri, să nu cumvă să te răceşti! Sau vrei să vii cu noi?"

— „Doamne fereşte!" strigă speriat pomojnicul, căruia i erà groază încă de vre-o poruncă pe neaşteptate din partea mai marelui său. „Destul e de greu, să te însoţească cinevà pe D-ta călare ziua, dară-mi-te noaptea, când de alde noi suntem orbi, pe când D-ta se pare că tocmai atunci vezi mai bine".

Boierul Iancu, care erà acum în toate toanele cele mai bune îi răspunse: „Aşà am voit eu să mă obicinuesc. Nu ştie omul niciodată, la ce-i poate sluji orice însuşire. Căci cine e vreodată sigur de starea lui de mâine? Astăzi sunt zapciu, mâine poate haiduc". Şi râzând întoarse calul.

Rîdeà şi Tache Leţu. Dacă mai marele său făceà glume, erà datoria lui să rîză, dar deodată i se opri rîsul în gât, căci se auzì un şuierat pătrunzător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Arnăuții și ceilalți slujitori alergară în curte și toți câinii începură să latre răsvrătiți.

Șueratul acela străbătător pare-că nu venea dela nici un animal, nici dela vre-o ființă omenească. Cine l'ar fi auzit prea de aproape, poate că ar fi rămas surd. El străbăteà mai puternic decât sunetul unui corn.

— „Cine a fluerat? — Ce fuse asta? — Un fluerat ca o plesnitură de biciu! — Un fluerat haiducesc!" ziceau oamenii.

Tache Lețu spuse Floarei, celei durdulii, care sosià cu mare grabă: „Boierul nostru, zapciul, a fluerat așà, când a eșit afară pe poartă. Vesel ca astăzi, nu l'am mai văzut niciodată". Clătinând din cap el intră în casă. Sunetul acela năpraznic îi stârnise nevricalele.

Când înaintă prin sală, băgă de seamă, că ușa dela cantilerie erà deschisă, și că acolo ardeau încă lumânările.

Iancu Jianu își strunise așà de bine pe slujbașii săi, încât silise și pe acești oameni, obicinuiți cu tembelâcul fanariot, și cari, cu-chiu-cu-vai, îndeplineau abià pe sfert datoriile lor, să se gândească acum că trebue să-și îndeplinească întreaga datorie, și încă cu pricepere. Desvinovățirile obicinuite din vechi precum: „Eu am crezut, că boierul zapciu va face aceasta", sau „am crezut, că a făcut-o Stan sau Bran", — asemenea apărări, nu se primiau deloc. Orice lipsă de socotință se pedepsià cu asprime, și fără milă. De multe ori lăsà Jianu, de bună voie, câte ceva nefăcut, spre a pune la încercare băgarea de seamă a slujbașilor săi și ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să vază, dacă sunt în stare să descopere ei greşeala.

Tache Leţu bănuiă şi acuma aşă ceva, când, după ce intră în cantţilerie, găsi lumânările încă arzând în sfeşnicile de alamă pe masa de scris, şi când văzù lada de bani, această mobilă foarte primitivă de lemn, deschisă. Tache Leţu ridică capacul lăzii. Erà goală! Pomojnicul ştiă foarte bine, că fusese una mie şapte sute şi patruzeci de taleri şi treizeci şi nouă bani în ladă. Mai deschise repede şi alte sărtare, dar condicile erau toate la locul lor.

Tache Leţu rămase încremenit. Asemenea idei nu mai avusese zapciul până acuma! Atunci îşi aduse aminte de vorba boierului Iancu, şi de acel fluerat pătrunzător şi groaznic... la plecare. Un vârtej îi cuprinse capul.

* * *

Tot asemenea vârtej cuprinse şi mai tare mintea boierului Amza Jianu, când se lăţi vorba, că fratele său cel mic s'a făcut haiduc.

Vestea ajunse în curând ştiută de toţi, şi toată lumea aflase că zapciul se făcuse nevăzut din Obârşia.

Când sosì chiar Arghir Mavrachi, găsì pe pomojnicul într'o stare, care cu nimica nu erà mai pre jos de „istericalele greceşti". Aşà se chemà pe atunci hysteria, adusă, din Fanar.

Costache Iamandi, Cârc Sărdarul, când află, sărì în sus de pe divan, aproape până în tavan şi strigă: „Acuma ştiu cine mi-a furat pe Meranţ din temniţă!", şi se jură, că în cea mai scurtă vreme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va trimete pe acest ipochimen, pe coconașul Iancu, ferecat în fiare la București.

Trecură însă săptămâni, și cu toate că Iamandi se pusese cu mare îndrăsneală și hotărîre pe muncă, nu putù să-și aducă planul la îndeplinire.

Dimpotrivă, numele noului căpitan de haiduci creștea din zi în zi. Mergeà vorba că are „iarba fiarelor", acea buruiană fermecată, cu care se deschid toate broaștele și zăvoarele, fiindcă nici un conac boieresc, oricât de bine ar fi fost păzit, nu mai erà sigur și scutit de călcările lui Iancu Jianu.

Se arătà deodată, ca o vedenie răzbunătoare, la locuința vreunui ticălos de Grec, sau vreunui slugoiu al Grecilor, și-l sileà, să-și plătească haraciul. Nici în timpul cât Iancu erà față, nici pe urmă, nu cutezà încolțitul, să se apere, sau să facă gălăgie, fiindcă în brâul roșu, lat, care încingeà mijlocul haiducului, străluciau pistoale și cuțite. Dibăcia, cu care mâinile lui subțiri împlântau moartea, erà cunoscută și nu se știà, dacă afară nu erà întreaga lui ceată, gata să tragă focuri, și să împresoare casa din toate părțile. Căpitanului îi plăceà acum să pătrundă singur înlăuntru, și pare-că voià să se despăgubească de sila de a se preface, pe care o suferise atâta timp, cât a fost slujbaș, și deaceea făceà acum călcările fără mască, fără negreală, cu fața deschisă. Dacă erà cinevà care nu-l cunoșteà, își spuneà numele. „Eu sunt Iancu Jianu. Fii liniștit". Această vestire găseà de obiceiu urmarea dorită.

Boierii din Oltenia însă nu mai aveau viață ticnită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țăranii, dimpotrivă, binecuvântau pe „zapciul codrilor", cum îi ziceau ei, și în fiecare curte boierească haiducul avea prieteni, și credincioși săi printre slugi. Stăpânii bănuiau și se temeau de un asemenea lucru, dar nu cutezau să pedepsească pe cineva, fiindcă urmă apoi îndată răzbunarea: curtea eră jefuită a doua oară și mai cumplit.

Îl ajută pe Jianu mult cunoașterea tuturor conacelor boerești, pe care și-o câștigase cu prilejul cercetărilor sale ca slujbaș. Și orice văzuse el odată, se întipărià în ochiul lui, ca în chiul unui pictor. Ar fi putut să ajungă mare artist, dar pe atunci nu eră trebuinuță de artiști în Rumânia, eră trebuință de haiduci.

Începuse să vorbească lumea despre comorile lui Jianu și se spuneau minuni despre ele, deși nu le văzuse nimenea.

De aceea, într'o seară încântătoare prin mirosul dulci de liliac, isteața Chira Evsevia zise soțului ei: „Prost a fost acest Iancu Jianu, foarte prost".

Boierul Mavrache și cocoana lui ședeau, după ce luaseră masa, în pridvor, și chir Arghir sugeà din vârful de chihlibar al unei narghilele.

— „De!" răspunse ispravnicul, „fără îndoială a fost prost. Să fie cinevà un Jian, să fie protiguit de Banul Dumitrache, să aibă o slujbă grasă de zapciu, să poată luà în căsătorie pe fata noastră cea mare... și să se facă haiduc! De! pe cine vrea Dumnezeu să-l piarză, aceluia mai întâi îi ia mințile!"

— „Nu mă înțelegi", răspunse chira Evsevia cu un ton cam disprețuitor, scuturând cu vârful dege-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lului său mijlociu, tare afumat, cenușea dela țigară într'o farfurie de alamă.

— „Adică cum?" întrebă mirat chiar Arghir, care aveà mare părere despre înțelepciunea soției sale și o numeà „Egheria sa".

— „Cum?" răspunse ea cu nerăbdare. „Se vede că te-ai prostit în Vlahia și nu mai ești în stare, să înțelegi lucrurile cele mai ușor de înțeles".

— „Adică cum?" zise iară Mavrache, care erà acum așà de curios, încât nu se supărà de dojana soției sale.

După o mică tăcere, în care chira Evsevia sufla câtiva norișori albaștri de tutun înspre lumina lunei; ea răspunse: „Prietene, slugile noastre au ajuns să înțeleagă grecește și D-ta, cum se vede, ai uitat".

A treia oară nu mai îndrăznià Mavrache să întrebe, ci zise cu zmerenie: „Cum crezi D-ta„ psihimu, cum crezi D-ta !"

Dar nici așà nu erà mulțumită cucoana Evsevia.

— „Cum cred eu!" răspunse ea, iuțită. „Nu mai poate cineva să se înțeleagă cu D-ta. Mintea D-tale a asurzit. Un Jianu, un protigiu de Bibescu, un zapciu și un viitor ginere al nostru, acestea toate ar fi putut să-i rămână... și încă și cealaltă!

— „Care cealaltă încà?" întrebă Mavrache. „A, vrei să zici... ?"

Chira Evsevia începù să-și facă la cruci, cu iuteala fulgerului, așà încât se părea, că face numai roți prin aer, iar nu cruci: „Vreau să zic că nu erà nimica mai ușor, decât să iasă curat din boclucul cu igumenul dela Căluiul! Rogu-te, când are cinevà pe Banul Craiovei prieten de aproape și pe fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moasa Soreanca binevoitoare, și mai este și frate cu Jieni! — O! Doamne! ași fi dorit din tot sufletul meu, ca fiica noastră cea mare să poată să stăpânească toate acele comori, pe care le adună acum boierul Iancu, precum se spune!"

Chir Arghir se uită cu mirare la buna mamă. Ea ghicise de multeori rostul lucrurilor. Ce mai însemnă sistemul său de „inuls" față cu planul, pe care-l desvoltă dânsa acuma: Iancu Jianu să rămâie zapciu și să fie și haiduc, în folosul său și al familiei Mavrache! Da, da, Egheria! Dar oftă adânc, fiindcă de astă dată înțelepciunea ei era de prisos. De oarece Iancu nu primeă sfaturi dela nimeni, nu mai rămâneă nimic de făcut, decât să te îndeletnicești cu chibzuiri filozoficești.

I veni însă un gând vesel: „Porumbițo", zise el, zâmbind către soția sa smochinită, „firește că pentru noi nu iese nici un câștig din toată istoria asta, dar un lucru are mare haz, adică cum Amza Jianu își zmulge părul. De o lună de zile nu mai cutează să iasă pe ulițuă, nici între oameni! Nu i se mai zice „boierul Amza", ci scurt „fratele haiducului". Și ce însemnează acest lucru pentru acel îngâmfat de Vlah, mândru de virtuțile sale, haha, poți să-ți închipuești!"

Cele ce puteă să-și închipuiască chira Evsevia, dacă vroia, le sufereă însă, cu adevărat, în fiecare ceas cucoana Catinca a Jianului dimpreună cu toată casa ei, zi cu zii. Erâ un fel de piatră grea, care apăsă pe curtea boierului Amza. Slugile se feriau a se întâlni cu stăpânul lor, fiindcă la fiecare întâlnire se deslănțuiă o furtună pe capul lor, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

parte oratoricească și în parte simțită pe spetele lor.

Fetele ședeau mute și tremurând, plecate pe ghiergheșurile lor, înconjurate de slujnicele, care, stârcite pe podini, torceau și coseau și nu cutezau să scoată o singură vorbă sau să mârâe un cântecel, cum erau obicinuite altădată.

Iar cucoana Catinca credea, că se apropie ziua cea de apoi, când într'o noapte, după ce soțul său sărise din pat și alergă fără preget prin odaie, în sus și'n jos, îndrăznise să ridice, plângând, mâinile împreunate, la icoane și să oftcze: „Ah, Prea Sfântă Maică a Domnului! Știu! Aceasta este pedeapsa noastră, pentrucă n'ani sărit în ajutorul nevinovatei copile, sărmanei Ileana!"

— „Ce?" sbieră boierul Amza, „ce vrei Dumneata să zici cu vorba asta? Ileana a murit! A murit! Auzi? Ea a murit odată cu mama sa! Înțelegi, gură fiecăreață ce ești!" Și apoi urmă o descărcare de ocări și înfruntări pe capul sărmanei femei. In fiecare clipă ea se temea, că va fi sugrumată, fiindcă soțul ei o scutură de umeri, ca pe un prun cu roadele coapte, și la urmă o aruncă afară din pat și din odaie, și trebi, sărmana, să se ascundă, tremurând, în odaia fiicelor sale.

* * *

A doua zi, în asfințitul profiriu al soarelui, ședeà Stan, argatul boieresc, în umbra unui nuc și se uità jinduit, la un cărucior, care se urcà hodorogind în sus pe drumul Drăgășanilor, învelit într'un nor de praf auriu. Stan aveà să ducă un sac în spate, un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sac greu, în care cucoana Catinca pusese mai multe ocale de lumânări de ceară, din cele mai bune, făcute chiar de dânsa și mai multe borcane smălțuite, verzi și cafenii, pline cu miere și cu dulcețuri. Aceste daruri aveau să le ducă departe spre Miază-Noapte, în munți, la schitul de maici Surpatele și să le predeă maicei stariță Agapia, împreună cu o scrisoare. Sfinția Sa erà o rubedenie a Jienilor și a Golfinenilor.

După ce căruța se apropiă mai bine, Stan văzù cu mirare, că în căruță erà Bran, un alt argat al boierului Anuza.

— „Elelei!“ strigă ei, când se opriră caii. „Tocmai aveam de gând, să mă rog de creștinul, care vine în sus, să mă ieà și pe mine în curățà, și s'a nemerit foarte bine, să fii tocmai tu“.

— „Incotro ?“

— „M'a trimis boierul cu sacul àsta greu la Surpatele la mătușă-sa, la stariță Agapia. Dar tu unde mergi ?“

— „Pe mine m'a trimis cucoana cu alt sac greu tot la Surpatele, la maica Agapia“.

Stan se urcă în teleguță și plecară amândoi, fără a se prea zori. Ei ajunseră a treia zi spre seară la Surpatele.

Surpăturile din malul înalt de nisip galben al râulețului de munte Otăseul, dăduseră numele mânăstirei. Drumul etrà pustiu, ducând printre dealuri chiele, și în fund se zăreà, spre Miazănoapte, vârfurile munților înalți, îmbrăcați cu păduri, pierzându-se în amurgul serei.

Stan și cu Bran se opriră, în curtea mânăstirii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc.
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dinaintea maicei stariţe Agapia, ţinându-şi căciulile în mână, şi-i predară scrisorile şi darurile ce le aduseseră. Prea cuvioasa maică privi, sprijinindu-se pe toiagul său de stariţă, la cele două surori tinere, cum scoteau din desăgi darurile, învelite cu îngrijire, în cârpe de in, şi cum le duceau apoi în casă. In sălbătăcia de acl asemenea plocoane erau o întâmplare rară şi, pentru deosebite cuvinte, veniau celelalte douăzeci de maici, mânate de o copilărească curiozitate, în curte, să vază ce a sosit pentru maica stariţă. Erau nişte înfăţişări subţirele, în hainele negre, croite în linii drepte, şi purtând pe cap broboade negre, strânse împrejurul frunţei şi a bărbiei, pe deasupra camilafcei, care erà aşezată în vârful capului.

Se întunecă repede.

Maica Agapia porunci, să li se facă argaţilor boiereşti sălaşi de noapte, în casa slugilor mânăstirii, dinafara zidurilor curţii, şi apoi se retrase cu surorile în chilia sa. Aceasta erà o odae prietenoasă şi luminoasă, cu pereţii văruiţi alb, împodobiţi cu icoane, îmbrăcate în aur şi argint. Podinele şi divanurile, cari nici aici nu lipseau, erau acoperite cu scoarţe ţesute în mânăstire.

Maica Agapia deschise scrisoarea boierului Anza. Ea glăsuiă astfel: „Prea cinstită Maică, — dorim ca scrisoarea de faţă să te găsească în cea mai bună sănătate. Primeşte darurile mele, şi anume: făină de porumb, unt şi miere. Şi să aprinzi făcliile, pe care ţi le trimit, în Sf. Biserică, pentru odihna sufletelor Mariei Golfineanu şi a fiicei sale Ileana, care, amândouă au răposat acum un an.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sunt al Sfinției Tale supus. Amza Jianu".

Iar cucoana Catinca scrià :

— „Prea cinstită și iubită Maică Agapia. — Mă închin cu plecăciune și îți doresc tot binele. Află că noi suntem bine. Dar inima mea este foarte amărîtă. Avem o mare supărare. Fratele nostru Iancu care era zapciu, s'a făcut haiduc și s'a dus la codru. Aceasta roade sufletul stăpânului și cinstitului meu soț. Poate că este vre-o pedeapsă dela Dumnezeu pentru noi. Aprinde lumânările la altar și pune să se facă liturghii pentru odihna sufletului bietei Ileana Golfineanu, despre care boierul Amza zice că a murit. Alții spun că ar fi fost răpită. Eu nu știu. Dumnezeu singur știe. Dulceața de caise verzi pe care ți-o trimit, a făcut-o fie-mea. Dumnezeu să ne aibă în paza·lui și sunt a Sf-tale supusă Catinca".

Maica Agapia, a cărei față erà încreștită și ușor îngălbenită ca fildeșul învechit, rămase mult cu aceste două scrisori în mână și nu se mișcà. Abià se mirà, căci de multă vreme ea nu se mai mirà de nimic, de când fuseseră uciși soțul ei d'împreună cu doui fii și trei fete de cârdașii lui Pasvantoglu.

Ea mulțumise atunci lui Dumnezeu, că fiicele sale înainte de a fi omorîte, nu suferiseră ceva și mai rău, și se retrăsese la mânăstirea Surpatele. De câte ori intrà acolo în biserica răcoroasă, cu învechitul ei miros de tămâie, i se împrospătà credința, că trebuie să fie un Raiu.

Așà dar, iarăși o fată răpită sau ucisă, și Iancu în codri! Scrisorile nu o deslușiau destul, una erà prea scurtă și cealaltă erà încurcată, așà încât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

maica Agapia nu puteà să înțeleagă adevărata înlănțuire a întâmplărilor. Dar ea știa, că diavolul și duhurile cele rele frământă lumea asta. De aceea nu se mai mirà de nimica. Numai în cealaltă lume are să fie bine.

* * *

Printr'o portiță din dosul curții sale, ieșià, seara târziu, Amza Jianu. Cu toate că în Caracal erà întuneric beznă și erà pustiu de oameni, totuși Amza se fereà de a trece prin mijlocul ulițelor și mergeà pe lângă uluci și garduri. La portița din dos a unei alte case, el se oprì și bătù. Portița se deschise și Amza intrà în ocolul dintre ziduri și casă, un ocol plin de bălării, dulceag mirositoare și înalte cât omul.

— „D-ta ești, boierule Costache?" întrebà el pe omul care-i deschisese.

— „Eu sunt, cinstite boierule, precum ai dorit și precum mi-ai scris", fu răspunsul prietenos.

— „Iți mulțumesc din tot sufletul", zise Amza.

— „Poftește în casă, te rog".

— „În casă?" întrebà Amza cu sfială.

— „Da ce fel!" îl dojenì prietenește Cârc Sărdarul.

„Nu putem să stăm aici în umezeală. Și te încredințez că acolo sus vom fi tot atât de singuri, ca aici". El conduse pe musafirul său printr'o portiță strâmtă, deschisă în grosul zid al casei, și, scoborînd o scăricică, trecură dealungul unui gang scund, care miroseà a varză acră, apoi se urcară iarăși câteva scări în sus și ajunseră într'un fel de sală,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar de acî intrară într'o odaie, unde ardeau niște lumânări, și unde stă cafelele negre pregătite, pe o mescioară Turcească, dinaintea divanului.

— „Aici suntem nesupărați!" zise Iamandi. „Desbracă-te, cinstite boierule, și șezi. Cu ce-ți pot sluji?" și, zâmbind, privià în fața cea amărîtă a lui Amza.

Prietenia prea mare a tânărului Grec miroscà a bătaie de joc. Amza strânse din măsele. Trebuià s'o mai înghițî și pe asta. Nu mai așteptà nimica alta dela oameni.

— „Cârc Sărdarule", zise el răgușit. „Vrei să-mi stai într'ajutor? Numai știu încotro s'apuc. Numele meu a fost batjocorit".

— „Aida-de!" se împotrivì politicos Grecul.

Dar Amza își încleștă pumnul pe genunche și urmă: „S'a împlinit măsura. Astăzi am primit o scrisoare dela frate-meu Mihai din Calafat. Fostul..." își înghițî vorba cu greu, „fostul zapciu bântuește malul Dunării, dela Calafat până la Turnu-Severin!" Apoi oftă adânc: „Of, Of, de ce a trebuit să trăiesc, — să mai văd și asta! Ce am greșit eu, ca să cază pe mine asemenea pedeapsă? Numele nostru l'am moștenit curat, din tată în fiu, și acuma rușinea asta! Nu mai pot să-mi spun numele, fiindcă lăutarii de prin cârciume fac cântece cu el. Nu mai este alt Jian acuma, decât haiducul Jianu!"

— „Hm, hm, hm!" mormăì Iamandi, în toate tonurile părerii de rău, răsucindu-și mustăcioara cea neagră.

Amândoi tăcură câtăva vreme.

In sfârșit Amza Jianu se opintì să facă această

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întrebare: „Ce mă sfătuești D-ta să fac, arhon Cârc Serdarule? D-ta ești dibaciu și îndrăsnet. Te pricepi la..." era să zică: „la prinderea tâlharilor"... dar nu putù să scoată această vorbă din gură.

Iamandi începù să clatine din cap, gânditor.

— „N'ai vreà D-ta", începù Amza din nou, „să-i predai... lui Iancu o scrisoare din partea mea?"

Grecul aruncă o privire piezișe, pe supt sprâncenele stufoase, la boierul Amza și mârâi ceva.

— „El a avut totdeauna cea mai bună părere despre D-ta", urmă Amza stăruind, „și sunteți tineri amândoui, de aceeași vârstă. Atunci se pricep oamenii mai bine unul pe altul. Vreau să-i scriu, că noi suntem gata să împlinim pentru el suma.... suma",—bietul Amza aproape se simțeà istovit de durere și de rușine, „suma, pe care o datorește Stăpânirii, numai să înceapă iar o vieață cu rost, și să cază în genunchi la Vodă, care-l va iertà fără îndoială. Doamne, Dumnezeule! Este fiu de oameni cum se cade! Trebuie să-și vină în fire!"

— „Ei, de!" răspunse Iamandi, par'că se deșteptă din adâncimea gândurilor sale. „Și eu sunt de părerea D-tale, boierule Amza. Dar ca să se apropie cineva de Iancu Jianu, nu e lucru prea ușor. Să-ți mărturisesc adevărul, am încercat-o, fiindcă venise porunca dela București, unde părintele staret dela Căluiu făcuse mare gălăgie. Dar fratele D-tale are pe diavolul în trupul lui, și are atâția țărani și oameni de rând în punga sa, încât află tot, ce se alcătuește împotriva lui".

— „Dar de astădată" — răspunse Amza, care la cuvântul „fratele D-tale", pe care-l apăsase celă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lalt într'adins, se retrăsese ca în fața unei lovituri. „de astădată D-ta vii ca sfătuitor, ca un crainic de pace, cu o scrisoare. Și, vezi, scumpe prietene, noi ne vom arătă foarte recunoscători, față de D-ta, atât de recunoscători, cât numai ne vor îngădui mijloacele noastre".

— „Despre acestea putem vorbi mai pe urmă", zise Iamandi și ei urmară apoi vorba înainte până târziu în noapte.

* * *

Nu departe de Craiova era o cârciumă, într'o văgăună strâmtă, în mijlocul pădurilor. Acolo se întâlniau trei drumuri de țară, adică niște fâșii de lut, brăzdate adânc, care scoborau repede la vale.

Era des-de-dimineață, și cumpăna lungă a puțului din curte se ridică încetișor și se lăsă în jos scârțâind. Un argat scoteă apă cu găleata, înbrăcată cu mușchiu, și o vărsă în valuri sclipitoare, în jghiabul, de asemenea înverzit de mâzgă, spre care își îndreptă hangiul caii săi.

Deodată se auzì deasupra cârciumei, o împușcătură din dreptul unui drum din pădure. Troscotul trecù dintr'un deal în celalt deal, până se pierdù încet cu totul în depărtare.

Cei doui oameni se puseră s'asculte.

Din grajd se auzì un glas: „Naee!"

Hangiul dădù fuga acolo. Se întoarse însă repede înapoi și porunci argatului: „Pune iute caii la adăpost, și apoi vom vedeà, împreună, ce s'a întâmplat".

Grăbiră spre locul, de unde se auzise împușcătura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După o jumătate de ceas și mai bine, în care timp hanul zăcuse în adâncă liniște, pare c'ar fi fost pustiu, intrau, încetișor, trei bărbați în curte. Hangiul și cu un argat al lui sprijiniau de subțiori pe un boier, care nu puteà să înainteze decât schiopătând și erà plin de sânge în față. Il duseră în casă și, după ce-l spălă hangiul, se văzù fața frumoasă, dar acum ciopârțită, a boierului Costache Iamandi.

Blestemà groaznic și în două limbi. Din blestemele lui se înțelegeà, că-i căzuse calul, pe drumul din pădure, într'o afurisită de groapă, care erà acoperită cu crăci și că sărmanul dobitoc își rupsese amândouă picioarele dinainte, așà încât a trebuit să-l împuște.

El însuși, Cârc Sărdarul, erà cât p'acì să-și rupă junghetura. Piciorul stâng îl durea grozav și fața lui erà toată numai brazde, printre care se rostogoleau ochii lui cei negri plini de mânie. Ocărà grozav cârciuma din pădure, numind-o cuib de hoți și conac al tâlharilor, cari ar fi așezat jur împrejur curse pentru oameni.

— „Nu pentru oameni, Milostive, este o singură cursă pentru urși!“ încredință hangiul. „Măria Sa Banul Dumitrache, fiind proprietarul pădurii, a pus alaltăieri s'o sape...“

— „Minți, câine! n'a pus el s'o facă deacurmezișul drumului!“ țipă boierul Costache, ca turbat. „Dacă mai spui o vorbă, ticălosule, va fi cea din urmă, pe care ai scos'o din gură!“ și scoase cu amândouă mâinile câte un pistol din brâul său de șal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Porunci apoi să pună caii și să-l ducă la Calafat, dacă sunt de nădejde caii și surugiul.

— „Slavă Domnului! da, fără cusur și cu totul la porunca D-tale, puternice boierule!"

Când ieși Cârc Sărdarul, cu capul legat, în pridvor, poștalionul aștepta, gata, în curte. Erà un fel de coș, împletit din nuiele groase de sălcii, pus de-a dreptul pe un scaun de lemn, așezat fără arcuri, pe osiile roților. In coș erà fân și pe deasupra lui o pătură vărgată. Lângă oiște erau înhămați doui cai și dinaintea lor alți trei, înnaintași.

— „Ce batjocură de trăsură e asta?" isbucni Iamandi. „Și mărțoagele alea jumătate crăpate! Dar mainuțoiul ăla bătrân, care șade încărligat pe calul dinainte, surugiu să fie? Cu ăla am să fac trei zile până la Calafat!"

Și într'adevăr, pe calul înnaintaș, din stânga, erà cocoțată o ființă pipernicită, supt a cărei pălărie soioasă, se vedeau niște plete sure și o barbă zbârlită sălbatic.

Hangiul dădeà însă iarăși încredințarea: „Milostive boierule, Ion ăsta, cum îl vezi, a dus pe Măria Sa Banul Dumitrache dela Craiova la Calafat și nu în zece ceasuri, cum îl duc surugii Măriei-Sale, ci numai în cinci ceasuri! Pentru aceasta Banul i-a dăruit o mână plină de galbeni!"

— „O mână de palme!" strigă Iamandi. „Cârc Sărdarul trebuie să fie dus fără plată. Ați înțeles? Vă cunosc eu pe voi, hoților și mincinoșilor!"

In sfârșit ședeà, sau mai bine, zăceà Cârc Sărdarul în coșul căruții. Povața hangiului însă, ca să-l lege, cum erà obiceiul, cu o frânghie de marginile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trăsuri, o respinse dispreţuitor. N'or să aibă doară pe dracul în trupul lor, nici moşneagul acela de surugiu, nici somnoroasele lui gloabe!

Caii stătură locului până acuma ca niște melci, şi numai din când în când mişcau urechile, de zăngăniau încetişor clopoţeii, atârnaţi la gâtul lor.

Deodată însă surugiul apăsă genunchii în coastele calului din 'nainte, trase un chiot ascuţit, şi poştalianul sbură afară din curtea hanului, pare că nu erau cai, ci zmei! Intr'un cerc scurt apucă poştalionul la stânga, însoţit de zăngăneala clopoţeilor, săltând peste gropile adânci de lut uscat, care brăzdau drumul prin pădure. Căruţa fermecată săreă după caii, cari se lungiau pământului în goana mare. Se păreau că totul sboară peste bulgării din drum, fără să-i atingă.

Bătrânul scoteă chiote surugieşti ascuţite şi ieşite numai din berigată: „Iu, iu, iu, iu!", care se ridicau până la un „Iiii!" subţiat, ca un fir de aţă, şi care isbiau urechile cailor ca niște lovituri de biciu. Pătrunzându-le muşchii lor elastici, acest strigăt îi înteţia la o iuţeală nebună.

Ion, bătrânul surugiu cocoşat, păreă că nu are numai un singur drac în trup, ci şapte! Păreă că erâ crescut într'o bucată cu calul său. Genunchii lui adunaţi în sus, în scările scurtate, după obiceiul ţărănesc, nu se deslipiau de coastele surului: numai mânecile cămăşei albe şi largi, care ieşiau din cojocul împodobit cu cusături, se umflau la suflarea vântului.

Unui asemenea surugiu turbat se poate ca Banul Dumitrache să-i fi dat o mână de galbeni din recu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noştinţă, că nu lovise căruţa, în şalturile nebune, de vreun cirip şi n'o sfărîmase.

Zadarnică fu încercarea Cârc Sărdarului, prin strigăte să mai potolească goana. Surugiul, încălicat pe calul dinainte, sbierând mereu, nu puteă să mai auză nimic, din pricina zăngănitului clopotelor şi a ţâncănitului copitelor. Ar fi trebuit să tragă un pistol asupra lui, ca s'auză surugiul! Dar nici vorbă nu putcă să fie de scosul unui pistol din brâu, fiindcă o mână nu-i ajungeă lui Iamandi să se ţină în căruţă; trebuiă să-şi încleştezе amândouă mâinile de marginile coşului, ca să nu fie aruncat afară. Pe deasupra încă îl mai dureă şi piciorul cel rănit. Erà o călătorie de iad.

Se înţelege, că maimuţoiul acela smintit din şea ţipă piţigăiat, la fiecare gaură mai adâncă, ce erà în drum, obişnuit: „Ţine-te bine, boierule!" Dar boierului îi veneà, la aceste ţipete de opintire, aproape să leşine şi capul lui rănit începù acum să se răsvrătească. Sburau de aproape trei ceasuri, fără să se oprească. Locurile păreau, că se rostogolesc, unul după altul, pe dinaintea ochilor boierului Costache. Pădurile, livezile, şesurile şi dâmburile, un sat, două, şi apoi iară altele..., în sfârşit el închise ochii.

La fiecare văgaş sau scursură de apă se auzeà iară darea de veste: „Ţine-te bine, boierule!" Numai o singură dată nu se auzî, tocmai acolo, unde se lăsă drumul foarte repede la vale, prin malul aproape drept al râuleţului Desnăţuiul, în care se repeziau acuma caii în jos, ca nişte balauri de se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ridicau apele, stropind în sus până la o mare înălțime.

Și într'adevăr, după amiazi, zbârnîă un poștalion, turbat, cu cinci cai, prin satul Calafat, drept spre curtea boierului Mihai Jianu, unde surugiul îndrăcit opri deodată caii, cu o singură smucire, și îi făcu să steà pe loc.

N'avù însă timpul să descalice. Surul de sub șea se ridică deodată drept în sus, ca o lumânare, deschise gura mare, scoase un rânchezat desnădăjduit și jeluitor, și căzù apoi, grămadă, mort.

In clipa, când se prăbuși calul, surugiul, ușor ca o pană sări de pe spinarea lui, și când slugile alergară speriați, să-i deà ajutor, el zise liniștit: „Deaceea i cal".

Zâmbind trecù pe lângă căruța fărîmată aproape de tot. In locul roților rânjiau numai câteva spițe, rămase împrejurul osiilor. Pe atunci nu se ferecau încă roțile și se întâmplà adesea, să se rupă obezile, chiar la un umblet potrivit. Nu erà dară mirare, că de astădată se fărâmaseră roțile cu totul.

In coșul cărucioarei însă, nu mai erà nici fân, nici pătură, nici urmă de Cârc Sărdar !

— „Dar cu cine ai plecat tu în căruță? Unde-ți este călătorul?" întrebau oamenii.

— „Da știu eu?" răspunse surugiul. „El știe", și cu vorba asta se duse la fântână și-și aruncă jos pălăria prăfuită. Ce să vezi! Spre nemărginita mirare a celedului întreg, sburaseră dimpreună cu pălăria și părul cel cărunt, încâlcit, și barba zbârlită o moșneagului, și deodată se văzură niște plete lungi, negre, împrejurul feței tinere a surugiului. El

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bagă apoi mâna în spate pe supt cojoc și scoase o perniță, care-i slujise drept cocoașă, plecă trupul său subțire peste șipotul de apă și-și spălă obrazul, suflând din buze cu mare plăcere.

O slugă veni din casă și întrebă în numele boierului, ce fel de gălăgie și ce zarvă este în curte? I se arătară căruța, calul căzut, al cărui rânchezat de sfârșire rămăsese încă în urechile tuturor, ceilalți patru cai, care tremurau cu tot trupul, și i se arătă și acel ciudat de surugiu.

— „Unde e boierul Mihai?" întrebă acesta.

— „Ce vrei cu D-lui?" zise un slujitor.

— „Ce vreau, aceasta am să-i spun eu singur", fu răspunsul.

Atât graiul cât și privirea omului acestuia în haine țărănești, erau așà de poruncitoare, încât sluga 'l lăsă să urce scările, pe sărite, și să treacă printre toți dealungul ciardacului.

Ciardacul se sfârșià de cealaltă parte a casei într'un pridvor, din care ochiul cuprindeà tot largul măreței Dunări, care străluceà acuma în lumina soarelui de amiazi, fiindcă curtea lui Mihail se află pe înălțimea malului, acoperit cu stufișuri dese, la ale cărui poale se strecurau tăcutele valuri ale marelui rîu.

Ciardacul erà îmbrăcat în trandafiri roșii deschiși și galbeni aprinși, ale căror vrâste atârnate, făceau un frumos pervaz la icoana posomorîtă a greoaiei cetăți turcești a Vidinului, care se ridică pe celălalt mal.

In pridvor erau adunați vre-o șease boieri, cu ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fele și tutun. Din colțul unui divan întrebă gazda casei, încreținд fruntea: „Cine este?"

— „Cine să fie?" răspunse cel sosit, „frățiorul D-tale Iancu".

Toți boierii începură să tremure ca frunzele de toamnă la suflarea unui vânt aspru.

Cu toții înholbau ochii la bărbatul minunat, a cărui „chică lungă", cum o purtau haiducii, cădeà în jos pe cojocul alb, împodobit pe de mărgini cu fâșii de blăniță neagră de miel, iar la mijloace înfrumusețat prin cusături de curelușe verzi rotite. Lui Iancu orice haină îi ședeà bine, cum îi șade bine unei pantere blana sa.

— „Așà-i că nu m'ai așteptat, frate Mihai?" întrebă Iancu.

— „Nu", răspunse acesta cu glas șovăitor.

— „Nici mie nu-mi erà dor de tine. Dar fiindcă drumul meu mă duceà prin Calafat, am luat și pe prietenul lui Amza, pe Cârc Sărdarul Costache Iamandi, cu mine și am mânat eu caii. Când m'am oprit însă la tine în curte, nu l-am mai găsit în căruță. Poate că i se va fi părut căldura prea mare pe drum, și va fi sărit în Dăsnățuiu, ca să se scalde".

Boierii se uitau unul la altul, năuciți.

Numai unul începù să râză cu mare haz și zise: „Să trăiești, nene Iancule! Când îmi va venì, de acì înainte poftă să mă scald, am să te rog, să mă treci cu trăsura d-tale peste Dunăre".

Privirea lui Iancu se îndreptă spre cel care vorbise astfel. Erà un flăcău foarte tânăr, căruia abià

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi mijeà mustața, frumos ca ziua mare, cu părul auriu și cu ochii aproape negri.

Iancu zâmbì și-i zise: „Nu ești tu fiul lui Alexandru Urdăreanu?“

— „Ba da, sunt Ion Urdăreanu“.

— „Boierul Vasile Moangă mi-a vorbit de tine“, răspunse Iancu prietenește. „Mi se pare că ești un băiat cu inimă!“

— „Ași vreà să fiu ca D-ta!“ răspunse tânărul.

— „Vino încoace“, îi zise Iancu, și după ce se apropià băiatul, foarte fericit, Iancu îi puse mâna pe umăr și se uità în ochii lui, cari se ridicau scânteietori, atintiți asupra Jianului: „Ca mine? Aceasta nu se poate. Ca mine poate fi numai unul. Ceilalți trebuie să se mulțumească, să fie supuși ca robii. Dar tu se vede că nu ești făcut să fii rob. Așteaptă, Ioane, până vine Tudor Vladimirescu“.

Apoi se întoarse iarăși politicos spre Mihai: „Mi se pare, că am picat la un timp nepotrivit. De aceea nu vă voiu mai supărà. De cumva ar venì Costache Iamandi pe la tine, zilele acestea, spune-i sănătate din partea mea!“

Făcù dreapta 'nprejur, de pe prag, unde rămăsese până atunci, și plecă din curtea lui Mihail, fără să fi cutezat cineva, să-i mai zică o vorbă.

Boierii iară se uitau, toți năuciți, unul la altul, și apoi tăbărâră pe Ion Urdăreanu, numindu-l un băietan obraznic. Mihai ținù un mare logos despre mâhnirea, ce-i pricinuește fratele său cel mic și despre rătăcirile, la care este supusă mintea omenească.

Ion însă n'auzià și nu băgà în seamă nimica din toate vorbele aceste: ba își uitase chiar și de dra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gostea ce o aveà pentru încântătoarea Bălaşa, fiica cea mare a boierului Mihai, fiindcă acum se îndrăgostise de haiducul Iancu Jianu! Seara se duse, pe lună, în pădurícea de pe malul Dunării şi umblà în sus şi în jos. Privighetoriile cântau de răsună până departe, dincolo de râu, iar el îşi închipuià: ce lucru minunat ar fi, dacă s'ar arătà, acuma deodată, Iancu Jianu din tufişurile luminate de lună, şi i-ar face un semn tainic, chemându-l şi apoi să-i spună că trebuie să-l urmeze, fiindcă a găsit în el, Ion Urdăreanu, pe acel bărbat îndrăzneţ, pe care l'a căutat de mult! Că sunt caii gata! Şi apoi să sboare amândoi, ca vântul, şi toată lumea să fie a lor, iar în fundul pădurii să-i aştepte ceata haiducilor, adunaţi împrejurul focului.

Dar Iancu Jianu nu se mai întoarse.

Din potrivă se înfiinţă însă a doua zi Cârc Sărdarul Costache Iamandi.

Şi acest diplomat desăvârşit şi stratig, găsì chipul, să înceapă un şir de scrisori cu Căpitanul de haiduci, şi la urmă primì învoirea lui, ca să aibă întâlnirea, pe care o râvnise atât de mult. Această învoire erà cuprinsă într'o scrisoare, care fu aruncată, legată de o pietricică, în pridvorul, unde şedeau boierii după masă, la lună şi fumau.

Ion se rugă să i se deà lui Pietricica. O puse la inimă, şi pizmuià cu sufletul înflăcărat, pe Cârc Sărdarul pentru norocul de a'aveà afaceri cu Iancu Jianu. A doua zi dimineaţă însă veni tata Urdăreanului, şi-şi luă băiatul acasă, fiindcă ar fi şezut, acum, destul aici.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu două condițiuni dobândise Costachi Iamandi întâlnirea cu Iancu Jianu: cea dintâi ca să vină singur și fără arme pe ostrovul din Dunăre din sus de Calafat, și fără nici un Arnăut, — fiindcă se știa, că chirigii, negustorii și țăranii cari sosiseră în zilele din urmă, unul câte unul, la Calafat, făceau parte din poteră, — și cea de a doua condiție: că acești Arnăuți să nu cuteze să iasă din sat, tot timpul, cât va ține întrevederea. Altfel nici să nu se încerce, căci Iancu Jianu avea oameni în deajuns, ca să-i măcelărească, pe Cârc Sărdarul și pe toți Arnăuții lui. Lui Iamandi nu-i lipsea îndrăzneala și el primi condițiunile.

Ziua, locul și ceasul întâlnirii îi fură hotărîte de aproape. In pădurea de pe malul Dunării, din sus de Calafat, era un drum, ce ducea la vale. Pe acelaș drum scoborî Iamandi până jos, unde puternicul râu își rostogolia greoaiele sale unde cenușii-argintate. Și cerul era tot cenușiu, fiindcă ploase. Imbelșugatele tufe și mărăcinii de pe malurile rîpoase respândiau un miros plăcut.

Când sosi boierul Costache la marginea râului, zări acolo într'o ascunzătoare, alcătuită de câțiva copaci plecați, luntrea cea neagră, care-l așteptă. In barcă era un om, care se sculă, drept în picioare, și-'și scoase căciula din cap.

Cârc Sărdarul se urcă în luntre. La cârma ei era așternut un covor și erau așezate perini.

Luntrea se depărtă de mal, apucând deacurmezișul, la vale spre largul Dunării. Apele se păreau aproape boltite. Acum se văzù, că cursul lor, care de pe mal se arată atât de liniștit și lin, era foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

repede, și barca trecea prin vârteje. Numai pe ici pe colea, se vedeau locuri netede în suprafața râului.

După un sfert de ceas ajunse luntrea la mal, în capul despre Apus al ostrovului. Acesta se înfigea, ca unu colț, înainte în rîu și apele Dunării isbeau necontenit în rădăcinile copacilor de pe el, spălându-le și surpându-le. Pe acest rădăcinîș săltăreț, steteà Iancu Jianu, așteptând pe mușaiîrul său, cu brațul stâng acățărat de un trunchiu și cu brațul drept înfipt în șold. Când sosi Cârc Sărdarul, Iancu îl primì ca stăpânul acestui Ostrov singuratic.

— „Bine ai venit, cucoane Costache", zise el așà de politicos, parc că ar fi fost încă tot boierul cei primitor, dela taftul din Obârșia.

— „Mă bucur că te-am găsit sănătos, cucoane Iancule", răspunse, nu mai puțin îndatoritor, Grecul șiret.

— „Dorești, Cârc Sărdarule, să rămâie luntrea aici, sau să se întoarcă înapoi la malul celălalt și să vină mai spre seară să ne ieà?" întrebă Iancu prevenitor.

Iamandi se gândeà în vreme ce ochii lui, negri scânteietori, priviau drept în ochii verzui și liniștiți ai haiducului. Dacă luntrea rămâneà aici, aceasta însemnà doi oameni împotriva unuia singur, tâlharul acesta și cu tovarășul său împotriva boierului Costache. Dar de ce folos puteà să fie îndepărtarea luntrei? Ea puteà să se întoarcă în fie ce moment, și încărcată încă cu alți oameni. Dincolo în păduricea de pe mal, veghiau, fără îndoială, ortacii lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ianu. Şi aşă şi altmintrelea, el tot în mâna lor cădea.

Prin urmare Cârc Sărdarul răspunse: „Cum poftești D-ta, boierule Iancu".

— „Atunci să ținem pe Toaderi aici, e mai ușor pentru cina noastră".

— „Ce te-ai gândit și la cină?" întrebă Iamandi.

— „Dar pentruce să murim de foame? In orice împrejurări ale vieții s'ar află omul, el are nevoie să mănânce".

Cârc Sărdarul rîse. Toaderi Prisăcaru, căci el era, trase atunci luntrea la mal și o ascunse într'o tufă, din care, speriate, se ridicau păsările de apă.

Apoi Iancu apucă spre ccalaltă parte a Ostrovului, care vineă în fața malului Turcesc. Își făcură cale printre tufe și prin pipirig. La un loc, într'un desiș, văzură atârnat un șarpe, împleticit ca o frânghie de oțel, împrejurul unor fire groase de trestie. Broaștele cântau, făcând un zgomot aproape asurzitor.

Se opriră la un luminiș. Sălciile bătrâne de veacuri și plopii formau un fel de perete în spre malul Românesc, iar în spre cel Turcesc marginea Ostrovului era înconjurată de stuf, pe care se urcau din toate părțile zorele albe și mari, în cea mai bogată floare a lor. Caii dracului sbârnâiau prin văzduh ca niște săgeți de sticlă albastră.

Spre acest cuib al lelelor amenință, de dincolo, Vidinul înfrozitor. Cetățile Turcești se înlănțuiau pe malul drept al Dunării dela Porțile de fier și până la Marea Neagră, într'un șir neîntrerupt și aducător de peire. Toate grozăviile războiului, foc, ciumă, jaf și moarte, porneau, iară și iară, din aceste ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăți și se revărsau asupra Rumâniei, care-și pune câmpiile sale roditoare, fără nici o apărare, în brațele deschise ale puternicului rîu, fără apărare! Pare că nici un zid, nici un val n'a putut să dăinuiască vreodată pe pământul Rumâniei. Nici chiar cetățile Romanilor, care în alte țări, cucerite de stăpânitorii lumei, au trăit peste veacuri, nici ele n'au fost suferite multă vreme de pământul Rumânesc. Oamenii, copacii și florile le-au sfărîmat și dărîmat, despicând pietrele lor. Sângele de păstori al strămoșilor acestui popor, nu a voit să știe de locuri împrejmuite cu ziduri întunecoase și nepătrunse de aer și de lumina soarelui.

— „Aprinde un foc! să ne apere în potriva țânțarilor", porunci Iancu Prisăcarului „dar mai întâiu așterne-ne covorul aici pe iarbă!"

Toaderi adusese covorul și perinile din luntre.

— „Așà", zse Jianu. „Te rog, Arhon Cârc Sărdarule, așează-te. Tutun și cărbuni ți se vor aduce îndată", și după ce-i dădù deamândouă, îl întrebă zâmbind: „Așà dară?"

— „Iacă", răspunse politicos Costache Iamandi, scoțând o scrisoare din buzunarul dela piept și dând-o lui Iancu.

Ochii lor se întâlniră. Avusese dreptate Amza! Erau tineri amândoi, de aceea unul iertà celuilalt năzbâtiile sale, deși suferise însuși de urmările lor. Amândoi începură să râză cu veselie.

In sfârșit zise Jianu: „D-ta ești om de duh, Iamandi, și brăzdările de pe fața D-tale s'au vindecat".

Cârc Sărdarul îl amenință cu degetul și, întin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zându-se pe covor începù să fumeze tienit. Pentru fuduli lui erà o măgulire, să aibă afacc, atât de aproape, cu Iancu Jianu, haiducul. Erà mulțumit de sine însuși și se admirà singur.

Iancu ceti scrisoarea.

Apoi îl întrebă: „Negreșit, că știi, ce-mi scrie frații mei?"

Boierul Costache se ridică într'un cot: „Știu".

Cu țigara în gură închise Iancu hârtia, bătù cu degetul arătător pe ea, și zise: „Grozav de cum-se-cade este familia asta a Jienilor, ce? Ei vor să plătească datoria mea la Ocârmuire, cum o numesc ei. Este foarte înduioșetor. Poate că ași fi în stare să le împrumut, cu însumi, bani spre acest scop frumos? Ce crezi?"

Iamandi se lovì cu palma pe picior. „La dracu! Ei n'au înțeles lucrul așà! Firește că D-ta poți să plătești banii de zece ori mai ușor, decât frații d-tale! Pentru aceasta nu aveai trebuință de ei".

— „Așà e. Dar eu n'am trebuință de ei, nici într'un fel", zise Jianu liniștit.

Atunci Cârc Sărdarul, după ce apropierea lui Iancu îi dăduse un fel de siguranță, vroì să mai facă încă un pas înainte spre scopul său. „Prietene", începù el, cu un ton dăscălitor, „mă îndreptez și zic, că negreșit, D-ta n'ai trebuință de ei, pe câtă vreme îți face plăcere, să trăiești afară din lege. Dar ești sigur că n'ai să-ți schimbi odată părerea? Ar trebui să te gândești la retragere, să ți-o..."

— „Taci din gură!" se răstì Iancu la el. „Să-ți pară bine, că ți-am dat voie, să-ți îndeplinești în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sărcinarea ce ai luat asupră-ți. Sfatul D-tale nu li l-am cerut"

Cârc Sărdarul tăcù, fiindcă se găsià acum cu totul în mâna lui Iancu.

Toaderi făcuse focul și Iancu, care se sculase, stà lângă el și se uità, posomorît, cum așezà în frigările de nuiele bucățile de carne proaspătă, și, printre ele, felii de ceapă și bucățele de slănină, spre a le frige apoi la cărbuni cu mare băgare de seamă.

Lui Iamandi îi rămăsese destulă vreme, să se încredințeze, că însărcinarea lui dăduse greș cu desăvârșire. Dar nu erà felul Grecului fudul, să-și piardă îndrăsneala numai după o singură trântealà primită. Pe când fumà, asteptând, ca boierul Iancu să se întoarcă iarăși la el, duhul lui născocitor lucrà la un alt plan.

Soarele înaintà spre asfințit. Cetatea Vidinului se vedeà roșie. O lumină profirie străbăteà despre Apus, printre nori argintii, și se înfățișà ca un jeratic prin peretele de verziș, care înconjurà luminișul. Verzi închise păreau frunzele, și împrejurul fiecărui vârf de copac se vedeau linii, par'că ar fi fost scrise cu un condeiu de foc.

Jianu tăcuse în destul și se așeză acum, mai îngăduitor în fața Cârc Sărdarului, la mâncare, fiindcă într'aceea se frăgezise friptura. Vinul, castraveții, pâinea și brânza ieșiră pe rând la iveală.

Iamandi lăudà carnea, la care ceapa și slănina îi dăduseră un gust plăcut și când ospătătorul îl îmbiă și cu plosca, el trase o duscă de însetat, și zise: „Cocoane Iancule, Zeu așà, iată o vieață minunată! D-ta trăiești mai bine ca un Împărat! Căci și un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împărat nu'şi poate împlini totdeauna voile sale, fiindcă pot să fie alţii mai puternici decât el, sau să fie o înţelegere a mai multora împotriva lui, şi la care apoi trebuie să se supună. Slobod, adevărat slobod, e numai haiducul! Numai el nu vrea să ştie de stăpân, şi nu se teme de altul mai puternic, nici măcar de un nevoiaş ca Cârc Sărdarul, care — vorba merge, — se ţine pe urma Jiianului spre a-l prinde! Haha!"

Boierul Iancu ţinea în mâna stângă o frigăruşă şi împingea, cu vârful cuţitului, câte o bucăţică de carne zămoasă în gură.

— „Hm!" zise el liniştit, „nu cumva ai vrea să te faci şi d-ta haiduc? Aceasta nu se poate, iubite prietene. N'am poftă să fac tovărăşie negustorească. Urmăreşte-mă D-ta înainte, poate prin aceasta să ajungi cevă în ochii Stăpânirei!"

— „Carnaxi!" zise Grecul râzând, „cum pătrunzi îndată pe om. Vrut-am eu să spun aşă ceva ?"

— „Singur trebuie să ştii, ce ai vrut să spui", răspunse Rumânul cu linişte.

— „Ei, ce mai încolo-încoace!" zise Cârc Sărdarul, silindu-se să pună în glasul său cevă dintr'o hotărîre sinceră. „Acum să-ţi spun adevărul! fiindcă pe D-ta, şi aşă, nu te poate înşelă cinevă. M'am scârbit de slujba Ocârmuirii !"

— „Zeu? Ce spui?" întrebă Iancu dând parecă răspuns numai ca să fie cuviincios.

— „Cucoane Iancule", strigă Iamandi, „dacă mai urmezi astfel înainte am să mor de rîs! De plâns, iată plâng! Şi uite-te, urmă el, ştergându-şi ochii, „nu sunt vesel deloc, căci lucrul dracului, în slujba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ocârmuirii, orice vrednicie a omului nu foloseşte nimic, dimpoturivă îţi strică, dacă ai vreun duşman, care e mişel, dar iubit la locurile de sus!"

— „Va să zică, ai şi D-ta un asemenea duşman", zise Iancu cu sânge rece.

— „Da!" strigă Cârc Sărdarul, cu ochii scânteietori. „Ticălosul acela mi se pune pretutindeni curmeziş în cale! Orce înaintare, orce deosebire, la care aş aveà drept, ştie s'o zădărnicească, fiindcă protiguitorii mei sunt mai slabi decât al lui, care e însuşi Vodă! Şi ştii D-ta cum a pus mişelul, mâna pe Vodă? Făcându-i cele mai josnice slujbe. Măria Sa, precum se ştie, se află totdeauna în strâmtoare de bani. Din pricina aceasta Aga din Bucureşti trimite din când în când pe slujbaşii săi, să prinză pe brutari şi pe măcelari „cu ocaua mică". Aceasta e cu atât mai uşor, dacă însăşi cumpăna Agiei, e şi ea, mincinoasă. Dacă brutarul este prins cu lipsă la cântar, se ţintueşte cu urechia de oblonul prăvăliei, şi se înţelege că el ţipă, cerând ajutor. Alearga atunci isnafui să-l răscumpere cu o pungă groasă de mahmudele. — Altădată Măria Sa porunceşte, ca fiecare om să-şi plătească toate datoriile, pe care le ar fi având unul la altul. Se înţelege aceasta poate să prăpădească pe câte unii, ai căror capital este munca lor şi mărfurile, pe care le au în prăvălie. Atunci iară sare bresla într'ajutor, pune banii dela mână-la-mână, şi trimite pe Starostea lor cu ei la Vodă. Ei vezi, la astfel de isprăvi prietenul meu este totdeauna gata. El însoţeşte pe oamenii Agiei şi îi înlocueşte, el, un Cârc Sărdar !"

— „Aşà?" zise Iancu tot nepăsător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boerul Costache resuflă lung şi cu foc de mânie şi aruncă o privire chiondărâşă la Căpitanul de haiduci. Apoi zise: „Ei iubitule! Şi pe acest duşman tot D-ta mi l-ai dăruit, căci pe timpul când erai zapciu, se credeă că noi amândoi suntem buni prieteni! Şi asta nu poate să mi-o ierte acel dobitoc!"

Jianul ridică capul în sus îndârjit şi întrebă scurt: „Cine ?"

Cu câtă dibăcie cârmuise Iamandi vorba, ca să ajungă la această întrebare !

— „Cine să fie?" răspunse el, ridicând din umeri. „Se înţelege, Cârc Sărdarul Pervanoglu".

Lui Jianu i se umflară nările, şi se făcù galben. Ca un uliu, se repezì la Costache şi îşi înfipse degetele în umerii lui, aşà, încât Cârc Sărdarul vedeà scânteie de foc înaintea ochilor. „Ascultă", sbieră la el. „D-ta nu poţi să mă prinzi ca să scoţi prin vitejia asta pe spurcatul ăla dela Ocârmuire. Şi nici n'am nevoie de tine ca tovarăş la căpităniа mea. Dacă vrei însă să-mi dai în mâna mea pe acea dihanie, şi dacă vrei să-mi ajuţi numai de astă dată, atunci cere-mi orice: una, două, trei, zece pungi de bani! Ţi le dau îndată!"

O pungă însemnà pe atunci cinci sute de taleri, cusuţi într'o pelicică de iepure.

Lui chir Costache îi scânteiau ochii, şi nu numai de durere. Ce mai însemnà mulţumirea fraţilor haiducului faţă cu această dărnicie împărătească! Şi că aveà haiducul bogăţii mari, aceasta o ştià Iamandi. De asemenea ştià, că Iancu se ţineà totdeauna de cuvânt. Multe se credeau despre el, afară de una: că spune minciuni. Ochii lui scânteietori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spuneau adevărul. Acum tremurà omul acesta de ură și de mânie, de-i clănțăneau dinții în gură. Erà îngrozitor să-l privești.

— „Vreau să-ți fiu într'ajutor", zise Grecul, „dară te rog nu'mi zdrobì încheeturile umerilor".

Iancu rîse scurt și-l lăsă de umeri. Nu'și dăduse singur seamă ce groaznică erà mâna lui când o înfigeà cu mânie. Așà dară cum? când? unde este acel ticălos ?

— „Are o vie și niște case frumoase în apropiere de București, pe care i le-a dăruit Vodă. Acolo se poate găsì. Insă..."

— „Nici un însă!" strigă Jianu. „Să mă duci drept acolo !"

— „Da, da, negreșit", încercă să-l liniștească Iamandi. „Am vroit numai să zic, că trebuie să începem treaba, fără să dăm bănuială, și fără desvoltare mare de puterea haiducească".

— „Numai tu singur și cu mine", îi scurtă vorba Iancu. „Tu să-mi iscodești ziua și ceasul, când putem să găsim pe acel blestemat acasă. Celelalte lasă-le pe seama mea".

— „Bine, Căpitane".

— „După zece zile, ne vom găsì dincolo, peste Olt, la Pitești. Am să vin, schimbat ca giambaș. Seara pornim spre București".

— „Bine, Căpitane", zise Cârc Sărdarul, supunându-se și de astădată la porunca Căpitanului.

O schimbare se petrecù atunci în fața lui Jianu. Sprâncenele lui tresăriră, par'că de dureri, pe când buza lui de jos se înfigeà între dinți. El se uità, încremenit, drept înainte în jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Iamandi", zise el înnecat.

— „Poruncă?" răspunse celălalt, gata la slujbă.

Erà învederat foarte greu pentru Iancu, să facă întrebarea aceea, care-i stà, ca un jeratec, pe inimă şi pe care, fără îndoială, n'ar fi făcut-o niciodată Cârc Sărdarului, dacă sufletul lui nu s'ar fi găsit în acea groaznică stare de răzvrătire.

In sfârşit isbucnì: „N'ai aflat D-ta unde şi-a ascuns acea fiară blestemată prada? pe tânăra fată Ileana Golfineanu?"

Grecul dădù din cap: „Ba da, la Nicopoli".

Jianu se lovì cu amândoi pumnii în cap. La Nicopoli! De aceea au rămas zadarnice toate cercetările sale: adică dincolo de Dunăre, la Turci, acolo lăsase Pervanoglu pe nenorocita!

Haiducul se întoarse repede: „Aşà dară, vom merge mai întâiu la Bucureşti!" şi ochii îi scânteiau cu sălbătăcie.

* * *

Un cântec dulce, un vâjâit uşor se auzeà prin lanul cel întins de porumb, pe care-l despărţeau un şanţ şi o pădurice de stejari de via Cârc Sărdarului. Un vânt de seară bătea prin porumb şi foile lui, frecându-se unele de altele, cu marginile lor ascuţite, făceau să se auză un amestec de sunete năbuşite, pare că ar fi fost mii de tainice lăute.

La Apus se stingeà raza cea din urmă a soarelui şi începeà să se facă noapte.

Atunci se ridică un cap din buruienele încâlcite, care umpleau şanţul, şi un om se târî în sus până la marginea şanţului, unde se oprì şi se aşeză.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După el se urcă un al doilea, care se așeza și el, pitulit cevă mai jos. Cel din sus, dela marginea lanului de porumb legănat, ridică capul, din când în când și ascultă în toate părțile. După câtva timp de tăcere îl întrebă cel de jos, șoptind: „Auzi cevă, boierule Iancu ?"

— „Aud numai cum cântă porumbul", fu răspunsul.

Iamandi, căci el era, ridică din umeri, fără să priceapă înțelesul vorbei, și apoi se pitulî iarăși.

Iancu se plecă spre el și-i zise: „Este un fel de cântec, vechiu românesc, se chiamă doina, care zice de asuprire și de nedreptate, de răpiri de femei și de vânzare..."

Atunci înțelesc Grecul, că haiducul nu mai avea încredere în el și că va fi trebuință de toată agerimea minții sale și de multă îndrăsneală, ca să iasă cu bine din dandanaua, în care se băgase, fără să-și fi dat seamă îndeajuns.

Cinci purcei, — li se ziceà și astfel la pungile de bani fiindcă adesea erau făcute și din piele de purcel, — îi dăduse Jianu, iar pe ceilalți trebuià să-i primească, după ce se va fi făcut călcarea lui Pervanoglu.

Noaptea de astăzi o alesese Costache Iamandi. Șanțul dintre porumb și păduricea de stejar trebuià să fie punctul de mânecare, fiindcă drumul pe supt pământ, pe care și-l făcuse Pervanoglu, duceà din iatacul său pe supt toată viia, și ieșià în acel șanț. Pe de altă parte, așà încredințà Iamandi, nu erà cu putință, să se apropie cineva de Pervanoglu. Viia lui erà înțesată de Arnăuți și plină cu curse, toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ferestrele casei erau încărcate cu zăbrele de fier și dinaintea ușei iatacului, unde dormia Pervanoglu, erau așezate trei catane de ale Agiei, care veghiau toată noaptea.

— „Se cunoaște bine pe sine însuși", zise Iancu, „știe, cum trebuie să te aperi de făcători de rele".

Iamandi făcuse dușmanului său o vizită politicoasă, și găsise atunci chipul, să scoată, cu ceară, un tipar de pe gaura cheiei dela ușa hrubei de pe supt pământ.

Astăzi îi adusese lui Iancu cheia, făcută întocmai după tipar, și spre spaima lui, îi zise Iancu poruncitor: „Să vii cu mine, boierule Costache!"

Dacă n'ar fi fost următor, ar fi întărit bănuiala, care fulgerà în ochii haiducului și pe loc ar fi fost ucis, căci Iancu Jianu erà pornit acum pe omor. I se vedeà pe față, cum fierbeà ura lui în clocote și cum îi făceà mâinele să tresalte. Cea mai mică împotrivire ar fi putut să aibă de urmare o isbucnire turbată, care să se sfârșească cu moarte de om.

Innoptase de tot.

— „Inainte!" porunci Iancu.

Ei șezură chiar în fața ocnei, ascunse de tufișuri, prin care erà intrarea în hrubă.

Iamandi se pregătià să lase pe Iancu, s'apuce el înainte, dar acesta îi zise: „Intră D-ta întâiu".

Grecului îi veni o clipă gândul, să se scape chiar aici, pe loc, și îndată, de tovarășul său în răzbunare, dar el cunoșteà puterea de uriaș, ce o aveà Iancu. Nu se incumetà să se măsoare cu el într'o luptă de om-la-om.

Plecă dară înainte, adică despărțind și zdrobind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu picioarele tufișul, se lăsă s'alunece în jos în hrubă.

Iancu aprinse un fălinăraș, pe care-l purtă la brâu, și urmă boierului Costache Iamandi.

Prin gangul, sprijinit, unde și unde, cu niște schele de lemn, omul puteă să înainteze în picioare. După o vecinicie de vreme, căci așă i se păreă lui Iancu, ei ajunseră la niște trepte și la o ușă ferecată.

Cheia erà unsă bine, broasca se deschise fără zgomot și ușa se lovì de perete, în spre 'nlăuntrul hrubei.

Iancu împinse pe Grecul subțirel în cutele unui covor care erà atârnat dinaintea ușei.

Intr'aceeași clipă însă covorul fu tras cu repeziciune într'o parte, și șease Arnăuți apucară pe boierul Costache din două părți, iar în fundul iataculuì stà Cârc Sărdarul Pervanoglu, înfășurat în anteriul său cel verde, și ținând în mâna stângă un sfeșnic cu lumânare, ridicat în sus.

Iamandi scoase un țipăt desnădăjduit, nu pentrucă căzuse în ghiarele Arnăuților, ci pentrucă tot în acelaș timp simțise un oțel rece înfipt în spate.

Erà cuțitul lui Jianu.

Haiducul sărì înapoi, pe scară în jos, și trântì ușa după sine. Toate acestea se petrecuseră cu iuțeala fulgerului. Iancu alergă în fuga mare prin toată lungimea hrubei, și apoi se oprì. Nu se ma mirà deloc de cele întâmplate, chiar bănuise că este la mijloc o vânzare din partea lui Iamandi, dar acum erà prea târziu. A fost o prostie, să crează, că o cioară are să scoată ochii la cealaltă! Tot asemenea prostie, erà să-și închipuească că va puteà să scape teafăr,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din gangul de supt vie! Firește că-l va aștepta și sus în șanț, lângă câmpul de porumb, o altă ceată de poterași. Dar nu vroià să se lase ucis ca un iepuraș, sau să fie prins aici în gaură, cum s'ar prinde un dihor. Prin urmare hotărî să se întoarcă înapoi. Sări peste scări din nou în sus, și bătù tare în ușe. Cheia căzuse jos, când trântise ușa ieșind.

Inlăuntru în odaie, erà o harababura de glasuri amestecate.

Jianu pierdù răbdarea, și bătù cu pumnul în tăbliele de stejar ale ușei.

Ușa se deschise. Covorul atârnat dinaintea ei erà rupt, și odaia erà plină de Arnăuți.

Jianu ținea pistolul pregătit. Trase, și doui Arnăuți căzură. Focul al treilea dădù greș, trecând peste toate capetele, de oarece brațul lui fusese împiedecat. Glonțul lui nimerì într'o oglindă, atârnată în perete, și o sfărâmà praf.

Iancu se găseà acum în mijlocul cetei de cătane, cari răcneau mânioși, și se repeziau cu sălbăticie asupra lui, pe când alții duceau afară pe cei doui soți ai lor uciși de haiduc.

Iar dinlăuntrul odăiei s'auzeà glasul pițigăiat: „Ați puso mina pe el? L'ați prinso? L'ați legato?"

— „Da, boierule", strigă un Arnăut.

— „Nu mai pote sa se miste? Nu mai pote sa impuste?"

— „I-am luat armele, stăpâne, l-am legat", fù răspunsul.

— „Sa bagați forte bine de seama, el stie si din gura sa scuipe glonțe!" și apoi, cu pași largi, crăcit, cum îi erà obiceiul, împingându-și burta cea mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înainte, înaintă Cârc Sărdarul Pervanoglu și trecù pragul iatacului său, stropit de sânge.

Când văzù pe Jianu cu ochii aprinși, înconjurat strâns, de Arnăuți, îi zise cu un glas cârîitor: „Elfe! ținstite boerule! Frumos din partea matele, te-ai întorso înapoi ca se arați ca nu despreţuiesti casuța me".

Prin trupul lui Jianu trecù un fior, și acest fior erà așà de puternic, încât sguduitura lui fu simțită și de toți, cari-l țineau. Cu mânie și cu dispreț răspunse: „Sperii ursul legat. Nu te duceai la el în pădure !"

Pervanoglu începù să sbiere cu furie: „Duțeți-i afara pè acest talhar obraznico! Duțeți-l afara, tora, acuma, indata! La Telega să-l duțeți, la ocna! Afar cu chinele de Rumun!"

Iancu Jianu se ridică drept în sus: „Vroiu să fiu dus înaintea Divanului, la București. Boierii cei mari să mă judece !"

Dar Grecul scoase o hârtie din brâu, o vânturà prin aer și strigă, fudul: „Dur bre! Firman!" Cu aceste cuvinte se vesteà, la Turci, o poruncă a Sultanului, un firman. El ceruse și primise dela Vodă Caragea o poruncă de oprelişte, îndată ce 'i împărtășise Iamandi, că se apropie groaznicul haiduc la București.

Cu prilejul când cercetase odată pe Pervanoglu, văzuse chiar Costache, cât erà de păzit și cât de strașnic erà întărit dușmanul său, și aveà mare îndoială, că va face vre-o ispravă prin călcare. Repede se cugetase însă, că având primite cele trei pungi, — atâția bani câți nu mai văzuse niciodată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în vieața lui, — și că luând parte, ca făptuitor, la un omor neizbutit, aceasta puteà să-i strice mai mult, decât toată dușmănia nesuferitului Pervanoglu, și că pentru acel Rumân, el tot un străin urât va rămâneà ca și mai 'nainte, se hotărî să vânză planul de călcare protigunitului lui Vodă, și-i făgăduì, ca în schimbul altor trei pungi, să-i deà în mână pe haiducul.

Acum, adevărat că Iamandi zăceà rănit în casa lui Pervanoglu, dar Iamandi aveà opt purcei de malmudele și-i mai rămâneà, lui singur, întreaga laudă, de a fi fost vrednic să înșele pe acest tigru sfâșietor, pe Iancu Jianu, și să-l fi culcat la pământ, — el singur.

* * *

In paiele dintr'o căruță, străjuit de trei Arnăuți, zăceà Iancu, căpitanul de haiduci, legat, și căruța nevoiașă înaintà zorită. Când nu-și mai puteà ține gâtul drept în sus, de ostenit, capul lui se loveà de marginea aspră a căruței. Aproape fără întrerupere se urmă drumul toată noaptea, și încă și în ziua următoare. Pretutindeni se schimbau caii de olac și se înhămau alții, cu mare grabă.

Catanele, trei Sârbi, care nu știau nici o vorbă Românească, și vizitiul, care erà Bulgar, primiseră poruncă, să ocoliască București în mare cerc și să nu poposiască în nici un orășel, sau sat mai însemnat. Nu li se spusese, pe cine duceau.

Numele lui Iancu Jianu prea sună a slobozenie la „Raiaua credincioasă și supusă a strălucitului Devlet". El nu puteà să fie pomenit oricând, fără oareși-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care primejdie, și așă erau gata, totdeauna, la răscoale acești credincioși supuși, ai „Luminatului Sultan". De aceea tocmai și trimisese Inalta Poartă, „la care toți oamenii găsesc mântuire și ocrotire", cum încredințau scrisorile și ofisele, în Scaunele Domnești ale Țării Rumânești și ale Moldovei, acum de una sută de ani și mai bine, numai Greci din Fanar. Adevărat că toți erau hoți, dar cel puțin nu porniau îndată cu oștiri împotriva Impărăției și a Islamului, ca pe vremurile lui Șaitanoglu, a Voevodului Mihai, despre care mersese vórba printre Musulmani, că ar fi dracul întrupat. Dimpotrivă înțelepții Fanarioți începuseră a îmblăjini, pe acești Ghiauri dela începutul stăpânirii lor prin aceea, că desființaseră oștirea statornică! Rămășițele ei se mai găseau încă printre haiduci. Cetele acestea de tâlhari apărau totdeauna pe cei mici împotriva celor mari, pe Rumâni împotriva „Romeilor". Dar sufletul haiducilor erà Iancu Jianu. Erà trebuință prin urmare, să fie aruncat în fundul ocnelor dela Telega, de unde nu mai ieșià nimenia, decât în sicriul bătut în cuie.

Când cu trei, când cu patru cai de olac căruța înaintà prin nemărginiții nori de praf, prin păduri și prin câmpii, trecând prin vadurile zgomotoase ale rîurilor, — și se apropià tot mai mult de munte, Iancu nu mai putcà să-și deà seamă de nimica. O mânie năpraznică, amețitoare și nebună, ca cea de ascară, după neisbutirea răzbunării, nu mai simțise în sufletul lui, decât atunci, când se răpise Ileana! Zdrobit și încremenit zăceà în căruța într'un fel de somn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Drumul era unul din cele mai bătute din Rumânia Mare. Era drumul de bejenie, drumul de împotrivire, pe care-l apucau boierii de nenumărate dăţi, de când Fanarioţii luau în arendă Ţara dela Sultan. Era drumul prin frumoasa trecătoare a Predealului spre Ardeal, unde se scăpau boierii, la vremuri grele, supt protecţia Austriacă, în cetatea întărită a Saşilor, Braşovul.

Această părăsire a Ţării se întâmplă după împrejurări, uneori de frică şi alteori de îndârjire. Dacă cruzimile şi stoarcerile ajungeau prea nesuferite, atunci fugiă lumea la Braşov. Dacă boierimea era nemulţumită cu Vodă, şi voiau să-l joace, fugiau la Braşov, şi de acolo se trimeteă arz-magzar, un fel de jeluire şi rugare la Marele Padişah, care apoi mazilià pe Beiul neplăcut, sau ca s'o scurteze mai repede, trimeteà un Capugi-Başa să-i taie capul. Imbelşugatele ţări, Moldova şi Rumânia, „Chelerul Devletului", nu trebuiau să fie istovite şi sărăcite tocmai de tot; stoarse, da, mulse după sistemul lui chir Mavrache, da, dar prăpădite de tot, nu! Iar boierilor le veneà mai îndămână, să fugă la negustorescul oraş înfloritor al Saşilor din Ardeal, decât să se împotrivească în vrednică luptă. Pe lângă otrava, strecurată pe nesimţite, a luxului şi a desfrânărilor, pe care o introduceau Fanarioţii în neamul, cel mai înainte îndestulat cu puţin, al Rumânilor, ei le mai luaseră încă şi armele din mână.

Ca urmare adese ori urcà un şir lung, nesfârşit, de trăsuri drumul în sus spre Predeal, înaintând numai la pas, căci gloata era mare şi printre caleştile şi braşovencele, cărora le urmau căruţile cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deale mâncării şi cu slugile, se strecură câte un călăreţ, jucuându-şi calul, câte un boier tânăr, îmbrăcat în haine scumpe, care torceă mai departe firul dragostei, pe lângă uşile trăsurilor, urmărit de ochii scânteietori ai cucoanelor. Seara se făceă tabără şi se aprindeau focuri mari la mijloc.

Ĕrà frumos, dar nu erà vitejesc lucru. Se vorbià o grecească foarte aleasă, şi se făceau citate din autori clasici, Elini.

Astăzi se puteà înaintà ceva mai repede pe drumul mai lipsit de gloată. Sub Vodă Caragea Ocârmuirea erà mulţumită. Spre a puteà să fure, el singur, în linişte, acest Domnitor lăsà pe toată lumea să fure. Oamenii, cari încercau să facă vre-o plângere împotriva acestui fel de Ocârmuire, erau turburători ai liniştei obşteşti, şi locul lor erà la Ocnă.

De două ceasuri, caii dela căruţa lui Jianu urcau cu greu la munte în sus, prin bezna nopţii. Drumul erà foarte rău, pe dealul, înaintaş al Carpaţilor, din spre Miazăzi, pe aşà numitele: „Orăţii". O minune erà, că nu se prăvălise încă căruţa în prăpastiile Prahovei.

In sfârşit ea se oprì.

Arnăuţii îmboldiră pe Iancu să se scoale, dar el înţepenise atât de tare, încât trebuiră să-l ajute, să se poată da jos din trăsură. Capul lui ostenit, auzeà o harababură de glasuri, neputând să înţeleagă nimic. Raze de lumină îi izbeau faţa.

Deodată strigă cinvà: „Ce? Iancu Jianu?"

— „Iacà, aşà este scris aici, în porunca de închisoare", răspunse un altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

— „Atunci grăbiți-vă! Lăsați-l iute în jos în ocnă!“ zorì, speriat, cel dintâiu.

— „Acum noaptea? S'ar puteà întâmplà vre-o nedibăcie și să ne scape. Să lăsăm pe mâine dimineață scoborîrea în ocnă, deocamdată să-l ducem într'o chilie“.

— „Iorgule, tu răspunzi cu capul tău pentru acest tâlhar. Pune zece paznici la ușa lui“.

Oamenii se îmbulzeau împrejurul lui Iancu, împingându-l înainte. El se împiedică de un prag și se lovì cu fruntea de pervazul ușei celei scunde.

— „Hă!“ zise cineva, rîzând, „porțile pe aici nu sunt atât de înalte ca cele ale pădurilor“.

— „Tine-ți gura!“ se răstì la el un altul, și întorcându-se spre Iancu, îl sprijinì de subțioară și-i zise: „Mai pleacă-te, boierule, încâodată te rog, aici este chilia, în care vei rămâneà în astă noapte“.

* * *

Iancu Jianu fu acum așezat într'o colivie, adevărată colivie !

Făcătorii de rele cei mai primejdioși se închideau, câte unul singur, și se lăsau în jos în câte o ocnă părăsită dela Telega.

Dacă din vre-o întâmplare se surpà bolta vreunei ocne, care se săpà în muntele de sare, fără nici o știință, și fără de a se luà nici o măsură de prevedere, atunci ocna se părăseà. Cadavrele lucrătorilor, periți prin surpare se lăsau acolo, dacă scoaterea erà prea anevoioasă, și se puneau numai câtevà trunchiuri groase de copaci pe deasupra gherlei. De obiceiu ocnele părăsite, se umpleau cu apă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se atârnà apoi, cu frânghii, în jos în ocnă, o colivie alcătuită din şipci.

Se înţelege că erà peste putinţă să scape cineva dintr'o asemenea închisoare.

Într'un unghiu al unei astfel de colivii şedeà acum lancu Jianu, stârcit, şi 'şi apărà, cu mâna, creştetul capului împotriva soarelui de amiazi, care erà tocmai drept deasupra ocnei, prefăcând'o într'un crater arzător. Printre şipcile, ce slujeau de podeală închisorii acesteia atârnate, în care tot atât de chin erà să stai, cât să şezi, ori să zaci, se străvedeà lucind lacul verde de sare, închegat jos, în adâncimea ocnei.

Jianului i se părcà, că trebuie să înnebunească! Sângele îi fierbeà. Creerii din cap îl dureau şi i se păreà, că primeşte mereu lovituri cu ciocane roşite în foc. Ar fi voit să urle, să mugiască, dar nu puteà, decât să ofteze adânc, fiindcă gâtul lui nu vroià să-l mai slujească.

După ce trecù, în sfârşit, soarele dincolo de gherla ocnei şi când trupul osânditului începù să se mai răcorească, gândurile lui se limpeziră, dar chinurile sufletului său erau şi mai mari. Îngropat de viu şi pentru toată viaţa! Îngropat supt cerul deschis! El iubeà atât de mult soarele, şi acuma soasoarele îi trimeteà razele sale în aşà fel, că ele aproape îl omorau. El iubeà vremea tare şi acum ea puteà să cază asupra lui şi să-l potopească, cum ar fi voit. Nici un viscol nu fusese vreodată prea groaznic pentru el şi acum puteà să ningă, toată iarna peste dânsul, ca asupra unui bolovan. O ade-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vărată bătae de joc față cu viața lui slobodă de mai 'nainte.

Iancu se ridică drept în sus, pe cât era cu putință în colivie, și apucând șipcile de amândouă laturile, scuturâ cutia cu atâta putere, încât ea se porni cumpănindu-se la fiecare mișcare, și amenință, în legănarea sa, să se isbească de pereții boltei de sare. El bătea, vrășmaș, cu picioarele în podele, o smuncià și o scuturà. Frânghiile șuerau și grinzile, ce purtau colivia, începură să geamă. Prin mișcarea aceasta sălbatică i se păreà lui Iancu, că i se mai ușurează greutatea de pe piept. Dintâiu gemù de mai multe ori, apoi începù să răcnească și să sbiere ca un turbat. Sbuciumarea, pe care o începuse dintâi numai instinctiv, i se păreà pe urmă, ca având un scop: el vroià să sfărîme colivia, și apoi să se sdrobiască și pre sine, cu ea cu tot, în fundul ocnei!

După puțină vreme se arătară sus, la gura ocnei, niște fețe de oameni. Erau doui Arnăuți, cari aruncau cu bulgări de sare și cu pietre în colivia legănată.

Dar desnădăjduitul din lăuntrul coliviei nu îi băgă în seamă.

Bucățile de sare și grindina de pietre cădeau, din ce în ce mai dese și, străbătând printre șipci, căzeau jos în lac, floșcăind, și se pierdeau apoi în fundul lui.

Arnăuții ocărau și înjurau mereu, până îi venì unuia din ei să zică: „Da pentru ce să ne mai dăm noi atâta osteneală? Ce se poate întâmplà altà, decât să se rupă frânghiile și să sboare, ticălosul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu coteţul lui cu tot, în jos la adâncime, unde are să fie apoi şi mai bine păzit". El rise, şi rîseră de asemenea şi tovarăşii lui. Apoi, ne mai găsind plăcere să privească la sbuciumările celui din colivie, îi mai trimeseră câtevă înjurături şi se retraseră dela gura ocnei.

Se făcuse noapte. Se vedeau stelele deasupra puţului de sare.

Sleit de puteri, după o turbare, care ţinuse atâtea ceasuri, Iancu şedeă acuma, lungit, în colivie. Ei aruncaseră în el cu pietre, ca într'un câine turbat! Trupul şi sufletul lui fuseseră sângerate, şi erau zdrobite. Prin mintea lui ostenită treceau, numai din când în când, fiori pentru ziua de mâine şi întrebarea: „Cum aşi face, să mor mai curând?"

Deodată se auzi, prin tăcerea adâncă a nopţei, un glas de bărbat, — era un fel de cântec sălbatic, cu vorbe apăsate şi cu ritm pătimaş : —

„Ciocoiul dacă te-asupreşte,
Şi din vatră te goneşte,
Ciuma dacă pustieşte,
Ila, Ilala.

Turcul dacă năvăleşte,
Pe neveste le răpeşte,
Dumnezeu dacă mijeşte,
Ila, Ilala,

Chiamă, frate, pe Jianu,
Pe Haiducu, Căpitanu,
Să ne scape de ciocoi,
De hoţii şi de nevoi!
Ila, Ilala-haha!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cântarea se sfârși cu un râs puternic, batjocoritor, și îndată i urmă un pohoiu de înjurături din partea Arnăuților.

Tot atât de isbitoare ca pietrele de mai 'nainte, căzură și vorbele cântecului îndârjit, în colivia lui Iancu, dar efectul lor fu cu desăvârșire altul. Cuvintele aceste nu-l amețea, ci-l deșteptau! Numai un tovarăș de suferințe puteà să cânte astfel din vre-o ocnă învecinată.

Din rărunchii pământului strămoșesc veneau aceste jeluiri ale neamului său, ca să-l deștepte. De oarece Dumnezeu nu voise să le deà ascultare, chemau acum pe Jianu în ajutor! Erà credință în puterea lui, chiar și acum, când el zăceà, vestejindu-se, în ocnă. Pe el, pe Jianul cel scoborît în ocnă, îl privià cântecul. Nevăzutul cântăreț îi trimesese fiecare silabă asemenea unei săgeți, bine țintite.

Un simț de mulțumire începù să curgă prin toate vinele lui Jianu. Îl străbăteà acea înnălțătoare simțire a puterniciei, care face pe om să i se pară că-i cresc un fel de aripi. Să moară? — El? — Nici gând de acì înnainte! Aveà altceva mai bun de făcut! Sau să rămâe în ocnă toată vieața? Nici astà nu se puteà, tocmai fiindcă aveà altcevà mai măreț de făptuit!

Dar zilele lui tot numai în chinuri se scurgeau. Odată pe săptămână, li se împărțeà ocnașilor câte o pâine. Tainul de apă de băut erà, și el, foarte mic, iar aerul sărat făceà sete. Jianu simțeà cum mădulările îi înțepeneau, din ce în ce mai mult. Il mai țineà numai strigătul de ajutor: „Scapă-ne de nevoi!“ Dar câtă vreme va mai fi oare încă în stare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-l audă și pe acel strigăt, și să-l înțeleagă, cuprinzându-i pe deplin cu tot sufletul său?

In cursul săptămânei celei de a doua sosi porunca dela Ocârmuire, că Iancu Jianu să nu mai fie ținut ca un ocnaș de rând. Se pusese Banul Dumitrache Bibescu la mijloc pentru el.

Haiducul fu închis într'o temniță „mai bună". care nu erà atârnată cu fringhii, ci erà așezată, statornică, în peretele de sare al unei ocne mai mari, asemenea unui cuib de rândunele, supt rămășițele unei bolți surpate. Erà chiar și un fel de pătuc în ea. Mâncarea începù de asemenea să fie mai bunicică.

Acest al doilea ajutor, material, ce-i veneà în desnădăjduirea sa, — cântecul fusese cel dintâiu, moral, — îl ridică pe Iancu acum cu desăvârșire. Iorgu, omul însărcinat cu paza lui, nu-și mai cunoșteà pe păzitul său! In locul năbădăiosului, și apoi amorțitului, din zilele de mai 'nainte, găseà acum un tânăr prietenos, care primeà, cu vorbă glumeață. coșul de pâinie din vârful prăjinei, pe care îl întindeà Iorgu în colivie.

Din toată adunătura de oameni, cari alcătuiau ceata păzitorilor și slujitorilor dela ocnele din Telega, Iorgu erà singurul Rumân, și mai erà încă și Oltean. Ca pe oricare adevărat fiu al Țărei sale, nimic nu-l atingeà așà la suflet, ca vorba frumoasă.

Iancu se furișă în inima păzitorului său binișor, prin vorbe bune, și-l înmuià cu câte un zâmbet și cu câte o glumă. Incet-încet, el ajunse, să-i aducă Iorgu o lumânărică, un cremene, o bucată de săpun turcesc, un ștergar, un hârb de oglindă și un briciu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când le văzù Iancu adunate toate aceste mărunţişuri nevinovate, îi crescù inima de bucurie. Trebuì însă să se stăpânească şi să-şi ascundă mulţumirea, ca să nu se deştepte, prin vre-un cântec sau fluerat de veselie, băgarea de seamă a Arnăuţilor.

Toamna erà caldă şi secetoasă. Până în luna lui Noemvrie nu căzuse încă zăpada. Iorgu îi spuneà Jianului că se văd crăpături adânci în pământ, ca în luna lui August. Şi, ca să nu sufere protegiuitul său de răcoarea nopţilor, îi strecurà şi un tol de acelea lăţoase, din care îşi fac ciobanii săricile. Haiducul mai găsise şi el un mijloc şi mai bun încă, să nu-i fie frig peste noapte, şi anume: se puse pe un fel de muncă încordată.

Cum vedeà, după înălţimea stelelor, că ceasurile sunt douăsprezece, începeà cu briciul şi cu pila, pe care o ceruse, supt cuvânt că-i trebuie să-şi ascuţă briciul, începù să scormonească peretele de sare, în care erà aşezată colivia. Nădejdea lui nu se sfărâmà de înnălţimea muntelui, pe care vroià să-l străpungă cu mâinile sale şi cu acele scule şubrede. Pe lângă firească nisuinţă, ce are fiecare om ţinut la închisoare, să scape, se mai adăogà la Iancu Jianu şi conştiinţa puterei sale. Puterea, ce i-o hărăzise Dumnezeu, care nu voià s'o lase să se piardă într'o groapă de sare! Niciodată, până acum, nu fusese atât de bun patriot, cum erà, de când îl trimeseseră Grecii la Telega surghiun. Răzbunarea lui personală începeà să fie adumbrită de grija pentru Ţară. Căci strigătul care-l cereà ajutor venise din chiar rărunchii pământului: „Scapă-ne de nevoi!"

Deşi de atunci nu se mai auzise acel glas, aflase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă dela paznicul său, că omul care a doua zi după sosirea boierului Iancu, zisese acel viers îndrăzneț, era un haiduc cu numele Gruia, că niște Arnăuți vorbiseră, cu glas tare, la gura ocnei, în care se află Gruia despre zbuciumările lui Iancu, și că astfel aflase numele tovarășului nou sosit în prinsoare.

— „Spune-i din parte-mi sănătate", zise Iancu.

Dar Iorgu plesnì din limbă și dădù capul pe spate: „Eu nu vorbesc cu el!"

— „De ce nu? Dacă vorbești cu mine".

— „Cu Milostivirea ta e altceva", răspunse păzitorul cu mândrie.

Jianu trebuì să râză. Își aduse aminte de vorba lui Tudor când îl măsurase de sus până jos, în casa lui Amza, și-i zise cu un fel de imputare: „Boier! Boier din creștet până'n tălpi!" Apoi da, cine e adevărat boier, tot boier rămâne, chiar și când este haiduc și aruncat în ocnele dela Telega!

Până la mijlocul lunei Decemvrie înaintase binișor gaura, pe care o săpà Iancu. Fărămiturile de sare le aruncà printre șipcile coliviei, în jos în balta verde din fundul ocnei. Dăduse acum de un strat de lut.

Într'una din nopți, pe când sfredeleà mereu înainte, începù să-i alunece pământul pe supt mâini. Porniră apoi și niște petre începând să pifteaască apă. Lumânarea de seu, pe care o lipise Iancu într'o gaură, se rostogolì și ea, și se stinse. Se auzì un fel de gâlgâială surdă și Jianu se grăbì să scoboare, de-a bușile, simțind atât pe mâinile întinse înainte, cât și supt genuchi, un fel de umezeală rece și lipicioasă. Abià mai avù timp să ajungă în colivie și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să se arunce pe pătuc, când o puternică undă de apă ișbucnì din peretele de sare. Ea urmă să curgă mereu, în spume, prin colivie în jos, toată noaptea până a doua zi dimineața.

Când veni Iorgu și văzù șiroiul de apă, ce curgeà în spume, alergă la cantilerie, spre a vesti, că râul din apropiere a pătruns iară într'una din ocnele cele vechi. Iar chir Costache Crisorora, sameșul ocnelor, se bătù pe burta grasă și zise: „De, tocmai bine se nimerește".

El porunci paznicului ocnei, să scoată, îndată, pe Iancu Jianu din colivie, și să-l ducă în chilia de alături cu locuința sa. De vreme ce ieri dormise acolo boierul Dumitru Jianu, fratele boierului Iancu, trebuià să fie odaia destul de bună de locuit.

Iorgu sbură, pare că erà trimis să desgroape o comoară.

Iancu, care erà udat până la piele și ribegit de frig, nu-și credeà ochilor, când se văzù, pe neașteptate, într'o odaie încălzită, și în care i se mai adusese încă și o albie, precum și apă caldă, săpun și ștergare. Se mai înfățișă și un slujitor și-i dădù haine, îmbiându-se să și radă pe boierul.

De când începuseră nopțile să se înăspreascâ, Iancu își lăsase barba să crească. Acuma-i părea bine, că nu puteà fi bănuit Iorgu, că l'ar fi prea răsfățat până acum.

Slujitorul întrebă, cum să-i tundă părul boierului? Iancu adună sprâncenele, umflă nările și zise apoi: „Să mă tunzi scurt". Chica haiducului căzù! Abia isprăvì Iancu să se curețe și să se îmbrace, și îndată se trântì pe divan, și, moleșit de căldură, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care fusese jinduit în adâncimea ochei, adormi așa de greu, încât, chiar la amiazi, în zadar se încercară să-l deștepte.

Câteva ceasuri mai în urmă însă îl deșteptă foamea.

Fu chemat la chir Constantin.

Când intră Jianu, sameșul ocnei era pe acî să se scoale de pe sofà, cum era obiceiul când se primeà un musafir de seamă, atât de mult îl surprinsese înfățișarea lui Iancu. Adică acesta era groaznicul Căpitan de tâlhari? Acest boier ales, cu fața albă? Cele cinci luni, petrecute în umbra ocnei, pălise mult fața lui Iancu, mai înainte arsă de soare.

Cu toată liniștea Rumânului adevărat, care nu-și pierde niciodată și nici într'o împrejurare demnitatea lui înnăscută, așteptà Iancu, ca să înceapă sameșul vorba, dar Grecul istericos nu găsì nici o altă vorbă decât: „Cum sameni cu fratele D-tale!"

Iorgu, paznicul, îi spusese Iancului, că a fost boierul Dumitru Jianu pe aici, precum și că s'a despărțit foarte prietenește de chir Constantin.

Haiducul se închină ușor.

— „Poftim șezi", zise Crisorora, jucând zgomotos printre degete, mătăniile sale de ahat.

Jianu înaintă câțivà pași și se așeză pe un scaun. Zărnăiala lanțurilor dela picioare însoțià fiecare mișcare a lui, deși nu se vedeau, fiindcă 'l învățase Iorgu, cu duioasă îngrijire, cum le puteà ascunde supt haine.

Crisorora clătină din cap, și'și chinuià mereu mătăniile în degete. In sfârșit zise: „Fratele D-tale, bunul D-tale frate Dumitru, îți trimete sănătate, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi-a însărcinat să-ţi spun, că datoria D-tale către Vistierie a fost plătită de el şi de ceilalţi fraţi....“ Urmă o pauză artistică şi o privire aşteptătoare din ochii lui, mici şi negri, aşezaţi într'o faţă rotunjoară.

Iancu îşi adună sprâncenele, fiindcă-i venia să râză. „Datoria lui către Vistierie!“ El făceà haz de această numire cu înconjur a celei dintâi fapte de haiduc făcută de el, pe faţă. Spre a-şi ascunde rîsul, proptì amândouă coatele pe genuchi şi-'şi ascunse capul în palme.

Crisorora mârâì cevà, ca un fel de părere de rău: „Hm, la dracu! Să vorbim pe faţă. D-ta erai încă tânăr şi cu sângele aprins. De! Tot astfel i-am spus şi boierului Dumitru. Faci bine şi o faptă frumoasă, i-am zis, dacă te îngrijeşti de sângele D-tale, fiindcă un frate tot frate rămâne!“

Lui chir Constantin i se păruse această faptă cu atât mai frumoasă, cu cât îi adusese şi lui o giubea, căptuşită cu singeapuri şi pe de mărgini cu samur, precum şi o şea turcească, împodobită cu cusături de fir peu catifea roşie, şi o pungă cu tutun de cel mai bun. Fiindcă chir Constantin, atunci când nu furà, erà un om simţitor şi cu fantazie, găsià o plăcere deosebită, să ià acum un fel de rol de părinte îndreptător faţă cu acest vestit haiduc, asupra căruia se păreà, că vorbele sale aveau o binefăcătoare înrâurire.

— „Pe boierul Dumitru“ urmă el, „îl dureà în fundul sufletului, să te ştie în ocnă. De aceea, tinere prietene, te-am scos chiar astăzi afară. Linişteşte-te acuma! Noi, cu toţii, vroim numai binele D-tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fiecare om poate să greşiască, dar poate să-şi găsiască şi iertare. Vezi bine, ce mare lucru este, să aibă cinevă rude credincioase şi cu multă trecere".

Iancu îşi înghiţi rîsul. El nu puteà să facă, în împrejurările acestea, nimic mai bun, decât să se arate mişcat de poveţele lui chir Crisorora şi gata să se pocăiască. Linguşindu-l astfel, câştigă pe sameşul ocnelor pentru sine.

Crisorora îl poftì să rămâie la masă. Se bucurà, să se poată fudulì apoi faţă cu slujbaşii săi, că a fost în stare să domesticească pe Iancu Jianu, groaza Olteniei. Fiinţa de faţă a ocnaşului în mijlocul lor, o tălmăcià, rîzând, cu cuvintele: „Boier tot boier rămâne!" Aceasta înveselì mult pe unii din slujbaşii lui, care ştiau, că chir Constantin Crisorora, cu puţini ani mai înainte, încins cu un şorţ alb ca zăpada, purtase prin uliţele Giurgiului spre vânzare, pe o tavă de lemn, rahat şi acadele şi într'altă mână o doniţă cu limonată.

* * *

Telega se află într'unul din muscelele Carpaţilor. Afară de câteva căscioare mici ţărăneşti, împrăştiate prin valea Doftanei, mai erau şi vre-o şease case cu pereţii albi şi cu învelitorile negre, în care locuiau slujbaşii ocnelor.

Acest sălaş de osândă se înfăţişă pacinic, precum pacinic este orice alt sătuc retras de lume. În amurgul serilor de iarnă se ridicau suluri albastre de fum din acoperişurile caselor spre cerul gălbuiu, apoi se zăreau mici lumănări pe supt spirncenile pridvoarelor. Primăvara căsuţele se pierdeau în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spuma florilor de pruni, și de pe toate dâmburile răsunau cântecele merlelor. Pe la cârciume erau, Duminecă și în zilele de Sărbători, lăutari și jocuri. De cei întemnițați nu se auzia nimica, ei erau îngropați, dimpreună cu arnarul lor, adânc supt pământ. Rănâneau în ocne până muriau. Rar se întâmplă, ca să fie vreunul iertat din mila lui Vodă și, dacă după ani de zile, ieșiă la lumina soarelui, el orbiă... Cei mai primejdioși dintre osândiți erau atârnați, în colivii, prin ocnele cele părăsite.

Când crivățul urlă în toiul nopței, și acele de ghiață se loviau de ferestrele, bine zăbrălite cu fiare, din odaia lui Jianu, — căci adevărata iarnă nu fusese încă în acel an, ci numai frig pătrunzător, — atunci se gândiă Iancu, cum eră culcat în pat și nu dormiă, la cei închiși în ocnă și se întrebă: care jale e mai mare? jalea acelor cari stau în întunericul ocnelor, sau acelor închiși în colivii? Eră mai rău, ca un om cu ochii setoși de lumină, să stai cufundat în noaptea nesfârșită și să nu poți vedeă mai departe, decât până unde ajunge lumina albăstrie a păpaițului, făcut dintr'un hârb umplut cu rășină și cu o feștilă de lână, sau eră mai rău să simți, cum îți întepenesc mădularile voinicești în strâmtoarea coliviei, și să stai, încremenit, în singurătate ucigătoare? Alegerea eră grea, și Iancu își încleștă pumnii.

Cei cari intrau însă dimineața la el, îl găseau prietenos și chiar vesel. La masa sameșului, tânărul rătăcit, dar acuma întors la căile cele bune, ajunsese un musafir plăcut, de care aproape nu se mai puteau lipsi. Niciodată nu le trecuse slujbașilor iarna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atât de ușor în pustietatea dela Telega, fiindcă Jianu știa să povestească lucruri cu haz, să facă glume și să cânte foarte frumos. Grecii, iubitori de sindrofii, știau să prețuiască asemenea daruri.

Cămărașul scrisese prietenului său, Dumitru Jianu, și-i împărtășise minunata pocăință a Căpitanului de haiduci, pocăința care, dacă te pricepeai să citești scrisorile, la înțelesul lor adevărat, nu se datorà alt cuivà, decât lui chir Constantin Crisorora. Răspunsul potrivit la asemenea scrisoare, fù o putinică de icre, dulcețuri și un butoiaș cu vin de Drăgășani.

Crisorora zicea la masă adeseaori: „Vezi, boierule Iancu, acestea sunt roadele purtărilor D-tale îndreptate".

Cu deosebire bogate însă au fost, roadele îndreptării lui Iancu Jianu, în ziua onomastică a sameșului, în ziua de Sf. Constantin. Pentru acest praznic, bunul frate din Romanați se întrecusc pe sine însuși. Toate trufandalele de primăvară împodobiau masa lui Crisorora.

Chir Constantin poftise și câțiva prieteni buni dela vama din Câmpina, un orășel în valea Prahovei, unde erà atunci vamă pentru mărfurile, care veneau dela Brașov. Venitul vămilor erà un venit al Domnitorului, și slujba de vameș erà, ca și aceea de sameș al ocnelor, date în otcup aceluia, care plăteà mai mult pentru ele.

Prin frumusețile primăverii se urcau, călări, musafirii veseli, spre Telega. Așteptările, ce aveau în privința bucătăriei alese a lui Crisorora, le dădeà o simțire de sărbătoare, și se bucurau, cu toții, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

facă cunoștința lui Iancu Jianu, a cărui ființă de față la ospăț, o priviau ca un fel de dar deosebit, la această masă.

Atât Jianu, cât și bogăția mesei trecură însă peste așteptările lor.

Iancu făcù pe meseni să petreacă de minune prin istorisiri din vremea când erà zapciu, și scoțând la iveală, în multe cazuri de „catahrisis", partea hazlie, care le făceà mare plăcere slujbașilor filozofi. Palavre despre daraverile slujbelor plăceau și mai mult, decât istoriile despre femei, deși nici acestea nu puteau să lipsească, dacă erà vorba să se petreacă bine. După ce multele bucate grase și drese cu multe mirodenii, precum și după ce puhoaiele de vin, care curgeau, aprinseră simțirile tuturor. Iancu porunci lăutarilor, să zică un cântec de dragoste, fiindcă vroià să cânte și el. Cei trei Țigani înaintară, întinzând gâturile drept semn de supunere, și se uitară în ochii boierului, așteptând să le spună, care cântec anume are dorința să-l înceapă ?

Iancu se suci puțin pe scaunul lui și aruncă apoi un picior peste altul, ceeace făcù să sune obezile și să se vază lanțul, care ajungeà dela glezne până la un mic butuc, bătut în podină supt masă.

Lăutarii se retraseră speriați.

Musafirii făcură mare haz, Crisorora însă bătù cu palma în masă și strigă: „Acesta este prietenul meu iubit! Ce prieten, — mai mult decât prietenul meu! Este fiul meu și ciracul meu! Este mărgăritarul Telegei, Iancu Jianu!"

Fețele negre-gălbuie ale lăutarilor se făcură sar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bede de tot, şi, îngroziţi, ei rostogoleau ochii lor albi.

—„S'au speriat de mine ca Ţiganii de ciocârlie!" glumì Iancu.

— „Ce, care ciocârlie?" chicoti Crisorora.

— „Cum este povestea aceea?", întrebă atunci musafirii, cu toţii.

Jianu începù să povestească zâmbind: „Un Ţigan ieşeà odată, în fuga mare, din pădure, şi erà cât pe-acì să răstoarne pe un Rumân, care-l întâlnise în cale. „Da ce ai păţit, cioară?" îl întrebă omul. „Romanico", răspunse Ţiganul, clănţănind din dinţi, „ham vazut o shuta de lupi!" „Ce o sută! Aşi! Vor fi fost numai nouăzeci şi nouă". „Sa poate, Romanico, sa poate, dar mai puţini de nhouă zeci şi nhouă, negreşit că n'au fost". Rumânul urmând tocmeala, îi scăzù Ţiganului tot câte un lup după altul, până când, oacheşul, recunoscù în sfârşit, că a fost numai un singur lup. „Ei, şi acuma să-mi arăţi cum a urlat acel lup?" Ţiganul ascuţì buzele: „Haşa, Romanico", — şi Iancu fluieră ca o ciocârlie.

— „Ei, bată-te să te bată!" strigă arendaşul vămii Câmpina, punând mâna pe umărul lui Jianu. „Aferim, boierule Iancu, să ne trăiască ciocârlia dela Telega!"

Chir Constantin însă ciripì: „Ce ciocârlie! Boierul rămâne tot boier. De aceea şade el cu noi ceştilalţi Boieri la masă, şi se simte bine! Credeţi D-voastră oare, că eu, Constantin Crisorora din Samos, unde a fost tatăl meu Bei, ba Caimacan, care tot atâta este ca şi un Domnitor, credeţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

D-voastră, că eu aşi şedeà la masă cu un fost haiduc de rând, cum ar fi de-o pildă acel Mereanu, care se zice că hoinăreşte acuma pe la Curtea de Argeş? Nu, ana ca asta n'aşi face-o! Boierul rămâne bo....“ Dar îl turtise vinul, glasul lui se poticni, şi puteà numai să îngâne arătând cu degetul la Iancu: „Un mieluşel este, un mieluşel! Nu vedeţi panglicuţa roşie cu care l-am legat?“

Mesenii ţipau de veselie.

Crisorora, care-şi dădeà toată osteneala, să ţină capul drept, urmă, bătând mereu cu pumnul în masă, de zângăniau farfuriile şi paharele: „Aveţi să vedeţi îndată, că este un mieluşel! — Iorgule vino încoace şi desleagă lanţurile boierului Iancu, fiindcă el este un mieluşel!“ — şi, sughiţând în hohot de râs, chir Constantin se răsturnă înainte peste masă.

Iorgu făcù, cum i se poruncise.

Deodată tăcură toţi mesenii.

Iancu Jianu însă zâmbià ca şi mai 'nainte, şi porunci lăutarilor: „Acum să-mi ziceţi din strune, şi eu să cânt: „Ripson, fos mu, vlema ilaron...“

Ca un fulger străbătù vorba aceasta prin sindrofia, încărcată de aburii vinului. Greceşte, vorbise greceşte Iancu, şi încă cu accent aşà de ales! Nimenea n'ar fi bănuit în Telega, că el ştie greceşte! Spusese numai că înţelege.

Chiar şi Crisorora se desmeticì din ameţeala lui şi zise în iubita lui Romeicà: „Da, da, tu eşti mieluşelul meu, sufleţelul meu! Ştiu eu ce spun! Ve, ve, inc to armi mu, to psihi mu! Xevro ego ti ipo!“

— „Să ascultăm, să ascultăm!“ stăruiau acum toţi, ceilalţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țiganii făcură, cu sfială, un fel de introducere, și Iancu începù cu un glas dulce și puternic : „Ripson, fos mu, vlema ilaron..."

Apoi cântă un alt cântec, și după el încă unul, tot mai înduioșate și mai aprinzătoare de simțiri.

Musafirii închinau în sănătatea lui și se îmbrățișau unul cu altul, până ajunseră pe supt masă, sau trebuiau să se proptească de pereții din prejur. Erau toți roșii-vineți la față, beți tun.

Atunci porunci Iancu slugilor : „Intrați, intrați înlăuntru și voi! Aduceți și pe paznicii mei, cari stau afară înnaintea ușii, și pe oamenii dela grajd. Astăzi e o zi de sărbătoare! Boierii ăștia nu mai pot să beà. Să beți voi vinul, ce a rămas, e păcat să se strice!"

Din vin, nu e vorba, apucaseră și ei, și poate tot atâta, cât cursese pe cinstitele gâturi ale boierilor, se strecurase și pe gâtlejurile slugilor, în drumul ce-l făceau canele și donicioarele, dela pivniță până în sofragerie. Dar oamenii tot intrau grămădindu-se unul într'altul, parcă buzele lor, însetate, n'ar fi fost udate, cu nici o picătură aurie sau rubinie. Luau paharele de pe masă, le aruncau în gușe, și le umpleau apoi din nou.

Se rugară, să li se cânte și lor ceva cântece grecești! „Cântă-ne, boierule, ne rugăm, și nouă un cântec, ca să putem înghiți mai bine !"

Atunci începù Jianu să cânte cu toată puterea glasului său, cântecul de desrobire al lui Rigas, întemeietorul Eteriei, pe care l-au tăiat Turcii la Belgrad. Cuvintele erau alcătuite de Rigas așà, încât se potriveau pe ritmul marseillaisei, și sunau cu foc pe marșul franțuzesc :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fili mu simpatriote,
Dulinametha, os pote.
Ton achrion Musulmanon,
Tis Elados ton tyranon ?

Ochii slugilor fără patrie, se umpleau de lacrimi. Ei se aruncau la picioarele cântăreţului, şi-i bălbâiau mulţumirile lor.

Gânditor se uită Jianu la ei, şi-şi aduse aminte de vorba lui Tudor Vladimirescu: „Orcărui om, care doreşte să fie slobod în ţara lui, cinste i se cuvine". Sufletul cel drept al lui Iancu erà înduioşat, la vederea unei asemenea mişcări în adunătura aceia de străini, cari sugiau măduva Ţării Româneşti.

— „Incă odată!" se mai rugară ei. Vroiau să mai audă încă odată, că au, şi ei, o patrie, un petic de loc pe faţa pământului, unde să nu fie străini !

Dar Jianu le răspunse: „Nu, nu mai pot, obezile de fier dimprejurul gâcznelor m'au frecat, de mi-au făcut răni. Trebuie să mă duc la odaia mea, să torn puţin untdelemn între cercuri şi picior".

Douăzeci de mâini se întinseră atunci, spre picioarele lui şi lanţurile căzură jos.

Jianu îşi muşcă buzele, de-i curgeà sânge din ele. Cu pumnii amândoi îşi apăsă pieptul, spre a împiedică un ţipăt de bucurie.

— „Acuma cântă! Mai cântă-ne încă odată : „Fili mu simpatriote...!" îl rugau ei.

El cântă. Ei beau mereu şi oftau.

Le mai cântă şi alte cântece patriotice de ale lui Rigas.

Ei beau şi plângeau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După un ceas nu se mai puteà mișcà nici unul. Alături de boieri, sau întinși de-a curmezișul peste ei, pe prag și afară în sală, zeceà, horcăind, toată Arnăuțimea din Telega.

Atunci se sculă Iancu și aruncă o privire ageră înnainte, cum erà obiceiul lui, ca să ochiască drumul cel mai scurt peste trupurile împrăștiate pe jos. Turburarea pe care o simțise când îi căzuseră lanțurile, făcuse acum loc unei liniști sigure de țelul, pe care-l urmărià. El luă un sfeșnic de pe masă, trecù peste trupurile oamenilor beți și se duse drept la iatacul lui Crisorora. Fiindcă acolo nu erau dulapuri, toate hainele se găsiau atârnate pe la cuiele din pereți, sau aruncate peste lăzi și pe divanuri. Iancu n'avecà decât să pună mâna și să-și ieà de vroià.

După ce-și făcù alegerea, mai luă și un pumn de bani de aur dintr'un sipet, și se duse la grajd, puse șeaua pe șargul lui Crisorora, și, încălecând, o croì la lumina stelelor sclipitoare, pe Doftana în sus, în lumea largă și slobodă !

* * *

La revărsatul zilei, bägă de seamă Iancu, că livezile prin care treceà, erau pe alocurea acoperite cu o pânză albă, deși abià căzuse o rouă ușoară. După ce se făcù însă lumină bine, văzù, că acele pete și fâșii albe de prin iarbă, erau sălașuri întregi de fluturași, dormitând atârnați de florile câmpului. Mii și sute de mii de albineți, cari se așezaseră pe cotoare, pe boboci și pe spice, ca un al doilea strat de flori. Indată ce se arătă însă soarele, acest

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

al doilea strat de flori învie, aripile împăturate până atunci, se scuturau, și unul după altul începură fluturașii să se despartă de conacul mirositor, în care se odihniseră peste noapte. In scurt timp începù o fulguire, ca de zăpadă, peste livezi, în toate părțile. și apoi o așezare și o veselă rostogolire pe măceșii de printre rozoare, presărați cu stele de flori zâmbitoare.

Pe cât erà de frumoasă această priveliște, tot atât de rea prevestire făceà. Sumedenia aceasta de fluturi însemnà o vară foarte secetoasă.

Livezile se sfârșiau, și începeau acum pădurile. Lumina arzătoare a zilei străbătea prin măreața catapiteasmă de fagi. Iancu se uità împrejurul lui și se mirà. Erà obișnuit cu pădurile de stejari din Oltenia, în care domnește un amurg negru-verde. Dar supt bolțile înalte de fagi, lumina e verde-aurie și strălucitoare, mai ales primăvara, când cununele de frunze par a fi alcătuite de solzișori de chrysopraze, atât de strălucitoare și de deschisă este fața lor.

Cu cât se urcà Iancu mai sus, cu atât mai puțin desvoltate erau frunzele. După cele netede, cari oglindeau lumina, veneau altele, cu mărginile încă îmbrăcate cu peri subțiri, în ai căror torțuri de argint se așezaseră miloane de musculițe cu aripile albăstrii și străvezii, și care, ridicându-se în roiuri zăpăcite, se băgau în ochii călărețului, în gura și nasul lui. Și aceasta erà un semn de secetă pentru viitor. Mai sus frunzele erau încă adunate în găoacele mugurilor castanii și strălucitori, astfel, încât crăcile aveau înfățișarea, pare-c'ar fi fost întinsă o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rețea de boabe de smarand peste ele. Tot codrul era plin de un miros dulce și desfătător, cum numai tânărul frunziș de fag îl răspândește.

Iancu își umplù plămânii cu el, și începù să râză în mijlocul zgomotoaselor cântări ale păsărilor, ce urmă acuma, după guruitul visător al turturelelor sălbatice.

Deodată veni un potop de lumină și mai aurie printre copaci. Ca prin niște porți uriașe ieși Iancu în luminișul, orbitor aproape, al unor livezi de munte, proaspăt înverzite. Pădurea rămase înapoia lui, ca un fel de val, dinaintea căruia se vedeau prin iarba înaltă, numai unde și unde, câte un fag uriaș răslet, ca un fel de strajă înaintată.

Șargul începù să rânchezească din răsputeri, și apucă un pas mai repede, dar fiindcă suișul nu era greu, el începù să-și piardă răbdarea și s'o ià în fugă. Călărețul ridică atunci frâul în sus și, lăsându-l în voia lui, căluțelul, plin de bucuria primăverii, o rupse la deal, ca și când ar fi voit să se înalțe de pe uriașa coastă verde în văzduhul vânăt al cerului.

Era liniște jur împrejur, până când se zări un punct întunecat pe deasupra liniei din culmea muntelui. Punctul crescù mereu și repede, până înfățișà figura subțire a unui cioban pe care îl urmà o turmă de miei, blehăind în toate felurile, și care se revărsà în jos pe pajiște, asemenea unui șipot spumegător. Din dosul lor se repeziră deodată cinci câini aprigi de stână, năvălind asupra călărețului, cu un lătrat asurzitor.

Când le șueră însă ciobanul, dulăii se astâmpărară îndată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Jianu oprì calul său și lăsă frâul să alunece printre degete, dându-i capul slobod. Șargul plecă frumosul său gât arcat, și începù să smulgă câte un mănunchi din iarba verde zămoasă.

Călărețul salută pe ciobanul țărănește: „Noroc!"

— „Noroc bun!" răspunse și flăcăul, stând nemișcat cu mâna dreaptă sprijinită pe toiagul înfipt, slant, în pământ. Era un toiag împodobit cu verigute de fier până sus la cârlig. Brațul stâng al flăcăului era așezat ușor peste cel drept. De pe umăr îi atârnă o sarică lotoasă. Fața tânără a ciobănușului privià, cu ochii lui serioși, castanii, pe supt căciula uriașă de miel negru. Câinii zbârliți se așezară împrejurul lui și se gudurau. Mieii, cordusi de câteva oi, se îmbulzeau, în cete sau în rânduri lungi și dese, fără să ridice capetele din iarbă. De departe se auzeà cum smulgeau iarba cu gurițele lor flămânde, și feluritele ierburi rupte, mai ales cimbrișorul, care creșteà bogat, pe aceste livezi umejoare de munte, umpleau aerul cu mirosurile lor plăcute.

— „Cum se chiamă muntele?" întrebă Jianu.

— „Vârful Mierlei", răspunse ciobănelul.

— „Mai este mult până la mânăstirea Sinăei ?"

— „O fi multișor", fu răspunsul cam zăbovit.

— „Se vede mânăstirea de colo de sus, de pe vârf ?"

— „Nu se vede, dar de pe celălalt munte, de pe Gagu, poți s'o vezi".

— „Este vre-o potecă pe acolo, pentru calul meu, în spre valea Prahovei ?"

— „Este".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „De când stai tu aici sus ?“

— „De patru săptămâni“.

— „Nu mai este iarbă jos, în vale și de aceea ați trebuit să veniți sus la munte ?“

— „Dacă n'a dat Dumnezeu, drăguțul, zăpadă astă iarnă !“

— „Mi se pare, că Dumnezeu este supărat pe noi“.

— „O fi supărat pe noi și de aceea ne pedepsește“.

— „Noroc !“

— „Noroc bun !“

Jianu apucă spre vârf.

Ciobanul rămăsese locului, nemișcat, și se uită după Jianu, până ce, atât calul cât și călărețul se vedeau, numai mititei de tot, pe coama înverzită a dealului.

Acolo sus Jianu se oprì. Ochii lui se deschiseră mari. Supt zăbranicul, ce acoperià soarele de amiazi, se vedeà, în față, un lanț de munți înalți, dincolo de valea adâncă și împădurită a Prahovei. Asemănat unui perete uriaș, care începe la miazăzi cu o măgură tâmpă și se sfârșește la miazănoapte cu un șir de prăpăstii în coastele stâncilor, se ridicau Bucegii, peste ceilalți munți. Se mai vedeu încă, unde și unde, atârnând câte o maramă de zăpadă, de pe umerii vârfurilor. Mai jos brazii și molifții îmbrăcau toate văgăunile săpate în trupul munților, și trimeteau trunchiri de copaci, bătrâni trecuți de sute de ani, până jos în matca zgomotoasei Prahove. In mijlocul acestei păduri, la mâna dreaptă, cum urcà Iancu, erà mânăstirea Sinaia, zidită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Cantacuzinești, al căror neam a dat odinioară Țării, un număr de mai mulți domnitori buni. În acea sălbăticie de codrii, cari se întindeau pe atunci dela Câmpina și până la granița Ardealului, mânăstirea Sinaia era singura locuință de oameni, unde orice călător găsea găzduire pentru trei zile, fără nici o plată.

De aceea Jianu se hotărî, să ocolească acest conac al tutulor trecătorilor, și scoborî în jos, ținându-și calul de căpăstru, prin pădurea de fag, care-și deschideà acum iară bolțile sale luminoase. Coasta era repede, lăsându-se aproape drept în jos în Prahova. Ajungând la malul rîului, Iancu încălecă și sili calul său sforăitor, să treacă prin apa, care veneà mare. Calul înaintà jumătate pe picioare și jumătate înnot. Urcă apoi malul celălalt și, cu o singură săritură, trecù peste drumul cel mare, care duceà pe acolo.

Intră iară în codrul întunecat. Acì erau niște copaci așà de uriași, că ar fi trebuit trei oameni cu brațele întinse, să poată cuprinde trunchiul lor. Iar copacii, pe care îi doborîse vârsta înaintată, sau vântul și fulgerele, zăceau, culcați la pământ, ca un fel de meterezuri, pe care, dacă le găseà în cale călărețul, trebuià să le ocolească, ducându-și calul de căpăstru într'un cerc larg împrejur. Pe deasupra acestor răposați uriași, se așezà o nouă viață și îi împresurà cu tinere vlăstare. Feriga își întindeà aripile din făina lor putrigăioasă, trifoiașul îi îmbrăcà cu solzișori, și mulți dintre ei mai purtau și o coamă albă de asprișoară.

Lumina era acum iară altfel, de cum fusese în pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

durea de fagi de pe malul stâng al râului. Se vedeau un fel de aburi albaştri-verzui printre mândrele coloane de copaci. Vântul de Miazăzi-Apus, care începuse a se ridică uşor, făceà să sune, tainic şi fermecător, strunele harpelor de brazi. Nici un arbore nu cântă, cum cântă bradul, atât de plin şi aşà de măsurat, cu un colorit atât de întunecat în sunetul său.

Erà peste putinţă haiducului să-şi ţie drumul drept înainte. Trebuià când să se urce la deal, şi când să scoboare la vale, şi foarte adesea să străbată prin tufişuri încâlcite, care respingeau pe oricine se apropià de ele, biciuindu-l cu braţele lor mlădioase.

Jianu doreà să ajungă la vârful, care începe valul cel înalt al Bucegilor. De acolo voià să apuce spre Apus, trecând înainte, prin Muscelc, la Argeş, fiindcă eri-seară îi spusese Crisorora, că Mereanu se găseşte acum prin părţile acelea.

Umblase însă mai bine de două ceasuri, acum după ce trecuse Prahova, şi nu ajunsese încă la marginea pădurii. Deodată auzì glasul tainic al unui isvoraş, care nu se repezià însă printr'un văgaş adânc, ci alunecà numai uşurel, printre frunzele de fag, căzute în toamna trecută, peste brazdele de muşchiu strălucitoare şi printre şirurile de albăstrele.

Iancu urmă cursul apei în sus, care luà, curând, înfăţişarea unui drum, poleit cu aur. O holdă de calce galbine închise, slujind drept potecă, îl scoase la un luminiş, deasupra căruia se înălţà, în depărtare, luminat încă de soare, vârful, la care doreà el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să ajungă. Prin urmare Iancu nu se rătăcise, de-altminteelea asemenea lucru nu se întâmplă unui haiduc.

Dar dădù acum peste altceva neașteptat, o colibă, mică de tot, care se piteà în marginea pădurii, și, în apropierea ei picurà apă printr'un sghiab de lemn. Aceasta crà apa, care, îndreptată de mână de om, curgeà mai la vale, în jos, pe coasta cea lină din pădure.

Pe prispa bordeiului ședeà o ființă omenească, pipernicită, un călugăraș îmbrăcat cu o rasă tocită și având barba căruntă, aproape albă.

Moșneagul se uità chiorîș la haiduc.

— „Cu plecăciune, părinte", îi strigă Jianu.

— „Dumnezeu s'ajute, frățioare".

—„Cum se chiamă muntele cela, de colo de sus?"

— „Muntele?" și punându-și mâna încet deasupra ochilor obosiți, sihastrul se uită la vârful luminat de soare. „Muntele acela se chiamă „Vârful-cu-dor".

Călărețul ridică capul. Un fulger trecù prin îndrăsneața lui față: „Vârful cu dor? Semn bun să fie pentru mine!"

„Dorul taie fierul și frânge oțelul!" Aceste vorbe ieșeau din prisosul inimei lui. Plecând apoi privirea iară în jos, zise rîzând: „Părințele, mai ai și Sfinția ta încă vreun dor ?"

Sprijinit pe toiag, bătrînul tăcù mai întâiu, apoi, oftând adânc, răspunse: „Merindele mele s'au isprăvit. Aștept un argat dela mânăstirea Sinaia, care să-mi aducă de-ale mâncării. Nu cumva ai ceapă sau usturoiu? Acuma a eșit cea nouă și e fragedă".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când spuneà aceste vorbe, în ochii lui, stinşi, se mai zăreà încă o scânteie de vieaţă.

— „Nu, tată, îmi pare rău, dar n'am".

— „Apoi", zise pustnicul, „dacă treci cumvà pe la mânăstire, spune-le, să-mi trimeaţă mai degrabă".

— „Nu-mi e drumul pe acolo, părinţele", răspunse Iancu, care îndată ce auzi, că trebuià să-i sosească cineva dela Mânăstire, trase frâul calului mai scurt. „Aş dorì însă să ştiu, tată, dacă mai e departe până în Valea Ialomiţei, dincolo de Vârful cu Dor ?"

— „Asta nu ştiu", fu răspunsul sihastrului, al cărui interes pentru acest străin încetase, aflând că n'aveà nici ceapă, nici usturoiu. Toate celelalte ale vieţii, afară de mâncare şi de băutură, erau pentru dânsul cufundate şi învelite într'o negură adâncă. Părul sur, încâlcit dimprejurul capului şi feţii moşneagului, semănà cu acei câlţi argintii, cari atârnă de pe crăcile brazilor, şi cari le sug vlaga lor. Rasa lui călugărească semănà cu coaja copacilor putreziţi. El se întorceà, încă în vieaţă fiind, înapoi, la matca sa, pământul, şi se înfăţişà asemenea unui copac, înainte de ce se risipeşte în ţărână de tot.

Iancu Jianu apucă, mai repede, deacurmezişul luminişului. După vre-o jumătate de ceas, dădù de un isvor bogat, care ieşià de supt rădăcinile unui fag uriaş. Acì erà marginea pădurii. Vârful cu Dor se înălţà, cu strălucita verdeaţă a plaiurilor în luna lui Cireşar, şi se îndreptà spre însuşi bolta cerului albastru. O potecă duceà şerpuind, în sus, prin măreţele lui coaste.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Dar șargul lui Jianu ostenise. Din noaptea trecută nu mai avusese parte de odihnă. Iancu descălică, dar când începù să urce, simți, și el, cele nouă luni, pe care le făcuse în ocnă. Se simțeà înțepenit. Deși băuse bine din isvorul dela marginea pădurii, totuși aveà sete și nicăiri nu se vedeà ape. Il apucase niște fierbințeli și răsuflarea i se scurtă.

Din fericire se ridicase și bătea Austrul, vântul răcoritor dela Apus. Deodată se ivì un norișor alb, strălucind deasupra Vârfului cu Dor, și, pare-că și-ar fi aruncat icoana în văzduh, ca într'o oglindă, se văzù și un alt nor asemănat cu el, cevà mai jos, sub creasta muntelui împăduriț. La dreapta însă, unde Bucegii, cari se înfățișează celui ce îi privește de dincolo de valea Prahovei, ca un perete unit, se despărțeau în râpi și lespezi uriașe, printre care păreà că clocoteau aburii, ce ieșeau din toate văgăunile.

In puține minute nourii se îngroșară, și lățindu-se, se ridicau în sus și acopereau soarele ca un zăbranic, iar când Jianu se oprì, rezemat de marginea unui văgaș, ca să se odihnească puțin, se auziră deodată tunete puternice din norul luminos și o grindină strașnică începù să cază. Intr'o clipă erà poteca acoperită cu măzărele de ghiață, care se rostogoleau la vale. O ciuruială bogată cădeà pe dealurile verzi și brobonelele de ghiață pârâiau, când loveau florile și ierburile, cu freamăt. Micșunelele întunecate, degetărelele aurii, cioboțica-cucului gălbuiă și albele flori ale Paștelor, toate erau sdrențuite.

Tot așà de repede, cum se urcase în sus, se lăsă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și în jos, acel nour de pe creștetul Vârfului cu Dor, și se așeză pe umerii lui. Se vedeau iară, ca printr'o perdea fermecată, albastrul cer și verdeața livezilor. Negurele începură se pornească și să fiarbă ușor, până se risipeau. Se părea, că ziua se făcuse apoi mai luminoasă, ca mai nainte.

Sus pe plaiu, unde ajunsese Iancu, iarba erà mai aspră, erà încă gălbuie, ca iarna. Acum se desfășurà înaintea ochilor lui puternica coamă a Bucegilor, acest înalt platou, de două ori atât de lung, cât e de lat, și care se întinde dinspre Miazăzi spre Miazănoapte, o singurătate plină de flori și de ierburi, peste care miile de ciocârlii își revarsă dulcea lor cântare.

In fund, se mai vedeà un al doilea șir de munți, cu crestele rotunjite, punând hotar văzduhului, iar prin deschizăturile dintre creste, se zăreau în depărtare, un al treilea șir prin aburii albaștri, munții, cari țin de Ardeal.

Minunatele colori, frumusețea liniilor, măreția și lărgimea priveliștii, înrâureau asupra Jianului numai ca printr'un zăbranic, fiindcă el nu mai puteà de foame. De șeasesprezece ceasuri erà pe drum. Cele trei ceasuri din urmă le făcuse pe jos, pe o potecuță, care urcà drept în sus la deal. Calul trebuise aproape să-l târască după sine. Amândoi aveau acum mare trebuință de odihnă. I se părù atunci, că cel mai bun lucru de făcut ar fi, să poposească la schitul din peștera dela Obârșia Ialomiței, despre care îi vorbise Iorgu, paznicul său dela închisoare. Ar fi despărțit astfel prin două coame de munți de Telega. Așà iute nu puteau Arnăuții să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ajungă. Ei îl vor căutà, negreșit, pe drumurile mari, și nu vor alergà toată ziua pe urma lui, fără să odihnească.

Simțirea de siguranță, pe care o avea acum, îi mai dădù înapoi ceva din puterile de mai 'nainte. Apucând calul de căpăstru, o luă deacurmezișul peste plaiul, ce se lărgeà de aci înainte. După un ceas ajunse la marginea cealaltă despre Apus. La picioarele lui Iancu se întindeà acum minunata vale a Ialomiței, care este mult mai îngustă, decât valea Prahovei. Intorsăturile ei, frumos rotunjite, sunt îmbrăcate cu brădet verde închis, ca o catifea, iar în fundul văii se întinde, tot dealungul ei, o fâșie de iarbă verde-deschisă, prin mijlocul căreia curge sclipind, Ialomița, și se repede la vale. Ialomița vine foarte de sus, din cazanul de stânci, care, la dreapta, tărmuesc zarea prin puternicele lor vârfuri cenușii și verzui, și trece apoi, spumegând, prin deschizătura văii, spărgându-și drumul printre stâncile îmbrăcate cu brazi pe crestele lor.

Vârful stâncilor de jur împrejur, verdeața închisă a brazilor și verdeața de smaragd a livezilor din poale, toate împreună, fac o minunată alcătuire de trei colori, deasupra cărora se întinde, liniștita, bolta largă și luminoasă a cerului albastru.

La scoborîș, Iancu se întâlni cu un băiat de cioban, care-și îndemnà măgărușul, răpăn, să urce în sus la deal, strigându-i mereu „Ciuș", și tocà cu bățul, din când în când, pe uscățivele lui coaste.

— „Unde e schitul Ialomiței?" întrebă Iancu.

Ciobănașul se întoarse și arătă cu toiagul spre Miază-noapte, la vârfurile stâncilor, care înconju-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rau valea. Apoi se mai uită odată lung în urma boierului, care erà o arătare neobişnuită în singurătatea acestor munţi. Dar de întrebat nu-l întrebă nimica.

Ialomiţa nu erà prea adâncă, şi totuşi sărmanul Şarg se poticni, când trecù, călărit de stăpânul său, prin apă. Iancu apucă în sus pe lângă râu. Mai întâiu drumul duceà prin livezi mlăştinoase, apoi prin brazii crescuţi din stânci, cu crăngile deşe şi frumos rotunjite. Valea se făceà mai strâmtă din ce în ce, stânci înalte se ridicau pe deasupra colanului de brazi minunaţi, apropiindu-se până 'n Ialomiţa. Tot mai tare se auzià clocotirea apelor. Urmà o cotitură a Ialomiţei, într'o cheie de stâncă, pe care rîul o treceà vâjiind şi umplând văzduhul cu zgomotul ce făceà. La mâna stângă se ridicà o potecuţă, drept în sus printre bolovani, şi îndată ce trecù Iancu dincolo de colţul stâncii, zări schitul în mijlocul peretelui, adumbrit de bolta unei peşteri. Schitul cu acoperământul său de şindrilă, care se făcuse argintie de vânturi şi de bătaia ploilor, cuprindeà toată lăţimea peşterii, iar în mijlocul ei se vedeà un turnuleţ mic, în care erau clopotele. Zgomotul rîului şi clocotirea apelor, care părcà că pun aerul în tremurare, erà amestecat cu subţirelul sunet al clopotului, care vesteà începerea vecerniei.

Iancu intră prin poarta scundă, plecându-se. Un fel de răcoare, încărcată cu miros de mucigaiu îl întâmpină. In curtea din peşteră, supt bolta de stâncă, erà aşezată bisericuţa, care spoită fiind albă, se deosibeà de fundul cel negru, căscat, al peşterii. Biserica erà cu altarul în spre gura peştreii, trebuind, după obiceiul dreptcredincios, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie altarul spre Răsărit. Din bolta peșterii căděau picături, și pe alocurea un mucegaiu, verzuiu, lipicios, acoperea pământul, bătut cu umbletele. Clopotelul din turnulet se zbătea mereu și fără preget.

Câteva uși de pe la chilii se deschiseră, și încetișor se adunară în curte vre-o cinci schinmici. Aveau bărbi și plete lungi și erau îmbrăcați cu rase negre tocite, strânse cu câte o bucată de fringhie împrejurul mijlocului.

Când dădură cu ochii de străinul voinic, se opriră pe loc. Unul însă, al căruia păr erà mai negru și cărui ochi erau mai vii, decât al celorlalți monahi, le făcù semn, să treacă mai înainte. Ei dispărură în spre fundul peșterii din împrejurul bisericuții.

— „Plecăciune, părinte!“ zise Jianu. „Binecuvintează !“

— „Dumnezeu să te aibă totdeauna în paza lui, fiule“.

— „Pot să mâiu aici în noaptea asta? Mi-e calul foarte obosit“.

— „Să fii binevenit, la noi, fiule, casa Domnului e deschisă pentru toți drumeții. Da de unde vii ?“

— „Din Târgoviște“.

— „Așà de departe! Această mânăstire este închinată S-tului Nifon din Târgoviște. Proistosul Meletie este mai-marele nostru“.

— „Tocmai el mă trimite“.

— „Te trimițe pe tine, fiule, la noi ?“

— „Așà e, o danie a fost făcută pentru biserica S-tului Nifon. Proistosul Meletie, știind că mă duc la Câmpulung, ca să cumpăr niște cai, m'a rugat să nu preget să mă abat, luând drumul spre Ialo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mița, și să-ți aduc darul acesta". Iancu scoase din chimir zece galbeni sclipitori.

— „Doamne sfinte!" Călugărul își pierduse aproape răsuflarea, și se uită cu ochii înholbați la trimisul Proistosului Meletie. „Și ai făcut acest ocol mare pentru noi, prin pustietățile aceste?"

— „Spre iertarea păcatelor mele! Om sunt și eu, părinte".

— „Tot numai oameni suntem cu toții", îl mângâia călugărul, strângând bine pumnul, în care ținea galbenii.

La arhondărie îi dădură lui Iancu brânză de oaie și mămăliga proaspătă, pe urmă varză acră și castraveți murați, pe cari ardeii amestecați printre ei, îi făceau îndrăcit de iuți. Iancu mâncă cu foamea unui lup, și băù cu mare sete moarea de varză acră, pișcătoare, ba trebuiră chiar să-i mai aducă încă o strachină din putina cea mare, care erà așezată în fundul peșterii, ca într'o anume pivniță.

Șargului îi aduseseră părinții iarbă proaspătă, cosită de curând, și i-o puseseră dinaintea schitului. Acolo putù să roadă până noaptea într'un târziu.

După gustare, Iancu se întinse pe patul de lemn. Vinele i se sbăteau în pulpe. Închisoarea îndelungată nimicise vânjoșia, chiar și a unor vine de oțel ca ale lui. El simțeà acum oboseala celor douăsprezece ceasuri de călărie și a celor șease ceasuri, pe care le mai făcuse pe jos. Ce o mai fi de capul unui biet om, care va fi petrecut, nu numai nouă luni, ci mai mulți ani, în Telega, în colivie, sau în gâtul unei ocne, și care pe urmă va fi fost grațiat? Mai rău

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât moartea! Of! Haiducul își întinse pieptul în toată lărgimea lui și ridică pumnii în sus.

* * *

I se păreà, că erà împreună cu Alexe la ferarul din Drăgășani, ca să-i potcovească Șoimul. Loviturile ciocanului, care cădeau, sprintene și sunătoare pe potcoave, erau așà de limpezi, încât el se deșteptă din somn. Atunci însă își dădù seama, că erà un clopot, care sunà astfel, și că se mai auzià încà și un alt zgomot, un fel de blândă vâjâială. O lumină albăstrie umpleà chilia lui.

Iancu se ridică pe coate. Unde se aflà? Erà ziuă? Nu, erà lumina lunei. Sunà clopotul pentru slujba de miezul nopții în schit, și, jos în vale, la poalele stâncilor, vâjâià Ialomița.

Jianu se sculă, vroià să știe cum erà vremea, și să vadă de calul său. Când ieșì în curtea schitului, bisericuța i se păreà aproape orbitor de albă. Prin ferestrele cele mici străbăteà o lumină slabă, roșiatică, și din lăuntru se auzeà o cântare monotonă, cântare de bărbați. Obiceiul lui Iancu erà, să cerceteze de aproape orce loc, unde se aflà. Făcù deci un ocol împrejurul bisericii, al cărei acoperământ, ieșit înainte, ajungeà până în bărbia lui, apoi intră în biserică prin ușa, făcută dinspre fundul peșterii.

Biserica erà foarte joasă, ca pentru copii. Lumina lunii și flăcărițele câtorva lumânărele subțirele pătrundeau, slăbuț, prin întunerecul, în care ședeau călugării, ca niște pitici, în strâni, prin horurile din dreapta și din stânga. Pe tâmpla altarului se ză-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reau un fel de poleieli tocite și niște fețe împestrițate.

Indată ce intră străinul în biserică, slujba se înviora. Călugărașii vroiau să dovedească, că deși trăiau, aici, în pustietatea asta, depărtați de lume, totuși cunoșteau rostul slujbelor sfinte. De când veniseră în Țară, odată cu Domnii din Fanar, și preoții Greci dela Patriarhia Țarigradului, se credeà, că este mai frumoasă și mai cucernică slujba, dacă se scoteà fiecare șilabă pe nas și blehăită. Spre a face să iasă tonurile cele mai ascuțite, se apăsau vinele gâtului cu degetul cel mare, și se scurtau astfel coardele vocale, cum se scurtează strunele la lăută. Aceasta se chemà „Ifosul de Țarigrad".

După ce sfârșiră astfel, „cu ifos", slujba de miezul nopții, călugărașii stinseră lumânările și se duseră înapoi la chiliile lor. Numai starețul însoți pe lancu până afară din mânăstire.

Acolo se opriră pe șesul îngust dinaintea peșterii. Erà o lună fermecătoare. Toată valea, din sus și din jos, crà plină de lumina argintie, iar cerul se înfățișà într'o gingașe strălucire albastră. Nu se vedeà nici o stea, fiindcă luna le covârșià pe toate cu lumina ei. Ea se arătà într'o mărime uriașă, tocmai deasupra coastelor, ce ieșeau înainte în partea dreaptă. Pe malul celălalt al râului peretele înalt de stâncă purtà o creastă de brazi, iar jos de tot, în vale, se rostogoleau apele argintii ale Ialomiței. Aerul părèà și mai ușor și mai balsamat, de cum fusese peste zi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Jianu își căță șargul. Obosit el se culcase pe fân și dormia.

— „Lovite-ar trăsnetul!" mormăi haiducul. Cu acest dobitoc ostenit, nu era să ajungă mâine la Curtea-de-Argeș. Nu seamănă cu Șoimul! Firește, grosul Crișorora călărea numai două trei ceasuri pe săptămână, și de aceea frumosul și sănătosul animal se moleșise de tot.

Posomorît se apropiă Jianu de țarcul, făcut din stâlpișori de brad, chiar pe marginea prăpăstiei, spre apărarea locului din fața mânăstirii, și-'și îndreptă privirile pe vale în sus, la Miază-noapte, unde se deschid porțile de stânci spre o pajiște. Se vedeau bine, ca ziua mare, pâlcurile de brazi și colții stâncilor, până departe pe munte în sus.

— „Are să fie oare vreme bună mâine?" îl întrebă Iancu pe staret, care ședeà, tăcut, alături de el.

— „Bate Munteanul. Are să mai rămâie frumos".

— „Cum se chiamă vârful de colo, de supt care isvorăște Ialomița?"

— „Acolo e Omul. In dosul lui începe Ardealul".

— „Cine a clădit acest schit, în acest unghiu așà de depărtat al Țării?"

— „Doi oameni credincioși din Târgoviște, spre iertarea păcatelor lor".

— „De mult?"

— „De cinci ani".

Apoi tăcură iară amândoi. Ialomița curgeà înainte spumegând.

De odată se întoarse Jianu, cu întreaga lui față,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la starit. Luna 'l lumină în plin, şi ochii lui de vultur scânteiau.

— „Părinte, fără îndoială, câteodată vin la voi musafiri ciudaţi, în pustietatea asta ?"

Călugărul îşi ţineà braţele încrucişate supt mânecile largi ale rasei.

— „Da, vin câteodată, fiule", răspunse el liniştit. ..Vin să se închine, sau numai aşà, în treacăt. Noi nu suntem aici, ca să-i întrebăm, cine sunt. Casa lui Dumnezeu, în această pustietate, este deschisă pentru ori şi cine !"

Iancu dădù din cap.

* * *

In lumina roşiatică de Asfinţit se oprì Iancu pe un vârf de munte, şi proptindu-şi uşor o mână, cu iraul, pe oblânc, iar cealaltă punând-o în şold, privià în vale cercetând. De jos din vale se urcau, pe coastă în sus, trunchiurile încâlcite ale jnepenilor târându-se pe pământ, ca niste şerpi printre pietre. Vârfurile rămurilor lor îşi ridicau ciucurii, în sus spre cer. Colo, jos, se deschideà încă o altă vale, înconjurată de dealuri, îmbrăcate cu păduri, valea Dâmboviţei, şi în dosul ei se vedeau ridicându-se alte colţuri, înfăţişând o stemă uriaşă, cât o puteai cuprinde cu ochii. La dreapta erà Ardealul, la stânga Tara Românească.

Soarele apusese. Cu ăripile catifelate, întunecate ca viorelele, sosià seara, întinzându-le peste toată firea, şi numai vârfurile munţilor se vedeau, parcă scrise în linii de rubin înfocat.

Băgarea de seamă cercetătoare a Jianului se oprì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

la un sul de fum albăstriu, care ieșà din coasta îmbrăcată cu brădet a unui deal, în depărtare de vre-o mie de pași dedesuptul lui. Iancu privì multă vreme într'acolo. Și într'un moment își pregătise chiar degetele, să tragă un fluierat haiducesc, dar apoi se resgândise și pornise înainte. Se întunecà repede, și cu ușoare șuierături se ridicau liliecii, sburând de printre fărămiturile stâncilor.

Puțin timp mai pe urmă, s'auzià și un alt sunet, plutind prin văzduhul liniștit, erà un depărtat cântec de fluer. Când Jianu cotì împrejurul coastei, zărì o lumină roșiatică, asemenea unui foc ciobănesc, la marginea unei păduri.

Vre-o cinci sau șease oameni, cari, din depărtare, păreau ca niște păpuși, tăiete din hârtie neagră, erau împrejurul unui foc, rezemați, pe toiagurile lor. In dosul focului se vedeà, între undele jucătoare ale luminei, învelitoarea lată și joasă a unei stâne.

Când se apropiă Iancu, ducându-și calul de căpăstru, o haită de câini se repezì asupra lui, urlând nebunește. Strigă la ei, dar fiindcă glasul lui nu puteà să covârșească lăfăiala lor zgomotoasă, el trase un foc de pistol în vânt. Atunci își dădură și ciobanii osteneala, să le fluere. Dulăii se grăbiră înapoi la stăpânii lor, și, mârâind încă, se așezară jos împrejurul ciobanilor.

Apropiindu-se de flăcăi, Jianu se uità cu mulțumire la fețele lor tinere și frumoase, luminate acum de foc, și cum priveau cercetând la străinul, ce sosise.

— „Bucuros la oaspeți, baciule?“ întrebă Jianu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe cel mai arătos dintre flăcăi, care stà sprijinit, lătăreț, cu amândouă mâinile încrucișate pe măciucă.

După o scurtă tăcere, acesta răspunse fără să facă vre-o mișcare: „Mai este loc la focul nostru".

— „Și la căldarea cu mămăliguță, nu ?"

După o altă tăcere scurtă, fu răspunsul: „Mămăliga s'a răcit. Am mâncat de mult".

Jianu scoase atunci un ban de aur din chimir, lăsându-l să lucească între degete, la lumina focului.

Baciul tăcù iarăși o bucată de vreme, și-și săltà numai pe umări sarica loțoasă, fără a se mișcà din loc, apoi zise: „Ce să fac eu cu banii? Dela munți n'am ce să cumpăr cu ei".

Un rîs scurt făcù ocolul printre ciobani. Cine poate să desprețuiască banii, trebuie să se simtă tare de tot. Ciobanii aceștia, depărtați aicea sus, aveau conștiința, că sunt neatârnați, conștiință, pe care o pierduse de mult poporul, care trăià jos, în șesuri.

Jianu ridică din umeri liniștit. „Va să zică, nu te lași înduplecat nici de bani, nici de vorbe bune. Se vede, că nu ești Rumân!"

Baciul se îndreptă în sus: „Lasă glumele nesărate", și întorcându-se către un băiat, îi zise: „Adu creștinului ăstuia ceva brânză și mămăliguță".

Fără să mai zică o vorbă, Iancu își duse șargul la iarbă ceva mai înapoi, căci împrejurul stânei pământul erà bătătorit, și creșteau numai ștevie și urzici, înalte cât omul și mirosind amăriu. Jianu luă șeaua de pe cal, și-i puse piedică la picioarele dinainte. Când se întoarse înapoi la foc, i se aduse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o felie de caș dulce și o bucată de mămăligă. Așezându-se pe iarbă, începù să mănânce.

Baciul se lungì și el cu tălpile spre foc. Capul lui, cu căciula uriașe, erà în umbră. Ceilalți flăcăi stăteau iară sprijiniți în măciucile lor, jur împrejurul focului, din care se înălțau acum scânteile spre cer, troscăind. Un băiat pusese crăci verzi pe foc. Fumul mirosèà a brad.

După câtăva vreme, un cioban mai tinerel, întrebă pe străin: „De unde vii ?"

— „Am fost la Sfinții Părinți dela mânăstirea Ialomiței".

Flăcăul întrebă atunci pe unul din tovarășii săi: „Mă, da de ce vor fi fiind ăia Sfinți ?

— „Poi, fiindcă nu se spală și nu vor să aude de fete", fu răspunsul.

— „Așà da!" se amestecă un al treilea în vorbă. „Știți pentru ce nu vor să audă ei de fete? Fiindcă tot ce este parte femeiască, când dă cu ochii de ei, o rupe la fugă".

Glumele acestea erau îndreptate în potriva boieruluì. Ciobanii își băteau joc de părerile lui despre călugări. Dar el tăceà și mâncà, aruncând, din când în când, câte o bucățică câinilor, cari pândeau, hămisiți de foame, și, prinzând bucățelele cu lăfăială le înghițeau cu mare zor.

Băieții făceau la glume înainte.

— „Să vă spun eu una-și-bună", zise un al patrulea, „călugării sunt Sfinți numai ziua, iar noaptea sunt haiduci".

Atunci se mestecă însă glasul puternic al baciului: „Țineți-vă gurile, bărbițoilor, cu caș la gură !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Davide, Gheorghe! voi să vedeți acum de foc, mai târziu am să grijesc eu de el".

Băieții cari primiseră însărcinarea, să îngrijească de foc, se strânseră jos, unul lângă altul, și începură să-și șoptească fleacuri de ale lor, pe când ceilalți se înveliră în saricele lor și se întinseră pe pământ să doarmă. Iancu se culcă și el, cât putù mai aproape de foc, unde erà pământul mai cald, și curând îi căzură pleoapele.

După câtăva vreme simțià, pare că-l luà cu frig, și se deșteptă.

Intr'adevăr, David și cu Gheorghe uitaseră de foc, și adormiseră și ei. In spuză se mai deschideau și se închideau, din când în când, niște ochi de jar, la suflarea vântului ușor. Cerul se acoperise de nori așà, încât lumina lunei străbăteà numai ca printr'un zăbranic cenușiu.

Deodată se auzì un zgomot din târla de alături, unde oile închise pentru noapte, tropăiau acum și se îmbulziau, speriate. Când Iancu se uită într'acolo, zărì în mijlocul oilor, o namilă neagră, cu amândouă brațele întinse.

Trase iute pe baciul de șubă, și-l deșteptă.

Acesta sărì în sus și, aruncând ochii la oi, țipă: „Pire-ar al dracului!" Cu măciuca ridicată sărì peste focul stins și peste înțărcuiri, drept în mijlocul târlei.

— „Hoțule afurisit!" răsună glasul lui, plin de mânie, iar cârligul măciucii cădeà, ropăind, pe spinarea musafirului de noapte, nepoftit.

Namila se întoarse, se auzì un scurt răcnet, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

baciul dispărù în cele două labe ale ursului, care-l îmbrăţişau.

Acum se deşteptară şi câinii, şi lătrau, să-ţi spargă urechile. Toţi ceilalţi ciobani săriră, sî ei în sus, trezindu-se din somn şi ţipau, dar nu puteau să vază nimica, fiindcă oile năvăliau, ca un potop, afară din staul, căutând să treacă una peste alta. Tălăngile sunau, şi jalnicul „Beee!" se auzià mereu în toate glasurile. In fundul învălmăşelii însă se încinsese, prin întuneric, o luptă crâncenă pe care nimenea n'o vedeà.

Numai Jianu erà de faţă, în apropierea luptătorilor, nu puteà însă să tragă cu puşca, fiindcă nişte zdrenţe de nori acopereau luna. Se proptì cu spatele de urs, cum stà în picioare, şi aruncând braţele peste cap, îşi încleştă mâinile împrejurul gâtului dihaniei, se plecă în jos, şi trase cu putere capul dobitocului spre sine, strigând: „Dă cu cuţitul! Infige-i cuţitul în moale!"

Speriat şi jumătate înnecat de neaşteptatul atac pe la spate, ursul îşi deşcleştă braţele.

Deodată veni şi lumina de sus. Printre norii de argint pluteà luna în văzduhul albastru.

— „Infige cuţitul!" strigă Jianu.

Şi deodată simţì cum povara loţoasă din spate, tresăltă şi se lăsă grea. Ursul răcnì, apoi începù să hocăiască pe sfârşanie, şi căzù într'o dungă, trăgând şi pe Iancu cu sine la pământ, deşi 'l slăbise din braţe. Atunci haiducul, încordându-şi toate puterile, îşi scoase picioarele, care i se înţepeniseră supt greutatea dihaniei, se ridică în sus, şi-şi apăsă cu amândoui pumnii pieptul, răsuflând din greu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai aruncă o privire la ursul, care zăceà acum, lungit, fără să mai mişte. S'apropiă apoi de baciu. Acesta stà, amuţit, şi aveà faţa plină de sânge. Cămaşa-i erà sfâşiată, şi peste braţele lui curgeau şiroaie de sânge negru.

Se apropiară şi ceilalţi ciobani acuma, făcându-şi loc printre oile, ce alergau în toate părţile.

— „Apă şi pânză!" le strigă Jianu, cât putù să trigc mai tare, spre a fi auzit. stăpânind gălăgia nebună a câinilor, cari lătrau împrejurul oilor speriate.

— „Oile.." zise baciul, răguşit.

— „Davide şi tu Gheorghe", poruncì Iancu, „voi s'aduceţi apă şi pânză! Iar ceilalţi trei, duceţi-vă înapoi! Adunaţi oile!"

Sburară toţi, ca vântul, care cum li se poruncise. Singur boierul cel străin nu-şi pierduse capul.

Baciul şedeà pe ursul cel mort, căruia îi înfipsese cuţitul, drept în inimă, iar Iancu puse să-i spele rănile. „La început am crezut", zise baciul, „că erà numai un om cu ghebă neagră, cum poartă ţăranii pe aici". Iar când isprăvì Jianu, cu spălarea rănilor, el zise: „Eşti tare ca urşii, şi ai mâini dibace ca o femeie".

După ce duseră pe răniţul în bordeiu, unde miroseà a brânză şi a fum, şi după ce-l aşezară pe un pat de iarbă, cu faţa în jos, fiindcă spatele lui erau aşà de rău ciopârţite, încât nu puteà să zacă pe spinare, băiatu cel mai mare rămăsese lângă el, iar ceilalţi se aşezară iară afară, împrejurul focului, care acum se ridicà, cu flăcări mari, în spre cer. Ursul fusese adus târâş, până acolo. La o depăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tare de câțiva pași uriașul trup negru zăceà întins, și împrejurul lui câinii ar fi lătrat toată noaptea, până și-ar fi dat sufletul, dacă nu i-ar fi adus la tăcere ciobanii prin lovituri de ciomege și aruncând cu pietre după ei.

Cu sfială și cu mare cinste se uitau flăcăii la streinul îndrăsneț, care scăpase viața baciului, și li se făceà rușine în fața lui !

— „Dacă n'ați fi adormit și voi odată cu focul, netrebnicilor", zise unul lui David și lui Gheorghe, n'ar fi avut ursul îndrăsneala să se apropie de turmă".

— „Dar cum de nu l-au simțit nici câinii?" mârâì David.

— „Bățeà vântul în fața lui", deslușì un al treilea. „Ursul e tare șiret, tot atât de șiret, cât e de nătâng !"

— „Ce nătâng? trebuie să-l vezi când fuge!"

— „Aruncă cu pietre, când se vede urmărit de aproape".

— „Astăvară ĕrà să pățesc și eu ca baciul", zise Gheorghe liniștit, un băetan de vre-o cincisprezece ani, căruia îi strălucea încă sângele tinereții prin bucile umflate de copil. „Culegeam zmeură, pe marginea unei râpi, când deodată văzui un om cu ghebă neagră și-i strigaiu: „Ascultă, bre, se vede că tu știi, unde e smeura cea mai dulce?" Și fiindcă numi dădù nici un răspuns, sării în jos la el, și-i mai ziseiu încă odată: „Ascultă, prietene, nu trebuie să mi-o mănânci, tu, toată!" El se întoarse atunci spre mine și făcù „Măărrr!" Erà ursul! Un urs mare, negru și gulerat".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ciobanii începură să rîdă, cu toţii. Dar, deşi pe dinafară se arătau tot aşà de liniştiţi ca mai 'nainte, totuşi erau turburaţi în sufletele lor, şi nici unul nu vroià să se mai culce. Şedeau, stârciţi împrejurul focului, îngrijind de el mereu, şi, una după alta, urmau poveştile, ce le spuneau de urşi.

Jianu însă aveà foarte mare dorinţă să doarmă, şi se întinse, jos pe pământ, fiind cuprins de o plăcută oboseală. Ciobanii aduseră un cojoc, şi-l înveliră cu băgare de seamă.

* * *

Baciul petrecù o noapte de chinuri. Dimineaţa, băiatul care-l îngrijià, îi pusese pe răni, un fel de cocă, fiartă cu ierburi de leac.

Jianu intră în bordeiul întunecat, şi apropiindu-se de locul, unde erà culcat bolnavul, îi zise: „Eu mă duc, dă-mi pe Gheorghe, să-mi slujească de călăuză".

— „Călăuză, încotro?" întrebă dânsul.

Iancu privì, ţintă, în ochii lui: „La haiduci".

Baciul răspunse cu o privire tot astfel, lungă, şi fără să zică o vorbă.

Jianu urmă: „La ce-ţi mai dai osteneală degeaba, făcându-te că n'ai ştire de nici un haiduc? Eu ştiu că Mereanu este pe aici acum. Ei, haide, mai degrabă!"

Baciul zise, să cheme pe Gheorghe, şi-i porunci: „Băiete, să duci pe boierul la Mereanu".

— „Pe calea cea mai scurtă!" zise Iancu, „numai să-mi arăţi, pe unde să apuc".

— „Mereanu mă cunoaşte pe mine!" răspunse băiatul cu zor şi cu un fel de mândrie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Cum să nu! Dacă ciobanii și haiducii n'ar ține unii cu alții, ar fi rău de amândouă meseriile".

— „Dar pe poteca, care e cea mai scurtă, nu se poate merge cu calul, fiindcă este repede și în mare parte numai printre stânci", răspunse Gheorghe.

— „Atunci păstrați-mi voi calul, până mă întorc, să-l iau", zise Jianu.

In răcoarea dimineții, făcură împreună o bucată de drum în sus, tot pe acolo, pe unde haiducul scoborîse ieri-seară, și apoi o tuliră în jos pe o coastă acoperită cu ienuperi și cu mușchiu, în care se cufundă piciorul.

Inaintară în urmă spre acel colț de munte, din a cărui creastă, îmbrăzită, văzuse Iancu ieri ridicându-se fumul albăstriu. El știă bine, că pe asemenea coame, legate numai prin colțuri ascuțite cu trupul muntelui cel mare, nu puteau să hălăduiască păstori!

Când alergând în fuga mare, când lăsându-se să alunece, rezemat pe măciuca, care-i slujeă drept cârmă, scoborî Gheorghe în vale, și se miră mult în sine, cum acest străin nu numai că țineă pasul deopotrivă cu el, ci îl și întrecea adeseori, apucând un drum mai drept, fără să greșiască. Sburau amândoi devale, ca niște păsări.

Când ajunseră la rîpele stâncelor de var, Jianu zise ciobanului: „Acum întoarce-te, băiete, te mănâncă fript Mercanu".

Mirat se uită Gheorghe la Iancu, cu ochii lui negri.

Iar Jianu urmă: „Tu n'aveai voie, să arăți nici unui suflet de om cărările tainice ale haiducilor, a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără numai, dacă ți-ar fi poruncit însuși Căpitanul. Ține minte bine asta".

— „Apoi tu mi-ai poruncit", răspunse flăcăul, fără teamă.

— „Nu cumva sunt eu Căpitanul?" întrebă Iancu aspru.

— „Ba s'ar puteà să fii! fu răspunsul precugetat al flăcăului.

Iancu începù să râză: „Acum vezi de pleacă, obrazniculc! Și ai grijă de șargul meu, să nu-l muște câinii ciobanilor, sau să-l gonească până în vre-o prăpastie".

Gheorghe făcù din cap și plecă. Peste puțin el se vedeà numai ca un punct mic, care se urcà printre cetini, la deal în sus.

Iancu apucă prin colțurile alburii ale stâncilor măcinate de vremuri, și prin crăpăturile cărora creșteau plăpândele floricele de munte. Intre două prăpăstii, una la dreapta și alta la stânga, el înaintà spre vârful îmbrăzit, sărind cu îndemânare și hotărît, dintr'o stâncă într'alta, când trebuià, până ajunse de cealaltă parte, în pădure. De pe crăcile brazilor, care ieșiau din trunchiu, ca spițele unei roți, atârnau ramurile fragede, asemenea unui zăbranic. Colțișorii cei gălbui de primăvară mai înconjurau încă toate crângile, ca un chenar deosebit. Câte un vârf purtà încă ciorchine roșiatice, florile bradului. Trainicele rădăcini ale copacilor erau adâncite în mușchiu, prin care se vedeau, pe alocurea, străbătând.

De acì înainte Jianu scoborî la vale, cu mare băgare de seamă, ațântindu-și auzul la orce zgomot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

Păsările cântau și viespii bâzâiau prin aerul cald al zilei de primăvară. Deodată însă se auzi un sunet mai adâncit, apoi se pierdù, și apoi iară se auzì lancu ascultă. Erau glasuri de bărbați, dar unde erau ei ascunși ?

Pădurea de brad, se lăsă, aproape drept la vale în jos, așà încât erà o minune, cum putuseră acei uriași de brazi să-și găsească loc, să-și încleștezе rădăcinile destul de adânc, printre pietrișul acoperit de mușchiu, ca să nu-i răstoarne vijeliile. La un loc se ridicà puțin pământul, făcând un fel de prag, și când Jianu ajunse la margine, văzù, în vale jos, la poalele peretelui de stânci, un luminiș rotund, înconjurat, și el, de bolovani mari, pe cari crescuseră brăduți. Undele ierbei înalte, ce creșteà acolo până la genunchi, erau călcate și bătătorite, și mai ales în mijlocul locului, unde se făcuse focul.

Mai mulți bărbați se vedeau acolo jos, unii stând în picioare, și alții lungiți pe pământ.

„Noroc!“ le strigă Jianu tare.

Dar în loc să mulțumească, ei se ridicară, tresărind cu toții. Erau vre-o douăsprezece, sau mai mulți. Privirile lor se îndreptară spre străinul de sus, și câtevà puști se și ridicară în spre el.

Jianu scoase, și el, pistoalele și le întinse spre roata oamenilor de jos, strigându-le a doua oară: „Noroc !“

In vale un bărbat, scund și legat, lovì puternic cu mânele țevile celor două puști, din dreapta și din stânga lui și, înjurând, strigă în sus: „Pe cine cauți tu aici ?“

— „Pe tine !“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Cine dracu 'ți-a arătat drumul ?"

— „Eu singur".

Bărbatul dădù o poruncă, pe șoptite, și îndată patru flăcăi plecară, câte doui împreună, în sus spre pădure, pe două părți.

— „Adică-te, să m'aducă pe mine, în jos ?" întrebă Jianu, — „păcat de osteneală !"

Și punându-și pistoalele iară în brâu, la loc, el aruncă o privire la stânga și alta la dreapta, și se hotărî s'apuce la dreapta. Scoborî cu mare îndemânare până la o spintecătură a stâncii, din care ieșià un brad uriaș, răsturnat cu vârful în jos, spre vale.

' De jos începù unul să suduie: „Ucigă-te Crucea! și poteca asta o cunoști !"

Iancu se slujì de copacul răsturnat ca de o scară. Deși se cufundă de câteva ori până 'n șolduri, în crăcile vâjâitoare, lungile lui picioare găsiau totuși încă reazăm și când ajunse la vârful bradului, care începuse să se legene supt povara lui, sări deodată, drept în jos, în iarba cea mare.

Oamenii se repeziră asupra lui, ca o haită de câini. Iute ca fulgerul însă brațele lui vânjoase deschiseră o roată largă împrejurul lui, de trăsciniau căpățînile lovite de pumnii lui, și cu puterea întreagă a plămânilor săi, el strigă, asemenea unei trâmbițe: „Eu am căutat haiduci! Dar am dat peste niște borfași !"

— „Inapoi! Să nu se miște nici unul!", porunci omul, care erà căpitanul. „Faceți loc !"

Când oamenii se strânseră, mărâind cu dușmănie împrejurul străinului, Căpitanul lor se mai a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

propiă câtiva paşi de el, şi-l întrebă, sprijinindu-şi mâna stângă în brîul, încărcat de arme, iar cu mâna dreaptă răsucindu-şi, neliniştit, mustaţa cea groasă neagră: „Cine te-a adus aici?“

— „Dorinţa mea, să vorbesc cu tine, Mereane“.

— „Mă cunoşti ?“ .

— „Precum vezi“.

— „Vânzare!“ strigă unul din ceata dimprejur.

— „Tăcere!“ porunci Mereanu, şi întorcându-se iară spre lancu: „Dorinţa ta singură n'ar fi putut să-ţi arate drumul !“

— „In Telega de unde viu, am aflat, că tu eşti în preajma Curţii-de-Argeş. Vroiam să merg acolo peste Câmpulung. Trecând însă peste Bucegi, zării acî fumul, ce ieşiă din coasta îmbrăcată cu brazi. Ciobani nu puteau să fie. Am înţeles îndată că erau haiduci“.

— „La Telega ai aflat...?“ întrebă Mereanu amenințător.

— „Este vre-o iscoadă!“ se auzî iară din mijlocul cetei, fără ca de astă dată să se împotrivească nici Căpitanul lor.

— „Am fost închis şi eu acolo“, zise lancu

— „In ocne ?“

— „Da, în ocne“.

— „Şi ai putut să scapi ?“

— „Precum vezi“.

— „Atunci tu eşti chiar Ucigăl-toaca!“ zise un alt haiduc, în bătaie de joc.

— „Sau?“ răspunse lancu.

Ochii cei negri scânteietori ai lui Mereanu cău-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tau să pătrundă faţa străinului. După o tăcere, el zise rar şi apăsat: — „Sau Iancu Jianu".

— „In sfârşit ţi s'au deschis ochii!" răspunse Jianu, rîzând.

Cu toţii îl înconjurară atunci, dar nu mai mult cu duşmănie, ci veseli şi arătându-i toată cinstea.

* * *

Haiducii făcură un foc mare, aprinzând un brad întreg, care începù să trosnească şi să sfârâiască. Lumina flăcării alungă bezna nopţii din luminiş, şi o împinse spre pădure.

Mâncaseră şi băuseră haiducii, şi acum şedeau, cu voie bună, împrejurul focului, simţindu-se bine şi singuri. Focul aprins, ori unde ar fi, este căminul haiducului.

Supt bolta cerului cu stele, în mijlocul codrului vâjâitor, în cetatea de stânci, înconjurată jur împrejur de prăpastii, numai un singur om a putut să-i găsească şi să-i calce, îndrăzneţul Căpitan Iancu Jianu! Trebuiau prin urmare să sufere acum, cu umilinţă, batjocura lui, fiindcă uitaseră să pună o straje despre râpa văroasă. „Veţi fi crezut poate, că bolovanii singuri vor binevoi să vă vestească, dacă ar veni cineva ?"

— „Noi credeam, că stâncile cele drepte vor opri pe orice fiinţă omenească, să ajungă până aici", răspunse un haiduc, dând din umeri.

— „A crede nu este destul pentru oameni de meseria noastră, noi trebuie să ştim".

Mercanu scoase luleaua din gură şi zise: „De poteră şi de toţi Sărdarii ei, de Arnăuţi, chiar şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Turci și de Tătari, nu ne temem. Aici la munte suntem ca vulturii în culbul lor. Iar de tine, Căpitane", el plecă capul pletos înaintea Jianului, „nu e nevoe să ne temem".

— „Elelei!" strigă Iancu, „Mereanu s'a apucat să înșire cuvinte meșteșugite, pare c'ar veni dela Curtea Domnească. Ași vreà însă mai bine să știu, ce v'a silit pe voi, să vă așezați tocmai pe piscul acesta, unde n'ați putut, să luați cu voi, nici caii măcar ?"

Mereanu povestì, că aveau de gând, să calce Curtea-de-Argeș, fiindcă acolo arendașii Greci și slujbașii lor storceau poporul în așà chip, încât nici o casă nu mai rămăsese a moșnenilor celor vechi. Că potera îi urmărise pe haiduci de aproape, și că au fost siliți să fugă. Și aruncă hărtăgos, o cracă mare în foc, care copleși cetatea roșie de tăciuni, precum și limbile de flăcări, care se înălțau din ea. Cetatea se scufundă, troscăind ușor, și întunericul învelì deodată iară, întreaga roată de bărbați dimprejurul ei.

Dar, și după ce-'și câștigă focul din nou puterea sa de lumină, tăcerea tot mai urmà. Mereanu privià posomorît și vrăjmaș, înaintea sa. Jianu ședeà, rezemat pe cot, și privià, gânditor, cum se pierdeau mărginile flăcărilor în noapte. Fața lui, luminată de foc rămăsese nemișcată până când începù să miște nările de câtevà ori, și până când un fulger pornì, repezit din ochii lui verzui.

— „Merene, am o vorbă cu tine", zise el.

Celălalt se trezì atunci și el din aiurare.

— „Svârlugă", porunci el unui jidav de haiduc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tânăr, „să vă faceți un alt foc pentru voi de o parte !"

Flăcăii își luară ziua bună și se duseră cu el la poalele stâncii.

Și după ce rămaseră singuri cei doi Căpitani, Iancu făcu lui Mereanu propunerea sa pe scurt : „Vino cu mine la Telega, acolo este o parte din iad, adusă pe pământ. Sunt acolo o seamă de oameni îndrăzneți și hotărîți, pe care putem să-i facem slobozi. Sunt și cinci haiduci între ei, ceilalți au făcut omoruri din răsbunare, ori au rupt în bucățele pe vre-un cataon de arendaș, ori i-au pus foc la casă, la pădure, ori la arie. Sunt oameni, cari mai știu încă ce înseamnă o răsvrătire, răsvrătirea împotriva desfrînărilor, împotriva minciunii și a nedreptății, oameni cari sunt astăzi rari în Țara Românească. Putem călcă ocnele ușor, și cu puțini oameni, fiindcă fără îndoială, strejele sunt ieșite în urmărirea mea. De acolo ne repezim apoi la Curtea-de-Argeș, de unde se va fi retras până atunci, buzată, potera, care te-a urmărit pe tine".

Mereanu sări în sus: „Să trăiești, Căpitane! Sunt al tău cu trup și suflet !"

* * *

Svârlugă, tânărul uriaș, fu trimis la ciobani.

Când ajunseră Haiducii odată cu răsăritul lunei, pe coama muntelui, găsiră acolo o roată de cai, pe care o păzia trimisul împreună cu un alt om. Acesta era David, băiatul cel de șeaptesprezece ani. El se rugase, să-i se dea voie, să ducă el, calul lui Jianu, și cu ochii luminați stă acolo acum, ținând șargul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căpitanului de căpăstru. Îi împletise cosiţe în coamă şi în coadă.

Iancu se apropiă de el: „Ce mai face hăcinul vostru?"

— „O fi mai bine", răspunse David, cum zic ţăranii, adică în formă totdeauna îndoelnică. În viaţa ţăranului român, nefiind nimica sigur, el s'a desvăţat de orce expresie afirmativă categorică.

Intraceea făcuse ocol printre haiduci povestea cu ursul, pe care David o spusese lui Svârlugă.

Hotărîţi la luptă şi mândri, că aveau acum şi pe Iancu Jianu în mijlocul lor, ei se porniră. Noaptea caii se urcau cu uşurinţă. Aerul răcoros pătrundeà, ca o apă proaspătă, în plămânii lor şi ai călăreţilor.

Peste puţină vreme David vedeà şirul lung de oameni ce se depărtau, ca nişte umbre negre, înaintând pe coama muntelui, în lumina argintie a lunei.

Când se crăpă de ziuă, ei erau la schitul din peştera dela obârşia Ialomiţei. Credincioşi obiceiului de cucernică găzduire, călugării primiră şi pe aceşti străini, şi sfinţii părinţei se bucurau că mai vedeau iarăşi pe călătorul „din Târgovişte". Pe Mereanu îl cunoşteau mai bine, fiindcă venise de mai multe ori pe la ei, şi, după cum ziceà starițul, trebuie că va fi având cevà daraveri cu mocanii, arendaşii păşunilor.

— „Se poate", răspunse Jianu, „ne-am întâlnit pe drum".

La ospătarea, ce se făcù împrejurul mesei din curtea schitului, supt bolta peşterei, călugăraşii, cât erau de bătrâni, sburau încolo şi încoace, pare că ar fi fost de douăzeci de ani, iar când plecară că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lăreții, în spre seară, staritul și cu toți părinții, se întreceau unul pe altul în a-i încărcà cu blagoslovenia lor.

* * *

A doua zi spre seară, haiducii scoborau coasta cea din urmă spre Telega.

Trimiseră peste zi o iscoadă, pe Mierlete, care știà să fluere ca un mierloiu, și când acesta se întoarse, întări vorba lui Jianu: la ocne nu mai erau decât vre-o douăzeci de Arnăuți.

Inainte de răsăritul lunei, când noaptea erà mai întunecată, oamenii din sat auziră, deodată, câteva împușcături din spre ocne.

Țăranii alergară la cârciumă, unde mai erà încă lumină, și unde ședeau de vorbă cârciumarul și cu doui bătrîni ai satului.

— „Ați auzit?“ ziseră cei cari sosiau, „Impușcături! Cine să fie? Nemții, Rușii or Turcii ?“

Cei din cârciumă însă rămaseră liniștiți. Bătrînii cu barbele albe, ridicară încet dreapta: „Să nu vă fie frică. Nu sunt dușmani“, ziseră ei, și cârciumarul șopti la urechea celui mai apropiat de el: „Sunt haiducii !“

Vorba aceasta fermecătoare se lățì grabnic, jur împrejur, tot pe șoptite. Unul din bătrîni cu barbă albă, lungă, zise apoi cu glas adânc: „Voi, oameni buni; voi firește, nu știți nimica! Voi nu sunteți paznicii ocnelor. Vor fi acolo destui Arnăuți. Omul care a muncit toată ziua, doarme apoi greu“.

După vorba aceasta, sătenii părăsiră cârciuma și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se duseră, fiecare pe la casele lor. — și zăvorîră ușile.

In aceeași vreme păzitorii ocnelor, precum și toate slugile, fură legați și închiși într'un grajd, punându-li-se doui haiduci de straje.

Pe Sameșul ocnelor îl păzia însuși Iancu Jianu. Chir Constantin ședeà, legat ca vai de el, pe divan. Iancu Haiducul, adună banii și tot ce mai erà de preț și-i spuse rîzând: „Ce vrei, iubitule, haiducul tot haiduc rămâne! Eu sunt gata să-ți dau orce teșcherea la mână, arătând, cât de minunat știi D-ta să faci îndreptarea oamenilor, dar — de! — tot ce am învățat eu dela codru, rămâne mai înrădăcinat în inima mea".

Atunci intră și Mereanu, iar înspăimântatul Crisorora sări în sus, ca un pește, care saltă în aer.

— „Să nu te miști!" porunci Jianu, cu glas deodată schimbat. Apoi întrebă pe tovarăși: „Ce este?"

— „Răsare luna. Să scoatem pe robi din gherle?"

— „Cine rămâne de pază în casă aici?"

— „Iabraș și cu Corbeanu".

— „Chiamă-i și să ducă pe Chir Constantin în odaia de alături, unde sunt și ceilalți slujbași. Acolo nu trebue să-l mai străjuiască în deosebi".

După ce se îndeplini și această poruncă, cei doui Căpitani se duseră la ocne.

Iancu păși repede. O bucurie mare și sălbatică îi umplea sufletul, așà că simțià cum îi bătea inima puternic, ca un ciocan. El trecea acum slobod pe deasupra acestui pământ blestemat, care erà străbătut pe dedesupt, de mormintele pline cu oameni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vii! Și el era, care le aduceà acum slobozenie celor îngropați, așà precum i-o ceruseră. Gustà în acest ceas, pe de-a'ntregul, plăcerea dumnezeiască, de-a preface voința sa în putere.

— „Unde te duci, Căpitane?" întrebă Mereanu. „Acolo este ocna cea mare. Băieții ne așteaptă, ca să lase burduful în jos".

— „Dintâiu trebuie Gruia să fie scos la lumină", zise Jianu, grăbit. Apoi fluieră de două ori, și din ceata haducilor, cari stăteau mai în depărtare, ieșiră Svârlugă și cu Mierlete, venind în fuga mare.

Cu puterea și cu îndemânarea celor patru oameni, colivia fù ridicată în sus. Omul, care era înlăuntrul ei blestemà mereu și gemeà. Când rupse Jianu șipcile și, înnecat aproape de bucuria ce o simțià, îi zise: „Tu m'ai chemat, frate, odată într'ajutor! Iatà, am venit!" atunci se văzù la lumina lunei, că acea ființă omenească, învelità în zdrențe, care stà stârcità în fundul coliviei, se încercà zadarnic să iasă afară, chiar târîș!

Svârlugă intrà în colivie, și cuprinse pe acest om, ale cărui șolduri și genunchi nu vroiau să-l mai slujească, și care trebuì să se acățăreze de voinic, ca să-l poată scoate afară.

— „Acesta, pe care'l vezi înaintea ta, este Iancu Jianu", îi spuse Svârlugă.

Fața îngălbenità a lui Gruia, împresurată de părul și barba lui neagră, se ridicà întrebătoare, și el făcù o opintire, să se scoale, dar căzù iar jos, grămadă, înaintea lui Jianu, încleștându-și brațele, singurele mădulări, care-i mai rămăseseră neîncârcite,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împrejurul genunchilor lui Iancu, și apăsă obrazul de picioarele mântuitorului său.

Bărbații dimprejul stăteau tăcuți. Un mierloiu însă din apropiere, cântă mereu frumosul lui viers, și până sus, pe coastele deasupra Telegei, se auziau, când mai tare, când mai încet, cântecele păsărilor de vară.

Trupul lui Gruia tresăltă, mișcat de groaznice suspinări.

Jianu îi puse mâna pe creștetul capului. Gruia o prinse, o sărută, și zise apoi cu un glas stins: „Doi ani am stat aici în blestemata asta de colivie. D-ta m'ai scăpat. D-ta ești ca însuși Dumnezeu Sfântul pentru mine. Dar pe nevasta mea, nici D-ta nu poți să mi-o dai înapoi. Ea mi-a fost răpită. De durere pentru ea m'am făcut haiduc". Apoi istovit, căzù iarăși înapoi și zise: „Pe nevasta mea nu poți nici D-ta să mi-o dai, nu poți!"

— „Acuma la ceilalți", zise Jianu cu glas înecat.

Atârnat de un cântar de bârne, stă burduful cel mare, făcut din piele de bou, cu care se lăsau în jos ocnașii, și se ridicau bolovanii de sare în sus. Doui haiduci scoborîră în ocnă, și burduful începù apoi să scoată la lumină, din fântâna iadului, o nemărginită jale. Ființe sdrobite, uscate de suferință și învelite în sdrențe, ieșiau șovăind, de supt acoperișul schelei. Lumina lunei le era prea tare, și îi orbiă.

Până la miezul nopții, se sfârșise culegerea acestor năluci.

Ședeau sau zăceau pe pământ. Erau vreo optzeci de suflete.

Jianu porunci, să li se deà mai întâiu, să mănânce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

câte ceva. Svârlugă duceă în brațe pe Gruia, care-și mușcă în mâini, ca să nu se vaite, atât de cumplit îl durea mijlocul. Tot ce se găsi în pivnițele și în cămările sămeșiei, fu împărțită la acești oameni, jumătate morți de foame, cari tăceau ca mutii, și mâncau cu o foame de sălbatici.

Jianu intră apoi în mijlocul lor și le zise: „Înainte de ce se face ziuă trebuie să porniți de aici. Cine are o vatră, să se întoarcă la ea 'napoi!"

— „Dacă-l vor mai primì ai lui!" se auzì un glas secat.

— „Dacă nu vor voì să-l primească, îi rămâne codrul!" răspunse Iancu. „Dar cine se trage la codru, aceluia trebuesc să-i fie sfinte legile haiduciei. Nu sunt scrise nicăieri, dar oricine cutează să le calce, aceluia i le scriu eu în carne, chiar de ar încercà să se asundă în fundul pământului. Haiducul niciodată nu trebuie să se atingă de averea unui țăran, trebuie să prade însă pe toți Grecii și pe prietenii Grecilor, să-i prigonească și să-i supună la toate chinurile. De omorît, nu trebuie să omoare pe nimeni altfel, decât în luptă dreaptă, și niciodată cu pândire!"

Fiindcă mulți din oamenii aceștia istoviți erau prea slabi, ca să poată face, pe picioarele lor, drumul prin păduri, haiducii îi duseră în sat, și deșteptând pe cârciumarul, precum și pe câțiva săteni, le porunciră, amenințându-i cu pedepse aspre, dacă nu vor fi următori, să-i ascundă și să-i hrănească pe acești ocnași slobozi, până se vor simți iară în puterile lor. Pentru hrana lor, dădù Iancu bătrânilor satului o pungă cu galbeni.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O ceată de patruzeci de oameni porniră spre Curtea-de-Argeș. Gruia și alții doisprezece, din cei scăpați din Telega, se alipiseră de Jianu și Mereanu.

La poalele Carpaților ei trecură înainte, prin văile înguste ale munților. Din pricina celor adăogați din nou Căpitanii nu siliră ceata, să facă trăpădări de câte douăsprezece și cinsprezece ceasuri, cum era obiceiul lor. Lui Gruia însă, lancu îi dădu calul cel mai bun din grajdul lui Crisorora, și din când în când, îl întrebă: „Ei, Sandule, merge ?"

Se vedeà atunci în ochii, adânc întristați, ai omului cu fața falnică de Roman, o licărire de recunoștință: „Merge Căpitane!"

A cincea zi ei ajunseră la Curtea-de-Argeș, vechiul oraș al Voevozilor. Numele spune că a fost odată Scaun de Domnie, și bisericile și mânăstirile mărturisesc, că a fost așezarea unui neam credincios, acela al Basarabilor. Dar evlavia acestora se dovedește, că n'a fost niciodecum neîngăduitoare, față cu altă Lege. Radu Basarab, a făcut în veacul al XIII-lea, pentru soția sa, Doamna Ana, care era catolică, o biserică pe un dâmb, chiar în mijlocul orașului, o nobilă dovadă de cinstirea credinței ei. Dovezi de acest fel se găsesc adesea în istoria României, fiindcă toleranța religioasă este un semn caracteristic al poporului rumânesc.

Când haiducii ajunseră în luncă, pădurea cea deasă de pe malul rîului Argeș, atunci Iabraș, iscoada trimisă înainte, dădù de o tabără, pe care, la început, o credeà o tabără de Țigani. Dar lipsiau caii și corturile afumate. Văzù, printre mesteacăni,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum oamenii stau împrejurul unui foc. Şi nu spuneau la fleacuri, cu mare gălăgie, cum fac Ţiganii, ci erau tăcuţi. Nu se vedeà căldări atârnate la focuri. Femeile aveau port ţărănesc, câte unele erau îmbrăcate ca la oraş, şi unele ţineau copilaşi în braţele lor.

Iabraş descălică şi se duse drept la tabără. Erau vreo patruzeci de oameni. Când îl zăriră, unul din ei strigă :

— „Cine eşti tu? Ce vrei ?"

— „Om bun", răspunse haiducul cel mic şi mlădios, cu ochii negri, sclipitori. „Departe mai este până la Curtea-de-Argeş?"

Răspunsul fù o înjurătură. „Da tu ce cauţi acolo?"

Iabraş bägă mâna stângă în brâu, aşà încât dädu într'o parte ilicul de postav roşu, împodobit cu bogate ciaprazuri, şi se vedeau pistoalele şi cuţitele, — şi zise: „poate să îi caut tocmai pe aceia, cari v'au isgonit pe voi din casele voastre !"

Oamenii se sculară, cu toţii în sus, şi întrebară cu zor: „Dar tu cine eşti?"

— „Unul din cei mulţi", răspunse Iabraş, şi punând degetele supt limbă, scoase un fluerat, care pătrundeà până la măduvă.

Toţi înţeleseră acum, cu cine aveau a face.

Şi când veniră haiducii ceilalţi, în fugă mărunţică a cailor, toţi oamenii căzură plângând, în genunchi: „Ajutor! Daţi-ne ajutor! Scăpaţi-ne! Grecii ne-au isgonit din casele şi din curţile noastre. Ispravnicul şi slujbaşii lui ne-au stors şi ne-au adus în sapă de lemn. Dăjdiie pe care ni le-au mai cerut, n'am fost în stare să le plătim. Oricine a avut a face cu Stă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pânirea, a fost pisat și stors până la cea din urmă parà. Datoriile, în cari ne-am cufundat, sunt așà de mari, încât nu le vom mai putea plăti, cât vom trăi. Văzându-ne aduși în starea asta, tâlharii ne-au luat și pământul, blestemaților! Nu ne rămase decât să fugim în păduri și să murim de foame, dimpreună cu nevestele și copii noștri!"

* * *

Încă în aceeași noapte ardeau în Curtea de Argeș, ca niște făclii de răsbunare, aprinse de haiduci, casele Ispravnicului, ale Sameșului și ale mai multor Greci. Prin ulițele, întunecoase se urmă o luptă înverșunată și o goană la deal în sus, și la vale în jos.

In patru cete duse de Jianu, Mureanu, Gruia și Svârlugă, la cari se mai alipeau și târgoveții Români de neam, se luptau aprig haiducii, iar ținta și scopul lor era, să adune pe toți Grecii, adică pe toți bărbații teferi din acești străini, la un loc, pe piața dinaintea bisericii lui Radu Negru, și să-i măcelărească, deodată pe toți.

Ei isbutiră. La flăcările unei case, cari ardeà, revărsând o lumină fluturată în unde roșiatice, peste învălmășeala de lume, toți „Romeii" fură tăiați în bucăți.

După ce lupta se alesese cu biruință pentru haiduci, și când Căpitanii își adunau oamenii lor cu fluerături pătrunzătoare, Iancu Jianu dădù peste un buluc, ce se mai luptà încà, și recunoscù pe Iabraș, care sugrumà o femee, leșinată jumătate.

— „Iabrașule!" strigă Căpitanul la el. Ce faci?"

Dar micul haiduc n'auzià, el scuturà femeia, cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scutură un câine, întărîtat, prada sa, după ce şi-a încleştat dinţii în ea.

Jianu îi apucă de umăr, şi sguduindu-l îi strigă a doua oară: „Iabraşule! sugrumi femeile? Ticălosule, ştii, că s'ar cuveni, să te spânzur îndată?"

Ca deşteptat dintr'un somn, aşà-i sclipiau ochii haiducului la lumina focului. „Ce..... zici.....?" îngână el.

— „Se vede că eşti beat!" strigă Jianu la el, şi-i trase o palmă zdravănă.

In adevăr erà beat Iabraş, însă nu de vin, ci îl îmbătase lupta. Goana-de-om îl ameţise, cum se întâmplà adesea la ostaşi. Nu-şi mai da seamă, că fiinţa, pe care vroià s'o omoare, erà o femeie.

Când haiducii se adunară pe urmă în tabără, târziu noaptea, în lunca deasupra oraşului, Iabraş căzù jos lângă foc, cum cade un copac tăiat, şi adormì îndată tun. Nici nu mai luà în seamă, că, supt privegherea lui Mereanu, se făceà împărţirea prăzilor.

Mai erà şi un altul, care de asemenea nu băgà nimic în seamă din cele ce se petreceau în jurul lui, erà Jianu. El aruncase numai o singură privire la grămada de haine, de blăni, şi de alte lucruri de preţ, care zăceau întinse pe scoarţele şi ciarşafurile, cu care fuseseră aduse. Dar când îl rugà Mereanu, să aleagă, dânsul mai întâiu, lancu răspunse: „Pentru mine numai o pungă cu bani. Numai de aceştia am trebuinţă câteodată".

Apoi se aşeză lângă foc, şi se uità gânditor la flăcări. Privià, cum văpaia aruncà cute roşii şi galbene, şi se odihnià la vederea acestui element, bun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prieten al haiducilor. Prididit de ostenceala luptei și scăldat în sudori, se svântă acuma cu plăcere. Numără în gând dușmanii, pe cari îi ucisese, și erau vreo patruzeci.

Un fel de rîs ciudat lovi deodată urechia lui. Se uită într'acolo, și văzù pe Gruia, șezând dincolo de foc, pe o blană minunată de vulpe vânătă. Pe genunchii lui erà atârnat un lanț de aur, un șal de mătase Persian de mare preț, o sabie împodobită cu pietre scumpe, iar la picioarele lui erà un lighian cu ibricul lui de aur. Cu coatele rezemate pe genunchi și cu pumnii supt bărbie, se uità Gruia, încremenit, la flăcări.

De mai multe ori îl văzuse lancu luptând, cu acea liniștită prevedere și cu tăcuta mânie, singură de teluĭ ei, de care nu mai este cu putință să scape nici un vrăjmaș. Gruia nu se îmbătase de omor, ca mărunțelul labraș, ci rămăsese tot stăpân pe sine, în toată vremea, precum și pe oamenii săi. Haiducii dați în seama lui, n'avuseseră voie, ca și cei ai lui Jianu, să se atingă de femei sau de copii.

Rîsul ce 'l auzise, îi aduse aminte lui lancu de rîsul batjocoritor al desnădăjduirii, pe care 'l scosese odinioară Sandu, pe când erau împreună la Telega, în colivii. Acum îl înțelegeà: Gruia se răsbunase, făcuse pradă bogată. Dar femeia lui răpită, tot pierdută rămâneà, batjocorită, și, dacă nu erà încă moartă, erà prada celor mai îngrozitoare din toate chinurile ce sunt pe lume.

— „Sandule", strigă Jianu, „vino încoace!"

Căpitanul îi porunci să se așeze alături de dânsul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și să-i povestească, cum, unde și câți dușmani uciseșe Gruia.

* * *

Pe piscurile Arefului, prin alc căror văgăuni străbate Argeșul, șerpuind în sucituri așă de încălcite, încât uneori se pare, că se încolăcește singur împrejurul său, acolo își așezaseră haiducii tabăra lor. Doi dintre tovarăși rămaseră în Curtea-de-Argeș ca iscoade, spre a simți potera, și ca să deă de știre, fiindcă trebuiă să sosească, îndată ce va ajunge vestea mai înlăuntru în Țară, despre călcarea săvârșită.

Haiducii se întăriseră în rămășițele negre-cenușii ale cetății lui Vlad Țepeș, care e așezată pe colțul cel mai drept și mai înalt deasupra Argeșului spumegător. In zidurile ei sfărîmate, spune lumea, că sunt închise multe lacrimi. Spune, că Domnul Vlad, fiul lui Vlad Dracul, a fost un mare meșter în răsbunările lui. Indată ce avù bănuială, că locuitorii din Târgoviște țin cu fratele său, Radu cel Frumos, el a pus să-i calce chiar în ziua de Paști. Cei bătrâni ar fi fost trași în țepe și purtați astfel prin târg, iar cei tineri, dimpreună cu nevestele, cu surorile și cu fetele lor, așă cum se găseau îmbrăcați cu hainele de sărbătoare, ar fi fost mânați în sus pe sălbaticele râpi ale Argeșului, unde ar fi fost siliți să zidească acea cetate. Ei ar fi lucrat mereu, „până li s'au spart toate hainele de pe ei, și până ce au rămas tot despoiați și în pieile goale"

Se vede însă că lăcrămile nu întăresc zidurile, căci de mult acea cetate s'a dărîmat. Liniștea co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

drului s'a încuibat iarăşi acolo. Copacii, cari înconjoară stânca, acum aveau, în verdeaţa lor de primăvară, o înfăţişare neobicinuită. Se vedeau ridicându-se în cursul zilei, din dărîmături, fumuri albăstrii, iar în cursul nopţii lumini roşiatice de focuri.

Căpitanii ţinură sfat. Jianu propuse, să se alcătuiască patru cete, care, prin lipcani să se ţină mereu în legătură una cu alta. Pentru haiduci n'ar fi cuminte, să fie prea mulţi la un loc. Când va fi trebuinţă, ca ei să se ascunză, câte zece, doisprezece se vor face mai uşor nevăzuţi prin pădure, decât dacă ar fi patruzeci împreună.

Mereanu erà, şi el, de aceeaşi părere. Se supuneà lui Jianu, fără pizmuire, fiindcă erà ţăran şi aveà acel simţ, care nu se înşală faţă cu vrednicia şi cu înaltele cugetări, simţul propriu Rumânului dela ţară, al omului aşà de mult încercat şi atât de mult păţit.

Iabraş, cel mai sprinten dintre toţi, fusese trimis de Jianu cu o scrisoare la Vasile Moangă la Târgu Jiului. Iancu-i scrià: „Nu ştii nimic de Alexe al meu? Mi-e dor de el".

Câteva zile în urmă sosì lipcanul înapoi, şi împreună cu el şi Alexe, care îndată se aruncă plângând la picioarele stăpânului său, închinându-se ca înaintea unei icoane.

Moangă vestià pe prietenul său Iancu, prin scrisoarea sa: că Tudor are să se întoarcă curând în Ţară, că marele Impărat al Franţujilor iară s'a întors în Franţa din insula Elba, unde fusese surghiunit, şi că pe şesul Rumâniei, pe malul Dunării, ciuma a început să bântuiască iară groaznic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din gură mai aduse Iabraș și cu Alexe vestia că o roată de panduri s'a pornit din Râmnic în urmărirea haiducilor. Seara sosiră și iscoadele dela Curtea-de-Argeș vestind, că se apropie potera dinspre Târgoviște. Prin urmare, haiducii erau să fie împresurați din două părți. A douazi chiar trebuiau să sosească dușmanii, și să-i apuce pe la spate.

Planul lui Jianu era gata. Trimise toată ceata să în spre Miază-noapte, la munte, și rămase numai el singur îndărăt cu Alexe.

In amurgul zilii ei se îndreptară spre Miază-zi, și Jianu puse pe credinciosul său Alexe, să-l lege de un copac. Apoi fugì Alexe cât putù de departe, tot înainte prin păduri și văi în spre Apus, până aproape de satul Aref, și spintecându-și hainele de pe trup, își văpsì fața și gâtul cu sângele dela o pasăre, și se trântì jos pe pământ, cât erà de lung.

Catanele stăpânirii dădură peste amândoui, și ei li se jeluiră și văitau de schingiurile, ce le-ar fi suferit dela niște blestemați de haiduci și se îmbiau să ducă potera pe urmele tâlharilor.

Isprava fù așà de minunată, încât pandurii dela Râmnic dădură năvală, în întunericul nopții, asupra arnăuților, cari veneau dela Târgoviște, luându-se unii pe alții drept haiduci, și când, dimineața, se înțelese înșelăciunea, zăceau peste două sute de poteraşi morți printre copaci.

* * *

Când se întoarseră Iancu și cu Alexe la tovarășii lor, mulțumirile și bucuria nu mai aveau sfârșit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atunci întrebă Iancu: „Cine din voi o gata să-mi facă o slujbă ?"

Cu toţii strigară: „Eu, stăpâne !"

— „Dar voi nu ştiţi încă, de ce fel e slujba, pe care o cer", le răspunse Iancu.

— „De orice fel ar fi!" strigară iară cu toţii.

— „Eu trebuie să trec dincolo, la Nicopoli. Este acolo a fată ţinută în prinsoare, pe care voiu s'o scap".

O mână se puse pe umărul lui, şi când îşi întoarse capul, întâlnì ochii mari, negri şi sprincenaţi, ai lui Sandu Gruia. Pe acesta îl alese Iancu mai întâiu, apoi mai alese pe Iabraş, pe Mierlete şi pe Svârlugă.

Dar în ziua, când erau să plece, sosì în tabără un lipcan din partea boierului Moangă, care-i aduceà o scrisoare Jianului.

Căpitanul se uită multă vreme, încremenit, la acea scrisoare. Cuprinsul ei erà: „Ileana Golfineanu s'a găsit. Maica Agapia mi-a scris, că a adus-o un om la mânăstire Surpatele. Dar ea nu mai este acea Ileană, pe care am cunoscut'o noi, ci o fiinţă sărmană, căreia, suferinţele şi groaza, prin care a trecut, i-au întunecat mintea".

Jianu încălică îndată şi plecă spre Surpatele. In tot drumul până acolo, nu schimbă nici o vorbă cu Alexe, care-l însoţià.

Pe înserate ajunseră la Mânăstire.

Când intră haiducul pe supt bolta clopotniţei, tocmai treceau două maici. Se apropiă de ele şi zise la una: „Maică, doresc să vorbesc grabnic cu Maica Starita. Sunt nepotul Sf-ţiei Sale".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cucernicile se opriră locului. „Nepotul Sf-ţiei Sale ?“ zise o maică, şi se uită mai bine la musafir în amurgul serei, ce începuse. „Eşti vreun Golfineanu, boieruleˆ?“ Şi grabnic adause cu compătimire: „Nu cumva eşti vreun frate al nefericitei Ileana?“

— „Sunt un Jian“, răspunse Iancu cu o nerăbdare slab ascunsă.

— „Adevărat, aşà e“, zise călugăriţa, dând uşor din cap. „Maica Stariţa e născută Jiancă. Aşà dar nu vii din pricina sărmanei Ileana ?“

Iancu se stăpânì şi mai cu greu. „Vreau să vorbesc cu Maica Stariţa!“ isbucnì el.

Călugăriţa îi puse atunci, cu blândeţe, mâna pe umăr: „Stariţa e în paraclis, — şi privighiază lângă Ileana, căci Dumnezeu a scăpat'o pe sărmana fată de chinurile acestei vieţi !“

Jianu făcù un pas înapoi... şi trebuì să închidă ochii.

Intr'aceea una din cele două maici, se strecură în paraclis, mica bisericuţă din cuprinsul chiliilor, şi puţin după aceea ieşì în curte şi Maica Stariţă.

— „Iancule, fiul meu“, zise ea cu un glas blând. „Boieru Vasile Moangă ţi-a scris. — Ştiu. — Vino s'o vezi“.

Fără să răspunză nici un cuvânt, Jianu se lăsă dus de maici. Vedeà acum, după doui ani, iară pe Ileana — o vedeà aşezată în sicriu. — Drăgălaşa moartă purtă haine de călugăriţă. Faţa ei albă lumină liniştită din mijlocul broboadei celei negre. La capul sicriului ardeau o mulţime de lumânări în sfeşnicele cele înalte de alamă, şi lumina lor jucà pe icoanele, care înfăţişau vieţile sfinţilor, zugră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vite pe pereți și pe bolta joasă, întunecată. Miros de ceară și de tămâie, umpleà toată bisericuța.

Abià se apropiase însă Jianu de sicriu, și el întinse fără voie mâna spre o legătură în pânză albă, pe care o țineà frumoasa moartă la pieptul ei. Privirea lui întrebătoare se îndreptă spre Maica Agapia.

Un liniștit răspuns: „A murit la nașterea copilului".

Îi veneà lanculuì să geamă! Copilul ei! Al cui copil a trebuit, nenorocita, să nască!? Scârba și mânia îl făceau să tremure din toate fibrele trupului. Din cenușa iubirii, se aprinse groaznica flacără a geloziei!

Dar împrejurul femeilor tăcute, care-l înconjurau, și care stăteau supuse, fără a cercetà, în fața groaznicei întâmplări, îi dumerià sălbăticia și-i năbușià patima, care'l muncià năpraznic.

Cu capul plecat se strecură pe lângă peretele, unde se înșirau stranile înnegrite de vremuri. Și intrând în una din cele mai din urmă, își așeză brațele pe marginile ei, și rămase astfel toată noaptea.

Starița venì și se așeză alături de nepotul ei, pe scaunul îngust al unei alte strane. După câtăva vreme însă maicile stăruiră și o luară, mai cu frumosul, mai cu zorul, și o scoaseră din paraclis, ducând'o la chilia ei, ca să nu se obosească prea mult.

Rămaseră numai trei călugărițe în paraclis. Ele îngenunchiară împrejurul sicriului. Una îngrijià, ca să nu se stingă cărbunii din tămâierul, care fumegà jos pe piciorul raclei, celelalte ziceau rugă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciunile trăgănat, şi cam pe nas, într'acelaşi ison, cum este obiceiul. De câte ori isprăveau o parte de rugăciuni, una din ele se strecură, ca o umbră la biserica din faţă, se urcă în clopotniţă şi lovi cu ciocanul odată în clopot. Sunetul acesta singuratic, în liniştea nopţii, păreà de o evlavie nespusă, şi dovedeà, că maicile „de priveghiu", îşi îndeplineau slujba după cum se cuvine.

Pe fălcliile de ceară galbină, din sfeşnicile paraclisului, curgeau în jos, o picătură topită după alta, şi se sleiau dealungul lumânărilor, sau pe farfuria sfeşnicului. Pe pereţii întunecaţi de fum, şi din care străluciau numai punctele aurite ale aierelor dimprejurul feţei Sfinţilor, erau înşiraţi toţi mucenicii şi fericiţii călători spre Ierusalim. Se vedeà, cum li se tăiau capetele Mucenicilor pentru credinţă, şi cum erau chinuiţi pe roată, şi cum pe urmă se înălţau, şi intrau în Impărăţia Cerurilor. Se cuvenià, să fie aşezată acuma şi sărmana Ileana în ceata Sfinţilor, căci ea suferise cel mai greu dintre toate chinurile. Ce fel de scârbă trebuie să fi clocotit supt această frunte curată, ca seninul cerului, ce fel de groază sufletească şi trupească trebuie să fi chinuit şi să fi sfârşit inima acestei copile!

Mânile haiducului se încleştau pe marginile stranei.

El lăsă capul în jos spre piept. Compătimirea şi înduioşirea, simţirile cari sunt cele mai nesuferite, pentru un bărbat, şi de cari orice bărbat năzuieşte totdeauna să se apere, trebuià acuma să le îndure Ianu, fără să-şi poată ajutà. El dăduse lupte destule, pusese foc la oraşe, băgase groaza într'o ţară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întreagă, una însă n'o putuse să facă: să scurteze, măcar cu o zi, suferințele acelei ființe, căreia îi dăduse dragostea sa întreagă, curată și plină de visuri. Acum, cel puțin, mulțumì lui Dumnezeu! ea erà moartă, — în sfârșit moartă. — Pacea o acoperià, pacea, care purcedeà dela ea și din sfințenia locașului, unde se odihnià.

In liniștea nopții, care domnià tot cuprinsul mânăstirii, se auzià acuma bătaia ușoară a toacei. O maică făceà ocolul prin curte, pe lângă chilii, care după obiceiul mânăstirilor, nu au voïe să fie încuiate sau zăvorite, fiindcă o monahie n'are nimic de ascuns și nu trebuie să găsească vre-o piedică maica, care bate toaca, dacă vrea să intre în chilie, văzând că monahia n'a auzit toaca, și să-i aducă aminte de sfânta slujbă.

Toaca, mai ales când o bate o mână de femeie, se poate foarte ușor, să nu fie auzită în somn, fiindcă ciocăneala nu este mai tare, decât aceea a unei gheonoae, când bate în coaja unui copac. Se poate chiar, ca toaca să fi fost închipuită în această asemănare de către Creștinii cei dintâi, cari se ascundeau prin păduri, și se poate ca ei să fi născocit acest mijloc, nebăgat în seamă, spre a se aduna, cu toții la rugăciunile lor tainice. Din toacă vorbește încă întregul farmec al acestei credințe, adânci și ascunse, pe care n'o slăbise și veștejise încă, strălucirea cea de din afară.

Tainice și pătrunzătoare ajungeau sunetele în paraclis și plutiau împrejurul sicriului Ileanei Golfineanu.

Afară prin curte înaintau maicile, cu pași ușori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre biserică, la rugăciunile de miezul nopții.

Abia dimineața, când Ileana fu ridicată, spre a fi astrucată, ieși Iancu din paraclis.

În brazda de iarbă, alături de biserică, se săpase groapa pentru ea.

Haiducul stă, amuțit, în mijlocul maicilor, pe când duhovnicul mânăstirii, un preot bătrân, cu plete de argint, cântă frumoasele rugăciuni ale prohodului.

Alexe îngenunchiase și plângea.

După ce se sfârși înmormântarea, maica Agapia, apucă pe nepotul său de mână, și-l duse în chilia ei. La ușe așteptă o soră, ținând în mâini un mic lihgian de argint și un ibric. După obiceiul din vechi, jalnicii, înainte de a intră în casă, trebuiau să se spele pe mâini, ca să n'aducă înăuntru, vre-o fărîmă de pământ din acela pe care trebuiau să-l arunce, peste cosciug, în groapă. Dintâiu curse o rază de apă din ibricul de argint pe degetele cucernice și galbine ale Maicei Starițe, apoi se turnă apă mai multă pe mâinile, asprite de arme, ale Căpitanului de haiduci.

Soarele lumină acuma în odaia spoită cu var.

Jianu se aruncă pe un scaun, puse coatele pe masă, și-și rezimă fața în amândouă palmele.

Maica Agapia se așeză binișor în fața lui, și se uită la el cu deșteptii săi ochi, osteniți. După câtva timp ea zise vorbele de rugăciune, pe care le spusese preotul cu cevași mai 'nainte, la sicriu: „Ea este acum la locul de lumină, la locul de verdeață, la locul de odihnă!" Și apoi urmă: „Intr'una din serile trecute a sosit o căruță de țară la poarta mâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

năstirii noastre. Omul, care venise cu ea, a ridicat o femeie din car, o aduse în cartea mânăstirii, şi apoi plecă iarăşi înapoi, cât puteau caii să alerge de iuţe. Când îmi aduseră maiccle pe acea femeie, recunoscui îndată pe sărmana Ileana. Dar ea nu mai era în stare să cunoască pe nimenea, şi nici nu mai aveà cunoştinţă de nimică, nici chiar că era însărcinată. Era blândă ca o păsărică, şi a stat la mine până a murit. Am îmbrăcat-o cu o rasă sfinţită, fiindcă ştiam cu adevărat, că a fost sfântă".

Iancu sări drept în sus, şi apoi se aruncă la picioarele bătrânei stariţe şi-i sărută haina.

Degetele ei de fildeş îi neteziră atunci părul, alunecând pe pletele lui lungi până la umăr, şi după câtăva vreme Stariţa îi zise: „N'ai vreà să dormi puţin, maică? Ai stat toată noaptea în paraclis".

Ascultător se întinse Iancu pe divan şi-şi rezemă capul în perinele albe, împodobite cu bogate cusături. Aceste cusături, câtăva argintărie şi cu icoanele, erau singurele rămăşiţe din averea de odinioară a Stariţei.

Fiecare călugăriţă aveà voie să aducă cu sine, când intră în mânăstire, lucruri de ale sale, fiindcă canoanele sunt blânde, scopul lor nu este nici aschisa nici o fanatică zdrobire a vieţii. Nici una din evlavioasele maici nu-şi închipuià, că are dreptul, să despreţuiască vreuna din formele vieţii. De aceea mânăstirea este deschisă văduvelor ca şi fetelor, ba se întâmplà uneori, ca soţii ajunşi la bătrâneţe, cari 'şi-au pierdut copii lor, sau îi au căsătorit, să se retragă la evlavioasele chinovii, bărbatul la călugări şi femeia la călugăriţe. Pe cine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

l'a rănit greu lumea, sau cui îi e frică de dânsa, acela se pune supt scutul sfintei mânăstiri, „la umbra mormântului". Acolo nu e nimica silit, afară de slujba, ce se face de toți împreună, și fiecare trăește cum îi place, întovărășit cu alții, sau singur. Dar nimenea nu e supărat pe viață, acolo nu e ipocrizie, nici acea sumeție în ale credinței, care zice, că numai ea singură, a găsit drumul cel adevărat spre mântuire. Femeia se crede tot atât de vrednică de cinste ca și fecioara, — și cu adevărată compătimire de mamă, se primise Ileana, nenorocita femeie însărcinată. Maicile înțeleg orcare suferință și știu să mângâie orce durere.

Tot atât dela sine înțeles i se păruse Stariței, că trebuiă să deà găzduire și căutare Ileanei, cât de firesc lucru i se părea, că cel mai fioros dintre toți haiducii din toată Țara, dormià acum în pacinica ei chilie. Om erà și el! Hristos oare n'a voit să fie și el om? Că Iancu a greșit, și că erà încă în rătăcire? Dar cine nu greșește! Cine are dreptul, să se facă judecător altuia? Dincolo, pe cealaltă lume, se vor limpezì odată lucrurile toate. Viața asta e prea scurtă. Prin urmare trebuie să așteptăm, să fim îngăduitori, până ce vom ajunge, cu toții, la acel loc de odihnă, la acel loc de lumină, pe care mânăstirea vrea numai să-l înfățișeze, ca o slabă icoană pe acest pământ.

* * *

Sfârșitul scrisorii lui Moangă glăsuià astfel: „Când mai vii pe la mine, Iancule?"

Iancu încălică îndată și porni spre Târgu Jiului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întocmai ca atunci, când perduse pe Ileana pentru întâiaşi dată. Ca şi atunci, sufletul lui eră copleşit de o ură turbată, căci farmecul evlavioasei mânăstiri încetase, îndată ce haiducul ieşise pe poarta boltită dela Surpatele. De astădată însă el nu mai isbucni în vaiete, când dădù cu ochii de bătrânul său prieten. La întrebarea boierului Vasile, Iancu îi răspunse scurt: „A murit!" — şi din glasul lui, Moangă înţelese, că nu vroià să mai schimbe nici o altă vorbă privitoare la Ileana. La masă zise Iancu: „Iartă-mă, dacă nu vorbesc dar sunt foarte flămând".

Bătrînul dădù încet din cap. Se uità aproape cu evlavie la faţa, croită ageră, a Căpitanului de haiduci, şi în urmă-i zise: „Tu nu eşti dintre aceia, cari trebuesc să facă multă vorbă. Pentru tine vorbesc faptele tale, dar pe mine, ca pe un bătrân cum sunt, lasă-mă să mai spun câte unele mai multe, căci şi aşà alta nu mai pot face. Când vorbesc, îmi închipuiu, că sunt un semănător, şi că cuvinteie mele sunt grăunţe, pe care le arunc în holde. Dare-ar Dumnezeu, ca elc să găsească totdeauna o ţarină ca asta", — şi mângăiă, lin, braţul lui Jianu,— ..care e aşà de rodnică, încât vor răsări din ea, şi se vor secerà, acele minunate spice, care se chiamă milă şi dreptate !"

— „Ce ştiri mai ai dela Tudor?" întrebă deodată Iancu.

Moangă îi istorisì despre congresul dela Viena, de prinţul Metternich, de cavalerul de Gentz, corespondentul oficial al lui Vodă Caragea, şi că Vladimirescu a fost înfăţişat de generalul Strogonoff

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

marelui Țar Alexandru, așà încât acuma se poate întoarce în Țară supt scutul acestei strălucirи.

— „Halal!" zise Jianu sec. „Așà dară rostul unui om în Țara aceasta atârnă dela mila Rușilor !"

Cursul de vorbă al lui Moangă se oprì acì, și el își netezì barba colilie. In sfârșit, adăogì oftând : „Iancule, la ce folosește fudulia?" Și încercă apoi să-i arate trebuința, ce o are Țara, de a se alipì pe lângă o împărăție mare fie Rusia, fie Austria, sau chiar — cu un alt oftat — fie Turcia !

Intr'aceea se adusese la masă un curcan uriaș.

— „Ia spune-mi", îl întrerupse Iancu, „crezi D-ta că acestui curcan îi pasă cevà, dacă- mănânci D-ta sau eu, sau însuși Țarul ?"

Moangă ridică o privire întrebătoare către Iancu.

— „Țara Rumânească", urmă Jianu, „nu este alt ceva pentru toți acei puternici stăpânitori, cari o înconjoară, decât o friptură gustoasă, la care râvnesc cu toții. De accea, dracu să aibă parte de mila lor !"

— „Dar ce să ne facem noi?" zise Moangă.

O privire a lui Jianu, o ciudată scânteire, din ochii lui, ca dintr'un oțel scăpărat, făcù pe moșneag să amuțească, și Iancu îi răspunse: „D-ta zișeși adineaori, că faptele mele vorbesc deslușit".

Apoi împărtășì boierul Vasile, că a părăsit muntele și că are de gând să rămână acum câtăva vreme în șes. Moangă găsì că bine face, și-l rugă să ducă veștile sosite dela Tudor și celorlalți câtorvà prieteni, mai ales lui Tache Ghica le Ghergani, la care-i mai dădù încă și o scrisoare, îndeosebi.

Alexe adunase într'accea câțiva din tovarășii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cei vechi, a căror bucurie era nespusă, când aflară de învierea Căpitanului din ocnele Telegii. In cete mai multe, și schimbați în deosebite porturi, ca călugări, ca Țigani și ca negustori, trecură în Rumânia Mare.

Nopțile erau calde, zilele chiar fierbinți.

Cu cât înaintau mai spre Miazăzi, cu atât auziau mai mult vorbindu-se despre ciumă.

Toate conacele boierești la țară erau locuite.

* * *

Supt un ștejar mare, în grădina dela Ghergani, se vedeà o filigorie rotundă de scânduri, în care ședeà la masă familia boierului Tache Ghica cu musafirii săi. Câteva felinare luminau pe masă. Erau niște sfeșnice de alamă cu lumânări de seu și având, drept scut împotriva vântului, un fel de căciuli de sticlă, cum se aduceau dela glăjăriile din Ardeal. O sumedenie de gândaci, de fluturi de noapte și de țânțari, intrau, bâzâind, pe ușa dată îndărăt a filigoriei, până când jur împrejurul fiecărui sfeșnic, se făcuse, pe fața albă a mesei, câte un cerc mare de asemenea iubitori de lumină, cari pentru iubirea lor, își găsiseră moartea acolo.

— „Ia spune-mi, prietene Tache", zise unul dintre boieri, ștergându-și mărgele de sudoare de pe fața grasă, „adică pentru ce ne închizi D-ta, într'o astfel de colivie strâmtă, pe asemenea călduri? Dacă ar fi o vară cu adesea vreme-tare, a-și mai înțelege această măsură de prevedere, dar din toamna trecută, din păcate, n'am mai văzut nici un norișor pe cer!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Prea adevărat, iubite vere Costea", răspunse stăpânul casei, „și eu sufer tot atâta de căldură ca D-ta, dar dacă trebuie să ne topim aci, cu toții, acestea are pricina sa. Să ți-o spun. Acum zece zile ședeam chiar în locul acesta, supt stejar, înainte de a face filigoria, — și deodată mă pomenesc, că mă chiamă Marin, vătaful meu de curte, la portița ulucilor, pe unde duce drumul mare, dealungul grădinei mele, spunându-mi că cineva dorește să-mi vorbească..."

— „Apoi să mă ierți!" îl întrerupse grosul boier Costea Movilă, „adică, oricând i'ar veni poftă cuiva, să te cheme, noaptea dela masă, D-ta lași furculița în friptură și alergi, ascultător, la uluci?"

Tache Ghica dădu din cap și-i răspunse: „Da, las furculița, ascultător, în friptură și alerg la uluci, căci, iubite Costea, nu este mult, de când au venit la vărul meu, la moșia Cocoșu, acei musafiri, cari nu se duc niciodată, fără să ia cu sine argintăria și toate celelalte lucruri de preț, ce se găsesc într'o casă boierească. Ba pe vărul meu și pe cucoana lui i-au desbrăcat până la cămașe".

Ochii boierului Movilă se deschiseră atunci mari, cu toate pernițele de grăsime, care îi împresurau. Ascuțind buzele, el fluieră încet.

— „Vezi, vere", urmă Tache Ghica, „tocmai acești musafiri erau atunci la mine la uluci, și cel mai mare dintre ei îmi zise: „Boierule Tache, lumânările dela masa D-tale se văd din drumul mare. Eu trec câteodată cu băieții mei pe aici. De, sunt oameni și ei, și câteodată poate flămânzi. Ai face mai bine, să nu-i pui la ispită". I-am mulțumit pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru acest sfat prietenesc, și am hotărît, îndată, să fac această filigorie".

— „Și cu îți mulțumesc pentru această istorie", zise Movilă, căruia în trecù un fior rece prin latele lui spete. „Într'adevăr că m'am răcorit. Dar cum se face, că D-ta te afli în asemenea bună prietenie cu acești tâlhari ?"

— „Nu știi cine e Căpitanul lor?" întrebă Ghica.

— „Nu știu. — Cine e ?"

Ghica șoptì: „Jianu".

Movilă 'și făcù cruce, și, după ce se mai liniști puțin, întrebă iară: „Este el într'adevăr... ?"

— „Fără nici o îndoială" îi tăiă Tache vorba. „Nu este un borfaș de rând. Se trage dintr'un neam ales, deși nu sunt de rangul Filipeștilor, nici al Bărcăneștilor, sau Cretuleștilor, dar bătrânul Jianu purtă, tot ca ceilalți boieri mari, ciacșiri roșii, iminei de safian și ișlic cu fundul verde..." Deodată se oprì din vorbă, fiindcă se auzì zgomotul unei trăsuri și zăngăneală de clopoței dinspre curtea gospodăriei. „Se vede, că ne mai sosesc musafiri! Cucoană Zoe", zise el soției sale, „sunt toate paturile prinse, sau mai avem încă loc ?"

Cucoana dădù din cap: „Loc destul".

Deodată se arată în ușe Marin, vătaful de curte, și vestì, cu o față foarte îngrijorată și cu un fel de speriată supunere: „Milostive stăpâne, Jianu !"

Boierului Costea îi căzù furculița din mână, cucoana Zoe îngălbenì, și micul Ion, fiul lor, sărì în sus din scaun, iar cele cinci fetițe din capul de jos al mesei deschiseră mari, frumoșii lor ochi.

Stăpânul casei porunci zâmbind: „Il rog să pof-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tească aici. Să se mai aducă o farfurie de ciorbă, dar să fie fierbinte".

Marin sbură 'napoi, și curând se auziră niște pași.

Tache Ghica strigă în spre grădină: „Bine ai venit, Iancule!" — și întinse mâna celui care intră, ca s'o sărute.

Jianu purtând puşca, legănată, în mâna stângă, se oprì în prag, și întâiu măsură, cu o singură privire, pe toți mesenii, apoi se apropiă de gazda casei, și-și plecă capul cu pletele lungi negre, spre mâna, care i se întinse.

— „Șezi acì lângă mine!" i zise Tache Ghica, pe când haiducul își rezimă puşca de perete, și pe când un ficior îi apropiă un scaun. „Domnia lui" urmă el, „este prietenul meu, Costea Movilă".

— „Care se bucură foarte mult, să-ți facă cunoștința", adăogă boierul cel gros, „și care nădăjduește ca pe cât timp vei fi D-ta aici, se va puteà să nu mai ședem înghesuiți în acest cuptor, ci să mâncăm, ca mai 'nainte, în grădină afară".

Sprincenile haiducului se ridicară în sus, și el aruncă o privire cercetătoare la Costea Movilă, apoi apucând de masă cu mâinile sale puternice, arse de soare, zise: „Hai s'o ducem afară".

— „Stai!" strigă Tache râzând, „stai, prea cinstito vijelie! O masă cu întrerupere nu e după pofta noastră, a oamenilor așezați! Mai avem vreme și mâine și poimâine, să ședem afară supt stejar".

— „Mâine, poimâine?" răspunse Iancu, zâmbind, pe când își înfigeà șervetul între nasturii ilicului alb, împodobit cu ciaprazuri negre. „Adică ai de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gând să mă ții D-ta ací mult, boierule Tache?"

— „Orcât poți și vrei să rămâi, Iancule, și oricum ar fi, cel puțin să facem câteva vânători. Elelei! Iată vine și Ioniță!" Un țăran se arătase în lumina, care se revărsă din filigorie în afară, în spre grădină. „El știe că totdeauna se fac vânători, când vine boierul Iancu!"

Boierii intrară apoi în vorbă cu Ioniță, privitor la vânătorile, ce erau să se facă în cele două zile următoare.

Cucoana, fetele și micul băiat tăcuseră, ca muți, tot timpul cât erau la masă, dar după ce se sculară bărbații, spre a luă cafeaua afară, tineretul sglobiu o rupse la fugă prin grădină, prin curte, și drept în casă, isbindu-se în pridvorul, slab luminat, de jupâneasa Safta, care, cu brațele, încărcate de rufe de așternut, frumos mirositoare a livanțică, vroiă tocmai să intre într'una din odăile de musafiri.

— „Safto, măicuțo Safto!" strigau glasurile tinere, încrucișându-se speriate. „Știi tu cine e aici? Tâlharul! Haiducul, care le-au luat Raleștilor la Cocoșu, toate hainele de pe trup! Și tata l'a poftit să șadă cu el la masă! Tata-i zice Iancule!"

— „Astâmpărați-vă, și tăceți din gură!" îi liniști Safta, „iacă vine Cucoana. Să nu cumva să vă găsească în pridvor! Ducevă-ți la odăile voastre, și închideți ușa cu zăvorul, puișorilor!"

Fetițele dispărură, pe când micul Ion alergă spre a întâmpină pe mama-sa, și îndată-i făcù întrebarea: „Trebuie acum să-i dăm și noi haiducului toți banii noștri?"

Nu din partea aceasta practică, ci dintr'o altă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

parte, romantică, priviau tinerele fete sosirea lui Iancu Jianu. In odaia lor una se aruncă pe divan și zise: „Ah! pare că e un craiu din povești! Cu pletele lui negre, cu ochii lui scânteietori și cu dinții lui strălucioși!"

— „Hai, Hait! Irinița s'a și îndrăgostit de el!" zise rîzând o altă fată, și se întoarse pe loc, de-i sburau fustișoarele împrejur. Apoi sări pe divan și tăbărî pe Irinița. Ele se luptau și strigau ca niște băieți.

Fetele casei se mirau de cele două verișoare ale lor, iar a treia dintre musafire se așezase pe polița ferestrei, între glastrele cu rosete, și, rîzând, își cumpănià ușor picioarele.

Deodată le speriă pe toate o bătaie la ușă.

— „Iacătă-l! Vine să fure pe Sanda!" strigă Irinița, și împinse pe sora sa, fără veste, de pe divan în jos pe covor.

La a doua bătaie poruncitoare, Ana Ghica, cea ascultătoare, alergă la ușe și trăgând zăvorul, deschise ușa.

Erà mama lor, care intrà în odaie.

— „Vă rog, fetelor, să fiți cât se poate de cuviincioase", zise ea, serioasă. „Când vor veni tatăl vostru cu musafirii săi în sus în casă, să nu cumva să se mai audă vreun zgomot din odaia voastră. Asta ar fi o rușine. Sultano, draga mamei", îi zise fetei celei frumoase, care șezuse între glastrele cu flori, și care se lăsà acuma, binișor, în jos de pe polița ferestrei, „tu ești cea mai cu minte. Tu să îngrijești, ca să fie liniște desăvârșită! Da?"

Sultana îi sărută mâna cucoanei Ghiculese, și apoi făcură tot astfel și toate celelalte fete, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mama le sărută pe toate pe frunte, făcând semnul crucei pe tinerele lor capete, și apoi plecă.

— „Se înțelege, că Sultana e cea mai cuminte! Cum să nu?“ zise Sanda, îndată ce ușa se închise. „Doamne Sfinte, ca tocmai sosește dela Curtea lui Vodă, unde negreșit că a învățat multe lucruri frumoase!“

Trei Țigănci tinere intrară spre a face paturile, și să ajute cuconițelor la desbrăcat. Una aducea, pe o tavă de argint, cinci pahare cu apă și cinci linguriță de șerbet de vișine.

Pe când micele slujnice mlădioase, cu ochii prelungi ca migdalele, și cu basmalele lor în fețele cele mai aprinse, aruncate ușor peste părul negru ca pana corbului, ajutau cuconițelor să se desbrace, poveștile se urmau înainte, însă cu glas mai domolit. Sanda și Irinița, care erau dintr'un neam, ce se aprindeă mai ușor, visau, înflăcărate despre Căpitanul de haiduci, Sanda vorbiă, și'și sucià mereu capul cel mic în toate părțile, așà încât erà o cazna pentru biata Țigancă, să-i pieptene bogatele valuri de păr castaniu. Deodată, în mijlocul vorbei, cuconița se întoarse, și apucând pe slujnică de coadă, o lovì cu obrazul de muchia mesei, lângă care ședeau.

— „Sando, ce faci!“ strigă Sultana.

— „M'a smuls cioara de păr!“ răspunse fetița supărată.

Sultana 'i zise grecește: „Dar uiți că și ea este om!“

— „Cum?“ întrebă Sanda, mirată.

— „Zic, că și ea este om, deși e slujnica ta“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „O Doamne", răspunse Sanda, rîzând și nici prea înțelegând ce spusese verișoara sa, „și acestea tot dela Domnița Ralu le-ai învățat? Să faci atâta vorbă, pentru o nimica toată!"

— „Pentru o nimica toată?" răspunse cealaltă, „Uite! Tinca are urme roșii pe obraji și pe frunte, puteai să-i turtești nasul".

— „Atunci i-aș fi dăruit pantofii mei cei cusuți cu fir, care-i plac atât de mult!" zise Sanda.

Iar Irinița adaose: „Da, firește, ca o gâscă proastă ce ești, — pe urmă, totdeauna, ești așa de bună! După ce ai bătut o slujnică, îi dărurești tot ce ai".

Sultana ar fi voit să răspunză, dar se mărginì numai să ridice din umeri. Se făcù o cută mică între sprâncenele ei arcate. Ea oftă.

Sanda sări în sus și o apucă de gât. „Oi, iubita mea, eu uneori nu te înțeleg de loc! Dar am mare „sevas" pentru tine. Tu ai învățat atâtea lucruri la Curte, dela Domnița ta! Se zice, că ea este grozav de cuminte. E și frumoasă?"

— „Are niște ochi ca două stele, negre", răspunse domnișoara dela Curte, „și apoi este așa de bună, așa de bună! Voi știți, că ea s'a rugat de cucoana Zoe, să mă aducă la Ghergani, fiindcă a făgăduit mamei, să îngrijească de mine, ca de ochii săi din cap, și din pricină că în București a isbucnit molima...."

Deodată strigară toate fetele: „Ptiu, ptiu! de asta nu se vorbește", își făcură, cu toate, cruce și bătură cu degetul la ceva de lemn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Micul Ion aveà necontenit foarte multe de povestit, tot lucruri noui şi minunate, surorilor sale şi prietenelor lor, care, ca niște fete ruşinoase, se arătau cât se puteà mai puțin. El se duceà la vânători şi îi iscodeà. Dela el aflase, că boerul Iancu nimerise cu puşca, din curte, de trei ori dearândul, tocmai piatra de hotar din marginea pădurii, şi că sărise peste iazul cel lat dela moară, peste care abia poate sări un cal puternic. Nu numai că sărise, dar aproape sburase peste el. La goana de iepuri se culcase pe spate, şi ţintise astfel cu puşca de supt cap. De câte ori descărcà puşca, niciodată nu dădeà greş.

La fiecare masă nu lipsiau lăutarii. Astfel ţinù acuma de trei zile. Ii plăceà Căpitanului de haiduci. Cheful îi făceà bine. Cât despre partea femeilor, el nici nu se uità la ele, dar simțià urmele lor, din rostul şi din cuviința, ce se vedeà domnind în toată casa.

Boierul Tache poftise mai mulți prieteni.

Până noaptea întru-târziu se vorbià supt stejar, cu cafele negre şi cu narghilele, tot despre lucruri serioase.

Cel mai tăcut dintre toți însă erà Jianu, deşi venirea lui, şi ştirile, pe care le adusese din Târgu-Jiului, fuseseră pricina acestor adunări.

Cu multă dibăcie la vorbe, ţineau boierii „logosuri" despre starea lucrurilor din Europa şi deobşte şi din Rumânia în deosebi. Se chibzuià, dacă bine a făcut sau rău, Vodă Caragia, să jicnească cu îngâmfare, după exilarea lui Napoleon şi după reintoarcerea Burbonilor pe tronul Franței, pe Ledoulx,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

consulul francuzesc din București, pe care mai nainte îl cădelnițase cu multă umilință, — să-l jicnească tocmai când a cerut pedepsirea rușinei, ce se făcuse nevestei sale, și când drept răspuns Caragea îi aruncase vorbele: — „Monsieur, le temps de Napoléon n'est plus". — Aceasta, negreșit, a avut de urmare, că Ledoulx, făcând raport ambasadorului său din Constantinopol, primise ordinul, să părăsească Țara îndată și să facă protest. Acum însă Napoleon se ivise din nou, scăpat cu mare îndrăsneală din ostrovul Elba. Oastea lui rămăsese în Rusia. Trebuiă așà dară să fie câștigată Rusia învecinată, și apoi se puteà găsì un șfichiu potrivit împotriva lui Ledoulx. Prietenia cu Austria prin mijlocirea lui Gentz, încă erà îmbucurătoare. Fără îndoială că politica unui fanariot, și în deosebi politica acestui pungaș de „Scotocilă", cum i se ziceà lui Caragea, trebuià să-i folosească mai întâiu lui însuși. Ca să-l țină Turcii, stăpânii lui, în Scaunul Domnesc, el trebuià să-și asigure alte prietesuguri puternice, de care să le fie frică Turcilor. De astădată însă interesul Țării se potriveà bine, și mergeà împreună, cu acela al lui Vodă.

Ianu, care până acuma tot trimisese mereu cerculețe de fum în sus spre stele, își întinse deodată picioarele înainte și zise cu asprime: „Credeți voi, că un copac putred în miezul lui, poate să se întărească, dacă îl veți sprijini de un perete ?"

— „Nu", răspunse unul mirat.

— „S'au că un ciumat", urmă Iancu, „care nu se mai poate ține pe picioare, se va face sănătos, dacă-l veți legà, drept, de un par ?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deşi boierii, cari erau adunaţi la Tache Ghica, erau mai luminaţi, decât Ocârmuirea din Bucureşti, care, aveà deşarta credinţă că se împiedică lăţirea ciumei, dacă se opreşte pomenirea numelui ei,—totuşi ei simţiseră fiori, când auziră această vorbă, ieşită din gura lui Jianu.

— „Încă n'am auzit", zise stăpânul casei, într'un ton cam dojenitor, „de asemenea lucru. Va fi poate una din vrajile Agiei din Bucureşti".

— „Şi dela ea, fără îndoială, a-ţi învăţat-o şi D-stră" răspunse Iancu, „de vreme ce voiţi s'o întrebuinţaţi şi în politică".

El se uită jur împrejur, la toţi, cu o privire stăpânitoare. Şi urmă apoi cu asprime, aşà încât fiecare vorbă a lui se înfigeà, ca o lovitură de cuţit: „Sufletul Ţării este ciumat. Măduva ei e putredă şi plină de puroiu. Dacă nu sunteţi în stare D-stră, să-i aduceţi vreun ajutor din lăuntru, preînnoindu-i sângele, atunci nici un reazim dinafară nu poate să-i mai folosească ceva !"

Boierii se uitau, cu toţii, în pământ. În cugetul lor recunoşteau, că dreptate aveà Jianu. Se găsià acum în faţa lor singurul apărător cu inimă al Românieì, care pornise cu sabia de foc, împotriva păcatelor, ce mistuiau viaţa Ţărei. Dar cine se mai puteà asemănà cu el? Cine şi-ar mai fi părăsit casa şi curtea sa, ca să umble pribeag prin codri ?

Boierii îl găsiau măreţ, pe acest Iancu Jianu, dar foarte adesea, cam supărător.

Din fericire sosì o slugă, aducând o tavă încărcată cu păhăruţe mici de vişinată, ţinută la ghiaţă. Boierii începură să guste şi schimbară vorba. În

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urând se găsiau iară plutind în palavrele cele mai late, pe care le credeau, că ar fi cuprinzând o patriotică răsvrătire.

Așà se istorisià, că Scotocilă ar fi trimis sume mari de bănet la Țarigrad, spre a îmbună pe Turci pentru călcarea făgăduințelor sale, fiindcă sorocul de trei ani, al domniei lui, se împlinise, dar el, se înțelege, că dorià să mai domnească înainte, și de aceea trebuise să numere mulți bani peșim. Intre altele orânduise, să se facă o numărătoare a poporului. Această daraveră, apucată cu pricepere, puteà să-i aducă lui tot atâta folos ca un bir, și Caragia o dăduse în arendă celui mai potrivit om pentru această treabă, lui Sterie Albescu. Toți rîseră cu dispreț, zicând: „Aceasta însemnează, să faci pe ursul prisăcar!".

— „De aceea", zise unul din boieri, „eu n'am primit propunerea lui Vodă, ca să fiu și eu tovarăș la această afacere. Anul trecut făceam parte din divan împreună cu Albescu. Și totdeauna, după ce șezusem la sfat cu el, trebuià să ieau o baie". — și el se scutură.

Iancu zise boierului subțirel: „Rău că ai luat D-ta baie, boierule Dinu! Trebuià să-l fi scăldat pe Albescu!"

— „Pe acela nu-l spală toată apa Dunărei!" răspunse boierul.

— „Atunci trebuià să-l așezi în fundul Dunării", răspunse Jianu, „gângăniile spurcate nu mor de dispreț numai!"

Iar se făcù tăcere, până întrebă Iancu: „Albescu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acela nu este unul cu barbă spână și cu niște ochi galbeni ?"

— „Tocmai așà", zise Tache Ghica.

— „Unde e acuma?" întrebă Jianu.

Boierul Dinu răspunse: „Pe cât știu eu, ar fi pe lângă Argeșul de jos, între Oltenița și Giurgiu".

— „El este" începù vorba iară, Tache Ghica, „șarpele cel mai veninos, pe care l-am cunoscut vreodată. Din toată tagma slujbașilor nemernici ai acestei Țări nenorocite, începând dela cei mai mari și până jos, la albăstrimea de rând, el este cel mai ticălos și cel mai muncit de iubirea de argint".

— „Și negreșit tocmai, din această pricină, cel mai credincios al lui Scotocilă", întregì vorba Costea Movilă. Apoi începură iară bârfelile, pipărate cu batjocură, întrebuințându-se mereu cuvintele „ca în Țara Rumânească", sau „ca la noi la nimenea..." Care de care încondeià mai bine atât pe cei mari, cât și pe cei mai mărunței, albăstrimea, cum li se ziceà. Fiindcă ostirea aceasta de scârțiotori pe hârtie nu putcau să poarte gâtbele lungi și scumpe, ca gușa porumbelului, sau albe, ca boierii cei mari, iar de cele mai scurte, castanii, sau, fistichii și vișinii, ca negustorii, nu vroiau să le poarte — de aceea se îmbrăcau cu postav civit de Brașov, și, dacă nu le ajungeau banii, să-și facă hainele întregi de asemenea postav, își puneau cel puțin gulere civite și capace pe la mâneci. Atât boierii cei mari, cât și cei mai din coada și albăstrimea, încredință Costea Movilă, se slujesc, ca singura pârghie spre a se ridicà, numai de patimile și lipsa de mustrare de cuget a celorlalți. „In Țara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asta, pentru înaintarea unui dregător nu este hotărîtor aceeace știe, ci i este de folos numai treapta lipsei lui de conștiință, până la care a căzut".

Ianu, care iar tăcuse câtăva vreme, se sculă acum drept în sus, și zise: „Dar de unde ar și putea să fie cei din tacma slujbașilor, ce înseamnează să fi cineva un om de treabă? Fost-au oare ei haiduci? Fiecare din băieții mei știe, că este pierdut, dacă nu alege de Căpitan pe cel mai vrednic dintre toți, și dacă nu ascultă de el. La cinstiții slujbași însă nu e capul lor în joc, și de aceea sunt obraznici și răi. Teama este singura straje bună pentru lumea cea nemernică — mai ales aici, în Țara asta". Apoi mulțumind pentru ospătarea, ce i se dăduse, Iancu se închină scurt, și plecă, pierzându-se în întunericul nopței de vară.

— „Ingrozitor om!" zise Costea Movilă, „oare unde se va fi ducând el acum? Am bănuială..."

— „Prietene Costea", i tăiă vorba gazda, „cred că este mai bine, să nici nu încercăm să ghicim".

* * *

Prin pădurea dela Mislea, din Argeșul de jos, o butcă trasă de opt cai, săltă dintr'un hop într'altul. Arșița soarelui de vară uscase brazdele de lut. Roatele se adânceau, când la dreapta, când la stânga, prin vîgașe, înaintând, cum puteau, în sus la deal printre copaci.

Vizitiul, încălicat pe calul șeuaș, țipă și înjură peste zgomotul clopoțeilor. Fiecare vână din trupul cailor se opinteă. Și totuș trăsura înaintă numai cu întreruperi. Pe capră ședeă un Arnăut de casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţinând o puşcă alinată pe genunchi. Alături de trăsură erà un boier călare. Ceva mai în urmă îi însoţiau patru bărbaţi armaţi. Inserase binişor, şi păsările nenumărate, care cântaseră mai înainte, cu mare veselie, prin vârfurile stejarilor, acum amuţiau. La un locşor puţin mai drept, vizitiul opri postalionul, ca să răsufle caii, fiindcă acum veniă urcuşul cel mai greu şi cel mai lung.

De supt învelitoarea căleştei se văzù scoţând capul o fată, galbenă la faţă şi îmbrobodită cu un zăbranic negru, şi zise: „Spiridoane!"

Boierul călare se apropiă de trăsură: „M'ai strigat, dragă surioară?"

— „Of, Spiridoane, mult mai este până la Coieni?" Ochii cei mari ai fetei priveau, ţintiţi la fratele ei. Şi el aveà o faţă, tot aşà de frumoasă şi melancolică, ca sora sa.

— „Nu poate să mai fie mult", fù răspunsul.

— „Ce repede se întunecă. Pădurea asta este nesfârşită", urmă dânsa, tânguindu-se încetinel. „Mi-e frică, nene".

— „De ce te temi, Mario? suntem armaţi, şi eu şi vizitiul, şi Ghenciu, de pe capră, şi afară de aceasta ne-a mai dat boierul Sterie Albescu şi patru poteraşi, să ne însoţească. Vin călări, sunt colo îndărăt, vin după noi. A fost un noroc, că ne-am întâlnit cu el la Comana".

— „Dar aveà niste ochi galbeni aşà de înţepători", zise Maria cu sfială.

— „Ne-a făcut însă o îndatorire, ca prieten bun". îi răspunse fratele.

Fata oftă: „Dacă n'aş aveà în mână vrăstişoara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de mărgăritărel, pe care mi l'ai adunat tu, m'aș prăpădi de frică".

Un surîs trecător jucă pe supt mustăcioara neagră a boierului. „Așà însă te îmbărbătează floricelele", — cercă el să glumească.

— „E mare năbușeala aici înlăuntru", șopti Maria și se aplecă în afară. „Bunica a luat așà de multe hapuri cu afion, încât acuma șade, ca moartă, lângă mine și cade, când în colo, când încoace, de câteori se scutură trăsura". Un fior puternic străbătù prin tot trupul fetei. „Cuvioasa soră Eftichia doarme dusă, și ea, în jilțul dinapoi, și eu am rămas numai singură cu gândurile mele".

— „Mario, nu uità, că sunt și eu în apropiere!" o liniști fratele. „Nici un ceas nu mai trebuie, și ajungem la Coieni".

— „Coieni..." zise ea, îndureratà, și, cufundându-și fața în vrâsta de mărgăritărele, pe care o ținea în mână, ca se rezimă înapoi în scaunul trăsurei.

Vizitiul începù să piesnească din biciu, să strige și să deà la chiote, până o luară caii din loc.

Coienii, conacul boieresc, erà așezat pe malul înalt al Argeșului, de unde se deschideà o frumoasă priveliște, până departe la Dunăre. Coienii cei veseli, unde-și petreceau alte dăți lunile de vară, fața și cu toți ai săi! Astăzi fugiau acolo, de frica ciumei. Muriseră de această groaznică boală tata lor, mama și sorioara Eufrosina, în floarea vârstei!

Cum ședeà în trăsură, în întuneric, între cucoana mare, ametită de afion și între însoțitoarea ei, sora

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Eftichia, care dormiă tun, treceau prin sufletul fetei toate groaznicele icoane, pe care le văzuseră ochii ei!

Prin ce chinuri trecuse în zilele din urmă în Bucureşti! Degiaba eră porunca stăpânirii, ca să nu se numească ciuma pe nume! Această „Sfântă", cum îi ziceau oamenii înspăimântaţi, trecuse, fără milă, prin oraş. Poporul spuneă, că eră o femee mare, cu labe de gâscă. Curţile boiereşti se întăriau împotriva ei, ca împotriva Turcilor şi a Tătarilor. Niminea n'aveă voie, nici să intre, nici să iasă. La poartă stă un păzitor, care făceă cumpărăturile trebuitoare pentru de ale mâncării. Toate se spălau apoi, unele în apă şi altele în oţet. Spre apărare împotriva molimei se mâncă usturoiu şi se beă untdelemn „cu gheotura". In curte se ardeau necontenit, ziua şi noaptea, grămezi mari de gunoiu, al cărui fum pişcător, se ziceă că nimiceşte sămânţa molimei din aer. Se aşezase din pricina aceasta, pe tot oraşul un fel de nor cenuşiu-gălbuiu. O tăcere de mormânt domniă prin uliţe. Strigătele precupeţilor, cari cutreerau oraşul altă dată, amuţiseră. Numai cioclii alergau, cu şorţurile lor roşii şi cu alte petice, tot roşii, atârnate de hainele lor, pe la toate casele, care nu se puteau apără împotriva acestor cărdaşi îngrozitori.

Pe-deasupra zidurilor dela acele curţi boiereşti, unde slugile dela porţi ar fi ucis pe aceşti sălbatici, dacă ar fi încercat să intre, ei căutau s'arunce haine dela ciumaţi, pentruca molipsirea să le deschiză, pe urmă, porţile. Furau şi târau, cu cângile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor lungi, pe bolnavii, încă în vieață fiind, ca și pe cei morți, și îi încărcau pe carele lor.

Afară din oraș, la Dudești, unde era Carantina de ciumați, lucrurile se petreciau întocmai ca în iad. Ingrijitorii de acolo, și ei din ortaua cioclilor, erau atât de îndobitociți, încât odată se ridicaseră oamenii, chiar cei de pe patul morții, și uciseră vreo zece cioclii.

Cine puteà, își ascundeà bolnavii săi, și unii își îngropau morții prin pivnițe și prin grădini.

Așà făcură și boierii Coieni. Noaptea furà îngropați în grădna cea mare a casei, tata, mama, și fiica lor.

Maria se cutremurà, aducându-și aminte, și strângeà vrîsta de mărgăritărel cu amândouă mâinile. Mirosul proaspăt și pătrunzător, păreà-că mai risipeà groaza, care-i copleșise sufletul.

Bunica se legănà necontenit în toate părțile. Maica Eftichia horcăià. Jur împrejur tăcerea nopții stăpânià codrul, și se auzià numai clopoteii celor opt cai, cari înaintau, siliți, la deal.

Deodată o sdruncinătură! — Trăsura se oprì. Un țipăt al vizitiului. — Arnăutul de pe capră trase un foc. Detunătura speriă caii, așà că se ridicară în sus pe picioarele dinapoi, și o furioasă zângăneală de clopoței străbătù liniștea codrului.

— „Spiridoane!" se auzì glasul slab al Mariei.

O masală se apropiă, luminând alături de trăsură. Mai mulți bărbați se mișcau afară. Ei se repeziră apoi în lăuntrul butcei, și unul cu obrazul îmbrobodit cu o cârpă neagră, apucă pe tânăra față, și-o smulse afară. Maria țipă cât putù, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glasul ei se înnecă îndată, și ea 'și pierdù simțirile.

Spiridon nu avusese vreme, să răspunză surioarei sale, căci fusese tras jos de pe cal, pe la spate, și zăceà acum pe pământ, înfășurat mototol, într'o pătură, din cap și până în picioare. El auzià glasuri încurcate, auzià cum se aruncau jos lăditele, care fuseseră legate la dosul trăsurei, apoi auzià țipete mai multe, și alte glasuri nouă, precum și poruncile, care se dădeau. O luptă scurtă, alergări,—și în sfârșit vorbele: „Mai este unul și aici": Legăturile lui fură tăiate, pătura-i se scoase de pe cap și, la lumina roșie a câtorva masalale, el văzù o roată de oameni, stând împrejurul trăsurei, dintre care unul țineà pe Maria, leșinată, în brațele sale.

Cu un țipăt Spiridon sări drept la el.

— „Mai domol", zise celălalt. „D-ta ai căzut în mâna acestor tâlhari, boierule. Din fericire am fost și eu în apropiere. Uite!" Și arătă cealaltă parte a drumului. O masală lumină într'acolo.

Se vedeà un șir de opt oameni încătușați și legați de câte un copac. Șase flăcăi „de cei cu chica lungă" îi străjuiau.

— „Dar noi am avut patru panduri din Comana spre a ne păzì...!" zise Spiridon, îngăimat. „Unde sunt acei oameni?"

— „Tot acolo", răspunse celălalt, arătând cu capul spre cei legați — și adăogând în grabă: „Ajută fetei!"

Călugărița Eftichia, speriată, ca de moarte, fu ridicată din butca, în care bunica dormeà înainte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu ajutorul maicii, Spiridon urcă pe sora-sa iară în trăsură.

Apoi cel care îi scăpase din mâna tâlharilor zise: „Boierule, bagă de seamă cum se așează lăzile D-tale înapoi la locul lor. Borfașii n'au avut timp să le deschidă. Cred, că nu s'a furat nimic".

Tânărul Coianu întinse amândouă mâinile spre mântuitorul său și îi zise: „Dar cine ești D-ta? Să știu, cui datoresc atât de multă recunoștință!"

— „Eu sunt Iancu Jianu!"

Numele acesta izbi întâiu pe Spiridon, dar apoi ar fi vroit să îmbrățișeze pe haiducul, n'avù însă destulă îndrăzneală.

— „Numai Dumnezeu poate să-ți răsplătească ce-ai făcut pentru noi!" îi zise el, mișcat.

— „Doi din băieții mei pot să vă însoțească, dacă dorești, până la Coieni".

Caleașca se puse iarăși în mișcare.

Jianu descălică, și, îndreptându-se spre cei legați strigă: „Acum e rândul vostru, fiarelor spurcate. Inainte!"

Haiducii duseră pe oameni, dintre cari unul erà încă îmbrobodit cu gluga neagră, mai înlăuntru în pădure. Din când în când Alexe țipă ca o bufniță, până se auzià răspunzându-i un alt glas. O lumină scăpără printre copaci. Se văzù un foc și lângă el Toaderi Prisăcariu cu caii.

* * *

Iancu Jianu stătù apoi la judecată.

Flăcările ce se înălțau, luminau roata de haiduci. Stau toți cu armele gata. Șapte dintre borfași erau

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înșirați, îngălbeniți unul lângă altul, tremurând. Pe al optulea, cel cu gluga neagră trasă peste ochi, îl judecă Jianu.

La întrebarea, dacă este el Căpitanul, el nu dădù nici un răspuns. Atunci Alexe, după semnul stăpânului său, îi trase gluga în jos, și, apucându-l de umăr, îl întoarse cu fața spre lumina focului.

Pe fața lui Jianu se arătă acel surâs, vestitor de nimicire, pe care-l făceu să se zărească și să strălucească dinții din gura lui: „Bine ai sosit", zise el, „Boierule Sterie Albescu !"

— „Of! Of!" începù să se bociască desvelitul, și să se sbuciume în cleștele ghiarelor lui Alexe. Mâinile 'i erau legate la spate.

— „Tu ai dat boierului dela Coieni pe acei patru poteraşi, ca să-l păzească?" — întrebă Iancu.

— „Of!" gemù Albescu.

— „Bine, cinstitule", urmă Jianu, „dacă nu vrei să vorbești tu, am să vorbesc eu. De patru zile te am în vedere. Știu că, supt cuvânt de catagrafie, tu storci și pungășești toată lumea dimprejurul Comanei, unde ți-ai așezat tabăra acum, după datina voastră, că țăranul trebuie să plătească îndată ce dă cu ochii de vreun boier. Dar nici altfel de agonisiri nu le disprețuești. Când trecură boierii dela Coieni, spre a se duce la moșia lor, te-ai îmbiat, să le dai de pază patru oameni de-ai tăi, din poteră, și apoi acești păzitori dimpreună cu trei alții, tot ca ei, i-au călcat! Pe când spânzuraţii tăi jefuiau tu vroiai să siluești fata, care leșinase! — Ei! Atunci te-am înhățat eu !"

Cu capul plecat în jos, ascultase Albescu, și, oi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tând apoi din adâncul pieptului, zise: „De, cinstite Căpitane, ce poate să facă omul împotriva focului iubirei, când i s'aprinde inima din el?"

Ianu izbucni de râs. „Va să zică te-a găsit dragostea pe D-ta! Şi dalcăucii tăi căutau s'adune zestre pentru mireasa ta! scotocind prin toate lăzile. Chir Sterie, am auzit multe despre tine, dar tu treci chiar şi peste faima ta!"

Galbenii ochi ai lui Albescu erau pironiţi la faţa haiducului. „Boierule Iancu!" începù el să se roage, „noi nu putem să ne despărţim ca duşmani. Suntem amândoi boieri. Eu sunt unul din aceia, cari te preţuesc mai mult. Aproape aş puteà zice, că sunt ciracul D-tale, fiindcă şi D-ta ai fost slujbaş, şi, în slujbă fiind, totuşi nu te-ai dat în lături..."

Un răcnet de mânie al lui Iancu îi tăià vorba: „Ticălosule!" îi zise, şi urmă apoi, liniştit, dar îngălbenindu-se: „Un om, care jefuieşte pe ţărani, un om, care jefuieşte pe oamenii băştinaşi care le siluieşte femeile, acela nu trebuie să fie trimis la spânzurătoare, nici la ocnă — unui asemenea om trebuie să-i tragă pielea peste urechi, de viu!" Şi mai scoţând un răcnet turbat, sări în sus: „Bateţi-l! Bateţi-l, până-l veţi lăsà mort!"

De această poruncă avură grije Toaderi Prisăcariu şi cu alţi doi tovarăşi, s'o aducă la îndeplinire.

— „Dar cu ceilalţi şapte de colo, ce facem?" întrebă Alexe pe Căpitanul, care stà cu ochii încremeniţi şi tresărià mereu din buze.

— „Spânzuraţi-i! pe rând unul după altul", iù porunca scurtă.

Pe când se aduceau la îndeplinire şi aceste o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sânde, în pădurea întunecată, într'o depărtare de lumina focului, și pe când jeluirile lui Sterie Albescu scădeau, din ce în ce, ajungând la slabe gemete de agonie, pe atunci Iancu Jianu umblà, în sus și în jos, între doi copaci, cu pași iuți, bătând furios mereu tot acelaș loc, și întorcându-se, cu sbuciumări repezi, de câteori ajungeà la câte unul din cei doi arbori. Nările lui tremurau, ochii 'i erau pojărâți, și la urmă, se trânti jos pe muschiu, și zăcù acolo, mort, până a doua zi.

Pentru întâiași dată vedeau oamenii lui, că mânia îl îmbolnăvise așà, că ceasuri întregi nu erà în stare, să facă vreo mișcare, sau să scoată vreo vorbă!

Alexe și cu Toaderi ședeau, stârciți, unul lângă altul, copleșiți de acea liniște, tâmpită, care vine după beția luptei și a uciderilor.

— „Ce va fi având oare Căpitanul nostru?" întrebă Prisăcarul, șoptind, „de ce și-o fi ieșit așà de tot din fire? Nu m'așì fi așteptat, să ne poruncească, ca să ucidem pe acești porfași".

Alexe ridică umerii. „Nu înțelegi? Albescu nu erà Grec și el nu căicà pe cataoni, ci pe oamenii din însăși Țara sa, pe Românii băștinași. Ba a mai cutezat să zică, că aceasta a învățat-o dela Căpitanul nostru! — Supărarea boierului Iancu a trecut atunci peste toate mărginile. Acum îl doare mânia, căci fiind un om puternic, mânia lui isbucnește ca o vreme tare, și fulgerile ei, isbesc chiar în sufletul lui".

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In fiecare seară se vedeà asfinţitul înflăcărat, par'că s'ar fi aprins lumea întreagă. Nopţile erau tot aşà de calde ca şi zilele. Până în inima pădurilor, erà pământul crăpat. Livezile şi păşunile se uscau, şi pe holde se vedeau numai, unde şi unde, câteva paie singuratice.

Pe cât puteau, prin zăpuşala grozavă, grăbiau răzbunătorii fuga lor spre munte. Trebuiau negreşit să părăsească Rumânia mare, înaintea de ce s'ar fi aflat în Bucureşti, că Iancu Jianu omoară pe „cei mai vrednici" slujbaşi ai lui Vodă.

Sosiră curând vestitorii la haiduci, spunându-le, că Mereanu îi aşteaptă, sus la munte, în judeţul Gorjului, la cheia Olteţului, lângă mânăstirea Polovraci.

Atunci porniră, şi înaintau, zi şi noapte, purtaţi de căluşeii lor de munte, cari alergau, necurmat prin codri de stejar, ca nişte nevăstuici. Când ieşiră din pădurea cea mai din urmă, pe care poporul a botezat-o: „Cuibul Hoţilor", ajunseră pe şesul cel înalt din faţa mânăstirii Polovraci. Până la poalele muntelui se întinde o pajişte bogată de flori, iar în fund, spre miazănoapte, se ridică un perete drept de stânci, crăpat de sus până jos şi prin poarta aceasta de piatră iese Olteţul, spumegând, şi săpându-şi o matcă adâncă prin livezi.

Inainte de cheie se vede aşezată, ca pe un covor verde, mânăstirea Polovraci. Un brad stă de strajă înaintea porţii boltite, şi două alte vârfuri de brazi uriaşi se văd, ridicându-se înlăuntrul curţii pe deasupra învelitoarii înegrite a bisericii. Aceşti copaci, mlădoşi şi înalţi, nu lipsesc niciodată dela porţile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânăstirilor. Sunt prețuiți ca un simbol al credinței și al înălțării spre ceruri.

Nu se zăreà nici un suflet de om, când trecură haiducii pe lângă mânăstire. Dincolo de zidurile ei însă sosì Toaderi Prisăcariu, scoborând de pe stâncă. El luă în primire caii lui Iancu și pe al lui Alexe, fiindcă mai nainte nu se puteà merge călare. Prisăcariu duse caii în pădure, în sus, iar Iancu și Alexe apucară pe potecă, care duce prin mijlocul stâncei dela dreapta, deasupra Oltețului mânios, și înaintează apoi prin cheia îngustă. După un drum de vre-o jumătate de ceas, se văzù în fața lor bolta deschisă a unei peșteri. La pragul ei stăteà Mereanu și Gruia, iar lângă ei se vedeà o față de patriarch. Erà un călugăr bătrân, cu barba alba, sihastrul dela Polovraci, un om înalt, slab, cu umeri largi, cu fața aspră și cu ochii negri, hotărîți.

Mereanu împărtășì lui Jianu, că părintele Damaschin îngăduește, bucuros, adăpost Căpitanilor în peștera sa.

Bătrânul plecă capul, și Iancu făcù tot astfel.

După puțin timp ședeau cu toți la foc și lumina roșiatică jucà împrejurul sloilor, colților, și stâlpilor, care atârnau de sus în jos, sau creșteau de jos în sus, și din ai căror „lapte de var", focul scoteà sclipiri strălucitoare.

Schimnicul făceà mămăliguța într'o căldare mare.

Gruia ascultà la vorba Căpitanilor, sprijinindu-și capul său frumos de mână.

Jianu erà posomorît și hărțăgos, așà încât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai multe ori se ciocni în vorbe cu Mereanu, până când acesta, în sfârșit, — singurul dintre toți cu mama veselă, de oarece în lipsa lui Nanu fusese în satul Polovraci, la ibovnica sa, — încetă să se mai împotrivească la vorbele Căpitanului, și privià la foc zâmbind, și gândindu-se la frumoasa lui Ruxanda.

In zilele următoare fu hotărît planul de războiu al haiducilor, spre mulțumirea tuturor.

Fiindcă mai sosiau tot mereu oameni, ca să se întovărășească cu ei, și printre dânșii și cei scăpați dela Telega, după ce-și câștigaseră iar puterile lor, putură să întocmească șease cete de câte doisprezece voinici și cu câte un vătaf în fruntea lor. Jianu îi împărți pe plaiurile Carpaților, începând dela Bucegi, până spre Târgu-Jiului. Pentru sine își alese Polovracii ca conac, care erà aproape la mijlocul întregei întinderi, pe care se înșirau oamenii lui.

Părintelui Damaschin aveà de gând Jianu să-i facă un dar bogat, în bani, pentru găzduirea ce le dăduse, tot atât de tăcută, pe cât fuse de îngrijită. Moșneagul se ridică atunci, drept în sus, în toată lunginea lui — el întreceà pe cel mai înalt haiduc încă cu un cap, — iar de supt sprâncenele lui, albe, porni un fulger. „Se vede", zise el încet, „că D-ta n'ai încredere în mine !"

Drept orce răspuns, Jianu puse banii iar în chimir, și când călugărul îi aduse cina, îl întrebă : „Spune-mi, tată, ești de dincolo ?"

Părintele Damaschin dădù din cap: „De dincolo, tată".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— „Şi de când trăieşti aici?"

— „Vor fi vreo treizeci de ani ?

Treizeci de ani! Jianu nici n'avea încă atâta ca vârstă. Se uită lung la călugăr. Treizeci de ani în cheia aceasta îngustă de munte, auzind numai văjâitul Oltetului mânios, mai singur decât un vultur, fiindcă nici o soţie nu împărtăşeşte cuibul lui, iar, ca îndeletnicire, având numai lupta pentru sărmana lui vieaţă, luptă totdeauna aceeaşi, împotriva frigului şi a foamei. Ce nenorocire va fi aruncat pe acest bărbat puternic în pustietatea asta? Ce soartă vitregă va fi încremenit inima şi viaţa lui ?

Insă Jianu nu aveà obiceiul să facă întrebări, fără un scop hotărît. Afară de asta aveà acum trebuinţă de tăcere.

Pe Alexe şi pe Iabraş îi trimesese să iscodească, unde se afla Pervanoglu, şi se despărţise de ei zicându-le: „Să nu vă întoarceţi, până nu ştiţi hotărît, unde-l pot găsi. De astădată, trebuie să-mi ajute Dumnezeu !"

Pe timpul, cât aşteptà întoarcerea iscoadelor sale, niminea nu puteà să se înţeleagă cu el, afară de Gruia cel mohorît, faţă de care firea întărîtată, şi sălbatică a lui Iancu se mai îmblânzià. Sguduirea sufletească pe care o primise, şi jalea pentru Ileana, se arătau acum printr'o groaznică mânie.

I se păreà lui Mereanu prin urmare ca o mântuire, când sosiră iscoadele înapoi, după zece zile, cu vestea neaşteptat de bună, că de astădată Cârc Sărdarul e foarte aproape, la Râmnic !

Jianu porni cu grabă într'acolo. Voia să-şi îndeplinească răsbunarea, numai el singur şi cu Alexe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lui Mereanu nu-i dădù voie să-l însoţească mai mult decât o bucată de drum, ca să-i arate un loc de retragere, o cârciumă, care erà în apropiere, ascunsă bine în pădure.

* * *

In Râmnic, plăcutul oraş de peste Olt, stăteà Cârc Sărdarul Pervanoglu în pridvorul isprăvniciei, unde 'şi aveà şi conacul. Rezemat pe prispă, aşà fel, încât trupul lui gros atârnà aproape afară, ei citeà cu glas piţigăiat Arnăuţilor, adunaţi în curte, o scrisoare, pe care i-o adusese de curând un lipcan din Bucureşti. Erà porunca domnească, să aducă pe Iancu Jianu, viu sau mort, la Divan, pentru care sfârşit se puneà şi un preţ de o mie de mahmudele.

Erà cât pe-aci să se înnece Cârc Sărdarul de această mare mulţumire pentru răzbunarea lui. Strigà şi blestemà necontenit împotriva tâlharului de Rumân, şi'şi înteţià oamenii cu făgăduinţe, de cum vor fi răsplătiţi. Potera lui erà acum aşà de numeroasă, încât cutezase să vină şi el însuşi în Oltenia. Şi cu atât mai mult, cu cât erà ameninţat, să fie scos dela hatîrul lui Vodă prin tîrtipurile Sărdarului Iamandi.

In curtea isprăvniciei nu mai găsiau loc cele cinci sute de Arnăuţi, iar cei cari rămăseseră pe din afară abiă mai auziau vorbele stăpânului lor. Ei începuseră să spumă la fleacuri şi să rîză. Se grămădeau în jurul celor doi călugări, cari sosiseră, prăfuiţi, purtând pe spate un fel de tolbe grele. Foarte bucuroşi arătau călugării lefegiilor mai [illegible] sfin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţită: mătănii dela Muntele Sfânt al Atosului, cruciuliţe şi iconiţe, tipărituri bălţate, din Rusia, pe care se puteà vedeà atât Raiul cât şi Iadul. Acest din urmă găsià cei mai mulţi admiratori, fiindcă de obiceiu artiştii au mai mult talent pentru înfăţişarea celor din Iad, decât pentru înfăţişarea celor din ceruri, şi se pricep, să arate acel loc de scrâşnire a dinţilor, cu mai multe amănunte, decât locurile necunoscute lor, unde cântă heruvimii şi serafimii! Duhurile cele mai oţelite dintre Arnăuţi făceau glume grosolane asupra deosebitelor păcate, şi asupra pedepselor, care le aşteptau, pe când cei mai săraci cu duhul îşi arătau unii altora, cu groază, cum se frig şi se prăjesc cei păcătoşi, cum se trag în ţeapă şi cum sunt tăiaţi în ciosvârţi.

Ostaşii cari fuseseră în curte, se îmbulziau acum să iasă afară şi strigau, să intre ceilalţi înăuntru! O poruncă dela Vodă! — Jianu! — Comorile lui Jianu! — O mie de mahmudele pentru acest tâlhar!

Împreună cu gloata de oameni, cari intrau, iurá duşi şi cei doi călugări înlăuntrul curţei, unde Cârc Serdarul şedeà tot în pridvor, şi îşi ştergeà sudoarea de pe faţa lui roşie ca jeratecul, atât de mult sbierase la Arnăuţi. Aveà o frică îndoită, şi de Iamandi şi de Jianu, de aceea întrebuinţà toată retorica sa, spre a împinge pe lefegii, cu tot zorul, să câştige acei bani, ştiind că vitejia lui însuşi, nu puteà să-i însufleţească, cum ştiau aceasta şi poteraşii. De aceea se arătară doi Albaneji, din cei mai fioroşi, la dreapta şi la stânga Cârc Sărdarului, unul anume Nerses Kerkorian, şi celalt Melicon

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Torosian, căpitanii lui. Aceştia se bucurau de mare cinste printre lefegii, din pricina însuşirii neamului lor, fiindcă aveau nevoie de foarte puţin somn, şi fiindcă în mijlocul nopţii, la cel mai neînsemnat prilej, puteau să sară din aşternut, având capul îndată limpede, şi cu ochii rece-strălucitori. Pervanoglu le şi plătise — din lada isprăvniciei, — un dar îmbelşugat, şi se bizuiă acuma mult pe vitejia lor.

După ce citi, de a doua oară, porunca domnească, aducând-o întâi la frunte şi apoi la buze, şi după ce mai vărsă un puhoiu de blesteme pre capul Căpitanului de haiduci, Cârc Sărdarul se retrase, istovit, în odaie, şi se trânti pe un divan cerând să i se aducă cafea şi o narghile. Pe Albaneji îi însărcină, să afle, cam care sunt gândurile lefegiilor.

După un foarte scurt timp, Nerses Kerkorian se întoarse, spunând, că potera doreşte să fie pornită chiar mâine în urmărirea haiducilor, fiindcă un călugăr bătrân, care umblă cu icoane de vânzare şi cu mătănii, le-ar fi proorocit, la doi Arnăuţi, că ei au să vadă în curând comorile lui Jianu.

— „Tine le-a prooroţit asta?“ strigă Pervanoglu, care eră superstiţios, „Carnacsi! sa vina aţela îndată aiţi“.

Când intră moşneagul în odaie, cu adâncă plecare, Cârc Serdarul i sărută mâna şi urmă apoi îndată grosolan: „Ziţe ca tu esti aţela, care te pricepi sa ghiţesti viitorul în gind, tu cu barba alba ! Scoate, bre, si arata stiinţa ta, ca s'o ved şi io! Dar să nu spui care-conva minţiuni, finca eu am putere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

si te pedepsesco, daca prooroţiele tale nu sa împlinesco întocmai, si te pedepsesco asa, cum se vede la icoanele, ţe le vinzi tu. Hahaha!"

— „Ştiu, milostive boierule, că ai mare putere", răspunse călugărul, cu glasul smerit şi răguşit, ca al unui moşneag, şi'şi plecă barba, albă ca zăpada, pe braţele încrucişate. „Puterea face pe om neîncrezător, fiindcă el vede tot mereu împrejurul său, minciuna şi linguşirea. Şi de-aceea sunt hotărît să-ţi dau dovezi, cât sunt de adevărate, şi cum spun numai drept, acele duhuri, cu care am aface eu. Le voi cere, să ne desveliască, chiar acum, lucruri ascunse din trecutul tău".

Pervanoglu se cam strâmbă. „Nu faţe tocmai trebuinţa.—Înainte! Proproţeste alte lucruri", zise el, guiţând ca un purcel, şi înfundându-se în perinele de pe divan, pe care i le aşezase o slugă împreună cu Nerses, care-l adusese pe călugăr.

Apoi se petrecù deodată o schimbare în faţa moşneagului, aşà încât lui Cârc Sărdar începură să-i treacă ca un fel de ace de ghiaţă prin şira spinării şi un fel de împunsături, care-i plăceau. Se păreà, că prin întregul trup, învechit, al şolomonarului se revărsase o putere de oţel. El stăteà, cu ceafa aplecată în jos şi cu capul întins înainte, asemănat cu o fiară, când se pleacă gătindu-se, să facă o săritură pe pradă. Ţineà ochii în jos, atintiţi la un singur loc, şi glasul lui, care cu puţin mai înainte erà slab, începù acum să fie mai aprins, spunând vorbe neînţelese de fermece şi care sunau ca un şiroiu, ce cade în depărtare. Deodată ochii lui începură să arunce scântei şi braţele lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se ridicară spre tavan, în mânecile largi ale rasei. Le aruncă, bătându-le cu putere pe deasupra capului, fiindcă la chemarea duhurilor, vorba trebuie să fie ca tunetul, ochii ca fulgerul și mânile ca vijelia !

— „Pleacă, pleacă de aici! Dute înapoi în gâtlejul ladului, tu, Duhule al minciuni!“ strigă călugărul. „Nu pe tine te-am chemat, ci pe Duhul adevărului! Tu vrei să-l depărtezi pe cel bun de aici! Dute înapoi în cotlonul de smoală ferbinte, unde se mistuesc și se topesc hoții și asupritorii, înșelătorii, desfrânații și răpitorii de femei! Taci, taci nu mai aruncă învinuirile tale, ca un puhoiu de flăcări în urechile mele! Bunul Cârc Sărdar nu este al tău, degiaba întinzi ghiarele tale după el... !“

Mișcările feții și mișcările brațelor, pe care le făceà moșneagul erau așà de îngrozitoare, încât se părea, că el, în adevăr, se luptă cu un dușman nevăzut, pe care vroià să-l depărteze de lângă divan. Dar într'acestea se apropià tot mai mult de Pervanoglu.

Alb, ca spuza de cenușe, cu ochii înnămoliți, Grecul rămăsese mai întâiu încremenit pe divan, apoi se ridicase în genunchi și se târà, cu greutate, și cu mare zor, spre cel mai din fund colț al divanului.

Sluga căzuse la pământ, căpitanului albanez îi tremurau vinele. El ar fi sărit orcând, împotriva a zece dușmani, dar la ce puteau să-i slujească puterea și armele lui împotriva unui duh, dacă chiar și un fermecător, și încă un om sfânt, a fost biruit de el. Călugărul ajunsese acuma alături de divan,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sări pe el, și strigând cu glas tare: „Iacă Iadul, vine spre noi!“ se aruncă peste Cârc Sărdarul, spre a-l apără.

Deodată se auziră două urlete! Apoi geamul de lângă divan se sparse, zângănind, și, ca o pasăre, uriașe, neagră, călugărul, sbură afară în întunerecul nopței.

— „Ucigă-l Crucea!“ țipă Arnăutul, căzând în genunchi și acoperindu-și fața cu palmele.

Se auzise, în toată casa, zgomotul din odaia Cârc Sărdarului. Când intrară slugile și Arnăuții înlăuntru, găsiră pe Pervanoglu, mort, în colțul divanului, cu un cuțit înfipt, în piept, pe al cărui tăiș, după ce se scoase, se citeă cu slove vechi: „IANKU JIANU“.

* * *

Când Mereanu auzi semnul, înțeles dinainte, adică trei cântări de cocoș, pe care știa Alexe să le facă de minune, el părăsi cârciuma din pădure, — și ieși afară întru întâmpinarea lui Jianu și a tovarășului său.

In cârciumă era cârciumarul, un fel de om morocănos, și o femeie frumoasă.

— „Adu iute vin și ceva de mâncare!“ strigă Mereanu.

— „Ăștia sunt prietenii tăi?“ mârmăi cârciumarul, măsurând pe oaspeții cei noui, de sus până jos, și arătându-se cam supărat de înfățișarea lor.

— „Lasă vorba, adu ceva de băut!“ strigă Mereanu.

— „Du-te în pivniță, Domnico!“ se răstì cârciu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

marul la nevasta lui. Ea luă o cheie din cuiu, un felinar, și ieși din odaie.

Jianu aruncă ipingeaua sa pe brațul lui Alexe, și se așeză într'un colț. Toată ființa lui părea ca adâncită într'un întuneric de noapte.

— „Andrei", zise Mereanu, „arată băiatului unde să adăpostească caii".

Cârciumarul ieși afară cu Alexe, și Mereanu se așeză în fața lui Iancu la masă, scoase punga cu tutun dela brâu și își umplù luleaua.

După câtăva vreme făcù și Iancu tot așà. Atunci cuteză Mereanu să întrebe: „Ei Jiene, s'a făcut isprava ?"

Iancu întinse mâna, cerându-i foc, apoi dădù din cap. Și iarăși se făcù o lungă tăcere, posoromită, între cei doui căpitani, ca un perete, pe care știa Iancu să-i ridice între dânșii, amenințător, ori când vroià.

Celălalt haiduc știa aceasta, și 'l lăsă în pace. Se purtà chiar, pare că tovarășul lui nici n'ar fi de față. Indată ce se întoarse însă frumoasa Domnică, el începù să glumească cu dânsa.

Ea pregătià masa, umblând prin cârciumă, încolo și încoace. Sunà farfuriile, blidele și ulcioarele, și răspundeà la glumele lui Mereanu cu vorbe scurte, si tot în bătaie de joc. Câteodată privirile ei se îndreptau spre musafirul cel tăcut, care rămăsese dator, să-i recunoască frumusețele, cum erà obișnuită. Capetele năframei celei negre, împodobită cu trandafiri roșii de pe margini, pe care o purtà pe cap, în felul Ardelenesc, legată ușor pe deasupra strălucitorului ei păr castaniu, i sburau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe spate în iuteala, cu care se mișcă în jurul mesei lui Jianu. Purtă o laibărică neagră de catifea, fără mâneci, deschisă puțin pe pieptul ei plin. Dedesuptul laibăricei avea o cămașă, albă ca zăpada, care înconjură, în cute mărunțele ca niște raze, gâtul ei rotund și trandafiriu, și ale cărei mâneci umflate, erau sufiecate până din sus de coate. Peste fusta albă cădea, în față și îndărăt, câte o fotă îngustă, neagră sadea. Alăturarea acestor două fețe, albul cu negrul, din portul ei simplu, dar frumos, o prindea de minune.

Mereanu o rugă să cânte, cerându-i cântece haiducești, de cele mai nouă.

Domnica se învoi, cu atât mai bucuroasă, cu cât deșertăciunea ei dorià să aibă biruință asupra nepăsării, pe care i-o arătase celălalt musafir necunoscut. Ridicând glasul său de mierlă, începù să cânte :

„Ați auzit de un Jian,
De un hoț de Căpitan.
I-e murgul cam nebun.
Trece Oltul ca pe drum".

Ea cântă, cum Iancu Jianu s'a făcut haiduc, și cum, are milă de cei asupriți, cum fetele visează de ei, fiindcă cine iubește un haiduc, face o faptă plăcută înaintea lui Dumnezeu, și fiecare din ele 'și-ar dà vieața, pentru a puteà să petreacă numai o noapte, în brațele lui, — cum flăcăii lasă plugul și iau pușca, ca să învețe dela Jianu, cum să sdrobească pe Cataoni.

Deodată îi căzù o ploaie de galbeni pe umeri. Ea se întoarse repede, fiindcă până atunci stătuse cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spatele spre posomorîtul de colo, din colţ, şi cântase numai pentru Mereanu, care şedeà în faţa ei, şi care acum începù să rîdă cu poftă. Privirea ei se întâlnì cu ochii lui Jianu. Fulgerile care porneau acum din aceşti ochi, pătrundeau, prin tot trupul tinerei femei.

— „Cine a făcut acest cântec?" întrebă Iancu.

Ea dădù din umeri. „Nu se ştie. — Când se ivesc bărbaţi viteji, atunci ies şi cântecele, ca din pământ!"

Jianu 'şi trecù cu palma peste frunte şi-'şi aruncă pletele spre spate, par'că ar fi vroit să se scuture de o povară, care-l apăsà. „Mai cântă-mi-l încă odată acel cântec!" zise el.

Mâinile ei se răciră, şi inima i se sbăteà în piept, îmbătată de izbândă. Versul ei erà acuma şi mai răsunător, vorbele mai pătrunzătoare, şi când isprăvì, văzù deodată pe Iancu stând înaintea ei, şi apucând-o de umăr. El o strânse la pieptul său — şi apoi fugì afară.

Cârciumăreasa rămăsese fără suflet. Cu ochii aprinşi, se uità, încremenită, după el, — pe când Mereanu rânjià pe sub mustaţă.

Tocmai intrà, greoiu, cârciumarul în casă. „Spune-mi acum", începù el să ocărască, „spune-mi, Merene, cine este acest mojic, pe care mi l-ai adus tu la casa mea? Dela nătărăul acela dela cai nu pot să scot nici o vorbă, el face pe grozavul, şi zice, că n'are poruncă, să-mi spună numele stăpânului său. La urma urmelor, asta este casa mea, şi poate am dreptul, să întreb pe cine primesc supt acoperişul meu, căci tot eu trebuie să răspund

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înaintea stăpânirii și a ciocoilor, când vor aflà, că tu și cu tovarășii tăi, găsiți găzduire aici. Mojicul acesta", el arată cu capul spre ușe, „erà cât p'acì să mă răstoarne, când a ieșit afară în tindă!"

— „Mai bine ține-ți gura și fii mulțumit", răspunse Mereanu, scurt, adunând cu vârful piciorului o grămăjoară de bani de aur de pe jos.

Cârciumarul îngenuchiă: „Ce-i asta?"

— „Un dar din partea acelui mojic, pentru un cântec, pe care i l'a cântat nevastă-ta!" răspunse Mereanu.

Acum își regăsì și Domnica glasul: „Cine este el, nene Dumitre?"

Mereanu o mângâiă pe bărbie: „Cine să fie, t'ei pomenì c'o fi chiar ăla, care trece călare prin Olt!"

— „Iancu Jianu!" strigă ea.

— „Iancu Jianu!", zise cârciumarul, ca un răsunet posomorît, și ridicând ochii în sus cu mirare.

— „Chiar el", răspunse Mereanu. „Prin urmare băgați-vă mințile în cap și slujiți-l cum se cade. Nu e tocmai în toane bune, fiindcă vine dela Râmnic, unde a trimis pe Cârc Sărdarul Pervanoglu pe cealaltă lume".

Când se întoarse după câtva timp Iancu iară în cârciumă, zise lui Mereanu: „Caii noștri sunt morți de osteniți, trebuie să ne deà cârciumarul alți cai".

Celălalt haiduc nu răspunse îndată. Domnica îngălbenì. Andrei însă zise, cât putù de politicos și de supus: „Cum poruncești, stăpâne, dar, să am iertare, fiindcă ne-a spus fratele Dumitru, că D-ta ești vestitul Căpitan că vii din Râmnic, n'ai face

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai bine să rămâi aici, până vom afla în ce parte au apucat-o prigonitorii ?"

Iancu măsură pe cârciumar cu ochii, de sus până jos. El nu-i plăceà, dar gospodăria lui, pe cât se puteà judecà noaptea, i se păreà ţinută cu bun rost.

— „Nu e tocmai proastă vorba asta", zise Mereanu.

— „Dar e de prisos", răspunse Iancu. „Noi suntem numai trei, şi prin urmare uşor putem să scăpăm de orice urmăritori".

— „Să mă bată Dumnezeu şi să mor acum aici, pe loc, zise Andrei iară, „dacă nu sunteţi mai bine ascunşi aici, la mine, decât în fundul pământului! De cumva ar venì potera pe aici, am nişte ascunzători minunate. In pivniţă sunt douăsprezece zăcători mari, dintre cari două sunt goale. Am şi o cămară, sus în podul de fân, care e sigură de tot".

— „Înţelegi D-ta, boierule Iancu", zise Mereanu, care vedeà din ochii Căpitanului, cum începuse să se gândească, că acest om îşi pricepe meseria de cârciumar, „eu şi cu Alexe ne ascundem, la semnul cel dintâiu de primejdie în butoaie, iar D-ta te duci în cămara aceea din pod şi dormi acolo liniştit. Dar n'ai mâncat încă nimica astăzi".

Iancu se aşează la masă.

— „Fă patul pentru boierul", porunci Andrei nevestei sale, „şi într'aceea am să văd eu de butoaiele din pivniţă".

După ce rămaseră cei doi haiduci iară singuri, Mereanu zise: „Cârciumarul ăsta este şi mojic şi şiret. E de dincolo, din Ardeal. Oamenii aceia sunt muncitori şi iscusiţi. Pentru ce crezi, că şi-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi luat, morocănosul, o femeie așă de frumoasă? Pentru ca s'o țină cu halviță și să-i cumpere haine frumoase? Atunci nu-l știi cât este de sgărcit. El are nevoie de Domnica ca să atragă lumea, și mai ales ca să orbească pe boierii vistieriei și pe cei cu potera, ca să nu vadă, ce se petrece pe aici, în hanul lui".

— „Ptiu! fire-ar al dracului!" zise Iancu.

Mereanu își răsucì mustața, spre a ascunde un zâmbet. Bine se apără marele căpitan!

După un răstimp, în care fumaseră amândoi, tăcuți, Mereanu zise, pare c'ar fi vorbit singur în sine: „Fiecare pasăre își are cuibul ei. Chiar și vulturul". Și după puțin iară cu un fel de hotărîre: „Aș dorì, Căpitane, să-ți găsești și D-ta o ibovnică".

Iancu ridică ochii în sus și răspunse neturburat: „La ce?"

— „Unde ar găsì, altmintrelea, odihnă un om, ca de alde noi?"

— „Eu n'am vreme să mă odihnesc, și nici nu mă simț ostenit".

— „Cine e ostenit vara!" răspunse Mereanu. „Dar ce ne facem iarna? Dacă mi arde undeva o lumânărică în fereastră, ca semn că ne așteaptă drăguța, la vatra caldă, putem să alergăm prin viscol, luându-ne la întrecere cu lupii! Banii nu pot să ne acopere ascunzătoarea așă de bine, ca iubirea unei femei".

Jianu nu răspunse nimic.

— „Ești Căpitanul nostru", urmă Mereanu, stăruitor, „și noi trebuie să știm, oricând, unde să te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

găsim. Dacă umblii și iarna, ca vara, dintr'un loc într'altul, căci, crede-mă, fără o ibovnică nu vei puteà să ai încredere, vreme mai îndelungată, în nici o gazdă, atunci adesea va fi peste putință pentru noi să te găsim".

— „Suntem în luna lui Mai", îi scurtă vorba Iancu.

Se reteză prin urmare orice altă lămurire despre folosul unei ibovnice pentru un haiduc.

* * *

În cămara de lângă podul cu fân, mirosià a lemn de brad și a arșiță. Cămara erà făcută de scânduri nouă. Jianului i se părù la început, că trebuie să se înece, fiindcă toată căldura de peste zi erà închisă în acest loc foarte strîmt, și fiindcă nu se puteà deschide fereastra, ca nu cumva să se vază, deafară, vreo rază de lumină. Oblonul erà făcut astfel, încât nu se puteà deosebì de ceilalți pereți de scânduri.

Așternutul cel proaspăt mirosià a sulfină, cu ale cărei flori țărancele își presară rufele, când le așează în lăzile lor.

Jianu își aruncă hainele depe sine, și se întinse în pat.

Dimpreună cu mirosul plăcut, al sulfinei îl împresura și cântecul :

„Ați auzit de un Jian,
De un hoț de Căpitan..."

Cu mult mai adânc, decât își mărturisia însuș, dară-mi-te să fi spus aceasta la altcineva, îl atinsese moartea Ilenei și vederea ei în cosciug. Jertfa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întârziată de răzbunare, pe care i-o adusese sărmanei martire, i se păreà acuma sălbatică, şi făcută fără niciun scop. Faptul de răsbunare fusese săvârşit, dar nu mai puteà schimbà nimica la cele petrecute! Dacă s'ar fi putut să osândească pe Pervanoglu, pe faţă şi în vileag, vestind aceasta la toţi ticăloşii, drept o pilduire îngrozitoare, şi să deà ciocoilor priveliştea înspăimântătoare a acestei ucideri, atunci ar fi simţit poate o mângâiere în sufletul său. Aşà însă, cum trebui să aducă la îndeplinire dreapta lui făptuire, noaptea, pe ascuns, şi cu isteţime hoţească, ca orice borfaş, — asta 'l scârbià !

Venise atunci cântecul Domnicăi ca dovadă de iubirea şi recunoştinţa ce le aveà poporul pentru el, şi în deosebi mângâietor sunà din gură ei frumoasă. Aceasta îi ridicase lespedea depe piept şi simţia, că-l încântă, ca să adoarmă.

Sosirea cârciumarului îl deşteptă.

— „Au plecat", îi spuse Andrei.

— „Deschide fereastra", porunci Iancu.

O lumină roşie aurie de seară pătrunse în cămară.

— „Cine a fost aici?" întrebă haiducul.

— „Un buluc-başa cu o sută de Arnăuţi. Ei sunt împărţiţi în trei cete şi se îndreptează în trei părţi: una spre Miazănoapte, spre Câineni, alta spre Apus, la Târgu-Jiului, şi cea de a treia, care a fost aici, în spre Miazănoapte-apus la Horezu. Am scăpat de ei numai cu bani grei".

— „Asta a fost o prostie din partea ta!" strigă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jianu la cârciumar, „prin aceea că le-ai dat bani, te-ai dat de gol".

— „Iartă, stăpâne milostive! Când zic bani, înțeleg preț de bani!", cercă s'o dreagă Andrei. „Au tăbărît pe mizelurile mele și pe vinuri, ca niște locuste. Pe unde trece potera, se văd urmele, parc'ar fi trecut Turcii lui Pasvantoglu".

— „Ajunge", zise Iancu, pierzând răbdarea. „Ai să fii despăgubit".

Apoi ieși afară. In grajd ținură haiducii sfat, și hotărîră, să pornească îndată la Polovraci. Cumpărară dela cârciumar sarici și pălării de pâslă negre, cu marginele late, cum le partă ciobanii oltenești, și-și schimbară șelele lor căzăcești, îmbrăcate cu piele, cu altele de lemn, atârnând pe deasupra lor desăgi de pânză.

La urmă întrebă Jianu: „Unde e cârciumăreasa?"

Ea nu se mai văzusue, după plecarea Arnăuților, de vre-o trei ceasuri. Bărbatul ziceà, mârâind, că negreșit se va fi ascuns undeva în casă, leneșa.

Iancu se duse înăuntru și strigă tare în tindă: „Domnico!"

O ușe se deschise, dar numai crăpată. El intră în odaie.

Mereanu, care ședeà în cârciumă, spre a mai înghiți o dușcă de vinișor, înainte de plecare, auzì, din odaia aceea mai întâiu un plânset încet, apoi glasul lui Jianu, care făceà unele întrebări scurte, poruncitoare, și în urmă înjurăturile lui, un țipăt al femeei, ce străbăteà ascuțit prin ușa, deschisă acum de tot, și strigătul detunător al lui Iancu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chemând pe cârciumar, pe care-l trase înlăuntru în cârciumă.

— „Ascultă, Andrei", îi zise el, cu acel glas aspru stăpânitor, cum sună vorba lui, când era mânios, „să nu cumva să mai cutezi, vreodată, să precupeţeşti trupul femeii tale pentru al tău folos, ori de ce fel ar fi, nici chiar, dacă ar fi să-ţi scapai mârşava ta viaţă! Cât priveşte vieaţa mea, eu n'am nevoie de ticăloasele tale tirtipuri. Eu mi-am scăpat-o destule ori din ghiarele poterii. Na-ţi plata, zgârcitule şi murdarule", şi-i aruncă în obraz cea din urmă pungă de mahmudele ce-i mai rămăsese. „Şi să nu cumva să încerci, după plecarea noastră, să chinueşti femeia ta, — să ştii că Iancu Jianu, află tot, ori când vreă, şi deodată te pomeneşti cu mine în spate, şi te fac piftie! Ţi s'ar puteă întâmplă asta şi acuma chiar, dacă nu te duci dracului îndată, să nu te mai văd !"

Uşa sbură înlăuntru, şi cârciumarul sbură afară.

Sforăind se preumblă Iancu, de câteva ori, în sus şi în jos.

Mereanu ascultase, încremenit, şi clătina apoi din cap plin de mirare. Mânia Căpitanului său avea o putere, pe care n'o mai văzuse la nici un alt om. Unii oameni, la mânie, se fac de rîs, pentrucă strigă peste puterile lor, sau se înecă de harţag. Dar mânia lui Iancu isbucnia şi tună ca o groaznică furtună.

Mereanu împinse binişor un pahar de vin roşu de partea cealaltă a mesei, pentru ca să-l vază tovarăşul şi să-l beă, şi zise apoi: „Aferim! Şi-a pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mit plata sdravăn ticălosul! De mult i-am dorit eu una ca asta".

* * *

Vaideni se numiă satul de munte, în care sosise buluc-baș cu oamenii săi spre seară, și hotărîse să facă acolo popas. Aproape toată noaptea trecută fusese pe drumuri, fără ca să descopere cea mai mică urmă a tâlharului de lancu Jianu. Satele erau rare și oamenii îndrăciți, nici cu amenințări, nici cu bătăi nu le puteă stoarce răspunsuri, care să mulțumească. Aici, în Vaideni, vroiă buluc-başa să-și îndeplinească slujba mai pe îndelete. Erà o cârciumă în sat, ca în toate satele mânăstirești. Ieșise satului numele „Vai-de-ei", fiindcă igumenul grec al mănăstirii Bistrița, din apropiere, luase țăranilor tot pământul, și îi făcuse clăcași, din moșneni, cum fuseseră mai 'nainte. Spre a săvârși această treabă, el își cumpărase cu bani, dela Patriarhul din Țarigrad, un blestem cumplit, cu care amenință întregul sat, cu cele mai veșnice pedepse din iad, dacă nu vor fi următori la poruncile Sfintiei Sale, Igumenului.

In cârciumă, așà dară, își făcù conacul buluc-başa, și porunci, mai 'nainte de toate, cum să i se pregătească cina, și ce trebuià să-i aducă tot satul de ale mâncării. Fiindcă aceasta ar fi putut însă ține cam multă vreme, cum erau casele împrăștiate pe amândouă malurile rîpoase ale rîulețului Luncavățu, și spre a le pune aripi la vățășei, căpitanul Arnăuților chemă șase din bătrînii satului, și le spuse, că-i va pune îndată la chinuri, dacă nu vor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi aduse, cu destulă grabă, toate zahiererile trebuitoare. Se înțelege, că strașnicul boier, un Albanez cu pielea ca șoriciul, și cu niște mustăți aspre, ca părul din coama porcului, mai aveà trebuință și de câteva femei tinere, spre a se înveselì, atât el, cât și oamenii lui.

Odată cu vătășeii, pătrundeà, ca în zbor, și groaza prin satul Vai-de-ei. Trei ciobani călări, cari intrau în lumina roșiatică a serei în sat, vedeau cum bărbații și femeile alergau de prin curți la vale, sărind peste malurile înverzite, și cum se grăbiau să ajungă, cât mai iute, la cârciumă. Fiecare ducè câteceva: care o corfă cu ouă, care o pereche de pui, care o oală cu unt, care ulcele cu miere, sau ulcioare cu lapte, cât o legătură de ciapă, sau altul un purcel guițător.

— „Cui duceți toate astea?“ îi întrebă unul dintre ciobani.

— „A sosit potera în sat!“ răspunse un bărbat, care treceà în fuga mare.

Pe o văgăună scoborà o ceată de oameni foarte ciudată. O babă împingeà înaintea sa o fată tânără, care plângeà și înaintea lor pășià, posomorît un țăran înalt. Călărețiì le tăiară calea, și Mereanu le zise: „Mă frate Tomo, da unde îți târăști tu fata?“

Țăranul se uită în fața vorbitorului pe sub pălărie. „Of! Frate Duumitre“, răspunse el încet, „pentru numele lui Dumnezeu și al tuturor Sfinților, nu mă zăbovì acum! Pe tata l'a prins bulucbașa și pune să-l chinuiască, dacă nu-i aduc fata“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Aș mai vreà s'o văz și asta!“ zise al doilea cioban.

Iar Toma, uitându-se repede în sus, îi răspunse: Și de-ai fi tu chiar Iancu Jianu, pe care-l caută ei, totuși nu e nimica de făcut! Sunt peste o sută de inși“.

— „Sunt Iancu Jianu!“

Atunci țăranul își făcù cruce: „Fugi, boierule, fugi !“

— „Adică voi toți din satul ăsta ticălos, sunteți numai niște babe, care se bocesc?“ strigă Iancu la el.

Țăranul începù din nou să se jelească: „Boierule, D-ta ai avut totdeauna milă de omul sărac. Te rugăm cu lacrămi, fă-ți pomană cu noi acum, și caută-'ți de drum!“ și apucându-și fața de umăr, oftă plin de groază: „Vezi, sfințește soarele ! înainte !“

— „Nemernicule!“ scrâșnì Jianu, iar când Mereanu ridică umerii, el adaose: „Și tot avem să încercăm !“

Unde lunca erà mai largă, acolo erà așezată cârciuma. Din curtea ei ieșiau, și se revărsau oamenii și caii până la malul Lumcavățului. Din fețele hainelor se deosebià, în amurg, numai roșul înflăcărat al ipingelelor poterașilor, albul maramelor femeiești și al cămășilor bărbătești.

Printre lefegii, care-și băteau joc grosolănește, se strecurau, tăcuți, locuitorii din sat cu darurile lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniara.ro/mdrr1901-1932

În pridvor şedeă buluc-başa. Toma îi căzù la picioare rugându-se: „Stăpâne, fie-ţi milă de mine, iată am venit aşà cum ne-ai poruncit. Fie-'ţi milă, şi dă voie să lase pe bătrânul meu tată, să vie cu mine acasă".

— „Da ştiu eù care e câinele de tată-tău?" se răstì la el buluc-başa. „Dute şi caută-l. Una însă vo spun", strigă el, fiindcă se adunaseră acuma mai mulţi ţărani, „toţi sunteţi buni de spânzurat. Sunteţi gazdele hoţilor şi tovarăşii lor! Ştiu eu ce ştiu! Ocârmuirea ne porunceşte: să pornim, să prindem pe blestemaţii aceia de haiduci. Dar mai întâiu ar trebuì să ne împuternicească, să dăm foc satelor, în cari se ascund acei tâlhari mai bine, decât prin păduri! Ştiu eu ce ştiu? Ar trebuì să vă pun în ţeapă pe toţi, iar nu să vă dau voie, să-mi aduceţi peşcheşuri. — In ţeapă, dihăniilor!"

Şi Toma sărută pământul dinaintea picioarelor milostivului, şi-i mulţumì, umilit, pentru marea bunătate, pe când fata lui fù împinsă de bunică-sa în iatac.

Prin mulţimea de oameni şi prin întuneceala, care începuse să se lăţească, rămăsese nebăgată în seamă sosirea celor trei ciobani călări. Ei trecură râuleţul şi îşi priponiau acum caii lor în hăţişul din vale. Alexe fù trimis în cârciumă cu însărcinarea, să cheme pe câţiva ţărani afară.

Când veniră, ei se aruncară la picioarele haiducilor, şi un bătrân cu păr şi barbă albă ca argintul, îşi ridică glasul obosit şi zise: „Cu genunchi plecaţi şi cu lacrimi fierbinţi, vă rugăm, milostivilor, să părăsiţi îndată satul nostru. Dumnezeu să vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apere și să vă dea bine. Aveți îndurare de nevoia noastră, și nu ne băgați în foc".

— „Ia ascultă", îi tăia vorba Jianu cu asprime, „ce fel de nerozii spui tu? Potera vă jefuește casele și vă siluiește femeile. Ce vreți să vă mai facă încă? Ce rău mai mare vi se poate întâmplă. Mai bine țineți cu mine, și să-i învățăm noi minte pe acei spânzurați!"

— „Oi, boierule", răspunse bătrânul, „în suferințele noastre nu este alt ajutor, decât să răbdăm liniștiți, cum tace și rabdă pământul, când e vreme tare și furtună".

— „Stăpâne", zise un altul, „noi suntem ca oile, care trebuesc să lase, câte un floc din lâna lor, pe la toți scăieții, orînduiți de Dumnezeu să crească pe lângă drumul, pe unde trec".

Jianu începù să rîză: „Atunci Dumnezeu să vă trăsniască cu fulgerele lui, căci de altceva nu mai sunteți vrednici. Cărați-vă de aici!"

Se strecurară cu toții, în tăcere.

— „Săracii!" zise Mereanu.

— „Taci din gură și tu!" îi răspunse Iancu supărat. „Cine nu vreà nici să se apere măcar, e vrednic să fie strivit supt călcâiu!"

— „Elei!" oftă celălalt, „nu știu, de ai vorbì așà, dacă n'ai fi boier".

— „Mama Dracului! ține-ți gura!" strigă la el Jianu, mânios. „Știu, tot atât de bine ca tine, ce este mila. Mi se pare, că am dat destule dovezi".

* * *

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In toane și mai rele, de cum plecase din Polovraci, se întoarse Iancu acum înapoi.

Nu-i mai făceà nici o bucurie, când sosiau oamenii, trimiși de el în zilele următoare dela Câineni, Horez și dela Târgul Jiului, aducându-i veștile, că cetele cele trei de poterași au fost urmărite de haiducii aflători în acele părți, și că au fost înșelate și risipite, așà încât s'au întors la Râmnic, prididiti de spaimă, și spunând, că Iancu este pretutindeni în aceeaș vreme.

Iancu ședeà în peșteră lângă foc, și după ce vestitorii plecaseră iară, el începù să rîză cu amărăciune. „Comedie, coțcării! Să amăgești potera? să înșeli câțiva bețivani, să ucizi pe ascuns, câțiva pungași? Asta e toată isprava ce-o facem noi. Pentru aceasta, ne punem noi viața de mii de ori în joc, pentru aceasta îmi mistuie focul sângele inimei mele, ceas cu ceas? Acei, cari aud de asemenea lucruri, cască gura mare și se miră, iar acei cari ar trebuì să ne deà ajutor, se milogesc: „Boierule, caută-ți de cale, și nu ne pune în primejdie, ca să trebuim să fim și noi bărbați!"

Când Mereanu îl vedeà în asemenea toane, nu-l prea înțelegeà și folosià cel dintâiu prilej, ca s'o șteargă la Ruxandra.

Jianu rămase astfel singur cu părintele Damaschin.

Luna plină își răvărsase lumina peste toată valea Oltețului, și Iancu ședeà pe o piatră dinaintea peșterei.

Schimnicul făcù, ceeace nu mai făcuse niciodată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până atunci : se așează lângă musafirul său, și amândoi se uitară câtva timp, tăcuți, la râul spumegător în vale.

Părintele Damaschin începù în sfârșit vorba : „Vrei să-i dai slobozenie poporului din Țara ta?"

Haiducul simțiă trecându-i prin tot trupul, și cald și rece, în acelaș timp, și deodată strigă înflăcărat: „Știi tu, cum s'ar puteà face asta ?"

Bătrînul clătină încet din cap: „Dar a știut'o unul, unul dincolo, la noi, unul — acum treizeci de ani".

— „Cine a fost acela?" întrebă Jianu.

Părintele Damaschin tăcù o clipă, apoi strigă cu glas tare, în noaptea luminoasă, îndreptat spre apa vâjâictoare: „Horia !"

Numele acesta frumos, abiă deșteptă un răsunet în mintea lui Jianu. El își aduceà numai slab aminte, că l'a auzit odinioară. Dar evlavia, cu care rostise părintele Damaschin acest nume, parcă voise să cheme un duh puternic și mare, îl făcù pe Jianu să asculte cu mai mare băgare de seamă. Nu-și mai abătù privirea o singură clipă dela fața luminată de lună, a sihastrului. Fiindu-i frică, că moșneagul va cădeà iarăși înapoi în gânduri și tăcere, ca de obiceiu, — îi puse mâna pe umăr și îl întrebă: „Dar cine a fost Horia? Ce însemnează numele ăsta, care nu se găsește în călindar ?"

— „A fost un om de omenie! El, când tăià lemne în pădure, și când cosià fânul în luncă, cântà cântecele noastre din bătrîni, deaceea 'i ziceà lumea „Horia", fiindcă „horea". Numele lui din botez a fost Nicula Ursu. Erà din Albac".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Și a vroit să scape poporul Rumânesc din iobăgie și să cucerească iară Țara părinților voștri? Deși eră numai un fiu de țăran ?“

— „Eră numai fiul unui țăran“.

— „Și a voit să supună pe boieri ?“

— „Boierii de dincolo sunt de neam strein, nu sunt din acelaș neam cu noi, ei sunt Unguri, și țăranii Rumâni erau iobagii lor“.

Nările mișcătoare ale Jianului tremurau, ochii lui priviau, neclintiți, la buzele moșneagului, pe când părintele Damaschin păreà că vorbește tot cu păretele de stâncă din fața lor.

— „Și unui iobagiu, unui țăran“, zise Iancu, „i-a venit gândul să desrobiască, el, poporul? Și cum mai ziceai, să cucerească înapoi Țara ?“

Moșneagul dădù din cap afirmativ.

— „Să o cucerească înapoi?“ stăruì Jianu, „da de unde știà el, că Țara este a lui, a voastră, a poporului Rumânesc ?“

Damaschin își întoarse capul, alb, spre Jianu, și dacă n'ar fi fost fața lui întepenită prin lunga singurătate, ca și fața pietrelor, care-l înconjurau, ar fi zâmbit, iertător și cu mândrie în acelaș timp.

— „De unde știà? Dar de unde știe cerbul, că pădurea este a lui ? De unde știe peștele, că rîul este al lui ?“

Iancu apucă pe moșneag de umăr: „Voi țăranilor iobagi, voi ați putut să cugetați astfel? Voi robilor, ați fost în stare să aveți asemenea voință? Voi, numai dela voi singuri, d'înde voi ?“

— „Noi de noi, singuri!“ întărì Damaschin, „noi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țăranii, împotriva tuturor Nemeșilor și a întregei stăpâniri !"

Haiducul se lovì cu pumnul în frunte și gemù : „Dumnezeule din cer!" Apoi se sculă și umblă de câteva ori, în sus și în jos, pe fășia îngustă de pământ din fața peșterei. Oprindu-se deodată, strigă: „Să-mi spui deslușit! Cum a făcut acel Horia?"

— „De patru ori a fost la Impăratul".

— „La împărat'l ?"

— „La Impăratul Iosif al doilea, la Viena. Și a fost pe jos. Drumul țineà totdeauna opt săptămâni, încolo și îndărăt. In Viena trebuià să aștepte adese câte patru, cinci săptămâni, până să ajungă, să vază fața Impăratului".

— „Dar ce aveà să-i spuie Impăratului ?"

— „Ce aveà să-i spuie ?" strigă bătrînul, și glasul lui pare-că semănà acum cu un tunet în depărtare. „Aveà să-i spună: că nu mai vroim să facem șase zile în săptămână robot și să plătim toate dăjdiile către visterie, și pe deasupra încă și alte dări Nemeșilor, precum pasări, unt, bucate, — iar pentru toate acestea să fim fără nici un drept în fața legilor Țării, — să fim ținuți ca vitele, să fim înjugați la plug, în locul boilor, când cădeau, să fim vânduți, ca niște dobitoace, și trimiși de pe o moșie pe alta, când, și cum, voiesc „domnii-noștri-de-pământ". Mai aveà Horia să-i spuie Impăratului, că noi cerem să fie recunoscută și legea noastră, deopotrivă cu cea papistășească și cu cea calvinească, și să nu fim siliți să robim chiar în ziua de Sfintele Paști ale noastre, la „domnii-de-pământ",

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că preoții noștrii s'au săturat de a mai suferi rușinea de a se face din casele lor, cotârlețe de câini pentru preoții calvini, fiindcă popa nostru erà îndatorat, să țină câinii de vânat ai popii calvinesc în curtea sa, și în vreme de iarnă, să-i ocrotească, chiar în odaie cu el. — Că văduvele și orfanii noștri să nu mai fie lipsiți de dreptul de moștenire, și, după ce a încetat din viață capul casei, să nu fie isgoniți supt cuvânt: că țăranul Rumân are drept să numească al său, numai plata pentru munca sa, dar că pământul, pe care își are locuința, este al Nemeșului. — Pământul e al nostru, i-a spus Horia Impăratului, noi l-am câștigat, cu sudoarea noastră, și l'am frământat cu sângele nostru, și acum îl stăpânesc Nemeșii, și-l risipesc în desfătări. Ei risipesc banii noștrii și banii Impărăției, nefăcându-i nici o slujbă pentru ei! Un neam desfrînat și care nu dă nici un folos! Să plătească, și ei, dăjdii ca noi! ziceà Horia. Noi nu mai vroim să fim iobagii lor, ci vrem să fim cătane ale Impăratului".

Ianu stà nemișcat, inima lui se sbăteà în piept, așà de tare, încât simțià dureri din pricina ei. Vinele gâtului i se umflau. „Tată", zise el aproape înnecat, „și voi trăiați de multă vreme în asemenea robie ?"

— „De două sute de ani și mai bine".

Atunci strigă haiducul: „Și totuși n'ați învățat să rămâneți robi? N'ați învățat, să sărutați mâna, care vă lovește, să lingeți țărîna, în care vă calcă?"

Liniștit i răspunse moșneagul: „N'am învățat!"

— „Doamne Dumnezeule!" Iancu își apăsă pum-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nii în tâmplele, care clocotiau. „Dincolo trebuiă să mă nasc eu! Dincolo, unde sunt bărbați! Și ce-a răspuns Impăratul ?“

— „Impăratul a spus lui Horia, că are dreptate, și i-a dat o cruce de aur și niște scrisori. Impăratul i-a mai spus că poporul Românesc să se răscoale, și că pe viitor n'au să mai fie în Ardeal, decât numai slujbași împărătești Nemți, că nu vor mai fi Unguri, și că țăranii Români vor fi slobozi și supuși numai Impăratului“.

Iancu se uită lung și mirat la moșneag, apoi îl întrebă: „Așà a vorbit Impăratul ?“

Cu toată încredințarea, i spuse Damaschin și a doua oară: „Așà a vorbit bunul Impărat Iosif lui Horia! Crucea și scrisorile, pe care i le-au dat, le-am văzut și noi, cu ochii noștri“.

Deși Iancu clătină din cap la această poveste, el dorià totuși să afle tot, ce s'a mai petrecut. Erà nerăbdător să cunoască faptele, și zorit mai întrebă pe părintele Damaschin: „Atunci v'ați răsculat ?“

— „Ne-am răsculat. Erà toamna târziu, în anul 1784. Ar fi trebuit să ne răsculăm în primăvara următoare, dar ieșise vorba, și deaceea a trebuit să începem, înainte de ce să afle Nemeșii și să ne împiedece“.

— „Cine v'a dat arme ?“

— „N'am avut“.

— „Și ați fost biruitori ?“

— „Am dat foc la o sută și treizeci de curți Nemești“.

— „Horia erà singurul vostru căpitan ?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— „El, dimpreună cu alți doi, cu Cloșca și cu Crișan, dar Horia era Împăratul".

— „Împărat? Dar Împărat era Iosif al doilea, la Viena ?"

— „Acela era împăratul nemțesc. — Horia era Împăratul românesc".

Mirat de aceste răspunsuri hotărîte ale bătrînului țăran, Jianu își înfigeà mereu mâna în păr, cu neliniște, și la urmă întrebă: „Ei, și cum a fost sfârșitul răscoalei?"

— „După ce am omorît foarte mulți Nemeși, ni s'a propus un armistițiu. In vremea lui însă Nemeșii s'au adunat, ridicându-se cu toții, și au tăbărît, fără veste, asupra noastră cum eram împrăștiați. Au chemat și oștirea, care până atunci nu vroià să se miște din loc. Văzând așà, noi am doborît pădurile și ne-am întărit în codrii. Dar fiind vreme de iarnă, n'am putut să ne împotrivim prea îndelungat. Căpitanii noștri luară fuga spre munte".

— Și apoi ?"

Multă vreme nu răspunse necunoscutul nimic. In sfârșit zise cu glas stins, și ieșit din adâncul pieptului: „Horia și cu Cloșca au căzut prinși, au fost întemnițați, apoi osândiți, sfărîmați pe roată și tăiați în câte patru bucăți. Capetele lor și părți din trupurile lor, au fost înfipte în pari și puse întru vederea lumii, mai ales prin locuri, unde răscoala fusese mai înverșunată. După ei au mai fost trași și alții în țeapă și chinuiți, sfărîmați pe roată și spânzurați. Atâtea trupuri de oameni zăceau și putrezeau atunci pe marginile drumurilor, încât și caii se speriau de putoarea lor !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jianu stă cu fața ridicată în sus spre fâșia îngustă de cer, pe care o luminà luna, deasupra cheiei. Ținea acuma mâinile împreunate după cap, ca să-și lărgească pieptul și să poată răsufla mai ușor. Rămase astfel vreme mai îndelungată, în tăcere. In sfârșit zise: „Voi v'ați luptat pentru dreptul, care vi se cuvenià, noi nici nu mai știm, c'am fi având vreun drept. Voi ați învățat să muriți. Noi am învățat să mințim".

Scârba îi sugrumà glasul. El lăsă brațele să-i cadă în jos, și începù, din nou, să umble încoace și încolo, pe marginea prăpăstiei. Deodată se oprì înaintea moșneagului, care acuma gogià, cufundat în gânduri, și-i zise: „Dar dacă Impăratul a fost de partea voastră pentru ce a lăsat atunci, să fie prinși căpitanii voștri și țăranii, și să fie osândiți?"

— „Poruncile Impăratului ajungeà în mâinele Nemeșilor și ale slujbașilor, și ei nu le aduceau la îndeplinire!" răspunse Damaschin.

— „Tot mârșavele lăpădături!" isbucnì Jianu. „La fel și dincolo, cași dincoace !"

După câtăva vreme mai adăogă: „Spui, c'au fost prinși? Prinși, căpitanii, în pădure? — Aceasta nu se poate. Nemeșii, slujbașii și lefegii nu cunosc pădurile. De alde noi suntem totdeauna siguri în codri. Cum i-a prins? Cine i-a vândut?" strigă Iancu așà de înfierbântat par'c'ar fi fost vorba de o faptă petrecută ieri, și care l-ar fi privit deadreptul pe el.

Atunci se ridică moșneagul în sus, și ținând ochii încremeniți, par'că aveà o vedenie, răspunse cu glasul slab : „Șapte inși dintre ai lor au săvârșit această faptă".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un rîs răsunător trecù peste Oltet, covârșind zgomotul lui, și Jianu strigă: „Oameni! oameni sunt cu toții, și dincolo, ca și dincoace!"

Cu capul plecat în jos, cum nu erà obiceiul lui să umble, se strecură părintele Damaschin în peșteră și se pierdù în chilia lui, cioplită din lemne groase și alipită de stâncă.

Iancu Jianu umblà mereu, un ceas după altul, în lumina lunii, necurmat, în sus și în jos, pe marginea prăpastiei. Faptele din acea răscoală, petrecute, înainte cu treizeci de ani în partea din Apus a Ardealului, se înfățișau acum, aprinse, dinaintea sufletului său, fiindcă oamenii întregi, și cu suflet bogat, pot să simtă lucrurile trecute întocmai, ca și când ar fi trăit, ei, în acele vremi de demult. Ei au acea putere, care învie morții, și care îmbinează legătura între ceeace a fost, ce este, și ceeace va fi în viitor. Din puținele vorbe ale lui Damaschin își alcătuià Iancu icoana lui Horia, ca pe a unui frate. Firește că multe din cele spuse de sihastru, îi rămăseseră neînțelese. Astfel erà și purtarea Impăratului Iosif al doilea. Că acest Impărat aveà mai multă îngrijire de țărani, decât de Nemeși și de slujbași, aceasta o pricepeà Jianu, cum înțelegeà și că pentru orice domnitor muncitorul simplu, care nici nu-și dă seamă, cât lucrează el spre desvoltarea țării sale, are mai mare preț, decât desfrînatul bogătaș, care are în vedere numai folosul său, și care nu vrea să slujească binelui obștesc, deși, tocmai el, ar aveà mai multe mijloace decât ceilalți. Dar că acel puternic Impărat să fi fost atât de slab, și să fi lăsat pe oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menii, cari s'au bucurat de protiguirea lui, să piară aşâ de jalnic,—accasta n'o puteà înţelege haiducul!

Nu s'ar fi mirat însă, de sigur, dacă ar fi cunoscut soarta şi luptele sufleteşti, ale acelui nobil domnitor din casa Habsburgilor şi luptele desnădăjduite ale acelui Impărat, luminat, împotriva oamenilor din vremea sa, a „acelora cu coadă". Luptele mari, pe care le dăduse acest idealist împotriva neclintitei prostii şi a răutăţii dregătorilor săi, a boierilor şi a târgoveţilor, a claselor acelor de oameni sătui, cari niciodată nu dau ascultare la poveţile nobile, venite de sus, — ci numai coasele şi ciomegiile, ridicate de cei de jos sunt în stare să le bage în cap ideia, că lumea nu stă pe loc, ci trebuie să înainteze mereu.

Pline de adâncă amărăciune sunt decretele lui Iosif. Rescriptele lui asupra acelor plângeri, pe cari le ridicau Nemeşii din Ardeal împotriva ţăranilor Români, — „misera contribuens plebs".

Se înţelege că este cam greu de crezut, că însuşi Impăratul ar fi însărcinat pe Horia, să facă răscoală împotriva proprietarilor de moşii, dar dacă n'a făcut-o tocmai prin vorbe, a făcut-o poate în gândul său.

Nicula Ursu, care, horind, cosià iarba plină de flori de pe plaiurile din Miază-Noapte ale Carpaţilor, şi care visà mereu de slobozenie şi de dreptate, se poate prea bine că citise ceva în sufletul acelui visător, în scaunul împărătesc, care n'avusese odihnă zi şi noapte, până ce nu desfiinţase iobăgia în ţările lui.

Şi aici, în strîmtorile Olteţului, veghià unul din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acel neam ales, al visătorilor, cari, cu toate desamăgirile şi cu tot ce fac oamenii necontenit împotriva lor, totuşi vor şi nădăjduiesc să facă această lume la urma urmelor, mai fericită şi mai bună, de cum este ea, în vremea lor.

* * *

La revărsatul zorilor, părintele Damaschin umblă şovăind prin peşteră. Deşi umblă încet, ca să nu deştepte pe Jianu, care se întinsese lângă foc, totuşi vârful toiagului său, greoiu, de corn, ţicnià pe piatră, şi Iancu se ridică deodată în coate. „Undee te duci?" îl întrebă el. Bătrînul întinse mâna, par'că ar fi voit să se apere împotriva lui, şi-i răspunse: „Pe viitor să fii tu singurul stăpân al acestei peşteri!"

Jianu simţi atunci o lumină ca din fulger: cel care stà înaintea lui, cu faţa uscată de pocăinţă, erà unul din cei şapte, cari vânduseră pe Horia! Sări în sus. Dar tot atât de grabnic se oprì pe loc. Moşneagul aruncase toiagul din mână, se ridicase iară drept în sus, cu întreaga sa lungime, şi întinse braţele, ca unul care-şi aşteaptă osânda sa în sfârşit, drept o mântuire! Jianu înţelese, că viaţa însăşi îl osândise la moarte pe acest rătăcit, şi că cei treizeci de ani, petrecuţi în pustietatea asta, fuseseră o pedeapsă mai grea pentru el, decât să se arunce cu o singură mişcare repede, în prăpastia Oltetului.

De aceea făcù împrejur, şi se întoarse înapoi la foc. Se întinse iară jos, şi-şi trase căciula peste ochi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu un oftat ostenit, sihastrul își ridică toiagul de jos și părăsi peștera.

* * *

În grădina mare, luminată de lună, stă liniștită casa boierului Vasile Moangă. Era una din cele mai frumoase în județul Gorjiului, unde casele se făceau deosebit de frumoase. Pe amândouă părțile ale clădirii erà câte un pridvor și bolțile lor, în formă de trifoiu, făcute de zid, se sprijiniau pe stâlpișorii de ștejar, ciopliți frumos și înnegriți de vremuri.

La piciorul pridvorului creșteau, înalți și stufoși, trandafirii cei mai minunați, plăcerea boierului Vasile. Luna erà așà de luminoasă, încât se puteau deosebì fețele trandafirilor, începând dela roșul cel mai întunecat, până la fața mătcșului celui mai deschis, dela galbinul portocaliu, până la albul ca zăpada. Un roiu de luminici, verzui, se desfătau prin straturile de flori, și prin iarbă mai luminau și alții, bucurându-se de dragostele lor lucitoare.

Printre tufele de trandafiri și pe pajiștea de iarbă doui bărbați umblau mereu, în sus și în jos; unul, cel cu giubeaua deschisă, erà bătrînul Moangă, iar celălalt, îmbrăcat cu un gheroc scurt, erà Tudor Vladimirescu.

Bătrînul deschise vorba: „Frumoasă, e frumoasă lumea asta, pe care a făcut-o bunul Dumnezeu".

Pe fruntea înaltă a lui Tudor se iviră câteva cute. „Cine mai are vreme să vază, dacă lumea e frumoasă", răspunse el, în felul său aspru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dacă trăește cineva mult, găsește vreme", primi drept răspuns.

Dar Vladimirescu nu era făcut pentru gândiri și răsgândiri, și de aceea întrebă îndată: „Vine Iancu ?"

— „Dacă l-a găsit scrisoarea mea, și dacă îi va fi cu putință, are să vină negreșit", zise Moangă. „Eu i-am scris, cât de mult dorești să-l vezi, și i-am propus să avem întâlnirea la herăstrăul cel părăsit de lângă Sadu. Știi, că s'a pus un preț pe capul lui, de aceea este mai bine, să nu fie văzut aici, în oraș".

— „Un preț pe acest cap ? !" zise Tudor amărît, dar deodată rupse firul vorbei și se uită țintă dincolo peste livade spre pădurea întunecată. „Ce strălucește și ce sboară pe colo ?" zise el șoptind.

Prin întunericul de subt frunzișul copacilor se mișcau un fel de steluțe mici verzui și îndată ce începură Moangă și cu Tudor să se uite mai cu băgare de seamă, văzură că lumina se mișcă, în cruciș și în curmeziș, chiar la marginea pădurei.

Aproape în acelaș timp ziseră amândoi încetișor: „El este", și Tudor se repezì, ca un fulger, peste livada luminată de lună și dispărù de partea cealaltă deodată în întunericul copacilor.

Când sosì și Moangă acolo, erau față în față cu Iancu Jianu.

— „Nebunule !" zise Moangă și, cuprinzându-l în brațele sale, îl sărută.

Haiducul răspunse: „N'a fost vreo mare vitejie. Târgu-Jiului doarme somnul drepților, numai trandafirii veghiază. Mi-am făcut o stea din luminici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și am pus-o în căciulă. Am mișcat apoi căciula în toate părțile, până ați înțeles semnul meu. In herăstrăul părăsit nu v'așî fi putut vedeà decât abià mâine".

— „Dar Târgu-Jiului geme de slujbași ai Visteriei și de Arnăuți", zise Moangă grăbit, „îndată trebuie să pleci de aici, fiul meu !"

— „Iar slujbașii Visteriei!" zise Iancu mânios.

— „Iar, și tot mereu, necurmat ei, și iară ei!"

Haiducul lovì cu amândouă mâinile umerii lui Vladimirescu. „Tudore, te-ai întors tocmai la vreme !"

— „Să te audă Dumnezeu!" răspunse Slugerul.

* * *

In seara zilei următoare cei trei patrioți ședeau în căzătura de șopron, de lângă herăstrăul părăginit, pe supt care curge Sadul, zgomotos.

Moangă cârmuià vorba, fiindcă el îi cunoșteà bine pe amândoi tinerii: încăpățânarea lui Tudor, precum și felul pătimaș al lui Iancu, aveau trebuință, din când în când de o mijlocire îmblânzitoare, cu tot prieteșugul pe care-l aveau unul pentru altul, și care se întemeià pe neclintita cinste a amândorora. „Voi sunteți ca cremenea, când vă izbiți, ies scântei. Dar pentru ca acest foc să nu facă nenorociri, ci să lumineze, trebuie să depărtez, eu, orice s'ar puteà aprinde, și să las între voi numai făclia dreptății, pe care sunteți chemați, voi împreună, cu puterile voastre unite, s'o faceți să strălucească". Așà grăì moșneagul, care aveà, ca mulți alți din compatrioții săi, darul cuvântului frumos, după ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tudor istorisise cele petrecute la congresul din Viena, şi după acele spuse de el, avuseră ca urmare o ciocnire între cei doi prieteni.

Tudor, adică, istorisise, că prinţul Capodistria, un Grec în slujba Rusiei, primise să fie capul „Eteriei", şi că însuşi Ţarul, precum şi craiul Bavariei şi al Virtimbergului intraseră, ca mădulări, în această însoţire. Că Eteria ar luptă pentru slobozenie, că prin urmare ar fi un lucru bun, şi că ar trebuì să fie ajutată.

— „Cum ajutată?" isbucnì Iancu. „Poate prin aceea că vom da afară toată leota grecească, şi îi vom face să ajungă mai de grabă la Elada lor slobodă? Aşà vreu şi eu !"

— „Isgonirea se face mai pe urmă, cu ajutorul Ruşilor!" fù răspunsul scurt şi harţăgos al lui Tudor.

Moangă împiedică prin vorbele sale îmblânzitoare, o isbucnire de mânie a haiducului. Jianu se sculă în sus, alergă de câteva ori încolo şi încoace, şi se oprì apoi înaintea lui Tudor cu ochii scânteietori: „Ascultă", îi zise. „Pe când tu ai vorbit, acolo înlăuntru, în Austria, în oraşul Vienei, cu ciocoii cu zarafu armean Manuc-Bey, pe care l-a trimes Caragea la congres, cu Grecul Capodistria şi cu Rusul Strogonoff, eu am vorbit cu un Român de dincolo, cu şihastrul dela Polovraci, şi acesta mi-a spus, cum a făcut odinioară un alt Romoân, un tăran căruia i se ziceà Horia, acolo în Ardeal la ei, când a voit să scape poporul de robie!" Cu însufleţirea inimei sale aprinse, îi istorisì lui Tudor cele ce auzise dela părintele Damaschin. Vorbele acestui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimnic, îl ridicaseră pe Jianu iară, după lipsa de bărbăție, pe care o văzuse în urmă de tot, și mai ales după josnicia ticăloasă a oamenilor din Vaideni. Ele 'l scoaseră din scârbirea sa, și-l înălțaseră cu aripi de vulturi, în zarea luminoasă a ideilor de desrobire. Iancu sfârșì: „Invins, vândut și sfărîmat pe roată! Dar rămas viu, trăind în inimile oamenilor, viu ca însăși veșnica dreptate, așà este acel Horia !"

In ochii bărbatului, pe care nimenea nu-l văzuse încă rîzând, în ochii lui Tudor Vladimirescu, se ivì atunci un fel de lumină strălucitoare. El se sculă și strînse în brațe pe prietenul său.

Moangă ședeà liniștit, cu mâinile împreunate.

Se hotărî ca Tudor să caute, el însuși, pe vechii săi panduri, sau să-i vestească, prin oameni de încredere, să se pregătească, fiindcă Țara va aveà, în curând, trebuință de ei. Iancu se legă, să aducă o sută de haiduci, bine pregătiți, și să adune arme. La Polovraci, spuneà că are un număr însemnat..

— „Să-ți trimet și ție la Cerneți ?"

Tudor dădù din cap: „La Cloșani".

— „La Cloșani?" Sprincenele mișcătoare ale lui Jianu se ridicară în sus. „In Mehedinți, nu departe de aici? Acolo unde ai fost vătaf de plaiu, înainte de războiu ?"

— „Și sunt acuma orânduit iară !"

Jianu râse cu bătae de joc: „Să-ți fie de bine !"

Moangă puse mâna pe umărul lui: „El a dat hârtia și a cerut slujba aceasta, pe care o avusese mai înainte fratele său, fiindu-i trebuitoare spre a-și as-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunde, pregătirile, pe care le face pentru desrobire".

— „Tot cântecul cel vechiu", mormăi Iancu, și-și înfipse călcâiul în scândurile putrezite. „Fă-te frate cu dracul... ce? Precum m'ați făcut voi atunci pe mine zapciu? faptă, pentru care numai Dumnezeu să vă ierte!"

* * *

Tudor se urcă, călare, spre munte în sus, ținând în spre Apus. De printre stâncile și cheile împădurite, scoborau spumegând, o mulțime de pâraie limpezi, care alergau prin matca lor de pietre și mânau morile, trecând uneori chiar prin mijlocul curților din sate, și se revărsau peste drumuri, sau se pierdeau prin umbrele nucilor uriași.

Gânditori, dar totuși aprinși, priviau ochii călărețului la tot ce vedeà acum iară, după o lipsă de doi ani, — la fântânile din marginea drumurilor, ale căror isvor erau supt învelitorile, purtate în câteși patru colțuri de cruci cioplite în lemn, la câmpușoarele cu grâu, care se vedeau, din când în când, întocmai ca niște lăculețe aurite, îmbrățișate de pădurile întunecate de stejar. Câmpurile erau mici, fiindcă ținutul erà de moșneni, acel neam de bărbați înalți și de femei minunate, ale căror mers este ca o cântare, așà e de cumpănit, când ele alunecă, păsind cu picioarele goale, și ținându-se drept, ca brazii, deși pun adesea poveri grele pe capul lor, ridicat totuși în sus.

Mulți din ochii întristați, care-l vedeau trecând pe călărețul cu haina lui neagră, se luminau, și oamenii se apropiau de calul lui Vladimirescu, zicând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Bine ai venit, boierule Tudor, gândiam că ne-ai uitat de tot pe noi, pandurii tăi deodinioară !"

Tudor le răspundeà cu întrebări: despre cum stau lucrurile la ei, despre gospodăriile lor şi despre judecăţile cé le aveau, întrebări, care le dovedeau că nu-i uitase. Bucuria de lucrul acesta se lăţi grabnic, din gură în gură. Fiecare ar fi dorit, să vadă, şi el, pe cinstitul musafir în bătătura sa. Dar erà şi singura lor bucurie că se întorsese Parucicul lor, pe care ei o avuseseră de multă vreme. Una şi aceeaşi plângere se auzià din toate gurile. „Dăjdiile ne omoară, boierule! Staritul Grec al mănăstirii Tismana ară locurile noastre, taie pădurea noastră, ne prinde vitele şi ni le închide şi numai greu le mai primim înapoi, plătind gloabă mare. Pentru noi nu mai e dreptate !"

— „Cum i-aţi zice voi unui om, care s'ar duce să culeagă mere de pe răchită?" întrebă Tudor.

— „Că e nebun", răspunse unul dintre ţărani.

— „Aşà, Chiriţescule. De aceea şi eu vă zic vouă: Nebunilor! Dela cine aşteptaţi voi dreptate, dela ciocoii Nebunilor !"

— „Dar, dela cine s'o cerem?" oftau oamenii.

— „Dela pumnii voştri", răspunse Tudor scurt, Chiriţescu ridică pumnii în sus şi zise: „Porunceşte-mi, stăpâne, unde să dau ?"

— „Când va fi grâul copt, atunci voiu chemà şi eu pe secerători", răspunse Tudor, şi intră cu calul în curtea lui Chiriţescu.

Acolo pregătià nevasta lui tot, ca mosafirul să fie mulţumit, liniştită, şi fără să se bage de seamă, asemenea unei cocoane din lumea mare, care este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obicinuită să primească musafirii. Tudor fu slujit cu acel cumpăt și cu acea măsurare, care este una din însușirile deosebite ale țăranului român, și care nu purced dintr'un simț de supunere față cu cel mai mare, ci din conștiința demnității, nevroind să fie prin nimica supărător. Se puse pe masă mămăliguța caldă, brânză și o cană cu lapte, apoi amândoi soții se retraseră în tindă.

Cât șezù Vladimirescu la masă, în pridvor, rămase adâncit într'o tăcere întunecată. După masă ieși în curte și se preumblă, cu mâinile încrucișate pe spate, în jos și în sus, dealungul pârâului, care străbătea ocolul deacurmezișul. In nuci începură privighetorile să cânte. Noaptea de vară erà luminoasă, dar Tudor, ca un om mâhnit, nu puteà să se bucure de ea. El oftà des și adânc.

Chiriţescu, după ce stătuse îndelung în umbra pridvorului, se încumetă în sfârșit să se apropie de oaspetele său și să întrebe: „Ce ai, boierule?"

Primì însă răspunsul, numai după un sfert de ceas. Tot timpul țăranul stătuse așteptând, neclintit, iar Vătafiul de plaiu alergase necurmat, în sus și în jos: „Mai trăi-voiu eu oare, deajuns", zise Tudor, „ca să pot scăpà Țara de aste lepre străine?"

Nu erà frica de moarte, care-l cuprinsese pe acest bărbat, care mergeà cântând și jucând la bătălie, ci erà frica de scurtimea timpului! Cât de îndelungată vreme cereà și cât de grea erà lucrarea lui, aceasta i se învederà acum din nou, după ce se întoarse în Țară. Nu mai erà nici un om, cât de depărtat ar fi trăit pe lume, cât de sus în munte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care să nu sufere cumplit de corupția, ce copleșise Țara întreagă. „Pentru noi nu mai e dreptate", era vorba cea din urmă, pe care o auziă din toate gurile, și toți ochii îngrijorați, cari se ridicau spre el, îi spuneau acelaș lucru: „Pentru noi nu mai e dreptate!"

* * *

In lumina aurită a soarelui despre seară, care înviorează toate colorile mai mult, se așterneă șesul Padeșului, lunca, prin care străbate Motrul, și care de trei părți este înconjurată de dealuri cu păduri minunate, iar în partea ei despre Miază-noapte, se înalță munții stâncoși cu crestetele lor îndrăsneț croite.

Incă din depărtare i se înfățișau călărețului, niște buni prieteni, cele două vârfuri dela Cloșani, și la spatele lor, într'o depărtare și mai mare, se vedeă puternicul dos al Oslei.

Din câmpurile de jos, precum și de peste coaste, unde oamenii puneau porumb, se ridică un fum, care pluteă ca și un zăbranic albăstri, pe dinaintea soarelui. Venià dela focurile de frunziș, care se aprindeau de țărani pe răzoare, alături de carele lor ca un mijloc de apărare împotriva muștei celei rele, care bântuie acele locuri.

Când se urcase Tudor spre Padeș, fù cunoscut, și cine nu crà la munca câmpului, se luà după el, să-l însoțească. Astfel, în scurtă vreme, aveà vreo doisprezece călăreți împrejurul său. Și preotul satului îl însoțià călare. Deși fețele frumoase ale oamenilor rămâneau îngrijorate și posomorîte, ochii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor erau luminoşi. Vladimirescu înainta astfel, cu gvardia lui albă, — albul este faţa de căpetenie în portul ţăranilor Olteni, — tot mai sus în munte, până la satul Orzeşti, unde se mai adăogară şi alţi ţărani. Adesea treceau cu caii prin apă, prin Motrul limpede albastru, de care se apropie stâncile, fiindcă acest rîu de munte strică totdeauna drumurile, pe care Ocârmuirea nu le ţineà în stare. „Noi suntem mai totdeauna despărţiţi de lume, parc că n'am face parte şi noi din Ţara-Românească", se plângeau ţăranii. „Ca să ajungem la ţarinile noastre, trebue să facem ocoluri mari, să trecem peste dealuri, ni se prăpădesc carele şi vitişoarele".

Motrul, bogat de păstrăvi, se suceà printre bolovani, şi se coteà, când la dreapta când la stânga, prin lunca verde, înconjurată de copaci. Se vedeau acuma, apropiate de tot, înălţându-se colţurile pietroase dela Cloşani, dincolo de coastele împădurite. Drumul duceà apoi drept la cheia stâncoasă, care se întinde, printre aceste două colţuri, şi pe mărginile căreia sunt aşezate casele satului.

Un călăreţ apucase înainte, şi împreună cu el scoborau acum ţăranii la vale, întru întâmpinarea Vătafului lor de plaiu, chiuind şi împuşcând, de răsunau stâncile.

Pe seară, când erau adunaţi în curtea boierului Tudor împrejurul unei mese lungi, la care toţi aduseseră câte un dar, de bună voia lor, se sculă Ion Teleman, un bărbat cu umerii laţi şi cu mustaţa argintie, ridică paharul şi zise: „Asemenea vulturului, care, după ce s'a înălţat în sborul lui spre soare, se întoarce iarăşi înapoi la cuibul său, tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

astfel se întoarce și Capitanul nostru, după ce a fost „înlăuntru", la strălucita Curte Impărătească, și vine iarăși îndărăt la cuibul nostru stâncos. Multe va fi văzut peacolo prin străinătate, lucruri frumoase și măreţe, și aici, în Clośanii noștri, nu vede nimic alta, decât pietre, bordeie și câțiva țărani săraci. Dar ei sunt țărani de aceia, cari au stat cu el în ploaia gloanţelor. Asemenea prieteni n'a găsit la Curtea puternicului Impărat. Să dea Dumnezeu să-i meargă bine în mijlocul nostru. El ne-a fost totdeauna ca un părinte, și noi vroim să fim fii lui credincioși!"

Apoi începură tovarășii de arme să vorbească despre aceea, ce le fusese mai drag, despre războiu. Feţele aspre și mândre se înveseliau, și Tudor se uită la ei cu ochii scânteietori.

— „Hei!" strigă Ion Iosan, „îți mai aduci aminte, boierule, ce am căpătat de mâncare atunci, când te-a trimes generalul Isaioff în Balcani?"

— „Răbdări prăjite", zise rîzând tânărul Ioniță Ceganu.

— „Cam așà cevà", urmă Iosan. „Soharé, un fel de pesmeți negri, cari erau așà de tari, încât trebuià să-i lăsăm o zi întreagă în apă, ca să se înmoaie, și apoi să-i fărâmăm, înainte de a-i puteà băgà în gură. Vara trăiam mai bine, fierbeam la burulenі!"

— „Vă aduceți aminte, cum am stat, luni întregi, cu brațele încrucișate în Lovcea, și n'aveam nimic de făcut, până ce a venit poruncă, în sfârșit, ca să luăm Plevna?" zise Barbu Viga. „Atunci ne-a dus boierul Tudor așà de grabnic acolo, încât Rușii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

greoi, au sosit cu mult mai în urma noastră, după ce noi şi luasem cetatea cu iurus, urcându-ne pe scări, şi ne băteam prin ulicioarele strâmte. Elelei! Trăgeau şi cadânele cu puştele în noi, de pe ferestre!"

— „Da, da", zise Teleman, dând din cap, „şi unde erà la greu, acolo tot noi trebuià să mergem înainte. Când Ruşii n'aveau noroc, ofiţerii lor ne înjurau tot pe noi, şi ne loveau zicând: „Durak Moldovanski!" Iar când le dedeam ajutor, — şi asta se întâmplà de multe ori, — atunci ei rânjiau la noi: „Dobre Kazaki!" deodată eram atunci Cazaci! Dar Olteni? Rumâni? Doamne fereşte, de aceştia ei n'auziseră nimic!"

— „Să deà Dumnezeu", zise Tudor apăsat, şi îndată ce-şi ridică el glasul, toţiceilalţi tăcură, şi se auzià numai Motrul vâjâind, — „să dea Dumnezeu, spre lauda sfintei lui dreptăţi, ca numele poporului românesc, să fie odată pomenit cu toată cinstea, care i se cuvine! Numele poporului, fraţilor, nu al ciocoilor, al poporului, care arà şi seamănà, al poporului, care se luptà şi-şi varsà sângele, şi care nu doseşte la vreme de primejdie".

— „Amin!" zise popa Gheorghe din Pades.

Oamenii ziseră şi ei: „Amin!"

Când plecară în sfârşit pe la casele lor rămase numai Ion Teleman lângă Tudor. Glasul lui erà cald, fiindcă erà mişcat de bucuria, că mai văzuse încă odată pe Căpitanul său, şi-i zise: „Stăpâne, dă-mi voie, să-ţi spun şi eu o vorbă. De ce nu te însori? Atunci ai rămâneà la noi, te-am aveà Vătaf

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de plaiu cât ai trăi, fiindcă noi toți te iubim pentru dreptatea ta și pentru frica ta de Dumnezeu".

Tudor tăcu mai îndelungat, iar vechiul lui tovarăș de arme, care îi cunoșteà firea bine, aștepta cu răbdare.

In sfârșit veni răspunsul: „E! Telemane, eu nu sunt făcut nici pentru avere, nici pentru muiere. Sunt făcut pentru altcevà !"

Și după o altă scurtă tăcere: „Pe drumul, care l-am apucat eu, am trebuință numai de cămașa morții !"

* * *

Ceasul, când oamenii din Cloșani, l-au văzut iar pe Căpitanul lor, n'au vroit să i-l amărască cu jeluiri.

A doua zi însă, des-de-dimineață, curtea lui era plină de bărbați, cari veniau să se plângă pentru nedreptățile ce li se făcuseră. In partea cea mai mare, Tudor cunoșteà aceste plângeri, încă dinainte vreme! Erau pricini vechi, între acei țărani și bogatul proprietar Glogoveanu.

Intr'una din zile, Căpitanul scoborà, însoțit de o roată din pandurii săi de odinioară, în jos pe valea Motrului, până unde valea se lărgește într'o pajiște, și unde ei găsiră, după cum fusese înțelegerea, pe boierul Glogoveanu, șezând la umbra unor stejari bătrâni, dimpreună cu doi preoți și cu o mulțime de slugi. Sta acolo la masă de prânz. Se întinseseră covoare turcești de mătase pe iarba moale și se puseseră perini pe deasupra lor. Țiganii alergau împrejurul focului, încolo și încoace. Fripseseră pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cărbuni niște păstrăvi, pescuiți acum, și cu acești peștișori fragezi, unii plini de icre, se potrivia de minune vinul cel vechiu. Boierul și cu preoții se înroșiseră la față și le sclipiau ochii. Mâncară și băură după obiceiul turcesc, până când începură să sughițe, și abia mai erau în stare să zică două vorbe legate la un înțeles.

Tudor se așeză cu oamenii lui pe pământ, și atâta el, cât și țăranii scoaseră câte o bucată de mămăliguă și câte o bucățică de brânză din traiste, și mâncau în tăcere. Când Glogoveanu pofti pe Vătaful de plaiu la masa lui, acesta îi mulțumi, dar nu primi.

Se începù apoi cercetarea. Unii din țărani aveau hrisoave îngălbenite și scrise pe la începeri cu slove împodobite cu fel de fel de floricele. Încetișor, și cu fețele pline de evlavie, desveliau aceste moaște sfinte de prin ștergarele lor de in, cusute și ele frumos, în care le țineau.

Glogoveanu cetì câteva din aceste hrisoave și apoi zise: „De unde dracu ați luat voi numele voastre? Astea sunt nume de boieri! Și voi sunteți numai niște nevoiași, cari purtați opinci ?"

— „De, boierule, se vede", zise Barbu Viga, „că părinții noștri au fost judecați tot așà de strâmb, cum ni se face și nouă judecata acum".

— „Mi se pare că te lungești, vrând să faci glume cu mine?" răspunse Glogoveanu disprețuitor. Le spuse apoi că hrisoaavele ar fi paragrafiste, că ele ar fi fără putere, pe câte unele din ele nici leatul nu s'ar mai fi cunoscând. Ii arătară atunci și un alt hrisov nou cu mâna deslușită a lui Tudor Vla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dimirescu, pe care-l scrisese el însuși, cu câțiva ani mai înainte. Tudor era foarte prețuit ca hotarnic în Mehedinți și în Gorj.

Glogoveanu ridică sprincenele în sus, scuturâ din umeri și zise apoi: „De atunci încoace eu am găsit însă o altă mărturie, care sfărâmă acest hrisov, deși a fost făcut în credința cea mai bună, vorbind de drepturile voastre". Făcù un semn, și din mijlocul slugilor ieși un țăran bătrân.

— „Este Ghiță-Hoțul", șoptiau oamenii din Clošani.

— „Acest om, Ghiță Răiescu", urmă Glogoveanu, „a jurat înaintea Sfinților părinți" — și se închină spre preoți, — „că el, copii fiind, atunci când s'au așezat hotarele între moșia mea și moșia voastră, în defața strămoșului meu, după obiceiul pământului, a fost bătut zdravăn, spre a-și aduce aminte toată viața sa, cum și unde era hotarul. Și arătările lui se potrivesc cu ale mele, iar nu cu ale voastre".

Atunci zise Tudor aspru: „Acest om este un nemernic!"

— „El a jurat!" strigară amândoi preoții cu un singur glas. „A jurat pe Sfânta Cruce!"

Vătaful de plaiu se uită urît la ei: „Sfânta Cruce rabdă cam multe!"

Nu se putù ajunge la o înțelegere, și după un ceas de vorbă zadarnică, Tudor se întoarse cu țăranii lui înapoi, spunând boierului, că de oarece nu se poate lumină pricina cu binele, el are de gând să o aștearnă Divanului spre deslegare.

Turbat strigă atunci Glogoveanu după el: Cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acest Vladimirescu, cu acest fățarnic, stăpânirea și-a adus beleaua în casă. S'a mai pomenit asemenea lucru, ca eu care l-am văzut făcând slujbă în curtea tatei, pe acest sărăntoc, să nu mă pot scăpă de această pacoste în județul meu? Să se ducă înaintea Divanului, această treabă de nimica! Auzi colo! Adică eu am poftă, și am vreme, să alerg pe la București, și să-mi risipesc banii mei pe la albăstrime !"

Preoții clătinau din capete îngrijați: „Slugerul are acolo multă trecere. Boierul Samurcaș face orice de hatârul lui, și prietenul său Ilarion, Igumenul mănăstirii Dealului, care stă tot mereu la București, este în deosebi primejdios". Ei ațâțau mânia lui Glogoveanu, și-i făceau frică boierului de multele alergături, ce le aduceà cu sine o astfel de judecată. In sfârșit Glogoveanu se rugă de cucernicii părinței, să se ducă încă odată la Vătaful de plaiu, și să vorbească cu el o „vorbă cuminte".

* * *

Intr'una din zile cei doi preoți sosiră în Cloșani. Slugerul însă tocmai nu erà acasă, fiind dus călare, prin cheie în sus, unde pusese să-i taie pietre pentru un rug de moară, pe care aveà de gând, să-l ducă prin mijlocul satului. Se trimise să-l vestească, dar el rugă pe părinței, să vină dânșii în sus la el, fiindcă trebuià să rămâie și de noapte acolo, la baia de piatră.

Slujitorii Domnului nu erau iubitori de drumuri grele, destul se sdrobiseră până aici la Cloșani, dar pentru hotârul lui Glogoveanu, se hotărîră în sfâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

șit, să mai facă și acest drum până în sus în deal. Un țăran îi călăuzi printre stânci, și după câtăva vreme auziră loviturile de ciocane, care spărgeau pietrele.

Câteva care stăteau acolo, și boii, dejugați, se odihniau pe lângă ele. Alături cu stânca, din care se spărgeau bolovanii, se făcuse un umbrar. Și supt el ședeà Tudor.

Solii lui Glogoveanu vorbiră mult, și în fel și chipuri, ba amenințători, ba prietenește, clintind din ochi — până când, în sfârșit, în fața tăcerei nestrămutate, a lui Vladimirescu, ei amuțiră, și se uițau unul la altul, înfierbântați la față. Nici măcar cu o dușcă de vin nu-i îmbiase mojicul, ca să se mai răcorească oamenii. Ba el se sculă de pe scaun, par'că preoții nici n'ar fi fost de față, și se duse câțiva pași înaintea umbrarului, să vază, câți bolovani spărseseră ciocanele sunătoare, și numai după ce se întoarse înapoi, deschise gura.

— „Țicăloșilor!" le zise, „adică voi și cu Glogoveanu voiți să mă cumpărați, ca să nu duc judecata țăranilor înaintea Divanului, vreți să mă mituiți, ca pe Ghiță-Hotul, pe care l-ați înduplecat să jure strâmb!" Glasul lui sună din ce în ce mai puternic, ca tunetul pe vreme tare, și când preoții, speriați, încercară să răspunză ceva, atunci isbi și trăsnetul: „Predo, Ioane, Barbule!" strigă Tudor, și după ce veniră: „Luați-i de aci pe acești nemernici, înhămați-i la jugul înaintea unui car! Puneți mâna!"

După ce se desmeticiră țăranii din cea dintâiu încremenire făcură cum li se poruncise. Anteriele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

negre fură duse la cristeie, şi jugul boilor le căzu preoţilor pe ceafă. Fură legaţi cu iringhii peste mijloc, şi Barbu Viga, ridicând biciul de jos, plesni în vânt şi strigă: „Hi, Boulean, hi!" şi apoi, cu glas scurtat scoase din gâtlej: „Cia, cia!"

Se adunaseră toţi oamenii, cari lucrau la piatră, şi se uitau miraţi, când la jugul de acest nou fel, când la Vătaful de plaiu, care stă alături, înfiorător, cu sprincenele încruntate. Dar când le strigă Barbu Viga preoţilor ca la boi, începură toţi cei din prejur să rîză.

Tudor se răsti la ei, şi strigă cu acel glas îngrozitor al lui, care pătrundeă până în măduva din oase: „Sarea pământului s'a împuţit! Nu e nimica de rîs!"

Mânia acestui om eră mânia unui apostol. El nu cunoşteă batjocura, care glumeşte cu protivnicii săi. Zeflemelele nu erau în firea lui. Prin pedepsele îngrozitoare, pe care le da el, vroiă să îi facă să înţeleagă, şi pe cel care făptuise, şi pe cel care suferise, şi pe toţi ceilalţi de faţă, cât de rea e fapta săvârşită. Nu eră pedeapsă numai spre a pedepsi, ci vroiă să slujească şi pentru alţii de îndreptare. Prin aceia, că înjoseă acum atât de adânc pe aceşti preoţi, vroiă să facă pe ţărani să înţeleagă, cât de sus ar fi trebuit să stea ei, sarea pământului, cari erau chemaţi să înfăţişeze înţelepciunea şi curăţenia purtărilor bune. Ca adevărat ţăran, mai cetit, cum eră, Vladimirescu împărţiă poveţile sale în pilde şi cu fapte învederătoare.

Pilda de astăzi îşi ajunse ţelul.

Şirul trist şi tăcut, se porni la vale printre stânci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și printre pietrele ascuțite. Preoții gemeau supt jugul, care le rupeà aproape gâtul. Mai ales când se lăsà carul greu în jos, hainele lor lungi, îi împiedecau la pășit, și încurcându-se mereu în ele, ei cădeau. Tudor dădeà atunci semn, și Barbu Viga plesnià din biciu.

* * *

Puține zile în urmă sosì o veste îngrozitoare în satul Cloșani: că Ienicerii din cetatea Ostrovului ar fi intrat în Mehedinți, răsvrătiți împotriva Porței, ca pe vremea lui Pasvantoglu, și că jefuiesc Raiaoa.

Până la Cloșani, satul cel din urmă din munții României spre Miazănoapte și Apus, negreșit că nu vor venì Turcii. Cloșanii erau prea sus și prea pierduți din lume. Drumuri nu erau și nici bogății de luat. Dar Vătaful de plaiu aveà o moșie, în spre Miazăziua județului, la Cerneți, și el purcese în grabă spre apărarea ei, împreună cu Preda și cu alți câțiva oameni, cari-l însoțiau de bună voia lor.

Trecură iute, ca într'un sbor, peste nenumărate dealuri, care păreau că se încrucișează, și din ale căror vârfuri, privind înapoi, se vedeà meterezurile cele puternice de apărare ale Țărei, despre Miazănoapte, șirurile Carpaților, cât puteai cuprinde cu ochiul.

Până la Cernovoșani, care sunt așezați într'o vale largă, prăjită de soare, nu văzură nici o urmă de Turci. Aici însă întâlnì Tudor pe cei dintâiu băjenari, cari se îndreptau spre munți. Scumpi la vorbă, cu ochii mari și posomorîți, ședeau în carele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor, trase de vitele nevoiașe. Foarte ticăloși erau, la vedere, acești oameni, cu tot portul lor frumos alb și cu toate podoabele, care le purtau la cap femeile, panglicele bălțate, care țineau maramа, și care fără îndoială sunt o rămășiță din vechiul port Roman, păstrat încă în acest județ. Mamele se aplecau spre copiii lor, sărăcuții de ei, cu fețe pălite și amărîte.

Nimeni nu puteà să deà o deslușire mai amănunțită despre intrarea dușmanilor în Țară. Spuneau numai, că au văzut ridicându-se fumuri din satele despre Dunăre, cărora li se dăduse foc, și că, ei văzând astfel, au luat-o la fugă spre munte. In Mehedinți se știà, ce însemnează aceasta! Unghiul acela al țării erà împresurat de patru cetăți turcești: Ada-Calè, Cladova, Ostrovu și Vidinu!

Dela Cernovoșani înainte drumul duceà prin bălți, dar fiindcă anul acesta erà prea puțină apă, luminos albastru se întindeà cerul pe deasupra câmpiilor, și țapene stăteau, drept în sus, penele cafenii ale stufurilor. Mai spre Miazăzi se părеà că joacă văzduhul, tremurat de cântecul greerilor, care se ridică din grâul, ajuns acuma în pârgă. Holdele erau pe aici foarte întinse, așternându-se peste dâmburi. Erau toate moșii boierești. Când treceà Tudor călare printre ele, se uità mânios. Știà, cine plătește această pătură de aur cu sudoarea sa și cu sângele său. Arăturile pe aceste coaste repezi, trebuiau să fie făcute cu câte patru și cu șase boi. Ce câștigă țăranul cu munca aceasta grea? Mila ca să plătească, el, toate birurile pentru boierii scutiți de dări.

— „Iată un sat jefuit!“ strigă Preda deodată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toți se uitau ațintit la casele, înconjurate cu verdeață. Din depărtare se vedeau învelitorile de șindrilă sfărîmate, și pereți, de pe cari căzuse tencuiala de pământ.

— „Dar nu se vede ieșind nici un fum", zise Ion Iosan.

Tudor tăcù, și lăsându-i, să se certe câtăva vreme între ei, dacă satul este jefuit, sau numai părăsit, și zise în urmă amărît: Jefuit a fost, însă nu de Turci, ci de ciocoi. Nu știți, cum sunt satele aici la șes?"

Când roata călăreților intră prin colibe, ei treziră pe țăranii posomorîți și nepăsători: „Luați-vă femeile și copiii și duceți-vă la munte! Vin Turcii!"

— „Și voi le ieșiți înainte?"

— „Boierul, Vătaful nostru de plaiu, are o vie la Cerneți".

— „Dumnezeu să-i ajute".

După un ceas pandurii dădură peste niște oameni, cari veniau în fugă, cât puteau de degrabă, de le curgeau sudorile de pe fețele, arse de soare și sleite de viață. Spaima se vedeà în ochii lor: „Turcii!" strigau ei. „Turcii sunt în viile dela Cerneți!"

Când ajunse Tudor, pe coama dealurilor, pe a căror coaste se întindeau și viile lui, văzù cum se ridicau unde și unde, suluri de fum din vale. Ardeau casele proprietarilor.

Vătaful de plaiu întrebă atunci, scurt, pe însoțitorii săi: „Poate vroiți să vă întoarceți?"

Dar Ioniță Cegan răspunse: „Cum poți, boierule, să crezi un asemenea lucru? O zi întreagă ne-ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

purtat prin soare, și acum să n'avem nici măcar pane să mirosim iarba de pușcă ?"

Tot la fel gândiau și ceilalți panduri. Așă gândiă și Tudor însuși.

— „Bine", zise el. „Haideți înainte! Poate sa ajungem încă până la via mea, acolo am arme. N'aș vrea să pună mâna pe ele acei câini spurcați".

Dar ei n'ajunseră până acolo. La o întorsătură a văii se și întâlniră cu o ceată de Turci, și trebuiră să se întoarcă înapoi, la deal. Călăuziți de Tudor, care cunoșteă locurile, ajunseră la o coastă, care se chemă Curila, unde mai rămăsese din luptele de mai nainte, un fel de meterezuri, făcute odinioară chiar de Vladimirescu.

Pe când văzduhul strălucià roșiatic din spre Apus, și se vedeà în depărtare o bucată din Dunăre, printre două măguri asemănată unui aur roșu topit, se zări o ceată de Turci, cam vreo sută de oameni. Ei se despărțiseră în roate, fiindcă Țara erà fără apărare, și o puteau prin urmare jefui după plac, de prin deosebite părți. Strigau ca de obiceiu și chiuiau, înjurau și urlau pe urma pandurilor.

Două ceasuri trăsniră puștile. Tudor erà încă stăpân pe meterezuri, dar dușmanii începuseră să-l înconjoare din toate părțile.

La urmă Turcii dădură năvală asupra întăririi. In fruntea tuturor sări înlăuntru un lenicer cu fața vopsită roșie, îmbrăcat cu haine galbine și verzi, cari se umflau în aer, și purtând un cauc de pâslă albă în cap. El sbieră necontenit zicând aceà murdară înjurătură, care este obișnuită la Turci: „Bre, Ghiaur, avradini... !" Și odată cu această vorbă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1912

sai și un iatagan, pe deasupra capului lui Vladimirescu. Dar în aceiași clipă urechea lui Tudor fu isbită de un glas, cunoscut, care-i spuse pe românește: „Eu sunt, eu, Iancu! Lasă-te să te urmăresc, cu, și băieții mei vor face tot astfel cu oamenii tăi".

Așà se făcù. Ienicerii neadevărați scoaseră pe panduri din șanțuri, și se începù o goană prin pădure. Cei fugăriți și acei, care-i urmăriau de aproape, adică cei doisprezece haiduci, împreună cu Căpitanul lor, se pierdură curând într'o vale. Se mai auzià strigătul urmăritorilor. Noaptea se lăsase, și Turcii ceilalți nu mai găsiau de trebuință să alerge după ghiauri. Ei aveau credința, că pandurii încăpuseră pe mâinile tovarășilor lor.

Când se încredință Iancu pe deplin, că nu-i mai urmărià nimenea dintre Turci, se oprì pe loc și-l îmbrățișă pe Tudor.

Haiducii veniseră la Cloșani, ca să-i aducă arme lui Tudor Vladimirescu, și aflaseră acolo împrejurarea, pentru care trebuise Vătaful de plaiu să se ducă la Cerneți. Cu iuțeala vântului Iancu apucă pe urma lui, și, la Cernovoșani, sfărîmase o ceată de Ieniceri, și luându-le hainele, îmbrăcase oamenii lui cu ele.

Iancu și Vladimirescu hotărîră împreună acum, să-și adune pandurii și haiducii lor, iar apoi să înfrunte dușmanul, cu acești oameni aleși.

Dar nu putură să aducă la îndeplinire acest plan, deoarece drumurile erau rele, și depărtările prea mari. — și în deosebi haiducilor, fiind împrăștiați prin toată partea de Miază-Noapte a Tării, le-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi trebuit cel puțin două săptămâni, spre a se adună. Intr'aceea stăpânirea se plânsese și la Inalta Poartă, și se trimisese un Pașă împotriva răsvrătiților, și acesta îi sili să se întoarcă înapoi, dincolo de Dunăre.

Mai în urmă acel Pașă cu ostirea sa, se purtară, în împrejurimile Bucureștilor, tot așă de sălbatic, cum se purtaseră Ienicerii în Mehedinți și în Gorj. Dar de data asta, mergeă vorba, că el o făceă ca prieten.

* * *

Spre sfârșitul toamnei se duse Tudor la București spre a înfățișà Inaltului Divan plângerile țăranilor săi privitoare la hotarele boierului Glogoveanu.

Intr'un amurg de seară Vătaful de plaiu sosì la București, odată cu cea dintâiu ninsoare. Că intrase în oraș, înțelese numai din aceea, că copitele cailor loviau acuma în lemn, și că roțile se rostogoliau, nu numai prin văgăuni lutoase și găuri de pământ, ci se legănau și peste bârnele, cu cari erau podite ulițele cele mari ale Bucureștilor. Scuturăturele nu lipsiau, ba erau și mai multe, fiindcă nimănui nu i-ar fi trecut prin minte, supt obladuirea lui Scotocilă, să dreagă caldarîmul, pe unde erà stricat. Ce putrezise, rămâneà putrezit, și erà încă noroc, dacă nu-și rupeau caii picioarele.

Când ridică Tudor puțin perdeaua de piele, dela ușa covâltirului, văzù o viscoleală de zăpadă, atât de vrășmașe, încât nú se mai puteà deosebì nimica.

Insfârșit, se oprì trăsura. Strângându-și blana pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trup. Vladimirescu se dădù jos. Nici nu mai trebui să-şi iea osteneala, spre a intrà în casă, fiindcă crivățul îl aruncă înlăuntru, pe uşa geamlâcului, ce se deschisese, odată cu zăpada viscolită.

Dinlăuntrul casei se auzì atunci un glas plăcut de bărbat: „Slugerule Tudor, soseşti întocmai ca un vultur, sburând, pasăre de furtună ce eşti! Bine ai venit, te sărut de o mie de ori!"

Trecând peste pragul al doilea, Tudor se află în faţa arhimandritului Ilarion. Acest chiriarh erà un om slăbănag, în vârsta mijlocie, nici tânăr, nici bătrân. Faţa lui erà deşteaptă, fruntea lui largă şi boltită. Ochii lui, castanii — deschişi, spuneau şi batjocură, şi bunătate. Barba, destul de rară, băteà în roşiatic.

Arhimandritul apucă pe Tudor de gât cu dragoste, îl trase în odaia de musafiri, care erà bine încălzită, şi-i făcù zece întrebări deodată, fără să-i lase timp să răspundă: „Aşà! Spală-te, încălzeşte-te, desghiaţă-te. Apoi să cinăm".

Această casă preoţească, moştenită de Ilarion de la părinţii săi, înfăţişà întocmai firea stăpânului ei. In odăile scunde, spoite cu var alb, erau aşezate flori pe la toate ferestrele, flori bine îngrijite, cum se vedeà, de o mână dibace, fiindcă înfloriau acuma, la începutul iernei. Erau micsandre şi rozete, garoafe, măgheran şi tufuliţe întregi de lămâiţe.

Tot asemenea înbelşugate, ca florile, erau şi cărţile, aşezate pe rafturi de lemn pe la toţi pereţii, cărţi în toate limbile, legate în simplă mucava, cum erau cele ce veniau din străinătate, şi cărţi legate în scoarţe de piele, cu ferecături de alamă, cum se le-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gau la tipografiile mănăstirilor odinioară din România. Prin veacul al şaptesprezecelea, în mănăstirile dela Govora şi Snagov, şi dela Scaunele Episcopiilor de Argeş şi Râmnic, se făceau adevărate lucrări de meşteri, care se trimiteau ca daruri, la Eparhiile Ortodoxe din Ierusalim, Antiohia, Alexandria, din Egipet, Siria şi Cilicia.

După câtăva vreme se auzì iară glasul vesel al Arhimandritului în uşa odăiei lui Tudor: „Poftim la masă! La masă!" şi cu o vioiciune, nu tocmai obiciunuită preoţilor, el apucă braţul lui Tudor, şi-l duse în sofragerie. Un diacon şi o slugă stăteau împrejurul mesei, şi se închinară zâmbitri. Veselia, binevoitoare, a stăpânului se revărsă şi asupra oamenilor săi de casă.

In vremea cât ţinù masa, Tudor rămase tăcut. Aveà prea multe de spus, şi aveà lucruri prea însemnate de întrebat, care nu se puteà face în auzul altor urechi, afară de cele ale lui Ilarion, — şi Greceşte nu ştià !

Arhimandritul cunoşteà însă pe deplin pe prietenul său, şi-l înţelegeà. In timpul cât şezură la masă, îi spuse veştile cele mai noui din oraş, care n'aveau însă vreo mare însemnătate.

— „Trebuie să ştii, că în lumea aceasta, cea mai bună dintre toate lumile, sunt toate întocmite minunat", zise el, întrebuinţând o vorbă a lui Voltaire, idolul său. „Turcii au plecat, şi toată ziua, se urcă oamenii, cu paşi veseli, colo în sus, la Sfântu", el făcù un semn cu capul în spre fereastră. Casa lui se află la poalele dealului, pe care este aşezat conacul Mitropolitului Ungro-Vlahiei şi biserica, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se păstrează moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov, ocrotitorul orașului București. „Cât țînuse groaza de Turci, i se încredințaseră lui sipetuțile și lăzile cu toate lucrurile, pe care le aveau oamenii mai de preț, ca să le păstreze, și acum se duc oamenii și le iea înapoi. Ciuma a încetat. Și lumea spune că s'a ieftinit pâinea, fiindcă au rămas vreo câteva mii de guri mai puțin, și fiindcă lumea a ostenit de a se mai jeli și de-a mai tremurà de frică, este acum îndoit de veselă. De! dacă nu moare omul, trebue să trăiască. Asta n'o spun eu, asta o spune un Francuz foarte cu minte, unul pe care-l cheamă Musiu de la Palisse. Așà dară, trebuie să facem chef acum. Serbările se țin lanț și urmează una după alta. In deosebi se bucură însă toată lumea de teatrul Domniței Ralù. Fermecătoarea aceea l-a înființat așà, fără veste. Spune că vroiește să desvețe bărbații de jocul cărților, și a pus să-i zidească o odaie mare în patru colțuri, pe ai cărei pereți sunt, de trei laturi, trei rânduri, unul peste altul, de mărunte despărțiri, cam în felul chiliuțelor din fagurii albinelor. Acolo înlăuntru pot ședeà oameni.... dar uitasem, negreșit vei fi văzut asemenea chiliuțe la Viena, Arhon Slugerule, și vei fi știind mai mult despre el, decât mine. Dar nu știi ce se joacă aici, la noi. Domnița a adus o trupă dela Viena și se joacă și se cântă tragedii, comedii, opere, toate pline de iubire de Țară, de credință, de fapte vitejești și de dragoste pentru dreptate".

— „Și aceasta nu e bine?" întrebă Tudor cu vorbă rară.

— „Ba e foarte bine", răspunse Arhimandritul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luminându-i-se ochii. „Deşi ei le fac toate acestе mai ales pentru ei înşişi, pentru Eteria lor, dar tot va rămânea poate, ceva folos şi pentru noi".

După masă, când erau singuri, şezând pe divanul din iatacul de fumat, şi nu puteà să-i audă nimenea, tăbărî Ilarion cu toate felurile de întrebări asupra lui Tudor. Erà încântat de mila ce o avusese Ţarul şi mulţumià sorţei, prin care ajunsese Vladimirescu, în nişte vremuri atât de însemnate, la Viena. „Tu ai fost, Arhon Slugeruie, de faţă", zise el. „la una din cele mai mărcţe fapte, care s'au petrecut în istorie: sfârşitul puterei lui Napoleon".

— „N'au fost mărete de loc", aruncă Tudor o vorbă în puhoiul de cuvântare al lui Ilarion.

— „Cum adică?" întrebă Igumenul, mirat.

— „Ei mâncau şi beau mereu şi eşiau apoi la plimbare cu trăsurile", răspunse Vladimirescu". „Firește că-i vor fi durut gurile de atâtea fleacuri, câte vor fi înşirat"

Fiindcă aceste cuvinte fură spuse scurt şi posomorît, cum erà felul lui Tudor să vorbească, ele stârniră, cu atât şi mai mult, rîsul Arhimandritului.

— „Elelei!" zise el. „ce vrei, fiule, tu ai avut prilej să vezi de aproape, că la urmă tot numai oameni suntem cu toţii, chiar şi acel uriaş de Impărat Napoleon, care a fost pironit de stâncă, ca Prometheus, furătorul fulgerului, într'o insulă pierdută în mare. Da, negreşit acei mari boieri dela Viena vor fi jucat şi vor fi spus la palavre, dar totuşi ei înfăţişau o mare putere, puterea numărului, şi puterea unei idei, care îi mişcà. La porunca lor, oştirile sburau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Waterloo şi biruiau pe temutul biruitor de până atunci".

Furat de venitura vorbelor sale însăşi, Ilarion făcù un logos tăcutului Tudor despre însemnătatea congresului dela Viena. Acest logos însă-l convingeà numai pe jumătate, pe Vladimirescu, fiindcă se împotrivià firei lui de ostaş, şi nu-i veniau la socoteală încurcăturile diplomaticeşti, şi i-ar fi tăiat vorba părintelui Arhimandrit Ilarion, dacă ar fi ştiut, cum închinase odată Generalul Blücher, la o masă în Paris: „Ceeace câştigăm noi acum cu săbiile, să nu lăsaţi voi să se piarză cu condeiul".

Deşi Vladimirescu erà totdeauna gata la răspuns, şi erà neatârnat în judecata lui, totuş se lăsà adesea călăuzit de părerile lui Ilarion şi de ale lui cunoştinţe de lume. Firea lui de om, făcut pentru fapte istorice, îl supuneà la înrîurirea Arhimandritului, înzestrat cu darul vorbei şi care citise mult. Tudor simţià, că cine vrea să croiască istoria unui popor, trebuie să înveţe mai întâiu, cum a fost soarta altor popoare, şi fiindcă aceasta nu-i erà înlesnit printr'o învăţătură, pe care ar fi primit-o mai naînte, de aceea el împrumutà bucuros lumina dela Arhimandritul Ilarion. Ce-l făcuse să fie ciracul, tocmai al acestui om, nu erà atât mulţimea de cărţi, pe care le cetise Arhimandritul, şi pentru care un diplomat francez, care petrecuse în Ţară, îl numise: „une bibliothèque renversée", cât mai ales acel interes viu, pe care-l aveà dânsul pentru trecutul României, îngropat de Fanarioţii supt povara dispreţului lor. La întrebarea, ce i-o făcù Tudor, cum a făcut Arhimandritul Ilarion ca să cunoască

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acel trecut, primì răspunsul: „In biserica dela Mănăstirea mea, Dealu, se află căpățâna lui Mihaiu Viteazul. A dus-o acolo la Târgoviște, sunt acum două sute de ani și mai bine, Radu Buzescu, prietenul și tovarășul lui Mihaiu, scăpând-o din tabăra dela Turda, unde a fost ucis Domnul său prin vânzare. După vecernie, când încetează toaca și clopotele, rămân adeseori, eu singur, în biserică și stau de vorbă cu țeasta. Ne înțelegem mai bine cu morții, decât cu cei vii, fiindcă îi ascultăm cu evlavie, și fiindcă împrejurul lor se revarsă domnia păcei. Eu am învățat mult dela acel Viteaz. El mi-a spus: „Dacă vrei să înțelegi viitorul, cercetează trecutul! Numai dela rădăcină vine puterea copacului. Dacă o găsești acolo, și o simți, atunci nu mai desnădăjduești. Eu, Mihaiu, sunt rădăcină".

Această limbă o înțelegeà Tudor Vladimirescu, puiul de Oltean.

* * *

Viscolul de afară nu încetà, aruncà pânze întregi, de zăpadă pe ferestrele, lângă care străluceau florile lui Ilarion. Prin odaie plutiau norișori albăstrii de fum de tutun. Erà noaptea târziu și pietenii tot mai ședeau împreună, adânciți în vorbă.

Tudor istorisise lupta din urmă cu Turcii, și vorbise de Jianu.

Arhimandritul își netezì barba arămie și zise cu mirare: „Bre, bre, dar acel Jianu, acel haiduc săvârșește fapte ca ale lui Hercules".

— „Ce fel de fapte?" întrebă Vladimirescu.

Igumenul zâmbì. „Hercules erà crezut, într'o vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

me, când lumea erà păgână, drept un jumătate-Dumnezeu. El erà mai tare decât douăzeci de Turci și o ființă de om foarte bun de inimă. Ucisese un leu îngrozitor, un șarpe cu zece capete, un vier sălbatec, care pustià ogoarele, și tot el abătù un rîu spre a curăți cu apele lui grajdurile, pline de gunoaie, ale craiului Aughias. Mai pe scurt, el săvârșì douăsprezece minuni ne mai auzite, spre binele omenirii, el singur, și fără să-i fi dat altcineva o mână de ajutor".

— „Și în care țară a fost asta ?"

— „In Elada, se înțelege, acolo erau o mulțime de zei".

Tudor răspunse, scurt și aspru: „Ascultă, popo, de învățat poți să mă înveți, dar să nu-ți bați joc de mine !"

— „Să-mi bat joc?" întrebă Ilarion cu adevărată mirare.

— „Doar n'ai să mă faci pe mine să cred, că acel Hercules a fost Grec? Grec, care să fie, și viteaz, și bun la inimă, nu s'au văzut încă până astăzi !"

Ochii Igumenului jucau de bucurie: „O fiule !" zise, „îmi mai răcorești sufletul! Poate că ai dreptate. După roadele lor îi veți cunoaște, zice Sf. Scriptură. Dacă fanarioții sunt cu adevărat pogorîtori din vechii Eleni, atunci aceia n'au fost nimic altceva decât... poeți! Ei și-au crezut, în sfârșit, singuri poveștile, pe care tot ei le spuseseră. Dar poeți au fost, iubite Tudore, mari poeți !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi, până la amiazi nu încetase încă viscolul.

Tudor se preumblă prin odaie, în sus și în jos, așteptând să se pună caii la sania lui Ilarion, fiindcă vroià să meargă pe la mai mulți boieri, pe cari îi înștiințase de dimineață, prin scrisori, că are să-i cerceteze.

— „Mai șezi puțin", zise Arhimandritul, „astăzi se scoate sania pentru întâiași-dată în anul ăsta, zăpada a venit cam înainte de vreme. Vor fi având să mai dreagă câte ceva pe la hamuri, și poate să mai ție încă multișor. Tu, de azi dimineață, ești tot pe picioare, abià cât ai șezut la masă. De ce tot umbli mereu, în sus și în jos ??"

— „Nu vreau să șed", răspunse Tudor, după o mică tăcere, „fiindcă s'ar puteà să vină la Prea Sfinția-Ta vreun ciocoiu și nu vreau să mă scol înaintea lui".

Ilarion, care cetià scrisorile sosite dela mănăstirea Dealului, trecù cu câteși cinci degetele mânei sale prin barbă, de jos în sus, și răspunse: „De ! atunci trebuià să ocolești Bucureștii. Cum vrei să faci, ca aici să nu te întâlnești cu ciocoii ?"

O privire posomorîtă îl lovì pe Arhimandrit : „N'am să-i mai ocolesc multă vreme. Are să vină în curând ziua, când am să-i caut, eu, ca să-i mai găsesc, să le sucesc gâturile".

Arhimandritul nu răspunse nimic și se cufundă iarăși în cetirea scrisorilor.

Tăcere se făcuse din nou în odaie. Numai focul din sobă duduià și troscăià, împrăștiind o plăcută căldură în odaie, iar jur împrejurul zidurilor casei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viscolul își urmă cheful. Deodată se amestecă în urletul lui un alt sunet, mai limpede, crescând din ce în ce, și ajunse curând să fie înțeles, că era zăngăneală de clopoței.

Ilarion ridică capul: „O sanie intră în curte".

— „N'am spus-o eu", mormăi Tudor.

Ușa se isbi de perete, și, cu mare zor, intră feciorul în odaie: „Un ciohodar cu sania Domnească. Măria Sa poftește pe boierul Tudor la Curte!"

Privirea lui Vladimirescu se îndreptă spre Arhimandrit.

Acesta porunci feciorului: „Poftește pe ciohodar înnăuntru, și adu-i o ceașcă de cafea".

Când rămaseră singuri, Arhimandritul zise: „Trebuie să te duci, fiule! Fără îndoială, a aflat Vodă dela boierul Samurcaș, căruia i-ai scris azidimineață, că ai sosit. Vezi cum cinstește în tine pe acel om, care a avut parte să vorbească cu Țarul. Folosește această împrejurare pentru judecățile tale. Se poate să le fie de mare folos acelor țărani obijduiți, pe cari vrei să-i ajuți spre a-și câștigà dreptatea lor. Și nu pierzi nimica. Slugerule, căci atât timp cât va sta Caragia în Scaun, trebue să ne purtăm cu el, ca cu Vodă. Noi, ca oameni pricepuți în trebile Statului, știm că schimbările politice nu se pot face, decât pe temelii largi, și că isbânzile politice trebuesc să fie pregătite cu mult înainte, știm, că nimica nu poate primejdui planurile unui om politic mai mult, decât uitarea de sine, din nechibzuință și din patimă. Să nu lași să-ți scape hățurile din mână! Asta e tot meșteșugul. Mare cinstire am și pentru haiduci, dar tu nu poți să lucrezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai ca un haiduc. Ar fi peirea noastră. Am trebui să plecăm îndată, cu toţii, la codru. Şi câţi, crezi, că ne-ar urmă pe noi amândoui? Întreabă-l pe Iancu Jianu. El se trudeşte de ani de zile. Ce ispravă a făcut ?"

Fără multă opintire, numai cu liniştea lui hotărîtă, Arhimandritul antisese toate strunele sufletului lui Tudor: mândria lui, dragostea lui de ţărani, dorinţa lui de a aduce un grabnic ajutor Ţării, şi mai ales acea strună a prevederii şi a răbdării cumpătate, pe cari a moştenit'o ţăranul român dela strămoşii săi.

Tudor Vladimirescu se duse la Vodă Caragea.

Fulgii, mânaţi de viscol, umpleau văzduhul. Troiene de zăpadă se adunaseră pe uliţe, nu se mai simţiă podeaua de lemn, prăpădită de pe dedesupt. Peste Dâmboviţa lutoasă eră un pod arcuit, înalt, şi urmă apoi drumul în sus şi la vale, peste dâmburi, prin uliţe sucite, şi printre grădinile şi casele, învelite acuma toate de zăpadă. Conacele boiereşti erau aşezate în curţi, împrejmuite cu ziduri, tot asemenea şi bisericile mai de seamă..

Din pricina vremei aspre, puţini oameni se mai vedeau pe uliţe; femei nu se vedeau deloc.

Mişcarea eră mai înviorată numai în apropierea conacului Domnesc. Acesta eră clădit drept în faţa bisericii Sărindar, una din cele mai mari biserici pe atunci. Conacul nu preă semănă a Domnesc, nici n'aveă înfăţişarea vre-unei cetăţi, ci se alcătuiă dintr'o seamă de clădiri, mai mari şi mai mărunte, înşirate împrejurul unei curţi foarte largi şi a unei grădini. Eră o curte boierească, ca multe altele, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari trebuise să se aşeze Vodă Caragea cu casa sa, fiindca palatul domnesc, cel de pe malul drept al Dâmboviţei, arsese tocmai în ziua când sosise Caragea în Ţară, pustiindu-se până în temelii. Nici un Bei Fanariot nu s'a gândit — afară de Alexandru Ypsilanti — să-şi clădească un palat. Ştiau bine, că n'aveau să prindă rădăcini în Ţară. Nu erau decât nişte slujbaşi ai Turcilor. A fost odată o vechie cetate Domnească în Bucureşti, pe malul stâng al Dâmboviţei, care erâ împodobită cu turnuri, şi aşezată la loc înălţat, aşà că făceà să se mire ambasadorii şi călătorii de întinderea ei, şi de felul, cu multă înţelepciune cum erâ întocmită. Se dărîmase însă. Mai întâiu ajunsese să fie întrebuinţată ca temniţă, apoi ca grajduri pentru caii Arnăuţilor, şi la urmă, „Curtea Veche", cum se chemà, ajunsese un cuib de adăpostire pentru toţi hoţii din Bucureşti.

Tot asemenea fel de omenire mişunà şi în fostul palat al lui Ypsilanti, care arsese, şi se chemà acuma „Curtea Arsă". Cete întregi de mişei se ascundeau acolo la lumina zilei. Începuse pentru ei o vreme de aur supt domnia lui Caragea.

Acest Domnitor, deşi n'aveà palat, aveà însă o curte numeroasă, şi slujitorii lui din casă, se înfăţişau cu multă strălucire orientală. La intrare şi pe scări erà o îmbulzeală împestriţată de Arnăuţi, copii de casă, cichodari şi de slujitori, de scriitori şi de boieri, cari, se urcau, scoborau, şi înaintea cărora, după bucăţica de postav, cusută în fundul işlicului, şi după preţul giubelei ce purtau, se închinà adânc ceata furătorilor de vreme, îmbrăcaţi în fi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

returi de aur, și atingeau cu mâna dreaptă, după obiceiul turcesc, întâiu pământul, apoi gura și fruntea.

Din gangurile, care răspundeau la scări, eșiă un miros greu, înecător, cu atât mai greu, cu cât toate ferestrele erau lipite, spre apărare împotriva gerului. Aceste împrejurări erau tot la fel, cum fuseseră, după vremuri, și în Luvru lui Ludovic XIV și în Escurialul lui Filip al IV alături cu cea mai mare strălucire.

După ce treceai înainte de aceste locuri împuțite, ajungeai în odăile, încălzite peste măsură, ale lui Vodă, unde miresmele din Țarigrad se amestecau cu fumul dulce al tutunului.

Acolo fù primit astăzi Tudor Vladimirescu de marele Scotocilă. Imbrăcat cu uniforma de pandur, verde închis, și cu mâna dreaptă sprijinită pe sabia încovoiată, a cărei curea erà atârnată peste umăr, din stânga spre dreapta, se oprì Tudor înaintea lui Vodă. Ordinul Sfântului Vladimir îi împodobià pieptul. Cu privirea hotărîtă se uitau ochii lui, castanii și cam posomorîți, țintă, la Vodă Caragea, care ședeà între perine de divan, jumătate lungit.

Ion Caragea erà un om ca de cincizeci de ani. Fața lui galbenă, cu linii subțiri, erà împrejmuită cu o barbă neagră ca abanosul. In cap aveà un fes mic, roșu, cu un ciucure alb, pe care-l purtà în casă, fiindcă erà tuns scurt, după obiceiul Turcilor. Trupul său, întins alene, se vedeà îmbrăcat cu haine de mătase și de postavuri deschise, cusute cu fir și îmblănite cu samur. In brâul lui, un șal persian de un preț aproape nemăsurat, erà așezat semnul pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

terii domnești, hangierul, un cuțit, al cărui mâner lung erà lat în partea de sus și împrăcat, aproape cu desăvârșire de diamanturi. In mâna lui dreaptă scânteià un rubin de mărimea unui ou de porumbel, iar în mâna stângă sclipiau niște mătănii de fopazuri, și de ametist cu diamante.

Caragea erà foarte politicos, de fermecà lumea. Se înțelege, că cea dintâiu întrebare a lui fù despre Congresul dela Viena. „Ai avut marele noroc, Arhon Slugerule, să vezi acolo, o strălucită adunare de monarhi și de miniștri, și, i ai văzut lucrând, cu toții, la un scop măreț, să așeze lumea la loc, în văgașul său, de unde fusese scoasă".

— „O fi', răspunse fiul de mazil din Gorj. „Mie însă mi s'a părut, că mai mult căutau să se sperie unii pe alții".

Deși vorbià cu toată liniștea, dar vederea Fanariotului îl întărîtase, cum întărîtă pe taur o bucată de postav roșu fluturată, și părerea lui despre congresul dela Viena, pe care i-o strecurase Ilarion cu mare dibăcie, fù acum iarăș alungată, într'o clipă, de părerea, pe care o avusese el mai înainte.

Caragea zâmbì ca un filosof. „Da", zise el. „fiindcă prinții benchetuesc, lumea crede, că ei nu sunt frământați de griji". Și cu ifosul, care știau să și-l deà boierii Greceștí, urmă: „De câte ori însă, ei trebuiesc să-și înghițâ mânia și veninul, asta n'o știe nimenea". Caragea nu aveà trebuință, să afle dela Tudor știrile dinlăuntru, fiindcă aveà pe cavalerul de Gentz, plătit cu sume grele de bani, pentru corespondența sa politică. Afară de aceasta se întorseseră, de mult, și trimii lui oficiali dela Congres,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adică zaraful Manuc-Bey, care ducea totdodată și milioanele Prea înălțatului său client în străinătate, spre a le așeză acolo, la loc sigur, precum și Mitropolitului Nectărie. Aceștia amândoi îi făcuseră rapoarte amănunțite. Dela Tudor vroiă Vodă să afle, în deosebi, câte ceva despre lucrurile din Țară. Și-l întrebă dacă Turcii au făcut multe stricăciuni prin Gorj și prin Mehedinți. Vătaful de plaiu folosi prilejul spre a vorbi de țăranii lui și de judecata lor. „Nu găsesc dreptate, Măria Ta", zise el, „și totuși numai ei sunt aceia, cari poartă, singuri toată sarcina birurilor".

Vodă scuturâ mătăniile sclipitoare, se ridică puțin în sus și răspunse: „Dreptate? Apoi n'a fost aceasta grija mea cea mai dintâiu de când am venit în Țară? N'a fost cea dintâiu a mea lucrare, îndată după așezarea mea în Scaun, să fac o Condică de legi, spre a schimbă starea de haos a legiuirilor voastre, dăruindu-vă un mers mai cinstit al judecăților? Ce n'am făcut eu, ce n'am încercat, ca să aduc, pentru binele obștesc, înnoiri și îndreptări? Of, Arhon Slugerule!" oftă Fanariotul bun de gură, „D-ta nu-ți cunoști Țara, deși ești născut aici. Cu ajutorul cui vrei D-ta să aduci la îndeplinire idei mărețe? Cu boierii? Tocma de ei m'am împiedicat totdeauna, și prin ei a fost zădărnicit tot binele, pe care am vroit eu să-l fac acestui popor. Dacă ar fi uniți, între ei, și dacă ar fi adevărați patrioți, ar fi ei stăpâni, iar nu noi. Când stai cu ei în Divan toate se întocmesc de minune. Dar cum ies din sfat, nu mai găsești doi boieri uniți într'un gând. Gândirea lor e pornită numai spre chiverniseală și ho-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tie. In Țara Românească două lucruri nu poți să mai găsești. Dreptate și feciorie. Domnitorul, care ar vreà să stăpânească aici după principii și idei, ar trebuĭ să fie un Dumnezeu. Eu însă m'am născut om, Arhon Slugerule... !"

Frământat de gânduri, se întoarse Tudor la gazda sa Ilarion, și-i povestĭ toate, câte vorbise cu Vodă.

Archimandritul i zise: „Are cuvânt Vodă Caragea! El este mare hoț, dar și ceilalți sunt la fel cu el, el este fățarnic și mincinos, dar și ceilalți sunt tot asemenea. Dacă boierii ar fi ceiace au fost în vremea lui Mihai-Viteazul, am aveà astăzi Domni Rumâni, iar nu Greci.

Cu mânile adunate pe spate, cu capul aplecat, cu fruntea lui mare, încrețită și posomorîtă, Vladimirescu umblă câtăva vreme prin casă, în sus și în jos, tăcut, și zise în sfârșit : „Trebuiesc scurtați c'o palmă toți, câți sunt boierii divaniți. Altfel nu scapă Țara de Greci și de Ciocoi".

* * *

In teatrul Domniței Ralù se jucase, după deosebita dorință a sa, „Hoțiĭ" de Friedrich Schiller.

Pe băncile îmbrăcate cu postav roșu, se înghesuise tot tineretul din protipendadă. Prin lojile, de asemenea îmbrăcate în roșu, ale căror perdelute erau tivite cu ciucurași albi, se vedeà, strălucind de pietre scumpe, toată floarea cucoanelor. Fiindcă era de față Curtea Domnească, se așezase în sfeșnicele de tinichia, de jurîmprejurul sălei, lumânări albe de ceară, cum se puneau numai când venià

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vodă, în locul lumânărilor de seu, obișnuite, care făceau fum și răspândeau un miros urît.

Frumoasa Dilly jucase pe Amalia cu multă gingășie. Actorul Steinfels jucase pe „urlătorul Abbadona", desvoltând o mare putere de plămâni.

Arnăuții de casă și slugile așteptau, cu toții, înaintea teatrului și ridicau felinarele, pe care le aduseseră cu sine, strigând săniile stăpânilor lor. Casa Domnească plecase. Învelite în blănile lor, ședeau Domnița Ralù și cu domnișoara ei de onoare, Sultana Călăsescu, alături una de alta.

— „Ai fost toată seara așà de tăcută, draga mea", zise Domnița, „nu ți-a dat nimica de gândit ceeace s'au jucat ?"

— „Tocmai fiindcă mi-au dat mult de gândit, de aceea sunt tăcută", fù răspunsul.

— „Aferim! Așà e bine!" zise Ralù, „atunci să vii cu mine la odaia mea. Acolo am să te fac eu să vorbești !"

Dramul dela teatru până la palat nu erà lung. Domnița porunci să nu oprească sania la scara cea mare, ca erà nerăbdătoare să ajungă la odăile sale retrase.

Slujnicele, cu blănile fura trimise afară, și Ralù se aruncă pe divan, împreunând degetele sale pline de inele: „Acuma să vorbim numai amândouă, singure".

Frumoasă nu erà Domnița, dar tot dulul Greciei scânteià din ochii ei negri. O mustăcioară mijià pe buzele ei cărnoase, și totuși zâmbetul ei erà blând, lăsând să se zăriască niște dinți sclipitori. Mădulările ei, mici și mlădioase, se ascundeau într'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

haină galbenă de atlas, peste care cădeà fermeneaoa de mătase, cusută cu fireturi de aur, adunate la piept cu niște paftale, împodobite cu smaranduri. La brîu strălucià un frumușel hangiar, încărcat cu rubinuri. Șiruri de margăritare înconjurau gâtul ei înălțat, și o pereche de cercei de briliant, de o bogată lungime, scânteiau, atârnând din urechile ei. Pe părul negru erà așezat un mic turban de o stofă țesută cu fir și o stemă, alcătuită din briliante și de smaranduri, erà așezată în turban. Toate aceste podoabe minunate le purtà Domnița Ralù, par'că n'ar fi fost ale ei, „cu filiozofie", cum ziceà ea.

Dar mai mare cinste făceà filozofiei sale, felul cum își alesese domnișoara de onoare. Ori erà cea mai înălță cochetărie intelectuală, care puneà frumușeței Sultanei drept folio pentru sine? Fără pizmă, ba chiar cu admirare pentru prietena sa, Ralù Caragea lăsà să strălucească, alături, ace drăguță ființă. Mai presus de toate însă prețuià puterea acestei ținere Rumânce, de a-și însuși înaltele cugetări și simțiri frumoase. Aceste fete nu aveau o mulțumire mai mare, decât atunci, când vorbiau împreună, până într'un târziu din noapte, despre artă sau de metafizică.

— „Ei? ce te gândești", zise Ralù, văzând pe Sultana pierdută în gânduri și jucându-se cu lanțul de mărgean, care-i atârnà împrejurul gâtului. „Spune-mi, vorbește !"

— „Imi vine prea greu", răspunse Sultana cu sfială.

— „Să știi iubita mea", o povățuì tânăra Fanariotă, „să știi că, dacă este grea și adâncă ideia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care trebuise s'o spunem, atunci vorbele, pe cari le întrebuinţăm, trebuiesc să fie cât mai nemeşteşugite. Vreau să te ajut, să ieşi la mal. Despre ce lucru vrei să-mi vorbeşti ?"

— „Despre Karl Moor..." fù răspunsul, încetişor, al Sultanei.

— „Karl Moor !" zise Domnita cu aprindere, „este suferinţa pentru un ideal, întrupată într'un om! El are simţiri atât de vii, cum nu le pot avea oamenii de rând, Puţini tineri ar fi căzut la asemenea desnădăjduire, numai din pricina că n'au fost pricepuţi de părinţii lor. Şi nu vor fi desigur mulţi, cari după ce au fost siliţi, să se facă tâlhari, să întrebuinţeze această meserie spre scopuri atât de mărete, foarte puţini, cărora nedreptatea suferită de ei, le inspiră compătimirea pentru suferinţele altora! Căci mai ales de acest lucru se fereşte omul de rând, ca de ceva ridicol, ca de ceva nepractic. El crede, că a venit pe lume, numai ca să se bucure. Supărarea şi compătimirea însă nu sunt bucurii. Cu supărare şi cu compătimire se poate hrăni numai un suflet copilăresc, un suflet idealist, un suflet atât de smintit iubitor de alţii, cum era al acestui Căpitan de hoţi. Amestecătura de mare visător şi de o sălbatică bărbăţie este ceeace ne face să fim aşa încântate de Karl Moor. Vezi tu, un astfel de om aş puteà şi eu să-l iubesc, eu care sunt atât de pătrunzătoare în judecata bărbaţilor, cum spune fratele meu, eu aş puteà iubì pe un asemenea om, dacă s'ar fi găsit undevà pe lume !"

Sultana-i răspunse: „Este unul! Il cunosc eu ! Tocmai aceasta vroiam să ţi-o spun!" o roşeaţă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bujor se ivi pe obrajii ei, și abiă mai puteă fata să-și tragă sufletul, scurt, ca după o fugă înteţită.

Ralù își preumblă ochii săi mari, cercetători, asupra tinerei fete. O simțire caldă străbătuse vorbele, tremurânde de fericire, a Sultanei, o simțire, care trebuià să fi fost cu atât mai adâncă, cu cât, până acuma, nu se arătase prin nici o vorbă cât de mică.

— „Iubita mea", i zise atunci Domnița cu blândețe, „cine este acel minunat bărbat?"

Sultana se făcù galbenă și se apropiă de fereastră, deși înaintea ei se întindeà noaptea asemenea unui zid. Orce ființă omenească, când este frământată, caută prin instinct, un orizont mai larg, spre a scăpà de anaghia, care o apasă în acel moment.

Ralù se gândì profund, și încercă să-și ducă aminte, spre a lăsà și vreme Sultanei să se liniștească, cine ar puteà fi acel om, care se aseamănă cu chipul ideal al lui Schiller? La Curte nu erà nici unul, acolo nu puteà să ființeze un asemenea om. Când se gândià numai Domnița la un astfel de lucru, îi venjà să rîză: bărbați la Curte! adevărați bărbați! bărbați cu sufletul sănătos! Ea oftă apoi, fiindcă, în adevăr, nu erà lucru de rîs!

Sultana se întoarse iar cu fața spre odaie: „Nu știu, dacă pot să-ți spun, tocmai ție, numele lui", zise ea. „Dar tu ești pusă atât de sus, și știi cât te iubesc!"

Ralù își așeză brațul împrejurul gâtului prietenii sale, o trase lângă sine pe divan, și drept orice răspuns se uità în ochii ei.

Sultana ridică capul în sus, și deodată tremuratul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se pierdù din glasul ei: „Este haiducul lancu Jianu!"

Un strigăt de mirare ieşi din gura lui Ralù: „Adevărat! Este el!" zise ea. „In tara Nemţească a născocit Schiller un Karl Moor! Şi aici, la noi, este unul aieve! Dar de ce nu putuşi tu să-mi spui, măcar mie, numele lui?" Abià isprăvì întrebarea, şi se lovì în felul ei vioiu, cu palma peste frunte: „Iubita mea! poate fiindcă el urăşte pe Greci şi îi prigoneşte? Ascultă, Sultano", şi trupul măruntel al Domniţei se ridică drept în sus, „aici în Tara asta, eu sunt Domniţă românească, şi patria, pe care o port eu în sufletul meu", un zâmbet mândru şi trist se răvărsă atunci pe toată faţa ei, „este Vatra Cucului în nori, — Nephelokokkygia!"

Sultana duse mâna prietenei la buzele sale: „Fiinţă aleasă şi înţeleaptă!" zise ea, „pentru tine nimic omenesc nu este străin, şi totuşi eşti aşà de mai presus de lume, şi măsori toate lucrurile omeneşti cu o nepărtinire cerească!"

— „Aşà fac?" zise Ralù, şi cu o veselă zeflemeà. „De, aşà suntem noi, cei din cuibul cucului de prin nori! Dar acum să ne întoarcem la viteazul nostru. Ziceai că-l cunoşti? De când? Cum ai ajuns tu în apropierea unui haiduc? Dacă ar aflà cucoana Sima mama ta, un asemenea lucru, m'ar aşteptà o sdravănă ocară din parte-i. Maică! Cuconiţa Sultana a făcut cunoştinţă cu haiducii, şi s'a ferit să-mi destăinuiască chiar mie!" — Ea ameninţă cu degetul.

— „Taina nu erà numai a mea", răspunse tânăra fată, plecând ochii în pământ. „La curte, se înţelege,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că n'am putut să întâlnesc pe Jianu, dar el are mulți prieteni prin țară", sfârși ea încetișor.

— „Nu e nevoie să-i trădezi, draga mea", zise Domnița repede. „Să vorbim acum numai de el. Spune-mi, ce vorbe ați schimbat voi împreună, unul cu altul ?"

— „Nici o vorbă", răspunse Sultana zâmbind. „Eu cred, că el nici nu m'a văzut. Vorbia cu alți bărbați. L'am văzut numai șezând la masă".

— „Și cum era la masă?" stărui Ralù.

— „Câteodată foarte vesel. Atunci rîdeau cu toții. In două rînduri însă a aruncat câte o vorbă mai tare, și atunci era, par-că lovise un trăsnet în mijlocul meseniloг".

— „Minunat!" strigă Domnița cu bucurie. „Și e cu adevărat boier ?"

— „Ca și Karl Moor".

— „Vezi tu", zise tânăra Fanariotă", asta ar puteà să mă 'mpace și pe mine cu boierii. Dar, fără îndoială, el nu prea ține în seamă cinurile și rangurile? La el n'au trecere mărirele deșarte".

Sultana dădù din cap. Fără veste însă o prididiră lacrimile, și cu glas încet zise: „A fost pus un preț pe capul lui".

Atunci Ralù întinse amândouă brațele și trase pe prietena sa, cu foc, la pieptul său, zicând: „Dreptatea nu se mai găsește, decât în păduri și în inimile noastre, ale acestor două fete !"

* * *

Dimineața când se deșteptară fetele, aveau simțirea că se petrecuse cevà nou și de mare însem-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mătate în vieața lor. Orice întâmplare plăsmuită eră, pentru aceste ființi simțitoare, ca o întâmplare adevărată. Se mai adăogă încă, de astă dată, împrejurarea că, teatrul „Hoții" făcuse să iasă la iveală și un alt lucru, care ființă în taină. Erau amândouă foarte mișcate. „Ziua, în care ne-am învrednicit, să înțelegem un adevăr", zise Domnița, „este o zi de sărbătoare. Se adeverește, așa dară, că poeții cei mari nu spun lucruri numai visate de ei. Ei abiă ajung cu închipuirea cea mai îndrăzneață a fantaziei lor la realitate, care este poezia însăși a lui Dumnezeu !"

Și această sărbătoare a celor două prietene eră să mai fie înfrumusețată încă și cu o altă plăcere. Directorul teatrului adusese la cunoștința frumoasei Domnițe, că a sosit artistiul Steinmoser din Viena. și ea îl poftise să vină în salonul ei de muzică.

— „Insfârșit, însfârșit vom auzi", zise ea, „muzica — „Dumnezeiescului",—cântată cum se cade".

Dumnezeiescul eră Beethoven. Urmă să fie cântat pe pianofortele Domniței Ralù, singurul din București, și poate în toată Țara Românească. Acesta eră o piatră a smintelei pentru mulți, și mai ales pentru unele evlavioase cucoane bătrîne, care socoteau, că fata cea mică a lui Caragea eră un fel de moară stricată, cum îi ziceau, o femeie smintită și primejdioasă. Ele atâțaseră pe mai mulți Arhierei împotrima păgânescului clavir. Dar nici unul din aceștia nu îndrăsnise să supere pe Domnița.

Ralù primì pe artistul din Viena într'un salon, ale cărui ferestre dădeau spre grădina înzăpezită.

Cu părul răsucit pe frunte, cu cârlioanțe ridicate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sus de tot, cum era moda, ras de tot pe față, cu un guler scrobit foarte înalt, cu fracul lui vânăt și cu pantalonii lui albi, lipiți pe pulpe, ajungând numai până la glezne și întinși cu curele, trecute pe supt papuci. — lucru care dădeà statului său întreg, o înfățișare, pare-că nu stà bine cu picioarele pe pământ. — așà cum se înfățișà, acest Steinmoser nu prea arătà a vre-un om mare.

El se închină de vreo douăsprezece ori, una după alta, și se uità mirat la amândouă fetele. Acestea erau îmbrăcate astăzi „evropenește" sau „nemțește", port, care stà foarte bine Sultanei, și nu prindeà tocmai pe Domnița Ralù. Chipul cam Arăpesc al capului ei, mic și negricios, se înfățișà mai bine în brocatul cu fir de aur și cu pietre strălucitoare, decât în haina ce o purtà acum, albastră ca levănțica, și cu talie scurtă.

Mirarea cea mai mare se zugrăvì însă pe fața lui Steinmoser, când Domnița începù să-i vorbească într'o nemțească aleasă. — Și apoi când se așează la clavir, deodată strigă cu bucurie: „O, un Prohaska! Tocmai așà unul are și Domnul de Beethoven".

Ralù se rezemă de clavir și întinzând mâinile sale, rugătoare, zise: „D-ta cunoști pe Beethoven? Spune-ne, te rugăm, istorisește-ne! Ai vorbit D-ta cu el? L'ai auzit cântând la clavir!"

— „Da, l'am auzit! Cum să nu, Luminată Domnită", răspunse Neamțul.

— „Atunci spune-ne, cum cântă?" stărui Ralù.

— „No, cântă de minune, Măria Ta". Dar ca să lămuriască mai de aproape cum e felul lui Beet-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hoven de-a cântă, până acolo n'ajungeau puterile tânărului papă-lapte.

Ralù înțelese aceasta îndată, și îi făcù o altă întrebare de scăpare. „D-ta îl cunoști însă în persoană? Ai vorbit cu el?"

— „Cum să nu-l cunosc. Măria Ta, a fost anul trecut peste tot, la toate serbările congresului. No, dar cât privește ca să vorbești cu el", urmă Steinmoser, „nu e lucru ușor. Acel Beethoven e un om posac".

— „Ce e?" întrebă Domnița.

— „E posac, Măria Ta, îndată îți spune vreo grosolănie. Asta din pricină că e foarte surd".

Pe fața vioaie a Grecoaicei se înfățișă atunci toată tragedia acelei sorți, atât de nemiloase. „Asemenea ursită groaznică are de scop să ne dovedească, cât de neatârnat este marele suflet născocitor de trupul șubred al omului!" zise ea, întorcându-se la Sultana, care-și plecase frumosul său cap în jos, perdută pe gânduri.

— „Acuma însă, mă rog să ne cânți ceva!" zise Domnița artistului.

El puse mânile pe clape. Începù „Appassionata", și omul, atât de stângaciu în purtare, cântă această muzică cu mare pricepere și cu o mișcătoare adâncire.

In ochii negri ai lui Ralù se ridicau o flacără, după alta. Ființa ei șubredă păreà că crește deopotrivă cu simțirea ei. Rochia ca levănțica, nu se mai băgà în seamă. Cine o privià acum, vedeà numai fața ei. La această față se pironise și privirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sultanei cele deştepte, şi atât de doritoare de a învăţă.

După ce răsunase cel din urmă acord al părţii întâia, Domniţa se sculă în sus, şi zise cu o cadenţă muzicală: „Auzi tu strigătul, care cere să cunoască adevărul? Auzi tu cum vine, iară şi iară, în cele patru note: Spune-mi adevărul! Spune-mi, o Soartă, spune-mi o Cerule, o Dumnezeule! Tu mi-ai sădit această întrebare în inima mea, deslegă'mi-o acuma, ajută-mă să găsesc adevărul! Rugarea aceasta se înalţă la tine, Dumnezeule, din veacurile cele mai deprtate, din altarele tale, o Moira, necuprinsă de mintea omenească! Se înalţă şi din jertfele, care se topesc pe ruguri! Ea zâmbeşte din beţia scurtă a fericirii, şi se tânguieşte din marea nesfârşită a jalei. Spune'mi adevărul, căci de orbirea mea şi de chinul meu ar trebui să i se facă milă chiar şi ladului, cu atât mai mult Tie, Unule Dumnezeule!" Luminată de durere, ca Pythia, ea se uită în depărtare.

Sultana îşi acoperise faţa cu palmele.

Steinmoser deschise nişte ochi rotunzi, înholbaţi. Se făcuse adâncă tăcere în salon.

O uşă se deschise, în urmă, şi o cucoană frumoasă intră, ajutată de doui copii de casă. Atlasuri verzi şi galbene, încărcate de fireturi, înveliau trupul ei greoiu. Peste părul negru, ca pana corbului, eră aşezat, într'un turbănel de mătase verde, un fes alb de Tripoli, împodobit cu o steamă mare de smaraud.

In urma ei, tot asemenea ajutat de copii de casă, intră un fel de pitic cu faţa pocită, galbenă, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rîdeà necontenit. Inainte chiar de a ieşi la iveală, potca, învelită într'o giubea albă, împodobită cu un guler uriaş de vulpe vânătă, cucurigiă şi ciripiă, mai fiind încă şi peltic: „Cumnăţică Vhalù, Măvlia Sa a înţeles, fivheşte că thebuie să mă facă Spătah! Adică cum? Eu, ginehele lui, şi să nu fiu Spătah! Sunt acum Spătah, m'a numit acum!" Ar fi mai flecărit încă înainte, spunând tot acelaş lucru de zece ori, ca toţi gugumanii, slabi la minte, dacă nu i-ar fi curmat vorba nevasta lui supărată: „Ajunge acum vorba asta. Ştim acum". Şi îndreptându-se spre Ralù, de pe faţa cărcia fugise îmsufleţirea, făcând loc la ironie, ea urmă: „Ce mai faci, surioara mea? Cine e caragliosul acela, care şeade la dulapul tău de muzică? Aşà, vreun artist din lăuntru? Noi nu vroim să te supărăm. Am venit să-ţi spun numai două vorbe, în treacăt. Vroiu să mă duc apoi la nineaca, şi Milostivirea Sa, Spătarul, are să se ducă la Divan". Ea începù să rîză: „Doamne, adică de ce nu? Acolo e cel puţin bine îngrijit pentru câteva ceasuri".

Cucoana vorbià tare, fiindcă în Fanar, se scoteà proastă fiecare femeie, care nu vorbià pe întrecute, repede şi cu glas ascuţit.

Ipochimenul dela Viena şedeà, încremenit, lângă clavirul dela Prohaska, şi privià, cum se aşezase cnidata pereche pe un divan, şi cum li se aduse de slugi, care umblau forfota, narghilele, dulceţuri şi cafele.

Spătarul cel nouţ ieşit din cazan, ar fi mai flecărit despre boieria lui, dar dojana soţiei, şi mai ales ochii cumnatei sale, îl speriaseră. Cu picioarele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încolăcite, și cu spinarea învocoiată, ședeà, — gigica, — între perini și sugeà din narghilea.

Nevasta D-sale făcù întrebarea: „Unde e fratele nostru Constantin? Va fi oare acasă? Nu vine niciodată la tine?"

— „O, Constantin!" răspunse Ralù, cu o batjocură subțire, atât în privirea sa, cât și în vorbă. „Tu știi, Policseno, că el nu face parte din musafirii mei obicinuiți. Mă găsește anostă".

In aceiași clipă însă se deschise ușa, și, cu un rîs zgomotos, intră un tânăr Fanariot de o rară frumusețe. Erà urmat de un bărbat mai în vârstă, cu nasul foarte mare și cu ochii plini de deșteptăciune. Amândoi aveau bărbi negre, fiindcă la Fanarioți, ca și la Turci, se credeà că numai fața neagră, este fața puterei și a bărbăției, părul bălan sau castaniu trebuià să fie cănit, și să se arate negru de tot.

— „Iubită surioară!" zise cel care intrase întâiu, „m'am făcut eu singur, „introducteurs des ambassadeurs!" Trecând prin odaia, care este alături de acest templu al Muzelor, văzui pe boierul Constantin Samurcaș, săltând de mulțumire. Spune, că a auzit o muzică Dumnezeiască. Fiind inimă simțitoare, cum mă știi, mi s'a făcut milă de el, să-l văd stând dinaintea porței raiului, și ți l-am adus înlăuntru".

— „Să fie binevenit!" zise Ralù. „Dacă știam, că e la Curte, l-aș fi poftit chiar eu, de mult, la mine".

— „Halal! așà dară am putut, o singură dată în viața mea să-ți fac și eu pe plac!" zise Beizadeaoa Constantin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Cum vezi, este cu putință, dacă vrei, și asemenea minune", răspunse Ralù.

— „Dar tot minune rămâne, fiindcă noi ne închinăm la deosebite Dumnezeiri. Și, of!" uitându-se, cu un suspin adânc și cu ochii înfocați, la Sultana, care ședeà înnștită, „numai asupra Muzelor n'are Eros nici o putere !"

— „Cine a spus asta ?" întrebă Ralù.

— „Anacreon", răspunse Beizadeaoa, fără să se gândească mult.

— „Ești sigur de ce spui ?"

— „Ei, dacă n'a fost Anacreon, care a spus-o, apoi sunt eu, care o spun !"

Rîsul surorei lui tâșnì în sus, ca un avuz de mărgele: „Constantin a ajuns poet!" zise ea. „Dar ca să știu, pe cine să-l slăvesc pentru această vorbă minunată, pe tine, sau pe Anacreon, te rog, pune pe cineva să cerceteze în biblioteca ta. Dacă aceste vorbe nu se găsesc undeva în scrierile cântărețului dela Teos, pe care tu le ai pe toate, fără îndoială, în dulap, atunci ești tu autorul lor cu adevărat".

Biblioteca Beizadelei slujià totdeauna drept țintа săgeților de batjocură a Domniței Ralù, fiindcă această bibliotecă erà numai zugrăvită. In odaia cea mai întunecoasă a Beizadelei ea îmbrăcà pereții. Acolo străluciau cu slove de aur numele celor mai mari scriitori din toate veacurile, zugrăvite, pe rânduri de cărți bine așezate, iar pe dinaintea lor atârnau niște perdele verzi. Ralù le numià perdelele lui Parhasios. Când batjocurile ei ajungeau până acolo, atunci Beizadeaua o rupeà la fugă. El nu citeà niciodată, dar erà simțitor și se supără iute, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orice Grec adevărat, când sora sa dădeà în vileag, fără cruțare, taina bibliotecii lui zugrăvite.

— „Da, da, mă duc să caut", zise el, și de astă dată nemai glumind, ieși din odaie.

În ochii lui Ralù se răsfățà un drăculeț. O hărțuială de acest fel cu fratele său, ea nu scăpà niciodată prilejul s'o aibă, iar pe Sultana ei, pe care pusese ochiul frățiorul, știà s'o apere în totdeauna cu biruință.

— „A plecat dușmanul!" zise mica și îndârjita Domniță. „Eros să-l aibă în paza sa!" apoi se întoarse spre Samurcaș.

Chira Policsena se plictisià, știind, că acuma are să urmeze iară muzica, și poate chiar filozofie. De aceea zise, că trebuie să se mai ducă la mumă-sa, și plecă, legănându-se ca oraț, grasă cum erà, și neobicinuită să umble. Spătarul se fâțcăi, și el, după dânsa, tare supărat, că nu avusese voie să se fudulească mai mult cu slujba lui cea nouă. Dacă nu i-ar fi fost frică de Policsena, ar fi isbucnit în plânsete cu isterícale.

După ce ieșiseră afară acei turburători ai păcii, Steinmoser trebuì să cânte Apassionata până la sfârșit. Cu ochii închiși ascultà Samurcaș, și-i arătà apoi artistului, într'o nemțească aleasă, recunoștința sa.

Intr'aceea porunci Ralù, să i se aducă o bișacteà de bagà. O puse pe clavir, o deschise și-și afundă degetele în grămada de aur, ce erà înlăuntrul ei.

„Știu bine", zise Domnița tânărului Vienez, „că arta d-tale e mai presus de orice răsplată pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mântească, și te rog să nu măsori recunoștința mea după neînsemnatul dar, ce-ți fac. Acesta nu are alt scop, decât să te despăgubească pentru lunga și greaua călătorie, ce ai făcut până aici". Îi întinse mâna plină de galbeni, și o făcù aceasta cu atâta nevinovăție copilărească, încât artistul mirat, îi întinse și el, fără voie, mâna sa. Mânuța ei mică se cufundă de trei ori, de patru ori, în aur, și dăruì fără să numere. Amețit și cu buzunările umplute, se depărtă tânărul artist.

Vroià și Samurcaș să plece, dar Domnița îl opri.

— „Poți D-ta, Arhon Vornice, după această dumnezeiască destăinuire, să te duci, acum îndată, înapoi în mijlocul oamenilor? Ieri Schiller și astăzi Beethoven! Trebuie să treacă o vreme oarecare, până să doresc să mai am a face cu oamenii de toate zilele!"

Samurcaș se închină, zâmbind și încrucișând mâinile pe piept.

— „Ieri Schiller și astăzi Beethoven!" zise Domnița încă odată. „Mari sunt Nemții ăștia! Dar tocmai, fiindcă sunt mari, mă mir că Schiller a scris „Hoții" lui, acest strigăt, amărît pentru dreptate, și al mândriei de bărbat. Cum a putut el să născciască acest chip al lui Karl Moor? Se poate înțelege că supt asuprirea turcească cei mai vrednici bărbați se duc în codrii, ca haiduci și ca Klefți. Dar cum a putut să-i vină în minte unui poet nemțesc un asemenea lucru?"

— „Era atunci foarte tânăr și deschis la suflet", zise Samurcaș. „N'ai auzit niciodată, Domniță, despre Karl al Virtembergului? Acela călcà, cu caii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semănăturile țăranilor săi și vîndeà pe supușii săi, spre a fi duși la America. Au mai făcut și alți domnitori din Țările Ghermanicești tot astfel".

— „Așà dară și în țara Nemților?" zise Domnița, și rămase pe gânduri.

* * *

Sufletul lui Beethoven mai plutià încă în „Templul Muzelor", când se auzirà un fel de sunete străbătătoare în Curtea Palatului, care se chemau și ele muzică, dar acest fel de muzică venià din țara turcească. Erà meterhaneaua, care făceà un fel de vijelie sălbatecă din trâmbițe, însoțite de bătaia unor tobe mari într'un tact duduitor.

Erà chemarea la masă. Această gălăgie se mai făceà din nou, iarà și iarà, la fiecare rând de bucate, care se pornià din bucătărie, prin geamlâc, spre sofragerie.

Imprejurul mesei celei lungi, mișunau slugile în haine cusute cu fireturi de aur și argint. Erau musafiri mulți la masă, ca de obiceiu. Se aduceau de zece ori atâtea bucate, cât s'ar fi putut mâncà, ceeace aveà de urmare, că bucătăria domnească înghițià sume mari de bani.

La masă Vodă Caragea vorbià cu Samurcaș despre traducerile, ce el făcuse, el, din comediile lui Goldoni. Luà parte la această vorbă și Ralù, fata cea mai iubită a lui Vodă, pe când mama ei și chira Policsena păstrau tăcerea.

După ce se mâncă și se băù, dincolo de măsură, Doamna lui Caragea se lăsă s'o ducă câțiva copii de casă la odăile sale, unde erà cald, ca într'o baie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turcească. Ea rămase culcată mai multe ceasuri, fără să se miște de pe divan; erà un sac de grăsime, având însă o față regulată încă, dar învinețită de sulimanurì. Printre degetele ei, tapene din pricina inelelor, alunecau mătăniile cu diamanturi și mărgăritare mari cât bobul de mazăre. Când fusese tânără și frumoasă, ea jucase un rol însemnat în Fanar și-i ajutase cu credință soțului său, ca să ajungă în Scaunul Domnesc al Rumâniei, idealul tuturor Fanarioților, nefiind nimica alta trebuitor pentru aceasta, decât bani și darul de a face zavistii. Amândouă le aveà frumoasa nevastă a lui Caragea. Acum își ajunsese dorințele sale, dar o părăsiseră și tinerețea și soțul ei. Se mângâià cu răbdare. Osmanlâii zic: „Vin, cafea, afion și tutun sunt cei patru stâlpi ai cortului, unde se umbrește mulțumirea" Și în acest cort se retrăsese Doamna lui Vodă Caragea. Trebuințele ei sufletești și artistice erau mulțumite cu o mică flașnetă, pe care puteà să i-o învârtească cineva, adesea ceasuri întregi, dinaintea divanului Luminăției Sale.

* * *

Spre a se deslușì asupra unor stihuri din Goldini. Măria Sa Vodă luă pe boierul Samurcaș, după masă, cu sine în bibliotecă.

Dar traducerea erà numai un prilej. Vodă cereà adesea sfatul boierului Constantin, și vroià să-i pună și astăzi unele întrebări, cu privire la Slugerul Tudor Vladimirescu. Cari sunt părerile boierilor despre Vătaful de plaiu dela Cloșani? Să fie lăsat să câștige judecățile, pe care le-a pornit?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Măria Ta, știi că eu sunt binevoitor pentru el", răspunse Samurcaș. „Dar tocmai între simpatrioții lui are mari protivnici. Nu-și stăpânește gura. El nu e boier, și mereu ocărăște pe boieri, oricând și oriunde poate".

— „Ce găsești D-ta la el, dreptul vorbind?" îi curmă Vodă cuvântul.

— „Puterea credinții lui", răspunse Samurcaș, fără să se sfiiească. „Firea lui dreaptă, Tudor Vladimirescu e tot așà de cinstit ca prieten, cum este ca dușman. Un dușman, care nu se preface, și care rămâne totdeauna drept și față de protivnicul său. Așà, de o pildă, el dorește să vadă în Scaunul Domnesc al Țării sale domnitori pământeni, și ar vrea să scape Țara de Greci. Dar și pentru Greci dorește acelaș lucru, adică le dorește, ca și ei să scuture jugul Turcilor și să fie slobozi în țara lor. Ca să ajungem și noi acest scop, eu cred că Tudor bucuros ne-ar da chiar o mână de ajutor. Așà de dreaptă e judecata acestui om, Măria Ta! De aceea eu cred că ar fi bine, și de mare folos, dacă s'ar puteà înduplecà să intre în Eterie. Vrei, Măria Ta, să ne ajuți ?"

Vodă își netezì barba, închizând ochii pe jumătate. Boierul Constantin, capul Eteriei din România, aveà însărcinarea să facă din Vodă Caragea un mădular dintre cei luptători, ai întovărășirii grecești pentru libertate. Dar Vodă știà să se strecoare față cu întovărășire, întrebuințând toată șiretenia sa de Fanariot. El făceà jertfe pentru Eterie, într'un fel literar, luà parte vie la publicațiunile numeroase de traduceri și de lucrări originale, cari se scoteau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Eteriști în Grecia, la Viena și la Paris, ajută teatrul fiicei sale, dar nu voiă să ajute cu bani pe cari căutau să câștige și să adune părtași la Eterie.

— „Pe câtă vreme mă găsesc în Scaunul de Domnie al României, eu nu pot să fiu răsvrătitor", era răspunsul său.

Samurcaș îi dedeă drept pildă pe Țarul și pe cei doi Crai Nemțești.

— „Dacă aș fi Rus sau Neamț, m'aș face îndată cel mai zelos Eterist", îi răspunse Vodă.

— „Și ca Grec....?" întrebă Samurcaș plecând ochii, ca să-și poată ascunde mânia.

— „Ca Grec" răspunse Caragea, apăsând și punând mâna sa, împodobită cu un mare smarand cioplit, pe umărul boierului Constantin. „ca Grec cunosc starea lucrurilor foarte de aproape. Cine a trăit supt stăpânirea Turcilor, adică supt jugul celei mai silnice desfrînări și a lipsei de orice lege, acela are măduva sdrobită pentru vecii vecilor! Stihuri, cântece, drame...." el arătă la cărțile dela pereți și pe masa încărcată de scrieri, „un fel de pâlpâială de flacără se poate face, niciodată însă o renaștere. — De aceea sipetul cu bani, aceasta trebuie să fie de aci înainte patria Fanarioților!"

Samurcaș plecă capul tot mai adânc în jos. Ar fi vroit să-i strige lui Vodă în față: „Dar mai sunt pe lume și alți Greci, cari nu sunt Fanarioți!" însă se stăpâni.

* * *

Spre seară, când soarele cel roșu, lipsit de raze și rotund ca o ghiuleă, părea că e atârnat între cră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cile copacilor, crescuți printre mormintele bisericii Sărindar, o trăsură foarte ciudată ieși din Curtea Domnească.

Patru cerbi, cu coarnele aurite, erau înhămați la o samie. Zăpada, care era înghețată de marele ger, se fărîmă ca praful supt copitele cele mici, și sărîa până în samia, în care ședeà, învelit în blănuri, Beizadeaoa. El se ducea la un chef.

In dimineața zilei următoare se lăți vestea la Curte, că Beizadea Constantin ar fi zăcând bătut rău, jumătate mort, în iatacul său, că ar fi fost adus acasă în starea asta în cursul nopței. Doamnei nu i se puteà spune nimica, fiindcă ea dormià până pe la ceasurile unsprezece, iar fetelor tinere, cum era Domnița Ralù, nu li se spuneau asemenea lucruri.

In iatacul lui Vodă însă, care era prefăcut într'un fel de cort, aproape întunecos, prin o mulțime de covoare de mătase și de stofe țesute în fir, ședeà tâlmăcitul Hatman Carabaș, prietenul Beizadelei, și istorisià lui Vodă toată întâmplarea, cu un glas mișcat.

— „Vroi să cunosc întregul adevăr!" zisese Caragea.

Chiar și cu ghicilicul în cap, un fel de scutic de noapte, din mătase galbenă, Vodă tot mai aveà o înfățișare măreață. Fanarioții se străduiau încă din tinerețe, să aibă o asemănare cu Turcii, la ifos, și un fel de mândrie nepăsătoare.

Hatmanul Carabaș, urmă, și el, pilda lui Vodă, și se străduià să facă din fața lui frumoasă, obrăznică, o față serioasă. El se închină și zise: „Nimic nu trebuie, și nici nu poate, să rămâie ascuns privirii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătrunzătoare și luminate a Măriei Tale. Vei ști, așadară, că Beizadeaua, după ce mi-a făcut cinstea să ieа cină cu mine, s'a dus la casa Postelnicului Chiriac".

— „Erà negreșit vreo sindrofie acolo?" întrerupse Caragea aspru.

Hatmanul se închină iară. „Beizadeaua erà așteptat acolo, ca de multe alte dăți, într'un cerc foarte restrâns".

Vodă lăsă pleoapele până din jos pe jumătatea ochilor, ca un tigru somnoros.

— „S'a întâmplat acolo un lucru ne mai auzit", urmă Carabaș cu grabă. „Postelnicu, negreșit în stare de beție, s'a repezit la Beizadea cu un cuțit. Beizadeaua, care nu erà armat, cercă să fugă, dar toate ușile erau încuiate. Strâmtorat de tot, Beizadeaua sări printr'o fereastră, și-și făcù mai multe răni la cap, la umeri, și la genunchi".

— „Sgârieturi", zise Vodă liniștit.

— „Ba tăieturi sângeroase, zdreliri, răni dureroase în carne", zise Carabaș stăruitor, și urmă cu patos: „Dar mai mult decât trupul, a fost rănită cinstea lui, Luminate Stăpâne! Și fiul prea înalt al lui Vodă roagă pe Milostivul său părinte, să pedepsească pe Postelnicul cu cea mai mare asprime".

Degetele galbene ale lui Vodă Caragea pieptănau barba lui de mătase. După o clipă de tăcere, ieși un răspuns cu vorbe, foarte înțepate: „Spune Beizadelei, că Domnitorii și fiii lor pot să facă mai multe decât alți muritori, dar sunt și mai mult opriți de a face unele. Domnitorul poate să poruncească, dar numai în marginile dreptului și ale cuviinței. Eu nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pot să-l fac pe Postelnicul să ispășească, tot el, rușinea, pe care i-a adus-o Beizadeaua în casă".

Vodă dădù din cap, și Carabaș înțelese că trebuià acum să plece.

El se duse înapoi la Beizadeaua, și-l găsì tocmai aruncând cu căniță și farfurioare, după cele două slugi ale lui, Arapi, cari, de frică, își ascundeau turbanele albe cum puteau. Beizadeaua, al cărui cap erà legat și oblojit de toate părțile, aveà acum și un atac de istericale. Intrarea Hatmanului îi abătù însă gândul într'altă parte.

— „Ei?" întrebă el.

Carabaș se lăsă într'un jilț, alături de pat, plecă capul pe piept și făcù cu mâna, ca un om care-și netezește o barbă lungă. Apoi, cu tot ifosul și toată fudulia înaltă a lui Vodă, istorisì, din cuvânt în cuvânt, ce răspuns trimesese dânsul fiului său.

Efectul fù minunat.

Prințul Constantin rîse cu hohot și zise vesel: „Ia te uită, Aristidis însuși!"

— „Brutus!" zise Hatmanul, cu patos.

— „Caragea!" țipă Beizadeaua. „Ce mai vrei? Vodă Caragea întocmai! Cuprinsul tuturor virtuților din vechime..." Dar deodată îl prididiră lacrămile, fiindcă rîsul îi pricinuià durere la rănile dela cap. Dar gustă povestirea cu întregul cinism al firii sale. După nevasta Postelnicului alergase și Vodă, și că puteà acum să-i facă cunoscut, că el i-a apucat înainte, aceasta erà pentru Beizadeaua cea mai mare plăcere, fire-ar-fi chiar cu prețul de a mărturisì, că a mâncat o zdravănă bătaie.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iarna urmă înainte tot așă aspră, cum începuse. Copacii se frângeau supt povara de zăpadă. Noaptea urlau lupii prin mahalalele Bucureștilor, și alergau ca câinii, în haite, prin sate.

Intrarea la peștera dela Polovraci, era înzăpezită de mult. Mereanu își făcuse bârlog de iarnă, sigur, la Rucsandra lui.

Jianu rămăsese la cârciuma din pădurea de lângă Râmnic. I se păreă, că eră bine așezată, și cârciumarul om vrednic. Cârciumăreasa îi dăduse Căpitanului odaia ei. Eră văruită curat și luminoasă, pe pereți erau întinse scoarțe frumoase, țesute de Domnica. La ferestre înfloriau garoafe și rozete, printre cari erau așezate gutue aurii, care umpleau odaia cu mirosul lor dulce. Odaia se încălzià de minune. Jumătate lungimea unui părete o cuprindeà soba de pământ, văruită alb, în care se băgau trunchiurile de lemne aproape nesparte, așă cum se aduceau din pădure. Dacă lemnul eră prea lung și rămâneà un capăt afară din ușa sobei, atunci se împingeà, pe urmă, după ce ardeà o parte, și se mai scurtà. Căldura răspândită de această sobă eră deosebit de plăcută.

Simțimântul cel nou pentru Iancu, știindu-se acum bine ascuns, aerul cel molatic, îmbălsămat, stăruința tăcută, dar statornică, a tinerei femei, peste a căreia întreagă ființă se vedeà revărsată o dorință tremurătoare, toate acestea împreună, învinseră, în sfârșit, pe oțelitul haiduc. I se păreà, că i se desmorțesc simțurile, cari până acuma slujiseră, cu grozavă încordare, numai la meseria lui și spre a răsbună dreptatea. Zâmbind se uitase Mereanu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe urmă Căpitanului său, când plecase dela Polovraci în jos spre Râmnic. El zisese Rucsandrei: „Ei, negreșit, e foarte bine așezată cârciuma lui Cândrea! Nici vorbă, meșteșugul de război al Căpitanului e foarte slăvit, dar tot numai om este și el! Și aceasta e bine, căci altmintrelea s'ar preface odată în flacări și în fum, așà arde și fierbe uneori în el".

Căpitanul erà în adevăr om, și el, și încă om tânăr. Văzând Mereanu, că nu primește nicio știre dela el, timp de cinci săptămâni, veni în jos dela Polovraci. Găsì pe Domnica mai frumoasă, decât oricând. Peste cosițele ei castanii, erà legată o maramă albă, împodobită pe de mărgini, cu fluturi de argint. Pe umeri purtà o scurteică de atlas verde, cu mânecile atârnate de amândouă părțile, și care erà îmblănită, pe la mărgini, cu samur scump. Pe dedesuptul scurteicii, sânul Domnicăi păreà că erà ferecat cu solzi de galbeni în toate mărimile, așezați în cinci sau șase rânduri, unii peste alții. Salba este măsura avuției la țărance. Judecând după salbă, cârciumăreasa puteà să se asemene cu oricare cucoană de boier. Și aceasta venià de acolo, că se înfruptase din comorile lui Iancu Jianu.

In schimb, cârciumarul se târà înaintea haiducului, care primià gudurarea lui, numai din dorința ca să nu-i lipsească cârciumăreasa.

Mereanu luă seama două zile, și spre a se încredința și mai bine, întrebă pe Alexe: „L'a apucat rău?"

Țiganul râse, arătându-și dinții cei albi: „Boierul Iancu e vijelia, Domnica e plopul".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Așà e bine", răspunse celălalt, dând din cap, hotărît.

După ce se potolise boierul Iancu, și asemenea și crivățul de iarnă, Căpitanul de haiduci încălică calul să plece spre a-și adună oamenii, căutându-i prin toate ascunzătorile lor. Domnica îl însoția. Ea venise, îmbrăcată ca haiduc, și se oprise în fața lui. Părul și-l împletise și-l ridicase în sus astfel, încât vârful coadelor ei castanii îi cădeau de supt căciula albă, întocmai ca o chică, în ceafă și pe obraji. Erà minunat de frumoasă, și cu atât mai frumoasă, cu cât, la privirea copleșitoare a lui Iancu, se înroșise și se uità, rușinoasă, în jos la brîul ei, în care își așezase pistoalele încrucișate.

Iancu se uită câtva timp la dânsa, și apoi o întrebă: „Ei, și ?"

Ea ridică ochii cu sfială la el, căci cu toată dragostea lor, Jianu rămăsese pentru Domnica tot boierul de neam și stăpânitor. De aceea se și închină la el. Când văzù, că zâmbește, ea îi apucă mâna, o duse la buze și-i zise cu atâta patimă, încât aproape nu mai aveà glas: „Eu mor, fără tine!"

Et o pusese la încercări. Se dovedise neobosită, cu grije, vitează și totdeauna veselă.

Se îndrăgostise însă și micul labraș de dânsa.

Boierul Iancu porunci atunci, ca Domnica să rămână acasă, fiindcă dorește să vadă mai bine fața ei, în ușa cârciumii, când se va întoarce, decât fața posomorîtului ei de bărbat.

Domnica se cam bosumflă. Iancu se iuți, și plecă dela cârciumă, fără să-și iea ziua-bună..

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ceeace nu spusese Jianu frumoasei Domnica era că aflase, prin boierul Vasile Moangă, că ocârmuirea se pornise, în anul acesta, din vreme, să pună mâna pe groaznicul haiduc, şi că spre acest sfârşit a fost trimis anume Cârc Sărdarul Iamandi în Oltenia, cu o poteră mare de peste trei sute de oameni. Că căutaseră pe Jianu mai întâiu în Mehedinţi, şi că acum Cârc Sărdarul ar fi în Târgu-Jiului. Că apoi se va îndreptă, cum se crede, spre Râmnic, că toată ziulica el înjură mereu, fiindcă ştirile, ce se află despre ascunzătoarea lui Jianu, se lovesc în capete una cu alta.

Iancu, care chemase roata lui Svârlugă, ca să calce cu ei, mănăstirea Horezului, unde „stăpânia" igumenul Grec Chrisant, cu chefuri şi zaiafeturi, se hotărî acum, să nu mai iasă din calea poterei, ci vestì în grabă încă două cete, să vie cu el.

Din lunga odihnă de peste iarnă şi din ceasurile de mulţumire, firea lui de luptător ieşise acum cu noi puteri. Plăcerile dragostei, în mica odăiţă, aveau farmec pentru el numai atâta timp, cât nu înverzise iarba şi copacii. Dar chiar şi atunci Iancu pismuià câteodată pe vulturii şi urşii, cari puteau să steà în codru pe viscol şi în zăpadă. Abià intrase în pădure şi abià trase în piept mirosul de primăvară al pământului, al frunzişului dintâiu, abià şezuse lângă foc şi auzise, aţipind, cel din urmă tuşit al cailor şi bătaia lor din picioare, abià simţise iară şi văzuse, cum viforul, gonind norii, treceà prin vârfurile copacilor, — şi îndată sângele lui se liniştì şi se răcorì, fiindcă numai sângele lui fusese în joc peste iarnă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mir1901-1932

Acum se vedeà iarà în mijlocul codrului de stejari cu verdele lui frunziș de primăvară, așà de deschis, încât, chiar când cădeà ploaia, se părea că-l mai străbate încà lumina soarelui. Cetele de privighetori cântau așà de tare, încât pare-că se simțià, lovirea cânteculuì lor în urechc. Care glas de femeie se puteà asemănà cu asemenea cântare? Buzele cărei femei puteau să mângâie așà de lin, cum mângâie vântul? Brațele cărei femei puteau să strângă așà de tare și să legene așà dc puternic, ca vijelia? Cine a dormit vreodată la sânul naturei, are o măsură cu totul altfel pentru toate, lucruri și simțiri. Iancu Jianu erà unul dintre acei fericiți, cari nu pot să fie subjugați, vreme îndelungată, de simțurile lor.

Căpitanul aveà acum dorința să se măsoare cu o întreagă oștire, și oamenii lui se uitau la el ca la un Dumnezeu.

Abià se adunaseră cele patru cete de haiduci, vreo cincizeci de oameni cu toții, când și aduseră iscoadele vestea că potera s'apropie.

Haiducii erau ascunși în pădurea care se urcà, drept în sus, în partea de către Miazănoapte a unei livezi, și care le acoperià astfel spetele, pe când la marginea ei curgeà un râu lat.

Jianu își împrăștià oamenii într'un șir lung. Cu grije mare se alese pentru fiecare un copac puternic, drept meterez, în al cărui crângi se așeză haiducul.

Erà des de dimineață, mărgelele mărunte de rouă, cari acoperiau, ca o pătură cenușie, iarba înaltă, se adunau acuma, topindu-se în mari picături limpezi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Abiă auzit, trecea râul pe la poalele plaiului, pe supt crăcile stejarilor, gâlgâind câteodată, din când în când, de câte ori alunecă peste vreo lespede tocită. In apa limpede se repeziau păstrăvii, sau aninați de vreo piatră, se legănau în undele răcoroase. Privighetorile cântau spre întâmpinarea zilei.

Trei oameni sosiră în livade, dintre cari unul era un ciobănel mic, a cărui ochi negri luminau, dârji și tot odată cu teamă, de pe supt căciula de oaie. Alături erau doui Arnăuți, ținând fiecare o mână pe umerii băiatului și alta pe pistoale.

Ii aruncau fel de fel de înjurături în față, și-l târau cu ei, învederat împotriva voinței lui. „Inainte, hoțule! Tu cunoști culcușurile lor, câine râios! Acum nu poți să mai dosești, ca ieri-seară, când te-am prins și ai vroit s'o rupi la fugă, să-i vestești pe tovarășii tăi, afurisiții de haiduci!" Curgeau pumnii în coastele bietului ciobănaș, mai ales când el schimbă de două ori poteca, apucând odată în dreapta, și altă dată spre stânga, peste livade, supt cuvânt că de aci înainte nu mai știe drumul. Arnăuții îl înjurau groaznic, dar să-i tragă flăcăiașului un glonț în cap, tocmai acuma, li se părea un lucru fără folos. Erau bucuroși că l-au găsit și l-au silit să le fie călăuză. Cârc Sărdarul ar fi făcut mare gălăgie, dacă l-ar fi ucis fără rost.

Cearta între tustrei urmă așă de lungă, până când boltile de stejar se însuflețiră, și se zări potera lui Iamandi la marginea livezii.

Deodată se auzi o împușcătură, și apoi alta, ieșind din pădurea din față. Cei doi Arnăuți de lângă cioban căzură, unul la dreapta și celălalt la stânga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui, în iarbă, fără să scoată o vorbă. Flăcăul făcù vreo câteva sărituri peste livade și peste râu, și se pierdù în pădure.

— „Și ăsta a fost un haiduc! Atunci ne așteaptă, aici, negreșit, toată ceata lor!" strigă Iamandi turburat, deoarece cu cea dintâiu ochire el cunoscù minunata așezare a dușmanului său nevăzut.

— „Acuma pe el!"

Întunericul zorilor se schimbă în albastru, apoi începură să se aprinză vârfurile, și ziua se făcù aurie, soarele se arătă. Puștele trăzniau necontenit. Iarba eră zdrobită și călcată, și pe deasupra se vedeau bălțace roșii de sânge și trupurile negre ale celor căzuți. În locul mirezmelor de primăvară se rostogoliau acuma, prin văzduh, norii de fum acru al ierbii de pușcă.

Cei cincizeci de haiduci ședeau ascunși, prin copaci, ca într'o cetate.

Cârc Sărdarului i venià să-și iasă din minți. Sălbatici se rostogoliau ochii lui peste câmpul de luptă, în care nu puteà să vază nici un dușman. Vreo sută de Arnăuți erau doborîți și Căpitanul lor băgă de seamă, cum oamenii săi începuseră să slăbească. El ocolì cu calul, în fugă, împrejurul poterei și înjurà, cum știe să înjure numai un Arnăut, căutând să-și ție oamenii strânși într'un mănunchiu, fiindcă începuseră să se răslețească, negreșit spre a puteà s'o șteargă prin marginile pădurei.

Deodată se auzì, dincolo peste râu, un fluerat scurt. Impușcăturile încetară, și, abià un minut mai în urmă, năvăliră haiducii din pădure, așezați în formă de ichiu. Sparseră potera cu totul, despăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţind-o în două părţi şi cosind-o cu săbiile, cu o năprasnică iuţeală, aşa încât putură chiar să întoarcă ichiul în loc, repezindu-se a doua oară, ca o săgeată, printre duşmani, şi răsturnând tot ce le sta în cale.

Treizeci sau şi mai mulţi Arnăuţi fură culcaţi iarăşi la pământ, şi în loc să se arunce asupra lui Jianu, cum ardeă de dorinţă să facă, Iamandi trebuî să-şi încordeze toate puterile, spre a-şi adună potera împrăştiată, fiindcă haiducii, îndemnaţi de minune, răsbăteau când în gloate, când intrà în ichiu prin şirurile poteraşilor.

Nu erà cu putinţă a se împotrivì la năvala lor, fiindcă ei nu erau lefegii. Fiecare din haiduci se luptà hotărît pentru ceeace-l privià deadreptul, şi toţi se luptau cu acea vitejie a desnădăjduirii, care îi adusese în codri. Cu ţipete turbate şi cu gemete se repeziau la bătălie. Impuşcăturile se auziau numai rare, dar erà groaznică încăierarea, pe piept. luminată de sfinţitul scoarelui.

Iamandi încă nu găsise prilejul pentru o luptă dreaptă cu Jianu. fiindcă, dela început, haiducii îi impuşcaseră pe cei trei buiuc-başi ai lui, aşà încât n'aveà cine să-l ajute să-şi adune oamenii şi să-i stăpânească. Deocamdată nici Jianu nu dorià de loc o „luptă dreaptă" cu Iamandi, ci silinţa lui erà să-i nimicească toată potera, care erà de şase orî mai numeroasă decât haiducii lui. Vroià s'o nimicească înaintea ochilor Cârc Sărdarului. Pe urmă puteà să vină şi rîndul lui Iamandi.

Numai încăpeà îndoială, Arnăuţii începeau să se retragă pe supt copaci, pe unde se lăţiau umbrele de seară. Haiducii se repeziau, sărind după ei, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niște pisici sălbatice, obișnuiți cum erau, cu codrul și cu ale lui.

Iamandi strigă la poterașii săi: „Stați! Dați focuri!"

Vreo câteva împușcături mai porniră.

Un șuerat pătrunzător însă străbătù pădurea, și deodată încetă toată gălăgia. Noaptea cu tăcerea ei împresură pe Arnăuți. Par'că bezna înghițise pe toți haiducii.

Cârc Sărdarul strigă atunci mânios: „L'am rănit pe Jianu!"

Dar oamenii lui strigau: „Haidem înainte! Haiducii se prefac! Au să vie iar înapoi peste noi!"

— „Nu, fricoșilor!" țipă Iamandi. „Împușcătura mea trebuie să fi nimerit pe tâlharul cela de Căpitan! Haideți! Avem să punem mâna pe el!"

Unul din poterași îi zise atunci în batjocură: „Du-te, boierule, du-te D-ta, dacă ai poftă, de-l prinde. Noi suntem acuma prea osteniți și suntem răniți!"

— „La Horezu!" strigară cu toții. „Vroim și noi să ne odihnim acolo. Două sute din ai noștri au fost uciși!"

— „Veniți cel puțin înapoi, să-i îngropăm!" strigă Cârc Sărdarul.

Dar ce-i pasă Arnăutului de alt Arnăut, dacă nu poate să-i mai fie lui de folos. — „E vreme destulă și mâine să îngropăm leșurile!" strigară cu toții. „Acum să mergem la Horezu!"

* * *

Tăcut, dar turbat, mergeà Cârc-Sărdarul călare în fruntea cetei sale. Deși nu erà departe mănăsti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rea, ei totuşi pierdură îndreptarea, şi rătăciră câteva ceasuri prin întunerecul nopţii.

Instârşit copitele calului lui Iamandi loviau caldarîmul drumului, care, duce între două ziduri înalte, în sus, la mănăstirea Horezu.

Lărgimea acestui drum învederează că el a fost croit pentru oştiri şi pentru halaiuri Domneşti.

Crăcile negre ale brazilor uriaşi atârnau de a curmezişul lui pe deasupra zidurilor, cari ocoliau Ciutăria igumenului. Aceasta erà o pădure întreagă, plină de vânat.

Sus la poarta cea dintâiu, întărită cu fierărie, numele Cârc-Sărdarului, precum şi frumoasa lui vorbă „Romeica", îi înlesnì intrarea, iar întreaga poteră îù găzduită în curtea cea mare a argaţilor, unde se aflau grajdurile Prea Sfinţiei Sale.

Prin poarta a doua intră Iamandi, singur.

Tocmai se sfârşise rugăciunea de seară şi prin uşa, luminată roşiatic, a bisericii, ieşià un şir lung de mici lumânărele, ale căror şubredă lumină făceà să se vadă umbrele călugărilor, precum şi feţele lor. In fruntea tutulor, cu cârja în mână, păşià igumenul Chrisant, un om tânăr, foarte frumos, puternic şi care erà mare iubitor de petreceri.

Când se vestì musafirul şi se înfăţişă înaintea lui, igumenul îl primì cu prietenie, şi-i întinse mâna sa cea albă, ca s'o sărute. „Dumnezeu să te aibă în a lui pază, viteazule Cârc Sărdar! Mare plăcere-mi face, că te văd. Tu ştii cât de rău suntem noi strîmtoraţi acum de tâlharii de haiduci!"

— „Vin tocmai dintr'o luptă împotriva lor, Prea Sfinte Părinte", zise Iamandi. „Douăzeci şi patru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de ceasuri ne-am luptat. Eu şi cu o sută a mea de oameni împotriva lor, cari erau cel puţin o sută şi cincizeci de haiduci, urcaţi încă şi întăriţi prin copaci. Erau conduşi de însuşi Iancu Jianu".

— „Conduşi de Jianu?" trecù vorba din gură în gură printre Călugării speriaţi, cari-şi făceau la cruci.

Igumenul mai porni şi un blestem, fierbinte, împotriva lui Jianu, acest câine de Vlah, râios, şi Iamandi adaose: „Erà cât pe-acì să pun mâna pe el, fiindcă l-am rănit, eu, cu mâna mea. L-aş aveà acuma, dacă n'ar fi fugit, şi n'ar fi dosit, dimpreună cu cei o sută cincizeci de oameni ai lui".

— „Unui viteaz ca tine, nu poate să-i mai scape a doua oară", îl mângâiă igumenul. „Şi am de gând să înştiinţez chiar eu pe Vodă, — fiindcă trimit tocmai un lipcan la Măria Sa, încă mâine dimineaţă, — că eşti pe calea cea mai bună, ca să scapi Ţara aceasta, nemernică, de cea mai mare pacoste care o bântuieşte. Ştii că eu am trecere la Vodă, şi dacă ai aveà vreo dorinţă...."

Cu aceste vorbe, şi lăudându-se mereu, urcară amândoi scările până la pridvorul care ieşiă înainte spre curte. Românii aveau obiceiul să zică: „că doi Greci nu pot să se întâlnească, fără să vrea să se sperie unul pe altul".

Dar nu erà de tot lipsit de temeiu, dacă Igumenul Chrisant îşi închipuiă că este un fel de Vodă la Horezu. Locuiă într'un adevărat palat, singurul monument păstrat, de arhitectură românească, pe care l-a zidit Vodă Brâncoveanu, om învăţat şi om al credinţei, la sfârşitul veacului al XVII-lea. Horezu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu era numai mânăstire, era și cetate și conac Domnesc. Nu este în el nici o prispă, nici o margine de scări, nici un stâlp, care să nu fie sculptate, nici un părete care să nu fie împodobit. Pridvoarele, sălile și chiliile sunt boltite. Odăile din arhonderie, în care fu primit Cârc Sărdarul, străluciau prin poioabele alese de covoare, puse pe jos și pe pereți. Pe deasupra divanurilor erau aruncate cusături cu aur pe catifele, sau lucrate din mătăsuri în toate ițele. Lumânările erau așezate în sfeșnice grele de argint. Tot asemenea de argint era și tava cea mare, cu care i se îmbiă acuma musafirului vin și o gustare.

Igumenul, păsind mândru spre ușe, îi zise lui Cârc Sărdar: „noapte bună", cu un zâmbet binevoitor, pe când câțiva țigani se strecurară în odaie, fără a face nici un zgomot. Ei erau însărcinați să desbrace pe boierul Costache și să-i frece trupul, ostenit după atâta luptă, înainte de a se întinde între perinele moi. Cea mai dibace pentru această treabă, era o frumoasă țigancă tânără.

Afară, în curtea mânăstirii, era liniște. Prin lumina slabă a nopții de primăvară se vedeau bolțile pridvoarelor. Cei doi peri, bătrâni de veacuri, cum erau înfloriți, se înfățișau ca niște nori albi, iar brazii dinaintea bisericii se înălțau atât de sus în văzduh, în cât păreau că poartă câte o stea pe crucea din vârful lor.

Pe când Grecii dormiau, mânăstirea întreagă visă despre credința întemeietorului ei, care a murit la Țarigrad, moarte de mucenic, dimpreună cu toți pruncii săi.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca niște păsări de noapte dispăruseră haiducii în pădurea întunecată. Unde alți ochi nu mai puteau vedeà nimica, ei mai zăriau un fel de lumină cenușie, a vreunei pietre, sau dela vreun copac. In deosebi desvoltat erà la ei pipăitul cu picioarele. Simțiau drumul, sau chiar felul pământului, fiindcă, în fuga lor, trebuiau să treacă prin păduri necălcate.

Băieții știau că Căpitanul lor fusese rănit foarte greu, căci altmintrelea nu s'ar fi lăsat de prigoană. Alexe se lipì de tălpile stăpânului său, și se încercă să înțeleagă din vreun semn, din vreun sunet, din răsuflarea stăpânului său, dacă sufere de cevà, sau dacă-l părăsesc puterile, dar nu putù înțelege nimica. Urmară drumul înainte, fără întrerupere prin pădurea întunecată, în care huhurezii se văitau din toate părțile. Când se auzì murmurul unui pârâu. Iancu dădù o scurtă poruncă: „Gruia și cu Alexe. împreună cu mine, vom merge la vale, prin apa pârâului, iar toți ceilalți veți merge în susul lui. Ascundeți-vă la Polovraci, și acolo să așteptați poruncile mele".

Alexe ascultà, dar din glasul boierului Iancu, nu putù să înțeleagă cum erà starea adevărată a lucrurilor.

Ajunseră la pârâu, intrară în apă și-și pierdură astfel urmele.

Tot atât de muți, ca până acuma, înaintau Căpitanul și cei doi tovarăși, cei mai credincioși ai lui. prin apa rece și zgomotoasă. Matca pârâului erà pardosită cu pietre, pe supt care undele apelor săpaseră pe alocurea găuri atât de adânci, încât se puteà cufundà un om până la piept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In sfârșit, ieșiră cu toții la mal. Erau pe jumătate înțepeniți, și Jianu zise răgușit: „La Domnica!"

Ei plecară, iute ca vântul, prin pădure. Când ajunseră la un luminiș, peste care luna, în scăderea ei, mai revărsă încă o slabă lumină, văzù Alexe, în ce hal erà stăpânul său. Trupul lui Jianu păreà că a fost muiat în sânge, un glonț îi pătrunsese o parte a pieptului și brațul stâng. Se împleticeà la umblet, din pricina prea marei slăbiciuni.

Il puseră pe un trunchiu de copac, care erà răsturnat în iarbă, și-și rupseră din cămășile de pe trupurile lor, făcând din ele legături. Pe când îl legau, sângele lui fierbinte curgeà necontenit pe degetele lor. Dacă n'ar fi fost în stare să-l oprească, Căpitanul trebuià să se sfârșească în brațele lor. Lui Alexe i se strîngeà inima cu cârcei în piept. El se închinà, pe tăcute, la cer: „Doamne, Doamne, să nu mi-l iai! Il iubesc mai mult decât pe tata și pe mama mea! Numai Tu, bunule Dumnezeu, știi cât de bun este el cu mine !"

Gruia însă, care-l sprijinià pe Iancu, simțià cum el se lasă, din ce în ce mai greu, pe umerii lui.

Dar voinicul erà încă în simțiri. Când se auzì o cântare de cocoș, pătrunzând prin liniștea nopții, el șoptì: „Am greșit drumul". Aveà știință că încă nu puteau să fie în apropierea cârciumei din pădure, și că îndreptarea pe care ar fi dorit el s'o urmeze, se depărtà de orice locuință omenească.

— „Trebuie să batem într'acolo", strigă Gruia Țigamului. „Poate să fie oameni buni. Eu n'am auzit de Grec prin locurile astea".

Alexe erà de aceeaș părere. Cântecul cocoșului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i se păreà un răspuns, trimis de Dumnezeu la rugăciunile lui fierbinți.

Cu multă băgare de seamă sprijiniau pe Căpitanul, fiindcă orice apucare prea aspră, de supțiori, ar fi putut să-i deschiză rănile din nou.

Erau ceasurile două după miezul nopții când ajunseră la un conac boieresc, așezat la marginea unei păduri.

Luna se stinsese, noaptea erà întunecată, și numai stelele cele mari luciau prin aerul răcoros de primăvară.

Oamenii bătură cu pumnii în poartă, până începură câinii să latre. Insfârșit veniră două slugi la uluce.

— „Suntem oameni buni. Aveți milă!" le zise Alexe. „Stăpânul meu e jumătate mort. Deschideți-ne iute porțile și dați un adăpost unui creștin greu rănit".

— „Da cine e stăpânul tău? De unde vine? Cine l-a rănit?" întrebară oamenii din curte.

Alexe își înghiți înjurăturile, care ar fi vrut să le arunce, potop, pe capul zăbovitorilor, și începù să se jelească: „Am fost călcați de tâlhari! Pentru numele lui Dumnezeu și al tuturor Sfinților! vedeți voi înșivă, cât de greu rănit e stăpânul meu. Voiți să lăsați un creștin să moară în pragul ușei voastre?"

O lumină se arătă atunci din casă, răvârsându-se peste doi stâlpisori albi ai pridvorului, și un glas de femeie se auzì, limpede și dulce strigând prin curte: „Ce este acolo la poartă?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O slugă se repezi la cuconița și, după câteva clipe, se întoarse și deschise poarta.

Cei cinci intrară cu grabă în curte, și când se apropiară de lumânarea, ținută în sus, într'o mână, aceasta făcea să se vază fața drăgălașe a unei fete, îmbrăcată cu o scurteică albastră și învelită la cap c'un tulpănaș alb.

— „Mare Dumnezeule!" zise ea încet, când fu adus rănitul în razele luminei.

In acelaș timp un alt glas de femeie, bătrână, strigă la spatele fetei: „Sfinte Pantelimoane! Sfântă Filofteio! Asta nu e priveliște pentru coconița noastră Sultana!"

In adevăr, era înfiorător. Cei doi haiduci, îngrijorați, purtau pe brațele lor un om, plin de sânge, al cărui cap istovit, căzuse spre spate.

— „Moare! moare!" țipă baba.

Fata se întoarse cu repeziciune, așa încât sbură fumul din lumânarea, pe care o ținea în mână, „Ajută-l!" strigă ea jupânesei, și cu grabnică pricepere împărți toate poruncile: „Tu, Radule, să aștterni străinului în odaia de musafiri! Leftere, tu, să faci foc în bucătărie, și să pui apă să fiarbă! Profiro, cârpe și untdelemn! Mamei am să-i spun eu singură, că Dumnezeu ne-a trimis un sărman rănit, la ușa noastră".

* * *

Zece zile stătuse Alexe în genunchi lângă patul stăpânului său. In dimineața zilei a unsprezecea, în sfârșit, văzù că pleoapele galbene, cari acoperiau ochii rănitului, grele ca plumbul, începură să se ridice

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încetișor; dar privirea bolnavului era slabă. Era stins focul acela, despre care zisese odată Mereanu, că va ajunge atât de cumplit, încât Căpitanul are să se prefacă în fum și în flăcări. Șiroaiele de sânge pierdut îi slăbiseră văpaia, și era încă o mirare că mai ardeà în el candela vieței.

Iar când un glas, par'că era străin, și ca dintr'o mare depărtare, întrebă slab: „Unde, la cine suntem aici?" atunci Alexe își mușcă buzele, și-și înecă plânsul, ce-l prididià.

— „La niște cucoane bune și miloase, boierule". fù răspunsul. „La văduva Sima Gălășescu și la fiica D-nei. Eu le-am spus, stăpâne, că te cheamă Iancu Drăgan, că vii dela Baia-de-Aramă și că am fost călcați de niște tâlhari. Gruia a cumpărat în Râmnic alte haine. Aici niminea nu poate să ghicească cine suntem".

Jianu închise ochii. Abià putuse să înțeleagă ce șoptise credinciosul său. Deși rana nu-l mai dureà, și frigurile îl mai slăbiseră, simțià totuși un mare pustiu în inima sa. Pe patul durerii, vieața sa i se înfățișà cu totul altfel. Cine erà Iancu Jianu? Ce însemnau sbuciumările și luptele lui? O împușcătură îi dăduse răspunsul. Necunoscut și părăsit, zăceà acum într'un colț oarecare, iar lucrurile își urmau cursul lor înainte și fără dânsul. Erà negreșit o copilărie, că luase asupră-și și se împovărase cu toate nenorocirile unui întreg popor, căruia nu puteà să-i mai ajute nimenea, atât de jos erà căzut în ticăloșie. Și sufletul ostenit al lui Iancu se cufundà într'o mare de nepăsare.

Ingrijorat se uità Alexe la el, și îndată ce intră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gruia în odaie, Țiganul fugi afară, fiindcă lacrămile îi curgeau, în șiroaie, pe obrajii lui mohorîți.

In sală bătrâna Profira îl văzù, și-l întrebă cu multă compătimire: „Ii este mai rău stăpânului tău?"

Alexe răspunse că nu... și fugi în grădină.

Mama Profira bătù atunci în ușe la stăpână-sa, pe care o găsi lucrând împreună cu fiica ei.

— „Șezi, Profirițo", zise cucoana Sima, „și iea gherghefu!".

Bătrâna se așeză, ascultătoare, pe podini, cu picioarele încrucișate, și scoțând din buzunarul antiriașului său negru, o pereche de ochelari rotunzi, legați în plumb, așeză coadele lor, ciudat încârligate, după urechi, pe supt tistimelul alb. Pe când făceà asta, trase un oftat adânc.

Cu nerăbdare o întrebă cucoana Sima: „Cum îi mai merge musafirului nostru? Ii este mai rău?"

— „Nu, cuconiță", răspunse Profira. „Tocmai văzui pe sluga lui, pe Țiganul. Ăla, încalte, săracul, are să rămână orb de plâns. Cât trebuie să fie de bun stăpânul său cu el!"

— „Drăgan? Drăgan?" zise cucoana Sima gândindu-se. „Pe cât îmi aduc aminte eu, este un neam de Drăgănești pe moșie prin apropiere de Drăgășani. Dar Țiganul spuneà, că ei vin dinspre Baia-de-Aramă. Ce să fi căutat tânărul pe acolo?"

— „Poate vreo daraveră, sau vreo femeie, sau vreun cal", zise slujnica. „Oamenii lui sunt foarte tăcuți și mâhniți. Spun că nu vor să auză rubedeniile lui, ca să nu se sperie, și de aceea nu vor să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spună nimic despre nenorocirea ce s'a întâmplat stăpânului lor".

— „Dar unde i-au călcat tâlharii, Profiro ?"

— „La Horezu, Milostivo", şi scăzând glasul, îşi făcù o cruce. „Of, ce vremuri! Nu mai este nimenea sigur de haiduci şi de alţi făcători de rele, şi mai ales de acel gròaznic de Jianu! Din pricina lui eu mor de frică, totdeauna, când vine cuconiţa noastră la Paşti, dela Bucureşti, precum şi când se întoarce înapoi, la Rusalii. Ce lung e drumul, şi ce blestemaţi sunt oamenii !"

Sultana lăsă să-i cază lucrul din mână, pe care fusese aplecată până atunci aşà de adânc, încât nu se vedeà nimic alta, decât cărarea, aleasă între cosiţele ei negre. Ridicând capul, se uità la Profira, şi o întrebă: „Ai auzit tu vreodată ca haiducii să fi batjocorit vreo femee, văduvă sau orfană? Pentru ce le zici blestemaţi?"

Cucoana Sima oftà. „Să dea Dumnezeu, să fie aşà cum spui tu, fiica mea iubită!" Apoi se ridică în sus: „Haideţi, să mergem la acel tânăr, sărmanul. Incă nu l'am văzut astăzi. Poate că are şi el o mamă, care tremură de nelinişte, şi care, neavând nici o ştire dela el, s'ar prăpădi, aflând ce i s'a întâmplat".

Sultana urmă pe cucoana Sima până la patul lui Jianu, şi stăteà acolo tăcută, ca un sfeşnic, alăturea de văduva, care erà totdeauna cernită.

In felul acela desmierdător, cum fac femeile bătrîne Rumânce cu tinerii, cucoana găzduitoare puse mâna pe capul rănitului. „Astăzi ochii tăi sunt mai limpezi, şi fruntea ta e mai răcorită", îi zise ea în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cetișor: „Dar să nu vorbești, să nu te ostenești. Am să-ți trimit acum bucate din acele cari mai dau ceva putere. Cu zeamă de lămâie numai, ca până acuma, nu poți să te hrănești, iubitul mamei!"

După ce plecară femeile, ochii lui Jianu rătăciau împrejur prin odaie și deodată zise: „Alexe!" Glasul lui era mai hotărît, și Țiganul alergă la pat.

— „Pentru ce sunt armele pe scaun lângă patul meu? Nu cumva suntem într'o casă de tâlhari?"

Mulțumit de dojana stăpânului său, care-i dovedia, că el începuse să-și dea seama de lucrurile dimprejurul său, Alexe adună cele două pistoale grele și cuțitul și le puse în punga de piele, care era atârnată la perete, împreună cu hainele cele noui, care i se adusese dela Râmnic.

După câtăva vreme întrebă iarăși iară: „Ai fost tu cu mine la Ghergani, la Tache Ghica, Alexe?" Și o încreștere ușoară a frunței învederă, cât de greu îi era încă creierului său, istovit prin multa pierdere de sânge, și cum căută să-și aducă aminte.

— „La boierul Tache Ghica? Ai fost atunci singur stăpâne", fu răspunsul.

* * *

După alte opt zile, boierul, cum îl numiau acuma toți oamenii din casa văduvei Gălășescu, puteă să se bucure, în grădină, de aer și de soare.

Dinaintea unui liliac înflorit, îi făcuseră Gruia și Alexe, un scaun învelit cu covoare. Trebuiă acum să aștepte acolo, cu răbdare, întoarcerea puterilor sale. Mama Profira, care-i pusese musafirului și câteva perniță frumoase pe subțiori, se învârtiă prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

casă zicând: „A voit să-şi încordeze picioarele, cercând să meargă până acolo, dar abia a putut. Acuma însă şade pe scaun, nu ca un slăbănog, ci ca un mândru împărat, care stă să judece norodul".

Printre pomii, acoperiţi de zăpada florilor, străbătea lumina soarelui pe iarba de jos, şi Iancu privia, încremenit, la acel verde auriu, fără să-şi dea prea mult seamă, şi tot astfel auzia, fără să prea înţeleagă, ciripirea, răspunsurile şi cheful ce-l făceau două privighetori, care se ascunseseră în peretele roşiatic-albăstriu al liliacului dela spatele lui, până când o mişcare printre arbori, ca o nouă lumină îi atrase privirea. Erà Sultana, care, în hainele ei albe, umblà, zorită, pe acolo. Felul însă cum alergà ea, îi aduceà aminte lui Iancu de plutirea umbrelor de nori pe coastele munţilor. Un strigăt din casă o făcù pe Sultana să se oprească deodată în loc, — casa erà ascunsă în liliac. Sultana se uità înapoi şi zări pe Jinu.

— „Mama tocmai îmi spune, că musafirul nostru e în grădină", zise ea de departe. „N'am ştiut nimic de acest lucru, fiindcă am fost în pădure, ca să văd dacă au înflorit mărgăritărelele. Am mare bucurie, boierule Iancu, văzând în sfârşit, că ai putut ieşi din odaie".

Ea vorbià cu o linişte plăcută şi cu o hotărîre, care nu erà obişnuită pe atunci la fete, când se găsiau în faţă cu bărbaţi; câştigase aceste însuşiri fiind zilnic, şi deaproape, în tovărăşia Domniţei Ralù. Tot asemenea de mirare erà că cutezà să iasă, din grădină, fără să fie însoţită de cineva;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

far fapta aceasta vitejească, o născocise singură de tot.

Jianu adună uşor sprincenele: „Singură în pădure, cuconiţă Sultano, nu ştii cât este de primejdios asemenea lucru ?"

— „Ba da", zise ea, „ştiu foarte bine. Te-am văzut pe D-ta, când ai sosit în noaptea aceia...."

— „Eu mă gândesc la altceva", îi tăiă Iancu vorba. „Noi, bărbaţii, suntem făcuţi pentru luptă. Primejdia femeilor însă ne trece peste...." el se opri şi-şi muşcă buzele. Durerea cea veche, la care avusese vreme să se gândească, ameninţă aşà de mult să-l doboare, încât erà cât pe-aci să vorbească de ea. Toate acestea veniau însă numai din afurisita aceea de slăbiciune. El aruncă capul pe spate şi zise cu un glas schimbat: „Dacă vrei flori n'ai decât să poruncesti. Oamenii mei stau gata să îndeplinească porunca D-tale". Un şuierat uşor şi Ţiganul alergă în grădină, oprindu-se lângă stăpânâul său.

— „Ascultă, Alexe, cuconiţa vrea să aibă mărgăritărel !"

— „Dar", zise Sultana rîzând, „mărgăritărelul încă n'a înflorit! Este verde ca mazărea".

— „Aici sus, va fi aşà, dar la noi jos, la Drăgăşani, trebuie să fi înflorit".

Alexe se închină: „Am înţeles, stăpâne".

In dimineaţa zilei următoare, Profira duceà o coşniţă mare cu mărgăritărel alb, înflorit şi mirositor, în odaia Sultanei, şi-i povesteà, cum o jumătate din ziua de ieri, şi toată noaptea, Ţiganul boierului Iancu a lipsit din curte, şi cum s'a întors abiă astăzi la răsăritul soarelui, cu aceste flori. Bucuros

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ar fi făcut din ochiu jupâncasa, după obiceiul femeilor bătrâne, ca de glumă, dar cuconița Sultana nu îngăduia asemenea glume, nu era nici sfiicioasă, dar nici fudulă, ca alte fete, ci totdeauna liniștită, veselă și mândră, așà încât nimenea nu cutezà să se apropie prea mult de dânsa, făcând vreo glumă nepotrivită. Ea porunci să vină Alexe, îi dădù un galben și-l întrebă: cum se mai află boierul Iancu astăzi? In tot cursul zilei ea ședeà la războiu, și ieși numai într'un târziu în grădina aurită de asfințitul soarelui, spre a zice o vorbă prietenească musafirului.

Găsì atunci pe Alexe lângă el, cu o cobză la subțioară.

— „Și-a cumpărat-o ieri", zise Iancu rîzând. „De mult îi lipsià cobza. Și acum nu știe dacă are voie, aici, să cânte sau nu".

— „L-ai oprit?" întrebă Sultana.

— „I-ai dat D-ta voie?" răspunse el.

Sultana începù să rîză veselă: „Am să-i dau îndată poruncă! Alexe, vreau să te auz!" Cu grabnică mișcare apucă apoi o perină, din cele care erau pe iarbă, o puse lă rădăcina unui copac, se așeză pe ea, și-și prinse mâinile peste genunchi, rezemându-și capul de copac. Se vedeau liniile gâtului ei tânăr, cu toată gingășia lor și în toată frumusețea. Ilicelul, scurt, de catifea verde, care-i îmbrăcă pieptul, era puțin răscroit. Câteva mărgăritărele, pe care le pusese la urechi, se legănau pe obrajii ei.

— „Cântă!" zise Sultana.

Alexe se uità la stăpânul său: „Ce fel de cântece să zic!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Grecești", răspunse Iancu.

— „De ce?" întrebă tânăra fată, fără să-și schimbe șederea.

— „Cântecele grecești sunt mai subțiri", fu răspunsul. „Acelea trebuiesc să-i placă unei domnișoare dela Curtea Domniței Ralù mai bine, ca ale noastre, cele proaste Rumânești".

Așà numiau boierii, cei crescuți grecește, limba Țării lor.

Sultana își întoarse capul repede, și ochii ei se întâlniră cu ai musafirului. Numai o clipă se opriră privirile lor, dar scânteile scăpărau și se încrucișau. Se măsurau și se cercetau, unul pe altul. Erà ca o isbucnire de întrebări îndelungat ascunse: „Știi?" — „Credeai că n'am știut?"

Apoi tânăra fată se rezemă iarăși înapoi, și zise cu cel mai drăgălaș zâmbet: „Te înșeli, boierule Iancu. Eu doresc s'aud cântece haiducești".

Se făcù o mică tăcere. — Sultana se uità în sus la bobocii de liliac, cari păreau aprinși în lumina roșie a asfințitului.

Se vede că stăpânul său îi făcuse țiganului un semn căci el începù să miște degetele, ca de încercare, peste strunele zbârnăitoare.

Tânăra fată porunci atunci din nou: „Să cânți despre Iancu Jianu!" N'avù însă îndrăzneală să se uite în fața celor doi oameni. I se zbătea inima așà de tare, încât n'ar fi fost în stare să mai zică o singură vorbă mai mult, și trebuì să-și încleștezе mânele împrejurul genunchilor, ca să nu se bage de seamă, cum tremurau. Acum se sfârșise:: „Știu cine ești!" Dar și el, de ce o întărîtase? De ce îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dăduse să înțeleagă că o crede înstrăinată, Grecizată? Pentru aceasta se cuvenia ca să-și primească un singur răspuns: „Vezi, dușmanule al Grecilor, tu ai fost în mâna mea!“

Cobza zbârnâia și țiganul începù cu un ritm cadențat și cu glas plăcut :

N'ați auzit de un Jian,
D'un Oltean Românățean.
De un hoț de căpitan,
Care umblă prin păduri,
Cu doisprezece Panduri,
Cu ghebe și cu poturi
Și în brâu cu sburături,
Cu pistoale într'armați,
Cu pușți, flinte, încărcați,
Umblă ca niște turbați.
Seacă lumea la ficați!
El iea miei dela ciobani
De pe la stâne cârlani.
Armăsari dela Mocani.
Fără plată, fără bani!
Și pândește la strâmtori.
De despoaie negustori,
Și tot prinde la Boeri,
De-i curăță de averi!

Numai cu glasul jumătate, și cu un fel de sfială, începuse cântărețul, dar după al treilea vers, îl fură înfiorbântarea, și puternice începură să-i iasă sunetele din gură, ducându-se de-a dreptul la urechile Sultanei, fiindcă Alexe cântă pentru dânsa, în felul Țiganilor, înflăcărat numai pentru acel unul, care-l ascultă.

Trebuiă să se uite la el. Ochii și dinții lui străluciau, se părea că întregul om se topește în ritm.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inima ei nu mai tremură. Ea se simțiă acum tare. — fiindcă și Sultana eră adevărată fiică de Oltean.

Alexe aruncă capul înapoi, și cântă un al doilea viers :

La Greci măduva le sugeà,
Veneticii se 'ngrozeà,
Toți la București porniâ,
Toți la palat se duceà
Toți de el se jeluià.
Și toți dreptate cereà,
La Domnul, la Carageà.

Privighetorile din gardul de liliac înebuniseră. Vroiau să întreacă pe cântăreț, și aruncau game și tremurări din gușulițele lor, chemând prin aceasta și alte păsări de prin toate colțurile grădinii așà încât văzduhul, îmbujorat de seară, păreà, că se pusese întreg în mișcare de cântecele pătimașe.

Rezimat în scaunul său ședeà Jianu, haiducul. Își sprijineà capul pe mâna stângă și se uità, încremenit, înaintea sa, în iarbă. Incet își întoarse capul, apoi, sprijinit pe palmă, până putù să vază fața Sultanei, cum ascultà la lăutar. Obrajii ei erau aprinși ca florile unei piersic, gurița ei ardeà ca o cireașă, și din ochii ei catifelați, castanii, pe supt sprâncenele arcate, subțirele, pornià un foc plin de mândrie.

Cu cât se uità mai mult la dânsa, cu atât se lățià un fel de amorțială peste toată ființa lui Iancu Jianu. Se făcuse foarte galben, și în căutătura lui se vedeà un fel de teamă, simțire pe care, până astăzi, n'o mai avusese. Ceva necunoscut, grozav de puternic, venià cu năvală, peste el. Nu puteà să ase-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mene această simțire cu nici una alta, nici chiar cu moartea, — fiindcă de moarte nu se temeà. În fața morții, omul rămâne aceea ce a fost și mai înainte, neschimbat în voință, împăcat cu sine însuși, fără nici o dorință de ceva din afară. Acum însă, el se găsià în fața unei puteri streine, pe care o simțise de mai multe zile, apropiindu-se și care-i despicase, ca printr'o lovitură puternică de topor, toată ființa lui, silindu-l să se vadă, însu-și, cu alți ochi, și să se îngroziască chiar de sine. În fața Sultanei i se părea deodată lucru înspăimântător, că erà, el, Iancu Jianu !

Și tot despre acest Jianu urma Alexe să cânte:

Domnul dacă auzià,
Potera 'n grabă adunà,
După hoț el o mânà,
Și spre Olt că o pornià.
Iar Jianu înțelegând,
Se 'ndrumà spre Olt fugând
Când la Olt, Oltu-i umflat,
Că la munte a plouat !
Dacă văzù și văzù,
Cu mâna semn că făcù,
Și pe podar că-i chemà,
Și din gură, că-i strigà :
„Măi Rumâne, măi podar
Trage podișca de mal
Trage podul, măi podar,
Să trec la ăl gòspodar,
Că e putred de bogat,
Și să-i iau, n'ar fi păcat,
Căci el este singur cuc,
Și eu tânăr și Haiduc !
Trage podul mai d'a drept,
Că-ți trântesc un glonț în piept !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar podarul ce făcea?
Se făcea că n'auzia.
Dacă vedea și vedea,
Că vreme multă pierdea.
Jianu se necăjia.
Să aștepte nu mai vrea.
Și se aruncă înnot
Cu suflet, cu cal, cu tot!
Calu 'n apă se luptă.
Iar Jianu cuvântă:
„De cât să mă rog de prost.
Ca să dea podul pe rost,
Voiu fi vrednic, cum am fost.
Și-oi trece la adăpost.
Foaie verde, măr cretesc,
Când oi stà să mă smeresc.
Mereu să mă căciulesc,
Pentru ce mai haiducesc?"

Când isprăvì Alexe, tăcură și privighetorile o clipă, mirate, că protivnicul lor, în lupta de cântece, căzuse biruit! Boierul Iancu însă prinse să rîză cu hohot: „Acest Jianu este un nebun!"

Sultana se uită la el, cu ochi luminoși, și-i spuse: „Domnița mea zise că: „Cine nu-și pierde mințile niciodată, din pricina unor anumite lucruri, acela n'a avut niciodată minte". — Că Ralù împrumutase această vorbă dela Lessing, n'o știà Sultana, care citise mult mai puțin. — „Și dacă vrei, boierule Iancu", urmă ea, „să știi, pentru ce Domnița mea, cu toată înțelepciunea ei, nu-și pierde niciodată mințile, am să ți-o spun eu. Noi femeile, nu stăm în mijlocul luptelor, noi ne ascundem după flori, după cărți și în alc muzicei. Dar pe un om, un om ca Jianu, care vede toată nemernicia, și care are inimă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe un asemenea om îl înțelegem și noi!" Sultana se oprì, fiindcă lăcrămile amenințau să'i înnece glasul.

Ea se ridică, făcù din cap, aruncă lui Alexe mărgăritărelele, care le aveà, și plecă.

* * *

In cursul zilelor care urmară, bătaia războiului, la care țeseà cuconița Sultana de dimineață și până seara târziu, se auzià, străbătând prin fereastra deschisă despre grădină. Ea ziceà că trebuie acum să fie silitoare, fiindcă altmintrelea nu se isprăvește rochia de mătase pentru Domnița Ralù, iar când cucoana Sima și Profira, îi propuseră, să-i ajute și fetele din casă, Sultana răspunse: „Pot fetele să țase gândurile mele în mătase? Fiica lui Caragea poate să-și cumpere oricând o bucată de stofă, dar în această țesătură trebuie să fie o parte din inima mea; numai astfel darul meu va aduce noroc". Și bătеà Sultana puternic cu speteaza, firul strălucios de borangic, în țele subțiri de inișor.

In strachina cu apă, de care are trebuință orice țesătoare, ca să înmoaie, din când în când, firul aspru al mătăsii, erau aruncate câteva mărgăritărele. Prin fereastra deschisă venià mirosul pomilor înfloriți, și undele de lumină, ce străbăteau printre ramurile, înzăpezite de flori, ale unui păr din apropiere, jucau pe fața, frumos profilată, a Sultanei.

Erà pierdută în gânduri, dar în acelaș timp erà fericită. Fericită, fiindcă bărbatul, pe care-l iubià din tot sufletul, se găsià în casă la ea, și fiindcă puterile lui creșteau din zi în zi. Erà gânditoare, fiindcă acel om erà lancu Jianu. Sultana înțelegeà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine, deși el numai atingea cu nici o vorbă și cu nici o privire întâmplarea din grădină, că el avea toată încrederea într'însa. Se simțiă mândră de asta. El trimesese însă astăzi pe Gruia la casa lui, cum îi spusese Profira. Aceasta însemnă, că se apropiase sfârșitul acestor zile frumoase și tainice. Acum vroiă să s'arunce din nou în vijelia, care-'i alcătuiă întreaga viață, vroiă să înceapă iară îndrăznirile sălbatice, răsbunarea și îndârjirea.

Frumoasa bătaie îndoită, a spetezei, pe care o însoțiau cântecele privighetorilor, din păr, se oprì deodată. Țesătoarea se uită, îngrijorată, pe fereastră afară, și începù să ofteze.

Atunci tăcură și păsările, din pom, și plecară de acolo. Aripile lor zorite, în mișcarea lor, atinseseră câteva flori din păr, și frunzișoarele albe se rostogoliau, în jos, pe iarbă. Sultana se puse să asculte. De ce s'or fi speriat privighetorile? O presimțire îi venì. Cu băgare de seamă se strecură de pe scaunul războiului la fereastră, și, ajunsă acolo, întinse capul înainte, așà încât putù să vază fața din afară a casei. Apoi iute se retrase iară înpoi, și tot așà de fără zgomot.

Afară la perete, sta rezimat lancu Jianu.

Indată începù iară ticăiala spetezei și trăcănitul războiului, — ca nu cumva să bage, el, de seamă, din ce pricină le întrerupsese Sultana.

El ascultà însă la ritmul războiului, tot așà de atintit cum ascultase tânăra fată cântecele lui Alexe. Acesta erà cântecul păcii, cum este într'o casă ticnită, cântecul muncii strădalnice, care se urmează, tot mereu, în toate zilele, și care nu trebuie să fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turburată de întâmplări neobicinuite, dacă e să aducă spor și bineeu[illegible]e. Și tot astfel cum zicea cântecul, ce-l cântase țiganul: „Sunt tânăr și harduc!“ tot astfel ziceà lovitura îndoită a spetezei, iară și iară: „Este o copilă gingașă și de neam“. Cu patîmă, și oftând adânc, întinse Iancu încă odată brațele, — și atunci păsările plecaseră speriate, — iar când lăsă brațele iară în jos, el își aduse aminte de tot ce săvârșiseră aceleași mâini ale lui, când fuseseră încleștate pe gâtlejurile, pe care le sugrumase, și de câteori cursese sânge peste ele. Îl cuprinse atunci acea pocăință groaznică, pe care o simte omul, care a săvârșit cruzimi, când se găsește în fața liniștită a curățenii unui suflet de femeie.

* * *

De două zile curtea cârciumei lui Candreà era plină de vite cornute, și mereu mai sosiau încă alte cirezi, din împrejurimi. Se adună haraciul pentru capan, magazia de zaherele a Padișahului. Aceasta se făceà de către muinbașirii Turcești, adică de slujbași trimiși din Țarigrad. Impreună cu ei umblà și o altă ceată de Armeni și de Greci, ca să adune birul cel mai nou, pus de Vodă Caragea, o dare pe vânzarea fiecărei pereche de boi. Asuprire, înșelăciuni, jale și plângeri se auziau iară de peste tot, și toanele lui Candrea erau din cele mai rele, fiindcă vitele și cu Turcii făcuseră din curtea și din casa lui un adevărat grajd. Injurăturile și strigătele nu încetau, nici ziua nici noaptea. Intr'aceia bărbații cu cialmale făceau vânătoare după slujnice, și după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țigăncile, care fugeau de ei, țipând, dar în urmă se lăsau să fie prinse. Pe soția sa o ascunsese însă Candrea, cârciumarul, la un loc sigur. La astfel de adunătură el n'o dădeà pradă, și-i mai erà frică acuma și de Iancu Jianu, deși nu mai auzise nimica despre el, de erau acum câteva săptămâni.

Domnica ședeà în cămara de sus de lângă podul de fân. Ședeà pe pat, și lăsase să-i cază lucrul din mână, o cămașe bărbătească, pe care o împodobise cu bibiluri. Se uità încremenită la podine, și din ochii ei curgeau picături mari de lacrimi, una după alta.

Odaia erà grijită frumos, patul erà îmbrăcat cu pânzeturile cele mai bune care le aveà și deasupra lor se înălțau vreo șase perini curate. O scoarță erà așternută înaintea patului de jos, și altă scoarță bătută în perete. Pe un scăunel erà așezat un lighian de argint și ibricul lui, cu gâtul lung, alături. Supt ibric erà un ștergar împodobit bogat. Pe sofra, mescioara rotundă, Turcească, cu picioarele mici, erau pregătite ciubucul și narghileaua. Nu lipsiă nici chiseaua de sticlă groasă, cu dulceață. Erau și flori înșirate pe marginea ferestrei. Dar unde erà iubitul?

Deodată se auzì o bătaie ușoară în ușă.

Inima frumoasei femei se oprì. Ea alunecă de pe pat, se plecă spre gaura cheii, și șoptì cu sufletul aprins: „Cine este? Tu ?"

— „Eu, Domnico, fù răspunsul unuii glas, stăpânit, de bărbat, dar pe care dânsa nu putù să-l cunoască îndată. „Un prieten bun, deschide-mi. Am să-ți spun ceva".

Domnica bătù din picior. Nu erà Iancu !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Spune-mi, cine ești ?" strigă ea mânioasă. „Curtea e plină de haimanale. Nu-mi trebuie aici nici unul. Chem pe cârciumarul"..

— „Nu te supără, Domnico. Oare vorba mea este ca ceia a adunăturii de jos? Eu sunt dintre ai noștri".

Domnica izbucni atunci de rîs: „Iabraș!"

— „De, va să zică tot mă mai cunoști". și începù din nou să se roage: „Puică, frumușica mea, mândro, lasă-mă, înlăuntru!"

Ea ridică umerii. „Prostul de el!" Apoi îl întrebă repede: „Te-a trimes cineva la mine? Cine?"

— „M'a trimes, ca să aduc caii".

Domnica descuiă atunci ușa, dar înainte de ce putù Iabraș să-și dea seama, ea îl târî înlăuntru și începù să-l zguduiască: „Unde este el? Unde e?" Buzele-i tremurau. Dar cu un țipăt, sări înapoi, fiindcă Iabraș o sărutase. Ea scoase atunci un cuțit din brâu și-i strigă: „Să știi că mă omor, dacă mai faci încă o singură mișcare!" Ochii îi scânteiau așà de sălbatic, fața ei erà așà de schimbată, încât Iabraș se oprì pe loc.

Urmă o ceartă lungă și înverșunată. Ei nu-i erà frică.

Atât erà de mare iubirea ei pentru Iancu, încât celălalt i se păreà un fel de fiară spurcată. Iabraș înțelese, că dânsa vroia mai bine să moară, decât să primească îmbrățișarea lui. In sfârșit el strigă: „Fii credincioasă boierului și stăpânului tău! El șade acum în cuibul împodobit cu flori, la fata cea frumoasă de neam, este bine îngrijit de ea, și gândurile lui sunt la însurătoare".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă n'ar fi fost în curte atâta gălăgie şi mugetele de vite, s'ar fi auzit, până la mare depărtare, ţipătul de durere, pe care-l scoase Domnica.

Bucuros că-i pricinuise această durere şi atâtâudu-i mereu bănuiala, Iabraş începù să-i povestiască lucruri, în parte adevărate, şi parte minciuni, scornite de el. Că putuse să afle unde erà Iancu ascuns, fù numai din pricină, că urmărise pe Gruia, pe care Căpitanul îl trimisese cu nişte porunci la Polovraci. Nici unul dintre ceilalţi n'ar fi cutezat să facă una ca asta împotriva voinţei Căpitanului, dar Iabraş erà îndrăgostit de ibovnica boierului Iancu, şi aveà tot aşà puţină frică de boierul Iancu, cât de puţin îi erà frică Domnicăi de el, Iabraşul.

Haiducul mărunţel erà acum îndoit de turbat, el şezuse săptămâni întregi, acolo sus, la Polovraci de pază, pe când Domnica erà singură, şi ar fi putut să facă dragoste cu ea. Acum venise în fuga mare, drept la ea. Degiaba însă. Afurisita se apărà, şi Iabraş nu puteà să mai zăboviască, fiindcă boierul Iancu puteà să sosească la fiecare ceas în tabără. Dar zilele n'au intrat încă în sac !

* * *

După ce plecară în sfârşit, negustorii şi păzitorii, Domnica scoborî în curte noaptea, pe ascuns, pe când dormiau toţii în casă şi pe la grajduri, cum erau toţi osteniţi de curăţit, de rânit şi de măturat.

Domnica aveà un cuţit mare în mână. Ea se plecă şi-l înţipse în pământ, şi zise apoi cu patimă sălbatică :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu nu 'nfig acest cuțit
Nici în lut, nici în pământ.
Ci-l înfig în inima
Celui ce mi-i împărțit.
Sâmbătă seara
Am ieșit afară,
Și m'am uitat la deal,
Și n'am văzut nimica
Și m'am uitat la vale,
Și iar n'am văzut nimica.
M'am uitat la Asfințit,
Nici atâta n'am văzut,
M'am întors spre Răsărit,
Și 'ntr'acolo am văzut.
Pajură împăjurată,
Cu foc îmbrăcată,
Cu foc încinsă,
Cu foc cuprinsă.
Și cum am văzut-o,
Am și întrebat-o :
— Unde mergi tu pajură,
Așà d'împăjurată
Și așà de înfocată,
Cu foc încinsă,
De foc cuprinsă ?
— Mă duc codrii să-i pârlesc,
Câmpii ca să-i veștejesc,
Văile ca să le sec
Și pietrele să le crăp !
— Lasă codrii să 'nfrunzească,
Câmpiile să 'nflorească,
Văile să înverzească,
Pietrele să se mărească.
Da te dù la omul meu,
Cel ales de Dumnezeu.
Și mie dat.
Cu foc îl îmbracă,
Și cu foc îl înfoacă,
Și cu foc îl încinge,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi cu foc îl strânge,
Şi cu foc îl cuprinde,
Şi cu foc îl aprinde.
Foc pe gura cămăşi-i bagă
Şi la inimă i-l aşează.
De l-ai găsi dormind,
De l-ai găsi mâncând,
Din somn să mi-l trezeşti,
Dela masă să-l stârneşti
Şi spre mine să-l porneşti.
Să-l aduci, să mi-l grăbeşti,
Prin pădure fără sine,
Şi prin sat fără ruşine.
Prin poeni, fără de drum,
Prin câmpii, fără cărări,
Pe drumuri fără gloduri,
Şi prin ape fără poduri,
Peste garduri fără pârleazuri.
Şi de le-i găsi,
La mese întinse,
Cu făclii aprinse,
La neveste grase,
Şi la fete frumoase
Să-i pară cătele viermănoase.
Ura să se ducă pe capul aceleia,
Care mi-a dat-o
Şi mi-a aruncat o.
S'o găsească
In sălăriţa cu sare,
In blidul cu mâncare,
In patul de culcare.
In bucăţica cu îmbucătura.
In lingură cu sorbitură.
De 's dela nevastă,
Te sileşte
Şi maţele-i sboreşte.
In năframă le 'nvăleşte,
In faţă le sicleşte.
De 's dela fată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In cosiță le 'nvăleşte.
Şi 'n față le sicleşte.
Ea să fie cloşniță spurcată
Sub gard aruncată,
De toți porcii guzuită,
De toată lumea urîtă!
Eu să rămân vişin înflorit,
Dela munte coborît
Şi spre soare răsărit,
Cu vin roşu stropită,
Cu miere îndulcită,
De toți îndrăgită".

Dar cu toată puterea grozavă a fermecului, el nu venià, el, care cunoşteà atât de bine toate poenile fără drumuri, toate câmpurile fără cărări şi toate apele fără de poduri! El nu venià, nu s'auzià nimic de el, şi Candrea începù iar să-şi bată nevasta ca mai 'nainte.

O durere nemărginită şi o mânie nebună sfâşiau inima Domnicăi.

Nu degeaba erà ea fata bătrînei Dragomira, a vestitei „babe-ştiutoare" din Sălişte, care cunoşteà toate puterile ascunse, şi care aveà face cu duhurile cele mai vaşnice, atât cele bune, cât şi cele rele, şi tot satul alergà la baba Dragomira, ba şi oamenii de prin împrejurimi, când erau chinuiți de dragoste, sau de vreun duşman al lor. Din comoara de fermece şi de descântări, care se moştenesc numai prin graiu viu, şi din gură în gură, în mare taină, căută acum Domnica mijloacele, care puteau să-i fie de folos. Cel mai sigur i se părea moartea protivnicei sale. Ea nu ştià, cine e dânsa, fiindcă Iabraş, care tocmai ținea mult la vieața acelei fete, care de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părtà pe boierul Iancu dela frumoasa cârciumăreasă, Iabraș, nu-i spusese acesteia nici unde este, nici de cine, a fost îngrijit Căpitanul. Altmintrelea Domnica ar fi pornit îndată s'o ucidă acolo sau să otrăviască acea fată de boier. Trebuià prin urmare s'o omoare acuma numai prin fermece. Spre acest sfârșit ea căutà, și adunà cu răbdarea care isvorăște numai dintr'o mare patimă, toate acele lucruri, care pot aduce vătămare și din depărtare, dacă sunt bine „vorbite" și cu putere, precum: cuie lepădate, fuse, linguri, mături, hârburi de oale din nouă sate deosebite, grăsime și mațe de ariciu, labe de iepure, falca unui lup, un cap de șoarece și un cuib părăsit de rândunică, ceara dela făclia, pe care a ținut-o în mână un om, în ceasul morții, apă din baia, în care a fost scăldat mortul, și legătura, cu care a fost legate picioarele lui.

Dar toate fermecele nu folosiră nimica, — iubitul nu mai veneà înapoi.

Atunci îi făgăduì celui mai mare peste toți dracii, care șade în fundul apelor, să-i aducă un armăsar, negru ca pana corbului și iute ca focul, furat din herghelia Impăratului, și „un copil de fată mare nebotezat, necreștinat". Și după ce nu folosì nici această ademenire, Domnica plecă din curte pe ascuns, și cu o desagă pe spate, se duse, singură, în pădure.

Codrul erà îmbrăcat cu podoabele primăverii. Pe fiecare frunzuliță nouă strălucià și câte un solzișor de lumină. Dar inima Domnicăi erà închisă, nici o rază a soarelui nu pătrundeà în întunericimea ei. Umblà rătăcită, căutând printre stejari, până se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oprì înaintea unui copac răsturnat. Pulgerul îl doborîse de multă vreme. El semănà cu o fiară din poveşti, al cărui trup se ridicà, încovoiat în partea de sus. Coaja îi căzuse, şi trunchiul erà gol şi îngălbenit, ca pielea unui mort.

Cârciumăreasa aruncă desaga pe iarbă, o deslegă şi scoase nişte haine femeieşti. Tare zorită îşi băgă amândouă mânile în poalele cămăşei, o întinse şi îmbrăcă cu ea trunchiul copacului. O cracă mai mică, care ieşià de o parte, se potrivià tocmai într'o mânecă. Apoi legă cele două fote împrejurul stejarului mort, şi-l încinse cu betelii pe deasupra. In locul capului puse o maramă împestriţată. In desaga cea de a doua adusese cercuri de fier, cu care mai înainte fuseseră legate nişte butoiaşe mici, precum şi câteva cuie şi un ciocan. Cercurile acestea le bătù Domnica cu cuie împrejurul umerilor copacului îmbrăcat, şi împrejurul pieptului. Ea ciocănià turbată. Fiecare lovitură vroià s'o simţă protivnica sa, pe care o înfăţişà trunchiul, fiecare lovitură să pătrunză până în măduva fetei de boier !

Mulţumită de lucrarea sa, Domnica se întoarse acasă, pierdută în gânduri. Se dusese foarte departe, şi când se întoarse la cârciumă, se întunecase de tot. Ea se gândià mereu cum stà acea momâie a femeiei, acum blestemată, pe care o urà atât, acolo sus în poeniţă, cu braţele ridicate, în desnădăjduire, spre lumina lunei, şi cum nu puteà să se mişte de loc, şi cum simţià toate acele cuie lungi în trupul ei!

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cea din urmă arătare a lui Iancu Jianu, pe care o văzură cucoanele primitoare din Gălășești, fu mișcarea mândră, cu care el își ridică căciula din cap înaintea lor, în clipa când ieșià călare pe poartă.

Oftând zise cucoana Sima: „Ar fi făcut mai bine, să plece cu trăsura. Drumul e lung până la Drăgășani. Of! tinerețe, — tinerețe!"

Deși Iancu nu se duceà la Drăgășani, dar nici până la Polovraci nu erà drum puțin, și mai ales fiindcă haiducii nu umblau pe drumurile cele obișnuite. Ei apucară în sus prin munte, ca să ajugă la peștere, dinspre Miazănoapte, ținând pe cărăruși, cunoscute numai lor și ciobanilor. Cu capul ostenit și cu trupul zdrobit, sosì Iancu pe înserate. Când află însă, că Slugerul Tudor Vladimirescu îl așteptà de două zile în mânăstirea din vale, se duse îndată acolo.

Potecuța, prin cheia Oltețului, erà îmbrăcată cu flori și cu ferigi, și unde, înconjurând colțul stâncei, ea ieșià pe un plăișor mai blând, acolo erà împresurată de măceși înfloriți, care acum, spre seară, umpleau aerul cu mirosul lor plăcut. Urmă apoi livadea rotundă, care se întindeà până în depărtare. Pe dânsa erà așezată, ca pe o tipsie mare, mânăstirea. Florile și ierburile erau așșà de îmbélșugate, de se cufundà omul până la piept în ele. Afară de stelele albe ale ochiului-de-bou, abià se mai puteau deosebì celelalte flori, în amurg, dar toate mirosiau tare și dulce. Greierușii, ca și îmbătați de miros, cântau mereu, fără a se obosì.

Supt copacii înalți dinaintea zidului mânăstirii întâlnì Iancu un călugăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Vesteşte pe Slugerul Tudor, că prietenul său a sosit", i zise Jianu. Călugărul intră în curte, prin portiţa despre munte.

Igumenul şi ceilalţi şeapte părinţi erau Rumâni, fiindcă Polovraci erau o mânăstire săracă. Ei se purtau ca şi cucernicii din peştere dela Gura Ialomiţei. Casa lar erà prea aproape de munte, decât să nu păstreze un bun prieteşug cu oamenii „din deal", şi în deosebi cu puternicul vecin, de colo de sus, din peşteră.

La dreapta, cum intri, în faţa uşei celei mari a bisericii, erà arhonderia. Dinaintea ei se întindeà un pridvor. De acolo scoborî Tudor, cu paşii grăbiţi, când zări pe Jianu. El puse amândouă mâinile pe umerii lui, şi-i zise: „Slavă Domnului, că te mai văd, teafăr. Vino, am multe de vorbit cu tine şi puţină vreme de mai stat aici". Il duse în biserică şi zăvorî uşa, pe dinlăuntru. Lăsă pe prietenul său în tindă, şi intrând, prin uşa boltită şi foarte îngustă, înluntru bisericii, făcù un ocol jur împrejur, ca să vază dacă nu cumva erà ascuns cinevà pe acolo. Se uità şi în altar.

Când se întoarse, Iancu, care se aşezase într'o strană, i zise: „Dar şi aici să mai fie vânzători ?"

— „Pot să fie oriunde ticăloşi!" răspunse Tudor. „Acum spune-mi", urmă el, „ce s'a întâmplat? Am primit dela Vasile Moangă vestirea că de vreo două săptămâni, tu ai avut o luptă foarte grea cu potera lângă Horezu, şi că de atunci nu s'a mai auzit nimica despre tine. Ne cuprinse o mare grije, fiindcă, de astă de iarnă nu mai ştiam nici unde eşti, nici ce faci? Am lăsat, îndată, toate baltă, şi am dat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fuga aici. Aflaiu aici despre rănirea ta, şi că tu ai fi trimis vorbă, că ai să soseşti, în curând, înapoi la Polovraci. Cum te afli ?"

— „Bine. Iţi mulţumesc de prietenia ce mi-o păstrezi".

— „Şi? Alta nimic nou ?"

— „Nimic nou. Vei fi ştiind, tu, poate mai multe decât mine".

— „Cum să nu ştiu!" zise Vladimirescu, cam cu harţag. „Ştiu, dar nu nou. Tot cântecele cele vechi: Dăjdii, şi iar dăjdii, şi nici o dreptate nicăieri. Drumul meu în toiul iernei la Bucureşti, fù în zadar. Scotocilă m'a chemat la curte, şi cei doisprezece divaniţi, cu feţele lor de vulpi, m'au ascultat, cu multă bunăvoinţă, vorbă să fie, dar dreptatea nu mi-au dat'o. Dreptatea o voiu aveau-o numai, după ce voiu fi croit din cele douăsprezece piei boiereşti ale lor, douăsprezece perechi de opinci!" El bătù cu palma în sicriul de piatră, de care se rezimase. „Ascultă acum!" urmă el. „Banul Bibescu m'a înştiinţat, că Scotocilă a început să fie pentru „Ciuperca" — aşà numiau boierii patrioţi, în tainică înţelegere, pe Sultanul — „un mare ghimpe în ochiu. El trebuià să domniască numai trei ani, dar şade acum, înţelenit în scaun, de cinci ani, şi se poartă faţă de Poartă într'un fel cam prea neatârnat. Cum cunoaştem noi pe Turci, ei nu vor mai aveà răbdare multă, cu Scotocilă. Se zice că marele Vistier, Constantin Filipescu l-a pârât pe Vodă la Ţarigrad şi că l-a încondeiat rău. E lucru cunoscut, că boierul Constantin a fost malizit la moşia sa, Bucovul".

Pronaosul se umpleà acum de o lumnă liliachie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

de amurg, feţele icoanelor abia se mai deosibiau. Vladimirescu se opri din vorbă şi întrebă aspru: „Asculţi ce vorbesc eu?"

— „Ascult", răspunse Iancu, „şi mă gândesc, în aceeaşi vreme la toate".

Tudor lovì din nou cu palma pe sicriu, şi cu patimă şi mai înfocată, dar stăpânită, zise cu glasul jumătate: „Nu se poate, cu nici un chip, să mai fie un Grec Domn în Ţara Rumânească! Du-te şi spune-i Banului Bibescu, şi cere-i să jure, că va întei focul la toţi patrioţii, şi că-i va înştiinţă de ceasul care va sosì în curând, când va trebuì să alergăm, cu toţii, să scăpăm de Greci. Ruşinea, în care e cufundată Ţara, este atât de mare, încât, pe viul Dumnezeu, ea nu poate să ajungă încă mai mare! Credinţă şi cinste nu mai sunt la noi. Toţi slujbaşii sunt de vânzare. Dreptatea este o vorbă goală. Şi, spre a umpleà pungile celor mari, trebuie să se robească ţăranul. Spune-i Banului, să se înţeleagă cu Tache Ghica, cu Brâncoveanu, cu Mihail Cornescu şi cu Constantin Golescu. El ştie, cum trebuie să vorbiască cu ei, el se pricepe la vorbe meşteşugite. Spune-i, că trebuie să-i facă, pe toţi, să se hotărască la fapte de bărbaţi. Scrisoare nu pot să-i scriu, e prea primejdios, ar puteà să pice în alte mâini. Spune-i, să trimită ur arz-magzar la Poartă, să ceară în numele Ţării: un Domnitor pământean! Turcii au avut acuma destulă vreme, să înţeleagă, că Fanarioţii nu le sunt mai credincioşi, de cum le-au fost Domnii noştri pământeni. Du-te, acum îndată la Craiova, te rog, şi vorbeşte cu Dumitrache Bibescu aşà! Să puie umărul însfârşit la carul potmolit în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noroiu. Cât pentru alți cari de olac, vom avea grije noi, tu și cu mine. Dar să fii cuminte, Iancule. Potera și Iamandi, dușmanul tău de moarte, în fruntea ei, te caută acum peste tot, și fără preget. Cei din București deasemenea se mișcă grozav. Chiar eu am primit, de curând, o poruncă domnească, ca să fie păzite de aproape toate drumurile din plaiul meu, fiindcă liniștea din toată Țara ar fi primejduită. Și zeu, așà și este adevărat! Dar altfel decât cum o spun afurisiții de ciocoi!"

După această înțelegere, când trecù Iancu prin livadea liniștită, îndreptându-se spre deschizătura printre stânci, prin care străbate Oltețul, se simțià mai ușurat. Vorba cu Tudor îi făcuse bine, de oarece întrerupeà acum pentru câtva timp lupta aceea surdă, ce o purtase Iancu împotriva nevăzutei puteri, care-l amenință, și care erà cât p'acì să-i zdrobească sufletul. Vorbele lui Vladimirescu îi puseseră din nou în vedere păsurile, pentru alinarea cărora el își jertfise până acum vieața, și alungaseră nepăsarea care-l copleșise în timpul cât zăcuse rănit. Haiducul simțià acuma iară că trebuie să facă ceva, să se arunce, și fără întârziere, în luptă și în primejdie, ca să nu se prăpădească în lâncezire.

Erà noapte și întuneric. Dar ochii lui Iancu și picioarele lui aveau îndemânarea fiarelor, obișnuite cu noaptea, și mâna lui cunoșteà, din pipăit, stânca dela dreapta lui. Astfel înaintà ușor pe peretele cel drept. O lumină începù să se zărească înaintea lui, peștera nu mai puteà fi departe. Deodată se oprì în loc și ascultă. Urechea lui ageră auzise prin clocoteala Oltețului, cum o piatră se rostogolise în jos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi se pierduse în răpele din spre Miazănoapte a peşterei, acolo unde era poteca haiducilor. Iancu mai făcù încă vreo câţiva paşi, până putù să vază mai bine, cu toată întunecimea, pieptul stâncilor luminate, şi se oprì apoi, în aşteptare. Curând zări o fiinţă mică care urcà sprintenă, urcuşul cel din urmă şi sărì în pragul peşterei.

Puţine clipe în urmă se întoarse Căpitanul la tovarăşii săi.

— „Unde ai fost acum, Iabraşule?"

— „Am fost la ciobanii de pe Negovan, ca să-i întreb de caii noştri", răspunse mărunţelul.

Lui Jianu i se părù că răspunsul era cam prea grăbit. „L-ai trimis tu, Merene, undeva?"

— „Eu l-am trimis, boierule Iancu".

— „Iabraş", porunci atunci Căpitanul, „mâine vei merge împreună cu mine, cu Cruia şi cu Alexe!"

* * *

In poieniţa din pădure trunchiul de stejar, îmbrăcat în haine femeieşti, tot mai ţineà ridicate braţele, cu desnădăjduire, spre cer. Ploi şi furtuni trecuseră peste ei, şi dela cercuri, precum şi dela cuiele bătute în ele, curseseră râuleţe roşiatice, în jos pe haine. Tot aşà de părăsită ca momâia, ce înfăţişà pe protivnica ei, tot atât de părăsită erà şi Domnica în cârciuma din pădure.

Intr'o seară venì iar Iabraş, se aşeză înaintea ei, cu ochii însetaţi de dragoste, şi-i aruncă cercei şi stofe cu fireturi, înaintea picioarelor, zicându-i batjocoritor: „Tot îl mai aştepţi? Elelei! Bine-ţi şade. Te veştejeşti şi îmbătrâneşti. Asta din pricină că ţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nasul sus, şi nici nu vrei să te uiţi la un băiat cum se cade, care moare după tine. Fireşte ai voit să ai de ibovnic un boier! De, dar boierul, tot boier rămâne. De când Căpitanul a zăcut în casa frumoasei cuconiţe, gândul lui nu se mai abate pe la cârciumăreasa dela răspântiile din pădure. Noi am însoţit, călări, la Rusalii, pe cuconiţa, când s'a întors înapoi la Bucureşti, la Curtea Domnească,—he-he, nu ca noi!— Am urmat-o, se 'nţelege, cu portul schimbat, şi am însoţit-o frumos până la marginea Bucureştilor, ca să nu cumva să i se întâmple cevă puicuţei. Că am fi putut noi să ne alegem cu spânzurătoare în furci, de aceasta puţin îi păsă boierului Iancu! De acolo ne duserăm drept la Craiova. Căpitanul se îmbrăcă cu haine boiereşti, încălecă un buiestraş alb, noi ceştilalţi purtam haine de Arnăuţi de curte. Iţi spun drept, că în drumul mare, în lumina plină a soarelui, aveam mai mare teamă decât noaptea, când ne bălăbănem cu potera! Dar boierul Iancu spuneă că n'are vreme acum să alerge după poteră, că trebuie să ajungă, cât mai grabnic, la Banul Bibescu. Am stat două zile şi două nopţi acolo. Pe Căpitanul îl chemă Iancu Drăgan, şi când eram întrebaţi, trebuiă să povestim despre moşia lui de lângă Drăgăşani. De acolo unde crezi că am pleçat? Undeva în sus, în creerii munţilor, sau la vreo pradă bună? Doamne ferește. Aceste, pe care le vezi tu aici", — arătând la darurile cari erau aruncate pe podine dinaintea Domnicăi, — „aceste am trebuit să mi le ieau, eu singur, dintr'un conac, dela o moşie. Boierul Iancu s'a dus să-şi cerceteze pe fraţii săi! Ha-ha! De când a înnebunit după cuconiţa dela Curte, îl trage aţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar spre semenii săi! Se înțelege că m'a trimis pe mine și pe Gruia, pe unul la Mereanu și pe celălalt la Svârlugă, ca să le ducem poruncă haiducilor, să se adune, pe nesimțite, iar la Horezu, și să aștepte acolo pe Căpitanul. Dar, de! Pe el l-a pironit acuma de tot dragostea pentru cuconița lui de neam, și fiindcă cu greu va puteà s'o aibă, tocmai aceasta îl înlănțuiește mai tare de ea, ca pe ficcare bărbat. Fac rămășag că are încă să-și atârne pușca'n cuiu, și are să se ducă să sărute mâna lui Vodă !"

Galbină ca ceara, cu ochii îmbujorați, sta Domnica înțelenită în loc. Deodată isbucni însă: „Iabrașule, am să fiu a ta, dacă mă ajuți să-l omor !"

* * *

Deși Iabraș, în dorința de a ațâță pe Domnica, sporise lucrurile, cu mult dela sine, totuși judecata lui, cum se întâmplă adesea la oamenii din popor, cu instinctul lor ager, nu erà lipsită cu totul de temeiu. Ba poate el pătrundeà mai adânc chiar în sufletul Căpitanului său, decât Jianu, el însuși. Negreșit că pricina care-l dusese pe haiducul la Caracal erà, la vedere, numai întâmplătoare. N'ar fi urmat astfel poate, fără acel bold din lăuntru, pe care-l simțià, că, dacă trebuià să rămâie depărtat de Sultana Glășescu, cel puțin să se apropie de sfera ei, punându-se din nou în atingere cu semeni de ai săi.

Dumitrache Bibescu stăruise, cu rugăminte și cu dojene, de tânărul său prieten, ca să se ducă iară pe la frații săi, și anume cu însărcinarea din partea lui, a Banului, ca să-i înduplece pe cinstiții boieri Jieni, să se însoțească și ei, cu tot sufletul, la miș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

carea patrioților. Tinù haiducului o cuvântare despre puterea unirei, și fără îndoială stărui cu atât mai mult în tema aceasta, cu cât vroià să ocolească, să dea vreun răspuns la întrebarea inteţitoare, pe care i-o puneà Iancu: „Pot să-i spun lui Tudor, că s'a făcut arz-magzarul și că va fi trimes?“ Banul trebuià să mai iea înțelegere cu mulți alții asupra acestui lucru și, ca un diplomat ce erà, nu puteà să iea asupra sa toată răspunderea, singur. —

Dădù haiducului o scrisoare către Amza Jianu, mai însoțind-o și cu o mulțime de vorbe frumoase și pline de înțelepciune. Lui Iancu, care se găsià într'o stare sufletească ciudată, și care vroià să uite apăsarea cea grea, ca plumbul, pe care o simțià în creerul și în inima lui, îi erà bine venit orice lucru nou și neobicinuit. El se hotărî prin urmare, iute, și răspunse Banului: „Adu-o încoace, Măria-Ta, dar să știi una și bună: dacă nu se face în curând arz-magzarul, vine Tudor cu pandurii lui năvală peste Divan !“

* * *

In seara zilei următoare se vedeà pe cer, la Apus, pe deasupra satului Corlățești, moșia lui Dumitru Jianu, o mulțime de nori prelungi, cenușii-albaștri. Pe supt ei atârnà o perdeà roșie ca jeratecul, cu multe cute, ca o stofă de profir, cusută cu aur. Incepuse să se întunece, și numai fășiile acestea de foc mai luminau în zare, și roșiau fețele caselor din sat, care erau așezate spre Apus.

Aceeași lumină neobișnuită jucà și împrejurul bălanului, pe care intrà acum un călăreț în curtea bo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ierului Dumitru. Câinii se porniră pe lătrat, şi slugile se repeziau să iasă întru întâmpinarea musafirului.

Călăreţul le zise: „Vestiţi pe stăpânul vostru că a sosit zapciul din plasa Obârşia, dorind să-i vorbească".

In curând se auzì din pridvor prietenosul glas al stăpânului casei: „Bine ai venit, boierule Tache, bine ai venit !"

Călăreţul descălică şi se urcă în sus la ciardac. Acolo eră lumină, fiind deschisă uşa dela sală.

Boierul Dumitru se speriă: „Pentru Dumnezeu ! Ian...." şi-şi puse palma la gură, ca să nu se audă şi de alţii acest nume primejdios.

Câteva clipe tăcură amândoi, şi se uitau unul la altul. Faţa lui Iancu rămase liniştită. Cu privire măreaţă şi cu mândrie, se uită la fratele său. Acestuia i se umplură deodată ochii de lacrămi, el deschise braţele, şi le aşeză, strânse, împrejurul umerilor fratelui său.

Niici un alt musafir, nici Vodă chiar, n'ar fi putut să răspândească atâta sfială şi atâta temere în toată casa, cum făcù Iancu Jianu. Nu puteà să fie ascuns, fiindcă cea mai mare parte din slugi îl cunoşteau. Mai zoriţi decât oricând altă dată, îşi îndepliniau oamenii slujbele lor, şi toţi cutezau să vorbească numai pe şoptite. Un fel de tremur ciudat îi stăpânià pe toţi, şi necontenit, pare că s'apropià o mare vijelie.

In dimineaţa zilei următoare, după gustare, haiducul ţincă pe micul său nepot, Stănuţă, rezemat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de genunchi, şi se uită la el, iar nepoţelul privia, neclintit, în ochii de vultur ai unchiului său.

— „Din ce neam eşti tu?“ îl întrebă Iancu fără de veste.

— „Eu sunt din neamul Jienilor, nene“, răspunse micuţul.

— „Nu vreau să ştiu asta. Eu vorbesc de un neam mai mare, de un popor întreg, care locuieşte în Ţara asta ?“

— „Poporul creştinilor“, răspunse Stănuţu.

— „Negreşit, nu suntem Turci. Dar creştini sunt şi Ruşii şi Grecii.. Ne chemăm noi Ruşi? Ce? Sau Greci ?“

Copilul se înroşi. Nenea Iancu însă nu erà un întrebător cu multă răbdare.

Il apucă pe Stănuţu de ureche uşor şi urmă : „Uite-te în oglindă, băiete. Eşti tu cu ochii mici, cu nasul turtit, şi cu gura lată, ca prietenii Slugerului Tudor, care crede că dela ei poate să vină mântuirea noastră, fiindcă sunt mulţi la număr? Sau ai tu o mutră ascuţită de pungaş, cu sprîncene groase negre, ca prietenii noştri din Fanar? Uite-te bine, tu singur, la tine, băiete!“ — şi apucându-l de umeri îl întoarse spre oglinda rotundă, care erà atârnată în perete. „Intre Prut şi Dunăre trăieşte un popor, care are scrise în limba lui şi în faţa lui, hrisoavele de boierie, pe care Dumnezeu i le-a dat. Cum se chiamă acest neam de oameni ?“

Spre marea uşurare a micului Stănuţu, intră atunci boierul Anuza în odaie. Decuseară Dumitru primise o scrisoare dela Banul Bibescu, prin care, cu multe cârligoanţe în slove şi în vorbe, îi spuneà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că Iancu, este în felul său, unul din cei mai iubitori de Țară și că lui, Bibescului, îi pasă foarte mult, ca unirea să domnească în cinstita familie a Jienilor, — vorbe frumoase, de care Amza ținea seamă, numai pentrucă veniau dela Marele Ban al Craiovei.

Aceasta o știa Iancu tot așà de bine, cum știa Banul că n'aveà nimica însemnat să spună fraților lui. Pe Iancu îl aduceau însă aici niște împrejurări cu totul altfel, un dor îmbobocit, ca să întemeieze și el o familie, și acest dor ar fi fost hrănit prin primirea caldă din partea lui Dumitru, făcându-l să ajungă deplin în floare, dacă n'ar fi fost amorțit îndată, prin chiar ființa de față a lui Amza.

Fratele cel mare se purtà încă tot ca un om care a fost adânc jignit în cinstea neamului său. Deși, de hatârul lui Bibescu, își arătà părerile sale numai cumpătat, și catadicsià să vorbească și să se pliroforisească cu Iancu, totuși haiducul simțià cum îl disprețuià Amza, și aceasta trebuià să aibă negreșit ca urmare aceea ce are pintenele la armăsar. Iancu își aduse aminte iară de ce prețuià el însuși, prin sine.

Când Amza, vorbind cu Iancu, se uità însă alături de el, și mai zise încă cu o seacă mustrare: „Eu pot să cred, că au dreptate haiducii, numai după ce voiu fi văzut că au adus și ei vreun folos, înviederat, pentru Țară", — atunci Iancu sări în sus, și-i aruncă în față vorbele: „Este un folos, care nu se poate pipăi cu mâinile, nu se poate adună cu socoteli, sau să se mistuiască cu stomahul. Este un folos, care se chiamă vitejie și iubire de dreptate. Despre aceste lucruri un bărbat de obiceiu nu vorbește, dar el se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

luptă să le câştige, atât pentru sine cât şi pentru Ţara sa". Cerù apoi calul, încălecă şi plecă.

* * *

Căpitanul găsì pe Gruia şi pe Mereanu dimpreună cu oamenii lor, la locul hotărît din pădure. Iabraş încă nu sosise.

— „Mi se pare", zise Iancu, „că băiatull ăsta nu mai e de nădejde".

— „Începe să nu mai fie stăpâne", întărì Gruia. „S'a despărţit de noi, pe drum, cu mult mai de vreme decât ar fi fost nevoie, şi a apucat spre Miazănoapte".

— „Asta ajunge", zise Iancu, făcând din cap.

După ce sosì Iabraş, cu întârziere de douăzeci şi patru de ceasuri, după ceilalţi tovarăşi ai lui, Căpitanul îl luă la judecată.

— „Pentru ce m'ai făcut s'aştept ?"

— Drumul meu a fost mai lung decât al lui Gruia.

— „Da, mai lung cu bucăţica dela Râmnic până la Turnu-Roşu. — De acolo aveai poruncă să vii, împreună cu Svârlugă, peste munte la Polovraci, şi Mereanu aveà poruncă să te aştepte acolo".

— „O ploaie vrăşmaşe, în valea Lotrului, ne-a împiedecat. Jur împrejurul nostru se rupeau brazii cei mai zdraveni, ca nişte trestii uscate".

— „Când dau eu o poruncă cuivà, ştiu că nimic nu poate oprì aducerea ei la îndeplinire".

— „Dar D-ta, Căpitane, n'ai fost împiedecat odată printr'un glonţ de puşcă?" se obrăznicì flăcăul.

— „Aşà?" zise Jianu, parecă ar fi fost mulţumit de această deslušire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cei de față se mirau, în gândul lor, de felul neobișnuit cum se purtă de astădată Căpitanul.

El se apropiase de focul cel mare unde ședeau Alexe și vreo câțiva alți haiduci, și îi întrebă, dacă este friptura aproape gata.

— „Cred că va fi îndată gata. Poftește și șezi".

Iancu mulțumì din cap și se așeză pe un trunchiu, dinaintea căruia erà așternută o pânzătură, pe care erau așezate solnițele de lemn cu sare și piper, precum și mai multe ploști împestrițate, pline cu țuică. Mereanu, Svârlugă și ceilalți se așezară, jur împrejur, iar Jianu porunci lui Iabraș: „Vino tu aici!" arătându-i un loc lângă sine.

La foc nu se vedeà nici o friptură, dar deodată se auzì o pocnitură puternică, curând urmă și alta, și a treia, și a patra. Cu mare grabă se apucară atunci bucătarii că îndepărteze movilele de jaratic cu cărligele, și să ridice patru berbecuți, fripți în pielea lor, din pământul înfierbântat. Pocnitura erà semnul, pe care-l dedeà friptura însăși, că e gata. Un fel de saramură, făcută de vin cu sare și usturoiu pisat, fù aruncată pe deasupra fripturilor, de sfârâiau. Fiecare berbecuț fù învelit apoi cu dibăcie într'o pânză, ca să nu se piardă căldura și mirosul lui frumos, și furà apoi puși „în masă".

Dintâiu își tăiară Căpitanii câte o bucată zdravănă, apoi veniră ceilalți la rând.

Când se plecă Iabraș la friptură, Iancu îl bătù pe umăr și-i zise: „Ascultă!"

Mărunțelul, cum ședeà într'un genunche, se întoarse cu fața pe jumătate spre Jianu.

— „Mai bine decât să mă cureți tu pe mine, te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curăț eu pe tine!" și cu vorba asta ridică pistolul și-l descărcă în capul lui.

Iabraș căzu cu căpățâna sfărîmată.

Până se pierdù răsunetul împușcăturii în còdru, iù tăcere, nimenea nu se mișcă.

Apoi zise Căpitanul: „Mai bine mort, decât vânzător! Duceți-l de aici!"

* * *

Pentru Domnica începuseră iară chinurile Gheneî, din pricina zadarnicei așteptări. Fusese vorba să vie Iabraș, să-i spună cu deamăruntul, ce avea de gând să facă Jianu, și ce drumuri vroià să apuce, pentru ca apoi să le arate, ei amânâdoi împreună, poterei. Dar Iabraș nu se mai întorceà. Ședeà femeia, ceasuri întregi, cu mâinile la frunte și cu ochii aprinși și încremeniți. Imprejurul gurei ei se săpau cute, adânci, de amărîre. Simțià cum tot sângele i se prefăceà în venin și otravă. Câte odată ea se ridica în sus, țipând, și alergà afară în pădure. Iar într'o bună zi se îmbrăcă bărbătește, se aruncă pe un cal, luă o slugă cu sine, și plecă să-l caute pe Jianu.

Trecuseră acuma aproape patru săptămâni, de când îi spusese Iabraș că haiducii sunt prin împrejurimile Horezului. Când sosì Duminica la mânăstire, se amestecă în lumea care intrà și ieșià, negustori, slugi, țărani, Țigani, vătafi Greceștì de ai Prea Sfinției Sale Igumenului, femei, care, — fiind Duminecă, — se urcau în sus, în cete, și aduceau felurite daruri în schimb pentru câte o lumânărică sfințită, precum: găini, ouă, unt, miere și altele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lăsându-se în vorbă, cu mai mulți oameni, fiindcă eră luată drept un flăcău, Domnica află că haiducii cu blestematul de Jianu, în fruntea lor, — eră un călugăr care istorisià, — au încercat, acum' două săptămâni, să calce și această sfântă mânăstire. Dar Dumnezeu o luase supt paza sa. Porțile au fost așà de tari, încât nu putură păgânii să le spargă, deși erau înarmați cu trunchiuri de copaci, ascuțite, și că, topind călugării răşină, au aruncat-o din clopotniță asupra porții, ca o ploaie, fierbinte și puturoasă, peste diavoli, și au trebuit să se retragă. Cu groază arătă călugărul și urmele, adânci, de izbituri în scândurile și în ferecăturile porților.

De acolo Domnica plecă călare la Polovraci și bătù, noaptea, la fereastra Ruxandrei. Când i se deschise uşa cu grijă, Domnica şoptì repede: „Eu sunt, cumătră, Domnica lui Candrea!"

Indată fù primită în casă, și află, că sus în peșteră, nu mai eră niminea. Toată noaptea şezù Domnica pe patul Ruxandrei, și oftà așà cu foc, încât dimineața ea abià umblà, şovăind, pe picioare, din pricina durerilor, ce simțià în ceafă și prin tâmple.

Ibovnica lui Mereanu n'o lăsă să plece, o ținù în odăița ei liniștită, și căutà să o mângâie: „Tu ştii, că bărbații nu pot face totdeauna așà, cum ar voì. Nici chiar Căpitanul! Nici eu n'am văzut pe al meu de acum câteva săptămâni. Nici nu știu măcar unde este. Dar ei sunt viteji. Au șapte suflete! Stai, soro, la mine, până primim vreo veste".

Domnica își rostogolià capul în perini și-și muşcà pumnii. Mângâierea, care i-o dădeà Ruxandra din cuget curat, îi deschideà însă și mai mult rănile ini-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nei sale, fiindcă ea nu-i spusese cumetrei nimica alta, decât că se prăpădește de dorul ibovnicului său.

A treia zi însă nu mai putù răbdà. Plecă înainte și se închină: „Doamne, Dumnezeule, mulți mor de frică, temându-se că pe drum vor fi prinși de haiduci. Fă Atotputernice Dumnezeule, să mă întâlnesc, eu, cu ei. Am să mă duc unde pădurea e mai deasă. Ajută-mi și Tu, Prea-Îndurată Maică a Domnului!"

Ea apucă drumul spre Miazăzi, prin valea, pustie, și singuratecă, a Cernei. Sluga, un băiat de dincolo, urmà pe ciudata lui stăpână, clătinând din cap. Dânsa abià își lăsà vreme să doarmă, nu luà mai nimica din merindele, pe care le purtà băiatul în desagi, și de multe ori își făceau cărare cu toporul prin sălbăticia codrilor.

Deodată le ieși înainte un haiduc, din tufiș. Erà o tiscoadă, și, după o jumătate de ceas, Domnica erà în fața lui Iancu Jianu, la foc, în mijlocul celorlalți tovarăși ai lui.

Mereanu se apropiă, și-și făcù cruce, când văzù fața ei galbenă și sălbatecă, din care scăpărà numai văpaia de friguri a ochilor ei.

Jianu se întoarse spre el, și cu gura încleștată, îi zise printre dinți: „Vreau să vorbesc ceva, singur cu ea!" Apoi făcù semn femeiei, să plece mai înlăuntrul pădurii.

In dosul unei stânci, îmbrăcate cu mușchiu, se oprì. Iancu se uità la Domnica și o întrebă: „Ce cauți tu aici?"

Privirile ei îl mistuiau. Cât de bine cunoșteà ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mișcarea cea scurtă și hotărîtă, cu care-și aruncă Jianu capul înapoi, ochiul lui cel viu, glasul lui, și puterea largilor lui umeri.

Fierbinte, și amețitor, i se urcă spre cap chinul năpraznicei iubiri. „Pe tine te caut!....“ strigă ea, și întinse amândouă brațele spre el.

— „Te-am chemat eu?“ zise Jianu cu asprime.

Atunci ea începù să rîză, în nemărginita ei durere, și să-și sbuciume mâinile: „Nu, tu nu m'ai chemat, dar m'ai iubit odată, și nu e mult de-atunci, astă iarnă, și încă atunci când încolțiă verdeața cea dintâiu în pădure! Și eu ți-am fost credincioasă, și te-am slujit, și n'am cunoscut nici o altă fericire, decât iubirea ta, nici o altă voință decât porunca ta. Ce ți-am făcut, spune, ca să mă părăsești? Greșitu-ți-am cu ceva? Nu ți-am fost supusă? Ce-am făcut ?“

Iancu se uită, posomorît, în pământ.

Ea căzù în genunchi și se jelià: „Iancule, Iancule, tu, omul dreptății, fost-a drept ce ai făcut cu mine? Eu n'am greșit nimica, și tu mă osândești, așà fără de milă, cu așà cruzime!“ Căzù jos, plângeà cu lacrămi de foc, isvorîte din adâncul inimii ei zdrobite.

El își muscà buzele și-și adunà pumnul. Nu erau oare întemeiate toate imputările ei? Dar ce puteà să facă? Nimic nu se mai mișcà în sângele lui pentru dânsa. Ii erà milă de ea, văzând-o cum plângeà așà de amar. Dar, pierzând răbdarea, îi strigă: „Incetează, Domnico!“

Ea se sculă într'un genunche, își ridică părul de pe ochi și se uită cercetând la el: „Cine te-a fermecat? Cine ți-a furat inima? O fată frumoasă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

boier? Ce? Are mâini mai albe ca mine, are glas mai dulce ca al meu ?"

— „Taci!" se răstì Jianu mânios.

Ea însă strigă şi mai tare: „Am blestemat-o, am afurisit-o. Am făcut chipul ei în pădure, şi am bătut cuie în el!" — Se oprì apoi, gemând: „Of, Iancule", fiindcă el o apucase de umeri, şi-i venià ameteală. Nu se apără, ba se lipià chiar mai mult de el, pe când îi scoteà pistoalele din brâu, pe care, tot el i le dăruise odinioară. Din clipa, în care-l văzuse, ea uitase cu totul că erà hotărîtă să-l omoare, şi acuma, când el pusese mâna pe ea, aproape leşină.

Când îşi venì iar în simţiri, fiindcă o împingeà Iancu înaintea sa, până în apropierea locului de tabără, auzì pe Căpitanul fluierând, şi văzù pe Alexe alergând spre el.

Puţin timp în urmă, Domnica şi cu sluga ei, pe care-l desarmaseră haiducii de asemenea, după porunca Căpitanului, se întorceau, călări, la mijloc între Gruia şi Alexe, şi fură duşi înapoi la cârciuma din pădure. Pe drum află Domnica, cum pierise Iabraş.

In noaptea aceea şedeà Iancu, lungit la foc, şi se gândià, ce este firea iubirii. Ştie ea de dreptate ?

* * *

Arz-magzarul nu se făcù.

Boierii erau, unii prea tembeli, şi alţii prea fără nădejde într'un mai bine. Mai spuneau că, după ştirile ce ar fi sosit dela Ţarigrad, în curând au să fie scăpaţi de Caragea, fiindcă-şi pierduse hatârul la Turci. Când poftì Bibescu pe câţiva prieteni la el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre a se sfătui împreună în privința schimbării de Domnie și asupra alegerii unui Domn pământean, fiecare din cei de față propuneà un alt candidat. — așà încât la urmă ieși numai o ceartă mare între toți. Banul, văzând aceasta, oftă adânc, și așeză condeiul, pe care-l ținuse în mână, iară jos pe masă.

Caragea știa bine, cum stà cu Poarta, dar vroià să mai „agonisească" încà avere, și de aceea plutià, cu meșteșug, printre stâncile politicei Turcești. Fiindcă Marele lui Vistier îl pârîse la Țarigrad pentru nesăturata lui iubire de bani, el desființă două din dăjdiile, care se strângeau pentru trebuințele casei Domnești, și anume: darea pe sare și darea pe unt. Lipsa care se ivì la veniturile Măriei Sale, din această pricină, el o trecù la condică drept o datorie în sarcina Visteriei. Treaba Vistieriei apoi să vază cum să despăgubească pe Vodă. Firește că astfel darea pe sare și pe unt erau desființate, dar în locul lor trebuià să fie puse alte dăjdii asupra locuitorilor din Țară, cari rămâneau, din ce în ce, mai puțini.

Fugiau oamenii necontenit în țările megieșe, și mai ales în Ardeal iar cetele de haiduci se înmulțiau mereu.

Prețul care se pusese pe capul lui Iancu, fù acum îndoit.

Potera avù o vieață foarte grea în toată vara anului 1817.

Arnăuții erau încredințați, că Iancu Jianu nu e om, ci dracul însuși. Chiar și lamandi începeà să creadă astfel. Intr'una din zile, pe toamnă, când se aflà în Râmnic, venì însă înaintea lui o femeie frumoasă, și-i spuse că ea ar fi în stare să cunoască

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Iancu Jianu, oricum s'ar schimbă în port, şi că ea vrea să-l slujească pe Cârc Sărdarul, cu tot sufletul.

Fiindcă o pătise însă, altădată, Iamandi îi răspunse: „Du-te la dracu! Vrei să-mi întinzi vreo cursă ?"

— „Am fost ibovnica lui, şi el m'a părăsit!" răspunse femeia.

— „Atunci să fii mai întâiu ibovnica mea, şi pe urmă poate te voiu crede". aruncă Iamandi o vorbă, mai mult de încercare.

Femeia primi îndată. — Zilnic stăruia de el cu rugăminţile şi cu sfaturile ei, ca să mai zăbovească în Râmnic, până va cădeà zăpada, fiindcă atunci se vor împrăştià haiducii, şi trebuie să-şi găsească şi temutul lor Căpitan vreun bârlog de iarnă. Numai iarna se poate pune mâna pe el. Vorbià cu atâta cunoştinţă de aproape de toate obiceiurile haiducilor, încât Iamandi câştigă, la urmă, încrederea în ea, şi se hotărî să rămâie în Oltenia, numai cu puţini Arnăuţi, însă oameni aleşi, unul şi unul, până va veni iarna, şi să se bizuească pe isteţimea Domnicăi.

In vreme ce potera credeà că Iancu Jianu e, Ucigă-l Crucea, poporul asuprit îl iubià ca pe un mântuitor al său. Fiindcă haiducul se luptă, ridicând steagul pentru o virtute, care de mult nu mai erà cunoscută în ţară, nici de nume măcar. In locul dreptăţii se puseseră obiceiurile Turcilor şi ale Grecilor. Legi nu mai erau, ci numai protivnica lor : „Catahrisis". Nimeni nu puteà să-şi găsească dreptul fără de bacşişuri. Slujbele Ţării nu mai erau lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cru de cinste, ci erau numai un fel de chilipiruri, câte o zestre grasă, la care se ajungeà numai prin hatâr.

Ion Gheorghe Caragea îi întreceà însă pe toți mânuații lui înainte-mergători. Întreceà și pe Constantin și pe Ștefan Racoviță, pe tatăl și pe fiul, cari amândoi ajunseseră Domni din mila unui doftor Stavrache, fost Capu-Chihaia al amândoror Țări Românești, și cari lăsau pe acest făcător de Domni din Fanar să fure în Țările Românești cum îi plăceà, până când ajunseră la putere dușmanii lui Stavrache din Constantinopole, și dovediră Sultanului că aceste Țări vor ajunge să fie istovite, în curând, prin nesfârșitele stoarceri. In fața acestor dovezi, Padișahul găsì de cuviință să pună să-l sugrume pe acel doftor puternic, și să iea pentru sine marea lui avere, pe care o storsese dela poporul din Țările Românești.

Ion Gheorghe Caragea mai întreceà încă și pe celălalt Caragea, tizul lui, care domnise cincisprezece luni, și despre care ambasadorul frunțuzesc din Țarigrad făcuse un raport astfel: „Singurul scop, pe care-l urmărește prietenul meu, Vodă Caragea, cât va stà în tronul său, este: să adune cât mai mare zestre la fiecare dintre fetele sale". Fiindcă erà sărac, și aveà cinci fete, cine ar fi fost în stare mai bine să ajute acestor Domnițe, ca să aibă bani, și să găsească soți, decât țăranii din Țara Rumânească?" Dar se supărau de acest lucru, boierii cei mari ai Țarigradului, fiindcă părintele cel prea bun, se gândià numai la copiii săi, și uità să facă obișnuitele daruri la Viziri, Pașale și la ceilalți toți dihniți după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bacşişuri. Cu totul altfel se purtase însă Ion Gheorghe Caragea. Indată ce i se dăruise domnia, el trimese fără întârziere lui Halat Efendi, care-l protiguise, opt mii de pungi, adică patru milioane de lei, drept semn al recunoştinţii sale.

Da, Ion Gheorghe Caragea îl întrecù şi pe Vodă Constantin Hangerlìu. Husein Paşa, Seraschierul, care închisese pe răsvrătitul Pasvantoglu în Vidin, ceruse dela Hangerlìu să-i trimită zaherelele trebuitoare pentru o sută de mii de oameni. De oarece însă se risipiau bucatele, — fiindcă vătaşii vîndeau vitele pe drum, iar făina se puneà în grămezi mari, neacoperite, în câmp, de o sburau vânturile, sau o prefăceau ploile în grunji încinşi, — din această pricină Husein Paşa cereà mereu alte zaherele.

Toate dăjdiile se secătuiseră. Mai rămăsese numai una în ţară, bouritul, adică darea pe vitele cornute. Această luare erà însă căzută supt blestem. Un Domnitor de mai nainte ceruse dela Patriarhul din Constantinopol, să pună cel mai greu blestem pe dânsa, şi poporul credeà că prin aceasta este scăpat de ea pentru vecii vecilor. Hangerlìu încercă să-i schimbe numele, dar când văzù că boierii se împotrivesc, atunci trimise cincizeci de pungi de bani Patriarhului, şi-l rugă să ridice blestemul. Mijlocul acesta folosì. In toiul iernei se cerù, şi fù împlinită dela norod, darea cea nouă. Se porniră schinguirile până ce se strânse tot birul, iar când alergară câţiva ţărani, desnădăjduiţi, la Vodă, aducând cu sine la Curte pe părinţii, pe fii şi pe prietenii lor schingiuiţi, ca să-i vază, atunci el le trimese răspunsul: „Plătiţi, şi nu vă vor omorî!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Pe toți aceștia îi întrecuse însă Ion Gheorghe Caragea, fiindcă domnise mai lung, și fiindcă boierii în vremea lui căzuseră și mai jos. Apoi Vodă era și mai învățat, și mai șiret, decât mulți dintre înaintemergătorii lui, se pricepea prin urmare mai bine la furat, precum știa și să îmbrace cu strălucire, și să dea lustru Curții sale. Boierii, setoși de petreceri, și robiți de deșertăciune, dădeau năvală la primirile lui Vodă. Mai ales își rupeau mânecile, cerșiau, se mâncau între ei și se zavistiau, pentru ca să fie poftiți la petrecerile ce le făceà Domnița Ralù în saloanele ei. Erau slujbași ai Curții, cari se îmbogățiau, și erau boieri de mâna a doua și a treia, cari sărăciau din pricina bacșișurilor ce le dădeau spre a pătrunde. Iar după ce ajungeau să fie poftiți, trebuiau să întunece pe toți ceilalți prin hainele lor, prin giuvaeruri, trăsuri, telegari și prin numărul slugilor. Chiar pentru slugi trebuiau boieii să aibă afface cu Curtea. Arnăuților minunați, cu iacalele lor aurii, împodobite cu fireturi și cu fustanelele lor, albe ca spuma, fluturând în vânt, le erà rușine să slujească la un stăpân a căruia caleașcă nu intră, cel puțin odată pe zi, cu armăsarii rânchezând, în Curtea Domnească, împroșcând cu noroi lumea pedestrașilor dimprejur, de sus până jos, sau, după timp, învelindu-i în nori de praf.

Fata cea mai mică a lui Vodă Caragea nu catadicsià să iea în seamă această îngâmfare, care se desfășurà împrejurul ei, dânsa se întărise, cum spuneà Sultana, închizându-se în meterezurile idealurilor sale, și trăià numai pentru artă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eră mai ales fericită după întoarcerea în Țară a unui tânăr, anume Aristias, pe care-l trimisese dânsa la Paris ca să ieà lecții dela vestitul tragedian Talma. Domnița jucă acuma, împreună cu el „Cinna" al lui Corneille.

In salonul Domniței erau așezate douăsprezece rânduri de bănci înguste, îmbrăcate cu catifea roșie, și dinaintea lor se pusese o sofà, acoperită cu covoare scumpe, precum și câteva scaune mari cu reazime. Fundul eră ascuns de o perdeà roșie.

Din cele trei policandre de sticlă Venețiană, fiăcărau mai multe rânduri de lumânări de ceară.

Lumea se adunase. De partea stângă ședeau cucoanele, de partea dreaptă boierii. Se vorbià și se râdeà, se cercetà, cu ochii pătrunzători, cine era de față și cine nu eră, și se simțià mulțumire și cinste, că erau de față unii, iar jicnire prin firea de față a altora. Iară se mai înfățișeau o mulțime de boieriidin-nou, care-și făcuseră caftanele, se înțelege, cât se puteà mai lungi și mai largi, așà încât semănau cu niște Califi. Negreșit că această boierie va fi adus lui Scotocilă, din nouă, o sumă bunicică de bani. Limbile zbârnâiau și nu lăsau pe nimenea neînțepat, dar în deosebi pe Vodă îl împungeau, să-l omoare de tot. Cineva, se înțelege, în taină, lățise vorba, că mazilitul Mare Vistier Filipescu și-ar fi primit acum „cafeluța turcească". Aceasta eră un obiceiu luat dela Osmanlâi: celui supărător i se puneà otravă în cafea.

Când se deschise însă ușa din fundul sălii și un baș-ciohodar vestì sosirea Măriei Sale, toate fețele se închinară cu adâncă supunere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doi boieri divaniți aduseră pe Caragea înlăuntru, sprijinindu-l de subțiori, fiindcă țirimonia cerea, ca Domnitorul să fie scutit de osteneala umbletului. Prin urmare cei doi însoțitori îl sprijiniau pe Vodă, și-l sprijiniau așà de voinicește de subțiori, încât abià mai atingeà pământul cu picioarele, ceeace nu se vedeà însă supt lungele lui haine fluturate.

Toată lumea se plecà până la pământ și-și aduceà mâna dreaptă la frunte și la buze. Bărbații cari stau în rândul întâiu, sărutau tighelurile hainelor domnești.

Vodă Caragea plecà cu mândrie frumosul său cap în toate părțile, și se așeză apoi pe sofaoa din față. Boierii cei mai mari îl înconjurau.

Indată se trase perdeaua în două laturi, căci între frumoasele însușiri ale Domniței Ralù erà și economia de vreme. Pe podul ridicat se vedeà zugrăvită o sală din vremea Romanilor, iar în mijlocul sălei ședeà Emilia, cufundată în gânduri posomorîte. Ralù, ea însăși, jucà pe Emilia, și fiindcă erà de sânge și de neam ales, se înfățișà foarte bine, cu toate că fața ei erà cam neregulată. Purtà o haină romană, în fața fildeșului învechit, împodobită cu ciucuri lungi de aur și peste părul ei negru despărțit pe creștet, erà așezată o maramă albă foarte subțire.

Meșteșugul de a se îmbrăcà, în jocuri istorice, îl învățase Aristias dela Talma, născocitorul acestui metod, și cu mirare văzù el, ce pricepere dovedise, și cât de grabnic înțelesese mica Domniță, Grecoaica, acest lucru nou.

Drama, deși erà cam lătăreață și înfățișà greșeli

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

psihologice, făcù totuşi mare impresie, fiindcă mai întâiu erà vorba de politică, apoi fiindcă aveà două-trei scene strălucite, şi la urmă, fiindcă cei doi actori de căpetenie, Ralù şi cu Aristias, jucau cu mult duh şi cu foc. Cu adevărată pricepere în judecarea fiecărui rol, Domniţa dăduse lui Aristias, protiguitul său talentat, rolul lui Cezar August. „Cinna", zise ea, „este un vânzător, care nu-şi pricepe, nici măcar acest urît meşteşug, cum se cade. Oricum l-ar înfăţişà cineva, nu poate să scoată nimic din el". Prin urmare hotărî Domniţa, ca rolul să fie jucat de un tânăr Fanariot, cu învăţătura clasică, şi care întrebuinţà acel patos, pe care i-l altoiseră în vine dascălii greceşti. Ceilalţi doi scârboşi, Maxime şi Euforbe, erau tot astfel jucaţi, Frantuzeşte vorbiau, cu toţii, foarte bine. Celelalte femei, deşarta împărătească Livia şi sarbădа credincioasă Fulvia, se jucau de două prietene ale Domniţei.

Sultana se rugase să nu trebuiască să joace. Ralù îi făcù voia. Intelegeà ascunsa ei întristare, de când se întorsese din Oltenia, dar n'o întrebà niciodată, fiindcă prieteşugul ei pentru dânsa erà tot atât de cald, cât erà de cruţător, şi ea mai aveà încă, pe d'asupra, mândria să nu voiască să fie tirană faţă cu prietena sa.

Partea cea mai mare a musafirilor înţelegeau limba lui Corneille, şi cât pentru meşteşugitele vorbe de vânzare, ei le pricepeau mai ales, toţi din păţanie, aşà încât Domniţa puteà să fie mulţumită cu publicul ei, al căruia interes se dovedià adesea printr'o mârâială de încuviinţare. Pe la câte un loc, unde se vorbià de mărimea, înţelepciunea şi virtu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţile domnitorului, nu se făceà economie cu aprobările, neîndoielnice şi înflăcărate, — iar Caragea închideà atunci ochii, pe jumătate, şi un surîs uşor jucà împrejurul buzelor lui subţiri. Atât Vodă, cât şi boierii lui, se cunoşteau prea bine unii pe alţii.

După sfârşitul teatrului, Ralù venì în sală, şi fù înconjurată de toate cucoanele. Se mirau fiecare de rochia ei, iar Domniţa le spuse zâmbind: „Este un dar, care mi l-a făcut Sultana. A ţesut-o ea rochia asta întreagă". Apoi se întoarse la bărbţi, ca să vorbească cu ei despre dramă, şi-l rugă pe Vornicul Constantin Samurcaş, să-i înfăţişeze pe Eforii şcoalei celei nouă Româneşti.

Când veniră să se închine înaintea Domniţei Banul Constantin Bălăceanu, Vornicul Gheorghe Golescu şi logofătul Ştefan Nistor, ea le zise, cum erà felul ei vioiu şi drăgălaş: „Nu doresc laude, cinstiţi boieri, ci vă rog numai să primiţi o însărcinare din partea mea. Spuneţi lui Gheorghe Lazăr, directorul dela şcoala D-voastră, că în teatrul pe care l-am jucat astăzi, este vorba de strămoşii voştri".

— „Cari strămoşi, Luminată?" întrebă Vornicul.

— „Romanii, Romanii cei strălucîţi", răspunse Domniţa.

— „Doamne sfinte!" zise atunci bătrânul Bălăceanu, „acea teorie despre obârşia neamului nostru, pe care a adus-o Gheorghe Lazăr din Ardeal, a-juns'a şi ea la urechile Luminăţiei Tale ?"

— „Negreşit că a ajuns", răspunse Ralù, „şi m'am bucurat de ea. Nu încape îndoială, că poporul românesc e coborîtor dela Romani".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Logofătul Nistor se închină adânc: „Eşti prea milostivă, Domniţă..."

— „Eu", îi tăiă vorba Ralù, cu o privire glumeaţă, „Cum aşă? Eu n'am fost nicidecum lupoaica, care a alăptat pe Romulus şi pe Remus, şi prin urmare, n'aveţi nimic să-mi mulţumiţi mie".

Banul Bălăceanu rîse cu hohot, pe când Nistor se uită, uimit, şi păreà supărat. Spre a-i venì într'ajutor, Golescu adaose: „Fără îndoială, Lazăr este un bărbat minunat şi un bun dascăl, dar nu se poate tăgăduì că are şi unele idei utopice. Ţine, una şi bună, că e în stare să predeà toate ştiinţele, şi în deosebi şi matematica şi geometria, în limba Românească. Dar pentru aceasta nu se cere numai dorinţa lui înfocată, ci mai 'nainte de toate, se cere o limbă, şi nu se poate chemà o limbă idiomul, pe care-l vorbesc ţăranii noştri".

— „Să-ţi spun şi eu ceva, cinstite Vornice", îi răspunse Bălăceanu, „eu l-am pus pe Lazăr la încercare, şi am văzut că toate vorbele lui sunt întemeiate pe adevăr. Eu l-am pus să-mi măsoare o parte din moşie şi am asemănat planul lui cu altul, pe care mi-l făcuse un Neamţ. Şi ce să vezi? se potriviau amândouă întocmai, şi la ţifre chiar. Ţifrele, iubitul meu, nu mint!"

— „Apoi mi se pare", începù Domniţa din nou, „că D-ta, cinstite Vornice, eşti nedrept faţă cu limba poporului D-tale. Pe cât ştiu eu, s'au îndeletnicit cu ea, şi încă cu mare dragoste, bărbaţi luminaţi şi poeţi adevărat simţitori, precum au fost boierii Văcăreşti. Nu sunt scrise oare în biserica Sfântului Spiridon, la icoana ctitoricească, care înfăţişează

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Spătarul Enache Văcărescu cuvintele mărețe:

„Urmașilor mei Văcărești, las vouă moștenire
Creșterea limbii Rumânești ș'a patriei cinstire!"

Iar se închinară boierii, cu o mirare adâncă. Această Grecoaică, urîtă și mărunțică, erà ființa femeiască cea mai ciudată, pe care o văzuseră ei pân'acuma. Ori vroiai, ori nu, trebuià să vorbești cu ea, ca și cu un bărbat, adică trebuià să asculți părerile ei despre toate lucrurile serioase, și să ții seamă de ele. Ba erà mai greu să vorbești cu dânsa, decât cu un bărbat, fiindcă ea nu primià lingușiri deșarte, și se ridicà uneori la înălțimea uimitoare a unei Domnițe din neamul Țării. Ea luà în nume de rău, când se aătà cineva desprețuitor pentru poporul Românesc, pe când ceilalți Fanarioți își arătau, fățiș, acest despreț, și nu vorbiau de Țările Românești — pentru ale căror scaune se rupeau în Constantinopole, ca câinii vestiți ai acelui oraș împărătesc pentru un ciolan, — niciodată altfel, decât numindu-le „țară ticăloasă", iar limba Românească o numiau „mojicească și proastă". Ei aduseseră și pe boierii pământeni așà de departe, încât făceau și aceștia — afară de puțini — tot la fel ca ei.

Ioan Gheorghe Caragea, care gândià și lucrà ca și toți ceilalți compatrioți ai săi, lăsà însă pe fata sa cea mică, să urmeze cum vroià dânsa. Lui îi venià la socoteală ca, alături cu sistemul lui de jaf și de stoarcere, fata lui să urmeze o politică nobilă de bunătate femeiască, fiindcă aceasta dădeà Curții lui un lustru simpatic, și la vreo împrejurare oarecare, puteà să astâmpere bănuielile Turcilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu un fel de amestec de iubire părintească și de fudulie, el firitisise pe Ralù, după teatru, și o sărutase pe frunte.

Mai pe urmă îi zise lui Samurcaș: „Se vede lămurit că Corneille n'a șezut într'un scaun domnesc, căci altmintrelea ar fi pus, — de pildă — pe împărăteasa Livia, care nu-și ascunde părerile, să zică că un domnitor poate iertă, dar nu poate să se încreează în mimenea. Voiesc să crez despre Cesar August că, în faptă, n'a fost așà de copil în judecata lui".

* * *

După ce se retraseră fetele, Ralù îmbrățișă pe Sultana: „Ce seară frumoasă!" zise ea, „rochia dela tine a fost cu noroc, iubita mea!"

Sultana nu dormì toată noaptea, aducându-și aminte de zilele din primăvară, când țesuse haina pentru Domnița. Acele zile erau acum atât de departe ca un vis, ce abià s'ar mai puteà crede. Dar din acest vis trăià tânăra fată tot mereu. Își va fi mai aducând oare aminte haiducul de dânsa? Singurul semn, care i-l dăduse, erà că ascultase, cum băteà războiul, la care țeseà ea, și aceasta încă având dorința, să nu fie văzut! I-a dăruit atunci numai un gând, în sbor, fiindcă trebuià să-și păstreze sufletul slobod pentru lupta, căreia hotărîse să-i jertfească toată ființa sa.

Pentru fericirea pe care o simțise, când fusese atât de aproape de el, astă primăvară, erà hotărîtă acum să sufere bucuros orice. Inima o simțià în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

piept grea ca plumbul, dar era hotărîtă să poarte povara aceasta cu vrednicie.

Atâta numai că obrajii ei se ofiliau, din ce în ce mai mult, şi erau aşà de veşteji, încât Domniţa îi zise în dimineaţa următoare, speriată: „Draga mea, cum te-ai schimbat !"

— „N'am dormit", zise Sultana zâmbind.

— „Da, se întâmplă adesea, după o serbare frumoasă, sau după vreo seară foarte plăcută. — Te simţi prea mişcată, decât să poţi dormi, gândurile sporesc şi se urmează înainte..." zise Ralù. „Dar scumpa mea, să nu-mi iei în nume de rău, tu ştii că nu este din dorinţa dea aflà toate, ci numai din prietenia îngrijată pentru tine, dacă te întreb: nu cumva eşti bolnavă? Eu sunt îngrijată de mai multă vreme în privinţa ta. Şi datoria mea e să nu te las, să te îmbolnăveşti. Te rog, spune-mi drept, dacă ai vreo suferinţă trupească ?"

— „Nu, iubita mea Domniţă, nu-ţi face griji zădarnice", răspunse Sultana veselă. „Iţi făgăduesc că-ţi voiu spune totdeauna îndată, oricând mă va dureà măcar vârful unui deget".

Odaia fetelor fiind în partea liniştită a casei, spre grădină, se auziră deodată, pe neaşteptate, vorbe zgomotoase, şi strigăte prin săli. Indată începură şi nişte alergături grăbite. Din pricina lor tremurau uşile, în balamale, şi broaştele, uşuratice făcute de ţigani.

— „Trebuie să se fi întâmplat ceva", zise Ralù.

In aceeaş clipă intră o slujnică în odaie şi cu sufletul înecat zise: „Măria Ta, îl aduc, prins, pe haiducul Iancu Jianu!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnița își încrucișă amândouă mâinile pe piept și se întoarse spre Sultana.

Aceasta ridicase capul în sus, fața ei era albă ca tibișirul și ochii ei înholbați.

Sosi a doua slujnică: „Toți aleargă în curte și pe la ferestre!“ spuse ea. „Însuși Măria Sa, se scoboară pe scări, în jos“.

Ralu apucă pe Sultana de mână, și, fără să schimbe o vorbă, ele se duseră, cu pași repezi, prin gangurile pline de oameni, la scara din față. Când trecură pe la capul scării, văzură pe Vodă, învelit în blănuri, stând jos la ușa de intrare.

Domniței, se înțelege, i se făcu loc peste tot, și curând erau amândouă, așezate la o fereastră și priviau în curte. Acolo se înghesuiă prin zăpada albă, o mulțime foarte bălțată. Erau ciohodari, roșii și verzi, Arnăuții de casă, cari aveau, și ei, mintene roșii, cevă mai deschise, cu piei de vulpi pe de mărgini, Țiganii de prin pivnițî, de prin bucătării și de prin grajduri, se amestecau, și ei, în gloată. Arnăutul, călare, care vestise sosirea Jianului, își duse calul năduși, drept prin mijlocul mulțimei, la grajdul din fundul curții.

Însă minunata adunare, care erà pe scările dinaintea porții de intrare, tinerele fete nu puteau s'o vază, fiindcă fereastra lor erà tocmai într'un ciardac, care ieșià deasupra scărilor. Imprejurul lui Vodă erau boierii lui și cu tiștii de casă, la spatele lui, pe scări, străluciau hainele, cusute cu aur ale copiilor de casă și ale slujbașilor înalți ai Beiljcului.

Tocmai sosià afară, la poartă, o cărucioară de poștă, și surugiul oprì pe loc, smucind cei patru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cai, așà încât se ridicară pe picioarele de dinapoi. Afară de surugiu mai ședeau, sau mai bine, erau înfipți, încă alți patru oameni în cărucior. Se dădură jos pe rând. Intâiu doi Arnăuți, armați până în dinți, apoi — și acum se deschiseră mari ochii tuturor — se ridică, pe marginea căruții un om, căruia, când sări afară, îi sunau lanțurile dela mâini și dela picioare.

Inconjurat de paznicii săi, Iancu Jianu înaintà prin curte. Purtà capul sus, ca de obiceiu. Chica-i neagră se vedeà căzând de supt căciulă. Mînteanul îl aveà aruncat ușor pe umeri.

In tăcerea ce domnià, Vodă zise: „Krima to palikari!" „Păcat de acest viteaz!"

Fetele de sus auziră această vorbă.

* * *

După ce Măria Sa intrase intră în casă, baș-ciohodarul dădù poruncile sale, răcnind, și cincizeci de oameni din paza Curții, duseră pe Iancu la pușcăria, care, pentru mai multă înlesnire și siguranță, erà așezată într'una din curțile din dosul conacului Domnesc. Se puteau închide acolo, repede, și fără să se bage în seamă, oricari făcători de rele primejdioși.

Vodă și boierii divaniți se întruniră în grabă la o consfătuire, neobișnuită și tainică, a`întregului Divan. De obiceiu se făceau întrunirile de trei ori pe săptămână, Lunea, Miercurea și Vinerea, Ziua, în care fù adus Jianu, erà o Sâmbătă. Abià la vremea prânzului, ieșiră boierii din Divan, și furà poftiți la masa domnească. Caragea erà vesel și vorbăreț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ralù, care venise singură, fiindcă Sultana rămăsese în iatacul ei, prinsă de niște friguri, ascultă cu mare băgare de seamă la tot ce se vorbià. Vodă deschise vorba, și ceilalți o urmară: despre Jianu.

Astfel află Domnița, unde și cum fusese prins groaznicul haiduc. Se întâmplase într'o vie la Caracal. Jianu venise tocmai să vaza pe frații săi. O femeie îl pusese pe Cârc Serdarul Iamandi pe urma lui. Erà însă pagubă, că Cârc Sărdarul își pierduse vieața cu acest prilej. Căpitanul de haiduci fugise prin vii dar ușor i se găsiră urmele prin zăpadă, și se înțelege, că atunci, când se văzù împresurat și pierdut, Jianu trăsese câteva focuri. Iamandi căzù lovit de cel dintâiu glonț, și al doilea lovì pe femeia care-l vânduse pe haiduc. Se vede însă că Jianu nu vroise ca lucrurile să vină astfel, căci, după ce văzù pe cine a împușcat, el aruncă arma cu un strigăt de scârbă, și se dăduse prins, în mâinile poteraşilor. Ciaușii Nerses Kerkorian și Melikon Torosian îl luară în primire.

Nu răsuflase încă nimica despre ce hotărîseră Vodă și cu marii boieri în sfat, dar după masă ei se adunară încăodată.

Acum începù Ralù să trimită slugile și pe credincioșii săi în toate părțile, ca să afle ce se făcuse cu haiducul până acuma, și ce are să se mai facă cu el?

Din când în când Domnița venià la Sultana, care zăceà, ca moartă, în perinele divanului, și-i spuneà: „O sută și cincizeci de ciohodari păzesc puşcăria, nimeni n'are voie să se apropie. Chiar și slujitorilor le este oprit, cu strașnică pedeapsă, să vorbească cu acei cari intră și ies la Curte. O ceată de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oameni, cari se adunase înaintea porții, a fost împrăștită de ciohodari cu bicele. Dar aceste măsuri nu se vor putea păstrà multă vreme. Dovadă că soarta celui din închisoare va fi hotărîtă în scurt timp".

Atunci se deșteptă Sultana din amorțirea sa, se ridică în sus, se sprijini pe amândouă mâinile, și se uită speriată la prietena sa: „Crezi?.... crezi?" zise ea, îngăimat, — buzele și limba îi erau uscate, — și în sfârșit strigă: „Crezi că au să-l ucidă?"

Inainte de a puteà răspunde Domnița, intră Ali, credinciosul ei Arap, se închină, cu mâinile încrucișate pe piept, și vestì: „Prea Milostivo, pe Iancu Jianu l-au dus la spânzurătoare".

Ralù cuprinse cu amândouă brațele pe Sultana, dar tânăra fată se smulse, sărì de pe divan, și strigà cu tot sufletul arzând în flăcări: „Trebuie să-l scăpăm !"

— „Dar cum...?" se tânguià prietena ei.

— „Nu știi nimica, tu înțelcapto, tu Luminato?" plângeà Sultana, aruncându-se în genunchi, și încleștându-și mâinile peste mijlocul subțire al prietenei sale. Se târî apoi înaintea icoanelor, se lovì cu fruntea de podeală și strigă desnădăjduită: „Ajutor... Ajutor...!" Deodată se sculă, drept în sus, ridică capul, de păreà grozav de înaltă: „Este un vechiu obiceiu, din bătrâni, în Tara noastră", zise ea, cu ochii aprinși, „dacă pentru un osândit la moarte, care este neînsurat, se găsește o fată, vroind să-l ieà de bărbat, atunci i se dă ertare! Eu vreau să-l ieau pe Iancu Jianu!"

Ralù strigă tare: „Evrica! Evrica! Acum știu ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebuie să fac!" — și fugind din odaie, prin tot lungul gangului, strigă la slugi: „Unde e Vodă?" Când auzi, că e încă în Divan, ea se repezi prin geamlîcul, care împreună palatul cu Divanul, făcù, ne mai având glas, semne mute ciohodarilor, să-i deschiză toate ușile, și ajunse înaintea Scaunului Domnesc al tatălui său.

Vodă, care erà totdeauna măreț, când ținea Divan, și toți simandicoșii lui boieri, se uitau unul la altul, și, cu mare mirare, la fața aprinsă a Domniței, care-și apăsà în piept micuții pumnișori încărcați de diamante scânteietoare.

Dar când vroì să deschidă gura Caragea, ea îi apucă înainte și zise: „Ipsilotate! tu ai trimis tocmai acuma un om primejdios, pe fiorosul Iancu Jianu, ca să fie spânzurat, fiindcă s'a răsvrătit împotriva ocârmuirii, și fiindcă stăpânit de ura sa, a prigonit pe Greci! Ipsilotate! ca Vodă, și ca Grec, ai dreptate, dar acuma vreau să-ți vorbesc ca unuia, care e mai presus decât Vodă, și care e mai mare decât toți Grecii! Vreau să-ți vorbesc ca unui duh, care este înălțat cu mult mai presus peste mulțime, pentru care rangurile și cinstele sunt ca pleava, dar sufletele oamenilor ca mărgeane strălucii. Astfel fiind, tu știi, că este o înălțare să greșești, luptându-te pentru un scop înalt, și că odată Dumnezeu ne va judecà deasemenea pentru gândurile noastre, ca și pentru faptele noastre. Milostive și luminate Domnitorule, fă și tu astfel! Mai spune încăodată frumoasele vorbe, pe care le-ai rostit astăzi: „Păcat de acest bărbat viteaz!" și adu-ți aminte, că și fii cei mai buni ai Eladei se retrag la munte, se fac

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clefți și că zângănesc și ei, cu mânie, lanțurile, în care omenirea s'a ferecat, pe sine însuși, din vremuri foarte vechi. Ei fac tot astfel în Elada, cum fac haiducii în Țara aceasta. Adu-ți aminte de cântecul despre vechiul Olimpos cu acele patruzeci și patru de vârfuri și cu ale lui cincizeci și două de izvoare: „La fiecare vârf este un scut, la fiecare izvor șade un Cleft!" Nu luă în nume de rău Românului, tocmai aceea ce te umple pe tine cu mândrie vitejească, când o vezi la Greci, iubirea de slobozenie! Căci tu ai binevoit, Stăpâne, să primești să fii Vodă, și să ții soarta acestei Țări în dreapta ta părintească. Lasă să se reverse lumina soarelui dreptății tale și pe deasupra dușmanilor tăi, fiindcă tot ai tăi copii sunt, și ei, toți. — Ipsilotate! este un obiceiu în Țara aceasta, din bătrâni, ca un osândit la moarte să fie iertat, dacă se găsește o fată, care să vrea să-l ieà de bărbat. Pe Iancu Jianu vrea să-l iea de bărbat Sultana, iubita mea Sultna!"

Prin tot rândul celor doisprezece Divaniți, cari ședeau în forma unei potcoave împrejurul tronului, trecù o tresăltare. Supt coaja de fudulie, de lenevire și desfrânare de sineși iubitoare, care învelià sufletele lor, se mișcà, la câte unul din ei, ceva, ca un îel de entuziasm pentru acea tânără ființă cu simțiri înalte.

Lui Vodă îi plăcù scena aceasta. El se gândià la „Cinna". Se simțià măgulit, că retorica fiicei sale strălucise înaintea boierilor celor mari ai Țării. Ce-i spusese ea, deasemenea îl lingușià, în formă numai, căci de dreptatea în sine, prea puțin îi păsà. Dar ca să i se zică, față cu tot Divanul, că este „mai mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât Vodă", şi „cel mai mare dintre toţi Grecii", să fie asemănat cu Dumnezeirile, acestea erà un fum de tămâie, foarte plăcut pentru el.

Cu o mişcare, lină şi frumoasă, întinse Caragea braţul şi apucă mâna lui Ralù, întrebând apoi: „Cinstiţilor şi luminaţilor mei boieri, nu se înşală fata Noastră? Este, cu adevărat, un asemenea obiceiu în Ţara aceasta, ca o fată tânără să poată scăpà dela moarte pe un osândit, dacă îl iea de bărbat?" Mihai Golescu se sculă în sus, şi barba-i tremurà, când răspunse: „Este, Măria Ta, este în adevăr acest obiceiu".

Ceilalţi strigară, şi ei cu toţii: „Este!"

— „Ei", zise Vodă, „precum văd, vă pare rău la toţi de mândrul cleft?"

Ralù îşi muşcà buzele, aproape sângerându-le. Pe când Divanul stà de vorbă, căruţa osânditului sburà spre locul pierzării. Fără voiă ei, degetele Domniţei erau înghetate, şi tremurau în mâna tatălui său.

Vodă se uità la ea: „Vrei să-ţi dau drumul, peştişorule neastâmpărat?" şi cu întemeiată hotărîre grăì către boieri: „Cinstiţi şi luminaţi boieri, daţi voi iertare haiducului Iancu Jianu, dacă ea de nevastă pe Sultana Gălăşescu, şi dacă jurà, că nu se va apucà niciodată de meşteşugul de răsvrătitor?"

O adevărată furtună de încuviinţare se ridică.

Caragea se gândià: „Iată un ciolan cu care am făcut o aruncătură foarte dibace la câinii de Români! Nimic nu-i gâdilă mai mult, decât dacă urmezi încurcatele şi proastele lor „obiceiuri ale pământului". Cu acestea ei vor uità „cafeaua tare",

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se beà la Bucov. — La Țarigrad nu se va mai face nici o arătare de lucruri neplăcute, și eu mai câștig vreme, ca să nu trebuiască să plec". — Cu glas tare apoi zise Marelui Logofăt: „Cinstite Logofete, fă porunca, îndată, de iertare pentru Iancu Jianu, și pune pe dânsa pecetea Domniei Mele!"

* * *

Când intră scriitorul cel mare al Divanului, împreună cu baș-ciohordarul, în pușcărie, spre a-i vesti osândirea, haiducul mișcă numai scurt din cap. Erà mulțumit, că cel puțin mergeau lucrurile repede. Numai tărăgăiaiă să nu fie, și zăbavă în acest ocol scârbos, pe paiele putrede și murdare. De astădată dăduse greș. Dar nici el nu mai erà de nici o treabă, nu mai puteà să-și ușureze inima cea grea, apăsată ca de o povară de plumb.

Jianu își lipì pumnii de frunte: vroià să nu mai gândiască. Ar fi dorit mai bine un glonț. Dar la urmă, moartea tot moarte erà. Erau bune și furcile pentru acest scop.

Veniră să-l ridice. El se sculă, repede, și se urcă în căruța, care-l așteptà. Printr'o poartă lăturalnică ieșì trăsura din curte. Inainte, și după ea, erà o mulțime de Arnăuți călări. Dar oricât de cu grabă și de tainic se făcuse totul, — fiindcă Vodă se temeà de iubirea, ce aveà norodul pentru Iancu, — totuși se lățise, ca prin fulger, știrea în oraș, că Iancu Jianu este în București.

Și fiindcă soarele luminà, strălucitor, cerul vânăt de iarnă, și mai încălzià văzduhul, nebântuit de vânturi, gemeau ulițele de lume. Mai ales pe Podul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Târgului-de-Afară, care duceà la Obor, unde erà locul de osândă, lumea stà îndesată om de om, când sosì osânditul cu paznicii stăpânirii. Nici femeile nu se mulțumiau de astădată, să se uite numai de după mușcatele și celelalte flori, care umpleau ferestrele lor pe dinăuntru. Ele ieșiseră înaintea porților, și scurteicile lor, de atlas și de catifea în toate fețele, îmblănite la guler și pe dinainți, cu blănuri albe și galbine, făceau ca mulțimea să pară foarte bălțată. Roșii, liliachii, verzi ca smarandul și cenușii ca oțelul, străluceau aceste vestminte frumoase în lumina soarelui. Femeile își țineau scurteicile strânse pe dinăuntru, lipindu-le de trup, așà că mânecile atârnau slobode, din umeri în jos.

Lumea erà tăcută. Chiar și numeroși precupeți Olteni, cari de obiceiu umpleau ulițele cu strigătele lor, amuțiseră acum, amestecându-se, cu cobilițele, cu coșurile și cu gălețile lor, în mulțimea înghesuită.

— „E din Romanați, ca mine", zise unul, cu mândrie, unui om de lângă el.

Vorba aceasta trecù din gură în gură.

— „E Olteau", se ziceà din om în om.

— „Așà de tânăr!" oftà o femeie.

— „Àsta n'a fost un om, a fost o vijelie", deslușià un altul.

— „Dacă a greșit, Dumnezeu sa-l ierte!" adăogă un bătrân.

— „A fost milos cu sărăcimea", zise iară un alt precupeț Olteau.

Zăpada cea mare făceà să se peardă zgomotul carutei, în care ședeà Jianu, așà încât el puteà s'audă vorbele, pe care le spuneà lumea. Înalt cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eră, privia, cercetând la mulțime. Atunci înmurgi o ciudată părere de rău în sufletul lui. El ar fi putut să se pună în capul acelor mii de oameni, ale căror inimi băteau pentru dânsul. Ei l-ar fi iubit, nu numai ca pe haiducul din povești, neînțeles, care-și săvârșia faptele, mai adesea în nopțile fără lună, și apoi trebuia să se ascundă, ca o fiară fugărită, prin codrii nepătrunși; — nu, ci ca pe un Căpitan, de Dumnezeu trimis, care ar fi putut să pășiască, slobod și pe față, și la lumina soarelui, a cărui față ar fi luminat-o iubirea poporului, și înaintea căruia încrederea și dragostea poporului s'ar fi înălțat, ca o plăcută tămâe. Steaguri și cântări ar fi mers înaintea lui, și mii de glasuri l'ar fi întâmpinat! Da! El simțiă tocmai acum puterea în pieptul său, ca să ajungă la asemenea slavă și dragoste! Astăzi pentru întâiași dată se găsiă în fața unei mulțimi, ziua mare, și pe tot drumul îl însoțiau numai cinstire și mulțumiri. E oare aceasta pedeapsa pentru îndulia lui, că n'a vroit să se pună în capul „ticăloșilor?“ Fost-ar fi oare deajuns, să deștepte, în inima lor iubirea, spre a face din ei oameni vrednici?

Se vedeau acum furcile. Se înalță în azurul cerului, stâlpul ridicat, cu un coșiac deacurmezișul lui. Calăii, îmbrăcați în haine roșii, stăteau colo sus pe podul, care înconjură furcile. Eră și un preot acolo.

Mulțimea se îndesă pe piața largă, și Arnăuții o loviau și o înjurau, fiindcă nu făceà loc destul de grabnic. Ei primiseră poruncă, să isprăvească, cât se va puteà mai iute.

Jianu nu-i împiedică întru nimic. El sări din că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ruță și alergă pe scări în sus, la furci, atât de grabnic, cât îl iertau lanțurile dela picioare.

Un murmur trecù atunci prin mulțimea de oameni, asemănat cu mișcarea undelor unei ape. Un glas se auzì: „Dumnezeu să-i fie într'ajutor!" Indată începură Arnăuții, așezați în cerc împrejurul locului de osândă, să împingă lumea înapoi, înjurând-o în gura mare.

Sus la furci începuse călăul să bată din picior, fiindcă erà zăbovit prin citirea pentru osândit, a tuturor rugăciunilor obișnuite la morți.

Iancu se uită spre cerul albastru, și se gândì: „In curând se va face întuneric împrejurul meu!"

Deodată se auzì un strigăt pe piață, din ce în ce mai tare, tot mai apropiat, și venind dinspre oraș. Se ridicau în sus brațele. In marea de oameni se pornì un vârtej. O uliță se deschise prin mulțime. La urechile celor cari stau sus pe pod, ajunseră vorbele: „Stați! Stați pe loc! Un Lipcan! O poruncă Domnească!"

Arnăuții căutau să facă liniște. Mulțimea despărțindu-se, ieși în față un călăreț, în cercul, care rămăsese slobod împrejurul furcilor. Ali, Arapul Domniței, sosià călare, pe deșelate, arătând o hârtie, cu pecetie atârnată de ea.

Buluc-bașa, care erà capul Arnăuților, alergă spre el, îi luă hârtia, sărută pecetia, și trecând repede cu ochii peste ea, făcù o față foarte mirată.

Intr'aceea Ali făceà mereu semne spre furci în sus vroind să spună: „Stați! Stați!"

Buluc-bașa arătă hârtia preotului și acesta o ceti. Ea cuprindeà iertarea osânditului, fiindcă o fată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sultana Gălășescu, domnișoara de Curte a Domniței Ralu, este gata să-l ia de bărbat, ceace, după „vechiul obiceiu al pământului", scapă pe acest făcător de rele dela moarte.

Abia înțeleseră oamenii cuprinsul scrisorii Domnești, și întregul acest popor, tăcut altcum, și care uitase și strigătele de bucurie, ca și pe cele de jale, începù deodată un urlet asurzitor — de veselie! Nici un Grec nu-și puteà aduce aminte, să mai fi auzit vreodată un asemenea freamăt în această „țară ticăloasă". —

In mijlocul gălăgiei sosì o caleașcă Domnească, în goana cailor, și se oprì la piciorul furcilor. Arnăutul de casă, care stà în picioare pe scândura din dosul trăsurei, sărì jos și deschise ușa cu repezială. Din trăsură ieși o ființă, care, chiar învelită în blănuri cum erà, păreà încă trasă prin inel.

Când se văzù, alergând în sus pe scări, bucuria mulțimei crescù încă și mai mult.

La capul scării o primì preotul, zicând: „Dumnezeu să te binecuvinteze! Ai făcut o faptă mare!" Preotul erà român, dela una din bisericuțile dela Obor.

Sultana nu găsì nici o vorbă de răspuns, ea amuțise în urma frământărilor sufletești, prin care trecuse, și nu ridicà ochii dela pământ. Sta, tremurând, dinaintea preotului și nu cutezà să se uite la acela, pe care venise să-l scape.

Nici Iancu nu se mișcà. Ingălbenit, și, ca înțepenit, stà rezemat de stâlpul furcilor. Impotriva morții se repezise de atâtea ori cu hotărîre, dar față cu dragostea se simțià doborît! — Noroc că bătrânul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

preot știă cum trebuiește să urmeze în asemenea împrejurare.

— „Ca să aduci la îndeplinire fapta ta frumoasă, fiica mea", zise el, „trebue, după vechiul obiceiu, să-i dai osânditului mâna, aici în locul osândei, și" — scăzu el glasul — „să primești de naș pe călăul! — Vrei tu ?"

Ea făcù din cap.

Preotul se întoarse apoi spre lanciu: „Și tu, fiule, te învoiești ?"

Haiducul își aruncă chica neagră spre spate, făcù un pas înainte, apucă mâna Sultanei, și zise cu glas străbătător: „Suntem gata, părinte!"

Deodată se înființă și un chor de nuntă. Copii din popor, de pe la toate bisericile, se adunau, strecurându-se printre Arnăuți, și se așezau pe scări, începând să cânte, cu glasurile lor subțiri: „Mărire ție, Dumnezeul nostru!" vechea cântare, cu care se întâmpină toate miresele, la intrarea lor în biserică.

Femeile din mulțimea de jos începură să plângă.

Preotul slujì, cu evlavie, întreaga slujbă de cununie.

Călăul stă alături, uimit, iar când trebuì să deà mâna miresei, prinzându-se în hora: „Isaia dănțuiește", el își șterse mai întâiu dreapta, zorit, pe poalele sale roșii. Mireasa însă, își puse mâna, îmbrăcată cu mănuși, fără nici o șovăire, în mâna lui. Dar să ridice ochii în sus, aceasta nu o putù face.

Hora lui „Isaia", fiindcă nu erà aici pristol, se făcù de acest cerc ciudat de oameni: preotul, mirii și călăul, — împrejurul furcilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Streangul, desprins, se clătină, deasupra capetelor lor.

* * *

In fuga mare, cum venise, se întoarse caleașca Domnească iarăși înapoi în oraș.

Uralele poporului însoțiau butca.

Inlăuntru în trăsură eră tăcere adâncă. Cei doi tineri ședeau, unul lângă altul, și nu se mișcau nici nu scoteau vreo vorbă. Sultana ținea capul plecat în jos, ca un ghiocel, iar capul lui Jianu se rezimă în perinile de atlas, cu care eră îmbrăcat fundul trăsurei. Dar mâna fetei n'o mai lăsase Iancu, și ea se rugă în taină la cer, să-i dea putere, ca să poată răbdă această strângere grozavă. Tânărul nu-și dedeà seama, câtă asprime aveà apucătura lui, prin care voià să tălmăcească toată puternicia simțurilor sale.

Aproape amețită de durere, și tremurând de turburarea sufletească, se scobori Sultana din trăsură, după ce ajunseră în Curtea Domnească. Caleașca trăsese la scara Domniței Ralù, și Ali, Arapul, se închină înaintea lui Iancu, rugându-l să se milostivească, să urmeze robului său până la odaie, unde sunt toate pregătite, spre a-și schimbà hainele.

Sultana n'avusese nici îndrăzneala, nici puterea, să se mai uite măcar la Iancu. Ea șovăi, între două slujnice, pe scări în sus, și când ajunse în odaia lui Ralù, îi căzù în brațe, leșinată.

Domnița porunci să se încuie toate ușile, fiindcă în tot palatul mișunau oamenii, ca furnicele, stăpâniți de dorul de a aflà lucrurile cele nouă, cari se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întâmplaseră. Ralù se aşează lângă prietena sa, pe divan, şi-i frecă tâmplele cu oţet de trandafir, până ce Sultana deschise iară ochii.

— „Tot eşti tu viteaza mea Sultana!" îi şoptì Domniţa. „Şi vei rămâne viteză! Acuma sunt toate bune. Ca în poveste, crăişorul s'a desfermecat, şi ţi-l-ai câştigat pentru tine. Nu i se mai poate întâmplà nimica rău. Ai să fii, de acum înainte, o soţie iubită şi blândă, ca să înveţe, şi el, să creadă, că în lumea asta este şi bine, nu numai rău. Aceasta să'ţi fie..."

Sultana îi tăià vorba, încleştându-şi braţul pe după gâtul ei, şi zicând, aproape plângând: „Mi-e frică, Ralù!"

— „De ce ţi-e frică? De cine?" întrebă Domniţa mirată.

— „De el!" răspunse fata.

O clipă Ralù rămase mută. Se amăgise atât de mult prietina ei? Acel om nu erà vrednic de jertfa, ce se făcuse pentru el? „Dar ce ţi-a făcut?" întrebă ea, cu desnădăjduire.

Sultana sărì în sus: „El ce mi-a făcut mie?" strigă ca cu ochii scânteietori. „Ce i-am făcut eu lui! Asta să mă întrebi. Eu am prins pe vulturul slobod, şi-l silesc acum să şază în colivie şi să-mi fie supus...."

Pe întreaga faţă plină de deşteptăciune a Domniţei Ralù se revărsà o veselie strălucitoare. „Evrica!" zise ea, „tu, care cu adevărat ştii să iubeşti un haiduc! Il înţelegi pe deplin, de aceea poţi fi pe pace, tu ai avut dreptul să-l prinzi. Nu l-ai împuşcat, în zborul lui spre soare, ci l-ai scăpat, pe vul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turul rănit la aripi, tocmai atunci, când alți vânători vroiau să-i stingă lumina soarelui pentru totdeauna !"

Sultana se cutremură. „Abia îmi vine să cred, că a scăpat într'adevăr cu viață. Oi! Ralû, drumul spre Obor! Mă gândeam, dacă el n'a murit încă, am să mor eu, până să ajung acolo !"

Și apoi povesti prietenei sale toate, cum înțelesese ea din bucuria mulțimei, că mai trăiește, dar cum nu îndrăsnise să se uite la el, cum el nu-i spusese nici o vorbă, ci o ținuse numai prinsă cu degetele lui de oțel.

Se liniștise puțin prin povestire celor petrecute, când o bătaie la ușă o făcù să tresară din nou, înspăimântată.

Ralù porunci unei slujnice să deschiză. Ali intră înlăuntru și vestì, că Milostivirea sa, boierul Iancu Jianu, așteaptă în odaia de primire a Domniței.

Sultana se făcù așà de galbenă, încât prietena ei îi zise cu glas aspru: „Du-te acum la soțul tău!"

— „Eu sunt..., sunt eu soția lui...?" răspunse Sultana încurcată. —

— „Voi sunteți acum cununați!" zise Domnița, cu liniște, vorbind ca de niște lucruri de sine înțelese.

— „Te rog, vino cu mine", stăruì Sultana.

— „N'aveți trebuință de mine. Dar lasă-mă, să mă uit ia tine. Vreau să te înfățișezi cât se poate de frumoasă".

Cu îngrijire, plină de dragoste, îi așeză părul, și, luând un șir de mărgăritare scumpe dela gâtul său, împodobì cu el pe prietena sa. „Acesta să fie primul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar de nuntă din parte-mi, fiindcă eu sunt naşa voastră, deşi nu am fost faţă la slujba de cununie".

Sultana îi sărută, plângând, amândouă mâinile.

Ralù o împinse uşor de umeri, pe uşe.

Tânăra fată îşi muşcă buzele până la sângerare, şi-şi zicea mereu că trebuie să fie acum hotărîtă! Erau odăi cunoscute de mult, prin care treceà acuma, două salonaşe mici, ale căror parchete trosniau uşor, supt pantofii ei de atlaz, cum trozniseră totdeauna. Ajunse la uşa care duceà în sala cea mare. Mâna ei erà pe ivărul rotund, care trebuià să fie întors, spre a deschide uşa. — Deschise uşa... şi se uită o clipă în sala de primire... Acolo, la cea din urmă fereastră, sta un bărbat înalt şi privià afară, în grădină. Crăcile, încărcate cu zăpadă păreau în lumina de seară, cuprinse de un foc trandafiriu. Omul acela nu se întoarse.

Sultana înţelegeà aceasta. In sufletul lui se deslănţuise o vijelie. Iancu Jianu, el, venit, ca musafir, la Vodă Caragea!...

Sultana se apropiă cu paşii repezi de el şi-i zise : „Iartă-mă, boierule".

Se vede că el n'auzise când s'apropiase Sultana, fiindcă se întoarse aşà de repede încât îi sburà chica. Pletele negre, nu le tăiase, şi aceasta îi dădeà acuma, când erà îmbrăcat cu haine boiereşti, înfăţişarea unui Voevod din vremurile vechi.

Iancu aruncă o privire deschisă asupra ei, pe care Sultana o simţì pare-că s'ar fi revărsat o lumină peste dânsa, care-i cuprindeà întreaga fiinţă.

— „Doamne! Dumnezeule!" îngână Iancu, plecându-se puţin, şi ridicând şubreda fiinţă în braţele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sale, în sus, par'c'ar fi fost un puiu de căprioară și ducând-o la un divan, unde o lăsă în jos cu băgare de seamă. Apoi îngenunchiă dinaintea ei și îi zise: „Tu mi-ai scăpat de două ori vieață, sunt eu oare vrednic de tine? Nu-ți pare rău? Nu ți-e frică de mine ?"

In loc de a-i răspunde, ea îi apucă mâna, și înainte ca s'o poată opri, apăsă buzele pe degetele lui subțiri. El simțiă par'că se alină o frunză de trandafir de mâna lui.

— „Sultano!" strigă el, jumătate speriat și jumătate bucurat, și așezându-se pe divan lângă dânsa, o cuprinse în brațele sale. „Imi dai voie, îmi dai?" șoptì el, „îmi dai voie să te sărut? Este o minune! Ești tu, cu adevărat, nevasta mea? Și vrei tu să rămâi pentru totdeauna cu mine?" Dar fiindcă ea tot tăceà, Iancu zise mâhnit: „Pentru ce tremuri, Sultano? Ce ți-am făcut?"

Frământările sufletești, pe care le avusese tânăra fată în cursul zilei, fuseseră atât de puternice, încât ea trebuì să-și adune cele din urmă puteri, ca să nu izbucnească în plânset. Mai erà încă o altă întrebare, care îi apăsà inima, ca un jăratec, și de care simțià o groază, să i-o spună. Cu buzele tremurate, se hotărî în sfârșit să facă această întrebare: „Spune-mi, te rog, dacă știi..." mai departe însă nu fù în stare să ajungă.

Dar și nervii de oțel ai lui Iancu Jianu pierduseră, astăzi, ceva din liniștea lor obișnuită. Cu o pătimașe mișcare, se ridică el, și zise: „Nu pot să sufăr, ca tu să ai frică de mine, Sultano! Gonește-mă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trimite-mă înapoi la furci, dacă vrei, dar te rog, să nu mai tremuri în faţa mea! Asta n'o pot suferi!"

O clipă ea rămase uimită. Apoi îi veni iar priceperea, şi înţelese cât de ciudat erà, că el se înăsprise, din dorinţa de a o vedeà pe dânsa liniştită. Trebuì atunci să zâmbească, şi aceasta le dădù, la amândoi, iarăşi, întreaga liniştire.

Jianu îşi trecù degetele prin păr şi zise: „Sunt un nebun, nu-i aşà ?"

Glasul lui desnădăjduit şi plin de părere de rău, deşteptă în sufletul Sultanei acea simţire de mamă, simţire înaltă, care vieţuieşte în sufletul fiecărei femei. Ea găsì atunci îndrăzneală să-i pună întrebarea, pe care trebuià s'o pue, hotărît şi deslușit : „Spune-mi, te rog, dacă cunoşti îndatorirea cea de a doua, care ţi-a fost pusă? Este ea cuprinsă în porunca Domnească! Sau nu ţi-a spus-o preotul ?"

— „N'o ştiu", zise el, după o scurtă cugetare. „Am auzit numai de numele tău — după aceea n'am mai auzit nimic. Nu ştiu altceva. Care îndatorire?"

Şi fericit privià la frumuseţile ei.

Sultana îi întinse mâna cu sfială, şi Iancu se plecă, ducând-o la buzele sale, cu foc.

— „Indatorirea ca tu", zise Sultana şoptind, „să nu mai prigoneşti pe Greci, şi că să nu mai fii haiduc".

Iancu se ridică în toată înălţimea sa: „Fireşte", zise el grăbit. „Fireşte! Pe tine nu pot să..." Vorba-i se oprì îngât. El întoarse capul, şi rămase apoi nemişcat. I se părcà, că o mână de fier smulgeà bucăţi din inima lui. Simţià o durere crudă, în cap, şi în tot trupul, durerea de a se despărţi de codru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și de libertatea, pe care o cuprinde codrul în sine. De gândit se va fi gândit el poate și altădată la aceasta, în răzvrătirea timpurilor din urmă, dar acum îl covârșia simțirea de iubire a codrului și dorul de el! Vedeà desfășurându-se înaintea ochilor sufletului său: pădurile mari, verzi, Dumnezeiești pădurile! Ele îi cântau, vâjâind, ele îi făceau semne de sus, din munți. Înalții brazi, fagii deschiși și stejarii întunecați, conacul lui, cetatea lui minunată, și care nu puteà să fie niciodată biruită. Cerul nemărginit, vederea în depărtare deschisă, de sus din vârful munților, care lărgește privirea și gândirea de asemenea. Soarele care răsare și apune, în fiecare zi tot altfel de măreț, în minunate fețe de foc, și cu nesfârșite jocuri de raze. Luna care revarsă o taină argintie prin văzduh. Bolta cerului, care se pare mai înaltă, atunci când strălucesc numai steiele, tremurate mereu, pe fundul de catifea vânătă. Când ard focurile roșii în puterea nopții, focuri împrejurul cărora este plăcut să ședzi, fiindcă faptul chiar că s'au aprins, sunt un semn de siguranță, câștigată, și de primejdie alungată. Dar și această primejdie încă este o plăcere! Cum oțelește ea sufletul și trupul! Ce plăcut este să simți puterea în pumn, siguranța în ochirea țintei, și mlădierea mușchilor în săritură, în fugă și în luptă! Dar când această luptă se mai dă încă și pentru dreptate, ea atunci ajunge să fie un scop frumos și înălțător pentru o întreagă vieață, și se face o lege!

Acum trebuià însă să se despartă de toate acestea. De aceea durerea acestei despărțiri aveà o înrâurire asupra sufletului haiducului, cum nu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avusese. până acuma, nici o altă suferință, și nici o altă durere. Din ochii lui, mari și încremeniți, cu cari privià la cer. porniră două lacrimi pe obrajl în jos !

Sultana nu le văzù, fiindcă Iancu sta întors numai pe jumătate spre dânsa. Mâna lui rămăsese în mâna ei și tânăra fată, se apropià, pe nebăgate în seamă, din ce în ce mai mult, până când își alină ușor, capul pe brațul lui.

Cea din urmă rază de asfințit al soarelui se stinsese. cele din urmă scânteieri roșii, în mărgelele de cristal dela cele trei candelambre, atârnate de tavanul salonului, pieriseră și ele. Lumina începù să fie cenușie, posomorîtă, așà cum este, când începe întunecimea nopții.

Un suspin adânc ieși din pieptul haiducului printre buzele lui adunate strânse.

Atunci Sultana zise: „Totuși pădurile vor înverzì iarăși, și dreptatea rămâne veșnic nemuritoare!"

Iancu Jianu erà aproape să țipe de bucurie. El se plecă spre ființa frumoasă, de lângă el: „Cine ești tu. de gâcești cele mai ascunse gânduri ale mele?"

— „Eu sunt soția lui Iancu Jianu!" răspunse ea.

— SFÂRȘIT —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA FACULT. FILOLOGIE
Nr. 3981940

UNIVERSITATEA CLUJ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu, str. Câmpineanu 9.